Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
*Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport*

Monitor Nationale Strategie voortgang **VN-verdrag Handicap**

Participatie en inclusie van mensen met een beperking - 2026

RIVM-rapport 2026-0113

Monitor Nationale Strategie voortgang VN-verdrag Handicap

Participatie en inclusie van mensen met een beperking - 2026

RIVM-rapport 2026-0113

Colofon

© RIVM 2026
Delen uit deze publicatie mogen worden overgenomen op voorwaarde van bronvermelding: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), de titel van de publicatie en het jaar van uitgave.

DOI 10.21945/RIVM-2026-0113

T.M. van Koperen (auteur), RIVM
A.A. van Jaarsveld (auteur), RIVM
Y.V. Muhren (auteur), RIVM
A. Verweij (auteur), RIVM
U. Chavez Baldini (auteur), RIVM

Contact:
Marije van Koperen
Centrum Volksgezondheid, Zorg en Maatschappij | Gezondheid en Zorg Nationaal
monitorvnverdraghandicap@rivm.nl

Dit onderzoek werd verricht in opdracht van het ministerie van VWS, Directie Maatschappelijke Ondersteuning in het kader van de monitoring van de Nationale Strategie van de implementatie van het VN-verdrag Handicap.

Dit is een uitgave van:
Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
Postbus 1 | 3720 BA Bilthoven
Nederland
www.rivm.nl

Publiekssamenvatting

Monitor Nationale Strategie voortgang VN-verdrag Handicap

Participatie en inclusie van mensen met een beperking - 2026

In Nederland leven ruim twee miljoen mensen met een beperking. Het VN-verdrag Handicap beschermt hun rechten. Door dit verdrag in 2016 goed te keuren, sprak Nederland af dat mensen met een beperking goed kunnen meedoen in de samenleving. In 2024 is hiervoor de Nationale Strategie geschreven met doelen op werk, wonen, inkomen, onderwijs, zorg, vervoer, cultuur, sport en veiligheid.

Het RIVM meet de komende jaren of mensen met een beperking inderdaad volwaardig deel kunnen uitmaken van de samenleving.

Deze eerste meting laat zien dat er de afgelopen jaren meer aandacht is gekomen voor mensen met een beperking. Toch is Nederland niet goed op hen ingesteld. Op veel vlakken hebben zij in hun dagelijks leven niet dezelfde mogelijkheden als mensen zonder beperking. Het is belangrijk dat overheden, organisaties en burgers aandacht blijven houden voor een gelijke behandeling, zowel in de fysieke en sociale wereld als online.

Verder blijkt dat mensen met een beperking vaker werken dan vroeger. Toch werken ze nog steeds minder vaak dan mensen zonder beperking. Ze verdienen gemiddeld minder en leven vaker in bijna-armoede.

Mensen met een beperking wonen vaker in een sociale huurwoning en minder vaak in een koopwoning dan mensen zonder beperking. Steeds meer mensen met een beperking krijgen aanpassingen aan hun woning en hulpmiddelen. De toegankelijkheid van het openbaar vervoer is verbeterd. Zo zijn er minder vaak hoogteverschillen bij bushaltes, of er zijn vaker geleidelijnen voor blinden.

De meeste Nederlandse websites en apps voldoen niet aan de regels voor digitale toegankelijkheid. Websites van de rijksoverheid en gemeenten doen het daarbij beter dan commerciële websites. De toegankelijkheid van stemlokalen is nog niet altijd op orde. Bijna de helft van studenten met een beperking in het hbo en wo is tevreden over de voorzieningen en ondersteuning in het onderwijs.

Veel is nog onduidelijk. Het RIVM geeft adviezen om beter te kunnen meten wat in de samenleving wel en niet goed gaat voor mensen met een beperking. Dit helpt beleid om zaken die nog niet goed zijn geregeld, te verbeteren.

Kernwoorden: handicap, beperking, monitoring, VN-verdrag Handicap, onderwijs, zorg, vervoer, inkomen, wonen, sport, cultuur, toegankelijkheid, participatie, Nationale Strategie

Synopsis

Monitor National Strategy progress UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities

Participation and inclusion of people with disabilities - 2026

In the Netherlands, more than two million people live with a disability. The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities protects their rights. By approving this convention in 2016, the Netherlands committed to making sure that people with disabilities can participate fully in society. In 2024, the National Strategy was written for this purpose, with goals on work, housing, income, education, healthcare, transport, culture, sports, and safety.

In the coming years, the RIVM will measure whether people with disabilities are indeed fully part of society.

This first measurement shows that in recent years there has been more attention for people with disabilities. However, the Netherlands is still not well set up for them. In many areas they don’t have the same opportunities in daily life as people without disabilities. It’s important that governments, organizations, and citizens keep paying attention to equal treatment, both in the physical and social world as well as online.

People with disabilities work more often than in the past. However, they work less often than people without disabilities. They earn less on average and are more likely to live in near-poverty.

People with disabilities are more likely to live in social rental housing and less likely to own a home than people without disabilities. More and more people with disabilities are getting modifications to their homes and assistive devices. Public transport has become more accessible. For example, there are fewer height differences when getting on a bus, or there are guide lines for blind people.

Most Dutch websites and apps do not comply with digital accessibility rules. Websites from the national government and municipalities tend to do better than commercial websites. Accessibility at polling stations is still not always up to standard. Almost half of students with disabilities in higher professional education (HBO) and university (WO) are satisfied with the facilities and support in education.

A lot is still unclear. The RIVM provides advice to better measure what is and isn’t going well in society for people with disabilities. This helps policy improve things that are not yet well arranged.

Keywords: disability, impairment, monitoring, UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities, education, healthcare, transport, income, housing, sport, culture, accessibility, participation

Voorwoord

Tien jaar geleden, in 2016, was ik Tweede Kamerlid. Op 14 juni 2016 werd het VN-verdrag Handicap door Nederland geratificeerd. Daarmee was Nederland een van de laatste landen in Europa die dat deed nadat de Verenigde Naties eind 2006 het verdrag inzake de rechten van personen met een handicap had aangenomen. Nederland ondertekende het verdrag wel vrij snel daarna, op 30 maart 2007.

De ratificatie in 2016 was een mooi moment. Niet in het minst omdat mijn collega-Kamerlid, Otwin van Dijk, zelf rolstoelgebruiker, hierbij was. De beroemde zaal van de Tweede Kamer was voor hem aangepast, en toegankelijk gemaakt voor mensen in een rolstoel. Een zichtbaar voorbeeld van wat het verdrag vraagt. Ratificatie betekent dat de overheid haar wetten en beleid moet toepassen in overeenstemming met het verdrag en verantwoordelijk is voor de uitvoering ervan. Makkelijker gezegd: de overheid verplicht zich om zich in te zetten voor het bevorderen van een zo normaal mogelijk leven voor mensen met een beperking.

Nu, tien jaar later, geef ik inmiddels al zes jaar leiding aan het domein Volksgezondheid en Zorg van het RIVM. Binnen het domein wordt onderzoek gedaan naar hoe gezond de Nederlandse bevolking is en hoe de zorg werkt. In de monitor Nationale Strategie voor de implementatie van het VN-verdrag Handicap brengt het RIVM in beeld waar we als maatschappij staan, tien jaar na de ratificatie van het Verdrag.

U zult lezen dat in Nederland ruim twee miljoen mensen leven met een beperking. Wij zijn of kennen deze mensen. Deze monitor brengt veel in beeld: hoe staat het met werk, inkomen, wonen, onderwijs, zorg, vervoer, cultuur, sport en veiligheid?
Monitoren is niet altijd fijn, want je brengt in beeld wat er gelukt is of wat goed gaat, maar ook wat niet. Maar monitoren is daarmee ook belangrijk. Het maakt zichtbaar waar rechten van mensen met een beperking nog niet worden waargemaakt, waar beleid nog tekortschiet en waar mensen nog steeds afhankelijk zijn van toevallige bereidwilligheid, in plaats van gegarandeerde toegankelijkheid. Het is de basis voor het gesprek dat we moeten blijven voeren: wat voor een maatschappij willen we zijn? Hoe laten we mensen met een beperking goed deel uitmaken van die maatschappij? Hoe verkleinen we de kloof tussen mensen met en zonder een beperking?

De uitkomsten van deze monitor vragen om keuzes. Door te monitoren en de resultaten serieus te nemen, erkennen we dat het ons als samenleving aangaat hoe goed of hoe slecht we erin slagen om iedereen daadwerkelijk te laten meedoen.

Ik wil mijn dank uitspreken naar de onderzoekers, alle betrokkenen van zoveel verschillende organisaties en de inzet van mensen met een beperking bij het tot stand komen van dit rapport.

Marith Volp, directeur Volksgezondheid en Zorg, RIVM

Inhoudsopgave

Samenvatting — 9

1 Inleiding — 15
1.1 Monitoren volgens VN-verdrag Handicap — 16
1.2 Opdracht RIVM — 17
1.3 Mensen met een beperking — 18
1.4 Leeswijzer — 22

2 Materiaal en methode — 24
2.1 Dataverzamelingsproces, bronnen en kwaliteitscontrole — 24
2.2 Het meten van beperkingen — 25
2.3 Analysemethoden — 26
2.4 Specifieke uitdagingen met data en databronnen — 27
2.5 Reflectie op de leidende principes — 28

3 Levensdomein 1 Werk en inkomen — 29
3.1 Arbeidsbelemmering en betaald werk — 31
3.2 Werkloze beroepsbevolking — 33
3.3 Werkzoekers met ondersteuning UWV — 35
3.4 Werkenden onder participatiewet — 37
3.5 Werkgevers met werknemers uit doelgroepregister — 38
3.6 Werkgevers met medewerkers met beperking — 40
3.7 Beperking en betaald werk — 41
3.8 Mogelijkheden zorgtaken — 42
3.9 Mantelzorgondersteuning in cao's — 43
3.10 Arbeidsomstandigheden — 44
3.11 Huishoudinkomen — 45
3.12 Armoede — 46
3.13 Passende werkplek — 48
3.14 Combinatie zorg en werk — 48
3.15 Reflectie Levensdomein 1 — 49

4 Levensdomein 2 Thuis en wonen — 53
4.1 Voorzieningen in woning — 55
4.2 Betaalbare woningen — 56
4.3 Woonquote — 57
4.4 Nultreden woning — 59
4.5 Toegankelijkheid stemlokalen — 60
4.6 Aanpassingen woning — 61
4.7 Lokale Inclusie Agenda (LIA) — 62
4.8 Toegankelijkheid openbare gebouwen — 63
4.9 Toegankelijkheid websites — 64
4.10 Toegankelijkheid parken en groenvoorziening — 67
4.11 Reflectie Levensdomein 2 — 68

5 Levensdomein 3 Onderwijs en ontwikkeling — 73
5.1 Leerlingen in speciaal onderwijs — 74
5.2 Vrijstelling leerplicht — 76
5.3 Hoogst behaalde opleiding — 77
5.4 Recente opleiding, training of cursus — 79

5.5 Uitval hbo-wo studenten — 80
5.6 Tevredenheid studenten over voorzieningen — 81
5.7 Reflectie Levensdomein 3 — 83

6 Levensdomein 4 Gezondheid en ondersteuning — 86
6.1 Cliënten in Wlz — 88
6.2 Meetellen in maatschappij — 89
6.3 Onvervulde zorgbehoefte — 91
6.4 Aansluitende zorg thuis — 92
6.5 Wmo ondersteuning sluit aan — 93
6.6 Betrokkenheid bij zorg - naasten — 94
6.7 Betrokkenheid bij zorg - cliënt — 96
6.8 Ondersteuning bij zorg — 96
6.9 Reflectie Levensdomein 4 — 97

7 Levensdomein 5 Vervoer en mobiliteit — 101
7.1 Bereikbaarheid openbaar vervoer — 102
7.2 Toegankelijkheid bushaltes — 104
7.3 Toegankelijke tramhaltes — 105
7.4 Toegankelijke metrostations — 106
7.5 Eigen vervoer — 106
7.6 Knelpunten of belemmeringen vervoer — 108
7.7 Toegankelijkheid openbaar vervoer — 108
7.8 Speciaal vervoer — 109
7.9 Reflectie Levensdomein 5 — 110

8 Levensdomein 6 Cultuur, media, vrije tijd, sporten en bewegen — 114
8.1 Sport en cultuur deelname kinderen — 116
8.2 Samen sporten en cultuur kinderen — 119
8.3 Lidmaatschap kinderen sportclub of vereniging — 121
8.4 Ervaren belemmeringen sport en cultuur — 122
8.5 Regelmatig sporten — 125
8.6 Bezoek culturele instelling, attractie of horeca — 126
8.7 Ervaren toegankelijkheid culturele instelling, attractie of horeca — 127
8.8 Representatie beperkingen televisie — 128
8.9 Belemmeringen vrije tijd — 129
8.10 Vrijwilligerswerk — 131
8.11 Sportplezier — 132
8.12 Reflectie Levensdomein 6 — 133

9 Levensdomein 7 Veiligheid en rechtsbescherming — 139
9.1 Digitale toegankelijkheid overheidswebsites — 140
9.2 Ervaren discriminatie — 143
9.3 Reflectie Levensdomein 7 — 145

10 Beschouwing — 148
10.1 Reflectie op de leidende principes — 148
10.1.1 Gelijke rechten — 148
10.1.2 Eigen regie en rechtspositie — 149
10.1.3 Toegankelijkheid — 150
10.1.4 Bestaanszekerheid — 151
10.1.5 Een samenleving waarin iedereen zich welkom voelt — 152
10.2 Vergelijking met eerdere publicaties — 153

10.3 Implicaties voor verdere ontwikkeling van de monitor — 155
10.4 Kanttekeningen en hiaten — 159
10.5 Slotwoord — 160

Dankbetuiging — 161

Literatuur — 162

Verklarende woordenlijst — 168

Afkortingenlijst — 170

Bijlage 1 Beschrijving gebruikte databronnen — 172

Bijlage 2 Betrokken organisaties — 179

Bijlage 3 Tabellen met uitsplitsingen per levensdomein — 180

Bijlage 4 Resultaten duidingssessies — 181

Samenvatting

In Nederland leven naar schatting ruim 2 miljoen mensen met een beperking, maar het daadwerkelijke aantal ligt vermoedelijk aanzienlijk hoger. Door de grote diversiteit aan beperkingen, verschillen in ernst en het ontbreken van één allesomvattende meting, is een exact cijfer moeilijk vast te stellen. Het VN-verdrag Handicap stelt dat mensen met een beperking dezelfde mensenrechten en vrijheden hebben als anderen. En dat landen die zich aan het verdrag hebben verbonden, verplicht zijn discriminatie tegen te gaan en gelijke kansen, inclusie en toegankelijkheid in alle levensdomeinen (waaronder onderwijs, werk, inkomen, wonen, vervoer, zorg, cultuur, politieke participatie) te realiseren.

Nederland ratificeerde het VN-verdrag in 2016. In 2024 trad de Nationale Strategie voor de implementatie van het VN-verdrag Handicap in werking. Monitoren is een belangrijk onderdeel van de Nationale Strategie. Het doel ervan is om de aankomende jaren systematisch in kaart te brengen in welke mate mensen met een beperking gelijkwaardig kunnen deelnemen aan de samenleving. De monitor beschrijft hoe mensen met een beperking inclusie en toegankelijkheid ervaren in werk, inkomen, onderwijs, vervoer, zorg, cultuur, sport en wonen. Zo kunnen de ontwikkelingen in de komende jaren gevolgd worden en kan gericht beleid ontwikkeld en geëvalueerd worden.
Voor de monitor zijn de te meten onderwerpen (indicatoren) gebaseerd op de zeven levensdomeinen uit de Nationale Strategie. Er is gebruikgemaakt van bestaande statistieken en duiding door experts uit beleid, onderzoek, praktijk en vertegenwoordigers van mensen met een beperking. Deze rapportage bevat bevindingen voor 106 indicatoren, behorend bij de 31 doelstellingen van de zeven levensdomeinen uit de Nationale Strategie. De ontwikkelingen worden over een periode van vijf jaar beschreven, met 2021 als uitgangspunt. Voor indicatoren waarvoor pas later data beschikbaar zijn, is de trend korter.

Naast de levensdomeinen, zijn er vijf leidende principes binnen de Nationale Strategie: gelijke rechten, eigen regie en rechtspositie, toegankelijkheid, bestaanszekerheid, en een samenleving waarin iedereen zich welkom voelt. Hoewel deze nog niet expliciet en systematisch meetbaar zijn, komen op basis van de monitor de volgende inzichten naar voren:

- *Gelijke rechten*
  Formele rechten van mensen met een beperking zijn in Nederland wettelijk vastgelegd, maar vertalen zich nog onvoldoende in gelijke kansen en uitkomsten. Mensen met een beperking hebben minder vaak betaald werk, een lager inkomen, een hoger armoederisico, lagere onderwijsniveaus en meer uitval in hoger onderwijs. Zij sporten minder en participeren minder in cultuur, ervaren meer vervoersproblemen, onvoldoende digitale toegankelijkheid, knelpunten bij stemmen en ondervertegenwoordiging in media. De kloof tussen formele gelijkheid en feitelijke gelijkwaardigheid lijkt structureel. Belangrijke hiaten zijn het ontbreken van structurele cijfers over

geweld, misbruik en uitbuiting, over discriminatie binnen het rechtssysteem en over mensen in instellingen en met minder waarneembare beperkingen.
- *Eigen regie en rechtspositie*
  Eigen regie komt vooral indirect in beeld. Veel mensen ervaren zorg en ondersteuning als redelijk passend en voelen zich betrokken bij beslissingen. Maar een deel blijft met onvervulde zorgbehoeften zitten. Er zijn weinig data over toegang tot het recht, kwaliteit van bewind/curatele, effectiviteit van cliëntondersteuning, toegankelijkheid van bezwaar- en klachtenprocedures, ervaren regeldruk en eigen regie bij kinderen en jongeren. Hierdoor is de feitelijke rechtspositie, zeker in kwetsbare situaties, moeilijk te beoordelen.
- *Toegankelijkheid*
  Het beeld is gemengd: ov-haltes, overheidswebsites en een deel van de gebouwde omgeving zijn beter toegankelijk en er zijn meer woningaanpassingen dan voorheen. Tegelijk ontbreken systematische betrouwbare metingen van fysieke toegankelijkheid van openbare gebouwen, winkels, horeca, sport en cultuurcomplexen, parken en groenvoorzieningen en de sociale toegankelijkheid. Toegankelijkheid van commerciële diensten en werkplekken blijft achter en is vaak niet goed meetbaar. Stemlokalen voldoen niet aan de gestelde toegankelijkheidseisen.
- *Bestaanszekerheid*
  De bestaanszekerheid is structureel fragieler voor mensen met een beperking dan voor mensen zonder een beperking: lagere inkomens, grotere afhankelijkheid van uitkeringen, hoger (bijna-) armoederisico en instabielere arbeidsparticipatie. Extra kosten, vermogenspositie en schulden zijn nauwelijks in beeld, net als mensen met een beperking buiten de formele regelingen.
- *Een samenleving waarin mensen met een beperking zich welkom voelen*
  Dit is nog niet vanzelfsprekend: deelname aan sport, cultuur en vrijwilligerswerk is mogelijk, maar vaak minder structureel en onder voorwaarden. Mensen met een beperking ervaren belemmeringen in vrije tijd, vervoer, onderwijs en op de arbeidsmarkt, en blijven ondervertegenwoordigd in media. ‘Welkom voelen’ en stigma worden nauwelijks direct gemeten.

De belangrijkste bevindingen per levensdomein zijn:

Werk en inkomen

- Veel mensen met een beperking werken. Het gaat hierbij minder vaak om betaald werk, dan bij mensen zonder een beperking.
- Mensen met een ernstige arbeidsbelemmering én alleen basisonderwijs, vmbo of mbo-1 vallen veel vaker volledig buiten de beroepsbevolking en hebben een grotere kans op (bijna-) armoede dan mensen met een lichte beperking en/of een opleiding in het hbo of wo.
- Ook ervaren mensen met een beperking minder vaak goede arbeidsomstandigheden dan mensen zonder een beperking.

- Het huishoudinkomen van mensen met een beperking ligt lager dan mensen zonder een beperking en zij leven vaker in bijna-armoede. Bij ernstige beperkingen is de kans op armoede nog groter.
- Vrouwen met een beperking leven vaker in armoede dan mannen met een beperking, en onder werkzoekenden met een WIA/WAO-uitkering zijn vrouwen oververtegenwoordigd.
- Werkgevers nemen wel vaker mensen met een beperking in dienst dan voorheen. Maar het aandeel reguliere werkgevers dat iemand uit het doelgroep-register of met een (licht) verstandelijke of lichamelijke beperking in dienst heeft, blijft beperkt en concentreert zich vooral bij grote organisaties en de (semi)publieke sector.

Thuis en wonen

- Mensen met een beperking wonen vaker in een huurwoning van een woningcorporatie en minder vaak in een koopwoning dan mensen zonder beperking.
- Huishoudens met iemand met een beperking wonen vaker in een toegankelijke nultredenwoning, dan mensen zonder iemand met een beperking.
- Hoe toegankelijk de openbare ruimte en openbare gebouwen zijn (zoals bibliotheken, winkels en horeca) is onbekend. Er ontbreekt een onafhankelijke toetsing met objectieve criteria.
- Vooral mensen met een ernstige lichamelijke beperking ervaren openbare gebouwen, winkels en parken/groenvoorzieningen veel minder vaak als zeer toegankelijk, dan mensen met een lichte of matige beperking. In sterk stedelijke gebieden wordt de toegankelijkheid bovendien lager beoordeeld dan in niet stedelijke gebieden.
- De toegankelijkheid van stemlokalen is niet voldoende.
- Een klein percentage van de websites in Nederland voldoet volledig aan de digitale toegankelijkheidseisen. Overheids- en gemeentelijke websites zijn vaker toegankelijk dan websites van bijvoorbeeld zorginstellingen, nutsbedrijven, telecomproviders, juridische dienstverlening en webwinkels.
- Twee op de tien gemeenten hebben nog geen Lokale Inclusie Agenda.

Onderwijs en ontwikkeling

- Het aandeel leerlingen in het speciaal onderwijs is in de periode 2021-2025 ongeveer gelijk gebleven.
- Er ontbreken cijfers over het aandeel kinderen met een beperking in het regulier onderwijs.
- Het aantal leerplichtige kinderen met een vrijstelling van de leerplicht vanwege beperkingen is toegenomen.
- Mensen met een beperking zijn in alle leeftijdsgroepen gemiddeld lager opgeleid, dan mensen zonder beperking. Zij hebben vaker basisonderwijs, vmbo of mbo-1 als hoogst behaald niveau en minder vaak hbo of wo. Deze achterstand is het grootst bij mensen met een ernstige beperking.
- In de afgelopen jaren is studie-uitval in het hoger onderwijs (hbo en wo) over het algemeen hoger onder studenten met een

beperking, dan onder studenten zonder een beperking. In het meest recente jaar (2023/2024) zijn de verschillen het kleinst. Daarbij nam vooral de uitval onder hbo-studenten af.
- Ongeveer de helft van de hbo- en wo-studenten met een beperking is (zeer) tevreden over geboden voorzieningen. Studenten die zich ernstig belemmerd voelen, zijn het minst tevreden.
- Bij mbo-studenten met een beperking vindt iets meer dan vier op de tien de hulpmiddelen en aanpassingen die de onderwijsinstelling biedt (heel) goed.

Gezondheid en ondersteuning

- Slechts een kleine groep mensen met een beperking rapporteert een onvervulde zorgbehoefte. Dit aandeel ligt wel hoger dan bij mensen zonder een beperking, wat wijst op aanhoudende ongelijkheid.
- Tegelijkertijd wordt de hulp of zorg die mensen met een lichamelijke beperking thuis krijgen over het algemeen als 'passend' beoordeeld.
- De aansluiting tussen de geboden zorg vanuit de Wmo en wat mensen met een lichamelijke beperking nodig hebben, lijkt wat af te nemen.
- Mensen met een ernstige lichamelijke beperking beoordelen de aansluiting van hulp en zorg thuis en van Wmo-ondersteuning gemiddeld beter dan mensen met een lichte beperking
- Bij mensen met een lichamelijke beperking ervaren oudere groepen (met name 75-plussers) en mannen vaker dan jongere volwassenen en vrouwen dat naasten en mantelzorgers voldoende worden betrokken bij zorgbeslissingen. Bij mensen met een verstandelijke beperking neemt de ervaren betrokkenheid van naasten met de leeftijd toe.

Vervoer en mobiliteit

- Steeds meer bus- en metrohaltes voldoen aan de toegankelijkheids-eisen.
- Ongeveer twee derde van de mensen met een beperking ervaart het openbaar vervoer als zeer toegankelijk, maar er worden ook belemmeringen ervaren.
- Onder ov-gebruikers die niet altijd een station of halte kunnen bereiken, geven vrouwen en 65-plussers aanzienlijk vaker dan mannen en jongere volwassenen aan dat gezondheidsklachten of beperkingen hiervoor de reden zijn.
- Onder mensen met een lichamelijke beperking is het gebruik van eigen vervoer (scootmobiel, aangepaste fiets of auto) al jaren hoog. Bij mensen met een verstandelijke beperking nam het gebruik van eigen vervoer toe.
- Ongeveer een op de tien mensen met een chronische ziekte en/of lichamelijke beperking gebruikt speciaal vervoer. Onder mensen met een verstandelijke beperking ligt dit hoger: driekwart van hen maakt gebruik van het speciaal vervoer.

Cultuur, media, vrije tijd, sporten en bewegen

- Mensen met een beperking bezoeken minder vaak culturele instellingen en uitgaansgelegenheden, dan mensen zonder een beperking.
- Ongeveer twee derde van de bezoekers met een beperking vindt culturele locaties zeer toegankelijk. Maar er is geen koppeling met objectief gemeten toegankelijkheid (fysiek, sociaal, financieel, informatie).
- Mensen met een ernstige beperking ervaren de toegankelijkheid van culturele instellingen, attracties en horeca slechter, dan mensen met een lichte beperking of zonder een beperking.
- Er zijn indicaties dat veel kinderen en volwassenen met een beperking deelnemen aan kunstzinnige en culturele activiteiten. Maar structurele, representatieve en vergelijkbare data ontbreken vrijwel volledig.
- Mensen met een beperking sporten minder, dan mensen zonder beperking. Over bewegen ontbreken data.
- Ongeveer drie op de tien volwassenen met een beperking sport wekelijks, tegenover zes op de tien mensen zonder een beperking.
- Van alle kinderen sport ongeveer zes op de tien wekelijks. Voor kinderen met een beperking ligt dit vermoedelijk lager, maar exacte cijfers hierover ontbreken.
- Mensen met een beperking beleven over het algemeen wel plezier aan sport, maar waarderen dat plezier met een lager rapportcijfer dan mensen zonder beperking.
- Kinderen met een beperking zijn minder vaak lid van een sportclub, dan kinderen zonder een beperking.
- Het aandeel mensen met een beperking op televisie is al meerdere jaren niet representatief voor hun aandeel in de bevolking. Er is onvoldoende zicht op representatie in streamingdiensten, sociale media, online content en reclame.

Veiligheid en rechtsbescherming

- Meldingen van discriminatie op grond van handicap of chronische ziekte vormen een substantieel deel van alle discriminatiemeldingen bij het College voor de Rechten van de Mens en bij de gemeentelijke antidiscriminatievoorzieningen.
- Vindbare, toegankelijke en begrijpelijke communicatie is essentieel voor de veiligheid en rechtspositie van mensen met een beperking, in crisistijden en in het dagelijks leven. Het percentage digitaal toegankelijke overheidswebsites en apps neemt toe, maar is laag. Rond de 10 procent voldoet aan de eisen van volledige digitale toegankelijkheid.
- In landelijke databronnen is zeer weinig informatie beschikbaar over recht, veiligheid, geweld en misbruik specifiek van mensen met een beperking. Hierdoor is systematische monitoring lastig.

Conclusie

De resultaten laten zien dat er belangrijke ontwikkelingen zijn in toegankelijkheid en inclusie van mensen met een beperking, maar dat er nog veel te winnen valt. Hoewel mensen met een beperking in toenemende mate toegang hebben tot werk, wonen, onderwijs, zorg en

vervoer, blijven hun kansen en mogelijkheden behoorlijk achter bij die van mensen zonder een beperking. Hierdoor is volledige participatie en inclusie geen vanzelfsprekendheid. Daarbij laat deze eerste meting zien dat de beschikbare gegevens nog grote hiaten kennen. Hierdoor zijn belangrijke groepen en thema's slechts beperkt, of niet in beeld. Verdere verbetering van de dataverzameling is noodzakelijk om inclusie en participatie van mensen met een beperking volledig te kunnen monitoren. Deze monitor zal de komende jaren volgen in welke mate mensen met een beperking kunnen deelnemen aan de samenleving. Ook zal de monitor knelpunten blijven signaleren in de dataverzameling en waar mogelijk in beleid en uitvoering. Hierdoor kunnen er vanuit de Nationale Strategie en de daarbij behorende Werkagenda verdere stappen worden gezet om het VN-verdrag Handicap na te leven.

1 Inleiding

Sinds 2016 geldt in Nederland het VN-verdrag Handicap (1). Het belangrijkste doel van dit verdrag is om de mensenrechten van mensen met een beperking te bevorderen, te beschermen en te waarborgen. Het VN-verdrag Handicap is gebaseerd op het mensenrechtenmodel van handicap, zoals het VN-Comité dat sinds de inwerkingtreding van het verdrag hanteert. In dit model worden beperkingen niet gezien als een individueel probleem, maar als het resultaat van drempels en uitsluiting in de samenleving (2). Mensen met een beperking zijn rechthebbenden en landen hebben positieve verplichtingen om deze rechten te verwezenlijken.

Om aan deze verplichtingen uit het VN-verdrag concreet invulling te geven, liep van 2018 tot en met 2021 vanuit de Rijksoverheid het programma Onbeperkt Meedoen!, dat als doel had om veel onderdelen van het VN-verdrag uit te voeren. Het programma bestond uit zeven actielijnen. Voor iedere actielijn werden maatregelen uitgewerkt om concrete doelen te bereiken en merkbare verbeteringen te realiseren voor mensen met een beperking. Het programma concludeerde dat er meer aandacht en bewustwording was voor de rechten en inclusie van mensen met een beperking, maar dat een langdurige structurele inzet van beleidsvoering, wetgeving en uitvoering nodig is (3). Na 2021 kwam er dan ook een vervolgaanpak van dit programma.

In lijn met de aanbevelingen vanuit de Verenigde Naties fungeert het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) aangewezen als coördinerend ministerie voor de uitvoering van het VN-verdrag Handicap. Vanuit deze rol is een nationale structuur voor de coördinatie van de implementatie van het verdrag vormgegeven. De ‘Nationale Strategie voor de implementatie van het VN-verdrag Handicap’ (hierna: de Nationale Strategie) is ontwikkeld in reactie op het VN-verdrag Handicap, de aanbevelingen van het VN-Comité (4) en diverse moties van de Tweede Kamer. In zowel de moties als de aanbevelingen van he VN-comité is de regering verzocht een samenhangende, interdepartementale strategie voor inclusie en toegankelijkheid op te stellen (5). Deze strategie bouwt voort op de ervaringen en lessen uit het programma Onbeperkt Meedoen! Daarmee vormt deze een volgende stap in de structurele uitvoering van het verdrag. De Nationale Strategie loopt tot 2040 en beschrijft 31 doelstellingen verdeeld over zeven levensdomeinen. Ook bevat de Nationale Strategie vijf overkoepelende leidende principes (zie tekstkader 1.1). Deze principes vormen de manier waarop het mensenrechtenmodel van handicap uit het VN-verdrag Handicap in de Nederlandse context concreet wordt gemaakt.

Vanuit de gedachte van het sociaal model richten de doelstellingen van de Nationale Strategie zich op aanpassingen in de sociale, fysieke en digitale omgeving. Deze aanpassingen dienen ter bevordering van participatie, gelijke rechten, toegankelijkheid en bestaanszekerheid van mensen met een beperking. Het uiteindelijke doel van de Nationale Strategie is het wegnemen van obstakels die mensen met een beperking verhinderen om daadwerkelijk in de samenleving te kunnen meedoen.

Tekstkader 1.1 Leidende principes en levensdomeinen van de Nationale Strategie VN-verdrag Handicap.

Leidende principes

1. Gelijke rechten
2. Eigen regie en rechtspositie
3. Toegankelijkheid
4. Bestaanszekerheid
5. Een samenleving waarin iedereen zich welkom voelt

Levensdomeinen

1. Werk en inkomen
2. Thuis en wonen
3. Onderwijs en ontwikkeling
4. Gezondheid en ondersteuning
5. Vervoer en mobiliteit
6. Cultuur, media, vrije tijd, sporten en bewegen
7. Veiligheid en rechtsbescherming

Bij de Nationale Strategie hoort een meerjarige werkagenda (5) waarin concrete acties, verantwoordelijkheden en tijdslijnen zijn uitgewerkt. De huidige werkagenda geldt van 2025 tot 2030, daarna volgen er nog twee. Dit uitvoeringsplan moet ervoor zorgen dat de rechten uit het VN-verdrag Handicap merkbaar worden in het dagelijks leven van mensen met een beperking, een chronische ziekte of langdurige aandoening. De werkagenda verwijst naar de langetermijndoelen uit de Nationale Strategie en beschrijft concrete acties voor de korte termijn. Hiermee worden structureel drempels weggenomen, zodat mensen met een beperking volledig en gelijkwaardig kunnen meedoen. Denk daarbij aan het verbeteren van de digitale toegankelijkheid, het stimuleren van inclusief onderwijs, afspraken met werkgevers over meer mensen met een beperking in dienst nemen. Maar ook aan bijvoorbeeld aanpassing en ondersteuning in de werkomgeving, thuis en bij het ondernemen van activiteiten in de vrijetijd, verbeteren van toegang tot passende zorg, ondersteuning en hulpmiddelen en werken aan toegankelijker vervoer, cultuur en sport.

1.1 Monitoren volgens VN-verdrag Handicap

Het VN-verdrag Handicap legt aan landen die het verdrag hebben geratificeerd verschillende verplichtingen op wat betreft het monitoren van de voortgang van de uitvoering. Staten moeten passende statistische en onderzoeksgegevens verzamelen over de situatie van mensen met een beperking, en de uitkomsten hiervan met regelmaat rapporteren aan de Verenigde Naties.

In artikel 3 van het VN-verdrag Handicap staan acht grondbeginselen vermeld: respect voor de inherente waardigheid en persoonlijke autonomie, non-discriminatie, volledige participatie in de samenleving, respect voor verschillen, gelijke kansen, toegankelijkheid, gelijkheid tussen mannen en vrouwen, en respect voor de zich ontwikkelende capaciteiten van kinderen met een handicap. De overheid moet bij alle maatregelen die de rechten van mensen met een beperking raken, rekening houden met deze grondbeginselen. De grondbeginselen zijn juridisch bindend. Ze geven richting aan de overheid bij de interpretatie

en uitvoering van het VN-verdrag Handicap. Dit geldt ook voor de evaluatie en monitoring en de daarbij behorende dataverzameling.

Belangrijk daarbij is dat wanneer er data worden verzameld, er geen groepen vergeten worden (zoals mensen in instellingen). Ook is het van belang dat gegevens zo veel mogelijk kunnen worden uitgesplitst, bijvoorbeeld naar ernst of type beperking, etniciteit, gender, seksuele oriëntatie, leeftijd en opleidingsniveau. En dat er naast statistische gegevens ook ruimte is voor persoonlijke verhalen.

Een van de grondbeginselen is de betrokkenheid van mensen met een beperking bij beleid dat hen aangaat. De betrokkenheid van ervaringsdeskundigen is ook daarom een belangrijk aspect van de Nationale Strategie. Bij het opstellen van de indicatoren voor deze rapportage. Bij het samenstellen van de resultaten zijn zowel mensen met een beperking als hun vertegenwoordigende organisaties geraadpleegd. Deze input is richtinggevend geweest voor de keuzes van de indicatoren en voor de weergave van de resultaten.

Ook voor het monitoren geldt het sociaal model van handicap als vertrekpunt. Dat betekent dat de nadruk ligt op de mate waarin mensen met een beperking hun rechten kunnen realiseren en op voet van gelijkheid kunnen deelnemen aan de samenleving. Net zoals mensen zonder een beperking. Een monitor moet daarom ook de barrières in kaart brengen die deelname belemmeren. Dit zijn bijvoorbeeld vooroordelen, pesten, discriminatie en gebrek aan toegankelijkheid in het dagelijks leven. Maar ook drempels die voortkomen uit regels, systemen en beleid. Het monitoren richt zich daarom niet primair op medische kenmerken of zorggebruik als doel op zich, maar op (on)gelijke toegang, inclusie, discriminatie, autonomie en keuzevrijheid in de verschillende levensdomeinen. De beperking zelf wordt daarbij niet als het ‘probleem’ beschouwd, maar als één van de factoren in de wisselwerking tussen persoon en omgeving.

In de Nationale Strategie is een aparte bepaling opgenomen over monitoring. De monitor richt zich op inzicht in de mate waarin de doelstellingen van de Nationale Strategie worden bereikt. Hierdoor worden veranderingen in de situatie van de brede, diverse groep mensen met een beperking zichtbaar. Daarbij is de betrokkenheid van mensen met een beperking, en met name hun vertegenwoordigende organisaties, verplicht.

1.2 Opdracht RIVM

De directie Maatschappelijke Ondersteuning van het ministerie van VWS heeft het RIVM gevraagd een monitor in te richten. Deze moet aansluiten bij de gewenste veranderingen in de samenleving, zoals beschreven in de Nationale Strategie. In februari 2026 heeft het RIVM een indicatorenset opgeleverd (6). In aanloop daarnaartoe zijn vragenlijsten uitgezet en gesprekken gevoerd met vertegenwoordigende organisaties, ervaringsdeskundigen en meerdere departementen die betrokken zijn bij de Nationale Strategie. De indicatoren sluiten aan bij de zeven levensdomeinen van de Nationale Strategie. Maar ze zijn niet rechtstreeks gekoppeld aan specifieke uitvoeringsmaatregelen of aan de

werkagenda en beslaan niet de volledige omvang van het VN-verdrag Handicap. Deze rapportage presenteert de eerste cijfermatige resultaten op deze indicatoren. De indicatorenset is opgesteld op basis van de beschikbaarheid en kwaliteit van bestaande data. Bij sommige uitkomsten die in dit rapport staan, brengt dit kanttekeningen met zich mee. Deze kanttekeningen staan bij de betreffende uitkomsten.

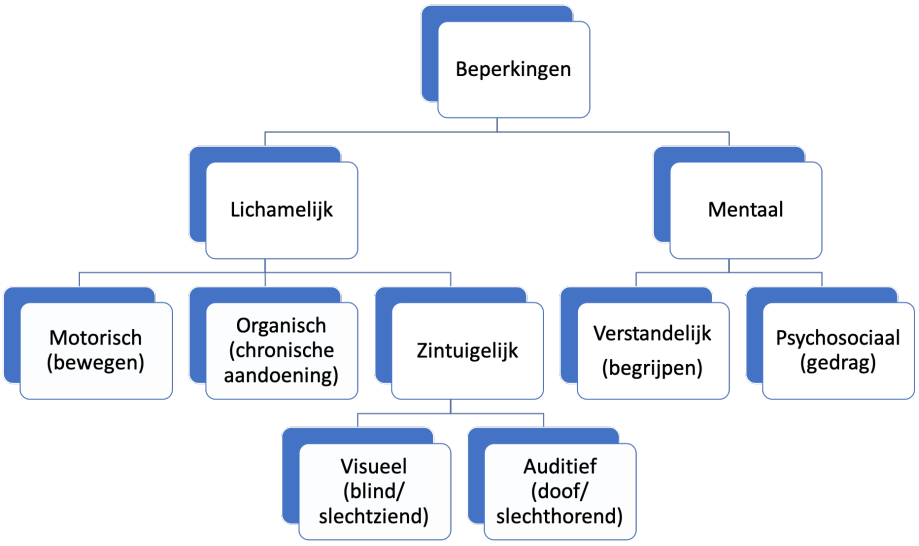
Vanuit de levensdomeinen van de Nationale Strategie kijkt de monitor specifiek naar de mogelijkheden van autonomie (zelfstandigheid) en participatie van mensen met een beperking. Daarnaast brengt de monitor in kaart welke belemmeringen en bevorderende factoren er zijn. Dat zijn bijvoorbeeld factoren als rolstoeltoegankelijkheid, inclusief onderwijs en sporten, mantelzorgondersteuning en digitale toegankelijkheid. Door met regelmaat te meten, wordt na verloop van tijd een trend op iedere indicator zichtbaar. De monitor maakt zo inzichtelijk hoe inclusief de samenleving is voor mensen met een beperking.

De opdracht bestaat enerzijds uit een kwantitatief (cijfermatige) deel (deze rapportage) dat wordt uitgevoerd in 2026 en 2028. Anderzijds bestaat deze uit een kwalitatief (ervaringsgericht) deel dat gepland staat voor 2027. Deze rapportage bevat dus de resultaten van de eerste cijfermatige dataverzameling.

1.3 Mensen met een beperking

Het aantal mensen met een beperking in Nederland is niet eenduidig vast te stellen. Er zijn veel verschillende soorten beperkingen. Zo zijn er mensen met een lichte, matige of zware verstandelijke beperking. Mensen met een fysieke beperking (zoals beperkingen in mobiliteit of een chronische aandoening). En mensen met een zintuiglijke beperking (zoals beperkingen in gehoor of zicht) (zie figuur 1.1). Sommige mensen hebben meerdere beperkingen.

Figuur 1.1 Indeling van beperkingen.

Bron: (On)beperkt Sportief, 2013 (7).

In veel publicaties en websites wordt naar één cijfer verwezen van mensen met een beperking. Maar dat cijfer heeft vrijwel altijd betrekking op een deelverzameling. Bijvoorbeeld alleen mensen ouder dan 12 jaar, mensen met beperkingen in horen, zien en mobiliteit, of alleen mensen met een Wlz-indicatie. Een exact, allesomvattend aantal of percentage mensen met een beperking in Nederland is moeilijk vast te stellen. Er is altijd een groep die niet in beeld is. Wel zijn er meerdere bronnen die elk voor een deel van de populatie een indicatie bieden; deze staan hieronder op een rij.

Het meest recente gerefereerde cijfer is dat van de Gezondheidsenquête van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Van de bevolking van 12 jaar en ouder ervaart 12,7 procent één of meer beperkingen op het gebied van zien, horen of mobiliteit (8). Dit percentage komt overeen met ongeveer 2 miljoen mensen. Van de totale bevolking van 12 jaar en ouder meldt 3,8 procent beperkingen in horen, 3,5 procent beperkingen in zien en 8,8 procent mobiliteitsbeperkingen (8). Beperkingen nemen toe met het ouder worden: boven de 75 jaar ervaart 33,1 procent één of meer beperkingen in het functioneren. Ook hebben 75-plussers vaker meerdere beperkingen. In de periode 1997-2024 is het percentage van de Nederlandse bevolking (12+) met ten minste één beperking op het gebied van horen, zien of mobiliteit licht gestegen[1]. Een belangrijke kanttekening bij deze cijfers is dat mensen met een beperking die in instellingen wonen, niet in de tellingen zijn meegenomen. En dat kinderen onder de 12 jaar met een beperking ontbreken, net zoals mensen met een neurodivergente of psychische beperking. Het daadwerkelijke percentage mensen met een beperking in Nederland ligt daarom vermoedelijk vele malen hoger dan 2 miljoen.

Om de omvang van beperkingen beter te kunnen meten, hanteert CBS in meerdere monitors de zogeheten GALI-vragenlijst (zie ook paragraaf 2.3). Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen ernstige en niet-ernstige beperkingen. Dit is relevant, omdat de impact op het dagelijks functioneren, de behoefte aan ondersteuning en de belemmeringen in participatie sterk kunnen verschillen naar de ernst van de beperking. Ook is dit onderscheid relevant bij het gericht vormgeven van beleid en voorzieningen, omdat niet iedereen met een beperking dezelfde ondersteuning nodig heeft.

In een ander CBS-onderzoek (2023) gaf 30 procent van de Nederlanders tussen 15 en 65 jaar (en niet-onderwijsvolgend) aan een beperking te hebben, waarvan 6 procent deze ervaart als een ernstige beperking en 24 procent als een niet-ernstige (9). Dat kwam overeen met 3,4 miljoen Nederlanders. 35 procent van de vrouwen geeft aan een beperking te hebben en 26 procent van de mannen. Met name in de leeftijdsgroep tot 45 jaar hebben vrouwen ten opzichte van mannen relatief vaak te maken met beperkingen, zowel ernstige als niet ernstige. Ook voor deze CBS-statistiek geldt dat mensen met een beperking die in instellingen wonen, niet zijn meegenomen in de tellingen. En dat de groep onder de 15 jaar en ouder dan 65 ook niet is meegenomen. Daarbij is ook dit

[1] Let op: de toetsing van de trend gebeurt op de ongestandaardiseerde cijfers. De figuur op VZ-info is gebaseerd op gestandaardiseerde cijfers.

aandeel een onderschatting van het daadwerkelijk aantal mensen met een beperking in Nederland.

Naast de CBS-cijfers over ervaren beperkingen, zijn er ook registraties uit de langdurige zorg. Zo hadden in 2024 bijna 380.000 mensen (2,1%) in Nederland een indicatie op grond van de Wet langdurige zorg (Wlz) (10). Dit betreft mensen die vanwege een blijvende, intensieve zorgbehoefte zijn aangewezen op 24-uurszorg in een instelling of op vergelijkbare zorg thuis. Hiervan hebben ruim 33.000 mensen een indicatie op basis van een lichamelijke beperking (8,5%), bijna 125 duizend mensen een verstandelijke beperking (32.7%) en iets meer dan 3.000 mensen een zintuigelijke handicap (0,9%). De groep mensen met een Wlz-indicatie overlapt deels met de groep mensen met een beperking zoals CBS die beschrijft, maar is niet daarmee gelijk te stellen. Niet iedereen met een beperking heeft immers langdurige, intensieve zorg nodig. Omgekeerd worden in de Wlz alleen mensen geregistreerd die aan de wettelijke criteria voldoen. Wlz-cijfers laten dus slechts een deel zien van alle mensen met een beperking in Nederland. Ze zijn vooral relevant voor een beter begrip van de groep met de meest intensieve zorg- en ondersteuningsvragen.

Mensen met een licht verstandelijke beperking worden in Nederland niet centraal geregistreerd. In 2019 maakte het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) voor het eerst een schatting van het aantal mensen met een verstandelijke beperking. Volgens het SCP had 6,4 procent van de bevolking in 2018 een IQ van 70-85 en was daarmee niet sociaal redzaam. Het ging hierbij om 1,1 miljoen mensen (11). Uitgaande van de bevolkingsomvang in 2026 (ruim 18,17 miljoen) komt 6,4 procent nu overeen met 1,16 miljoen mensen met een licht verstandelijke beperking.

De World Health Organization (WHO) heeft in 2023 een wereldwijde schatting gemaakt van het aantal mensen met een beperking. Volgens de WHO heeft 16 procent van de wereldbevolking een beperking, met andere woorden een op de zes mensen (12).

Dat onbekend is hoeveel mensen met een beperking er in Nederland zijn, is om meerdere redenen lastig te noemen. Door de verschillende manieren van registreren of onderzoeken of iemand een beperking heeft, welke beperking precies en hoe ernstig die is, is het lastig om iets over (sub)groepen te zeggen over de levensdomeinen heen. Gegevens over verschillende levensdomeinen zijn vaak niet te koppelen. Daardoor is er op basis van kwantitatieve data geen duidelijk beeld te schetsen van alle belemmerende en bevorderende factoren voor mensen met een beperking. Er zijn bijvoorbeeld geen uitspraken te doen over mensen met een bepaalde beperking die problemen ervaren met het vinden van een baan, én voorzieningen in hun huis nodig hebben én ondersteuning nodig hebben bij het volgen van een opleiding of bij sporten.

Daarnaast is het door de diversiteit van de groep mensen met een beperking lastig om de ernst van problemen in beeld te brengen. Een uitspraak als ‘x procent van de mensen met een beperking ervaart uitsluiting’ is niet toe te schrijven aan alle mensen met een beperking. Vaak behoort die uitspraak bij de specifiek onderzochte groep. Daarmee

wordt de totale omvang van problemen minder duidelijk. Hierdoor is het moeilijk om tot een kernboodschap te komen over hoe het gaat met mensen met een beperking. Hetzelfde geldt voor het vaststellen van causaliteit. Door de manier van meten is het lastig om oorzakelijke verbanden tussen het hebben van een beperking en ervaringen of belemmeringen aan te tonen.

Er is ook een risico op selectieve zichtbaarheid en blinde vlekken in de beschikbare gegevens. Van de ene groep zijn wel goede registraties voor handen, bijvoorbeeld het aantal cliënten in de Wmo of het aantal mensen met een Wlz-indicatie. Maar van andere groepen niet (zoals mensen zonder zorgindicatie, met lichte of minder waarneembare beperkingen). Daardoor kan deze laatste groep onderbelicht blijven. Bovenstaande zal het voor beleidsmakers ook moeilijker zijn om op basis van de geboden cijfers beleid te onderbouwen. De vraag 'voor hoeveel mensen doen we dit?' is immers cruciaal voor begrotingen, doelstellingen en impactberekeningen.

Het ontbreken van één exact cijfer sluit aan bij de kern van de Nationale Strategie en het VN-verdrag Handicap. De Nationale Strategie benadrukt dat mensen gehandicapt worden door de manier waarop de samenleving is ingericht. Een handicap ontstaat vooral door ontoegankelijkheid, niet door de beperking zelf. De strategie gaat uit van een brede doelgroep: bijna een op de acht inwoners van Nederland heeft een langdurige beperking of chronische aandoening, waarneembaar of niet waarneembaar, fysiek, verstandelijk, sensorisch, psychisch of neurodivergent. Voor de monitor betekent dit dat het niet zozeer gaat om het vaststellen van één sluitend aantal mensen met een beperking. Het gaat om het in beeld brengen van de drempels en belemmeringen die zij in de samenleving ervaren, en om de mate waarin beleid en praktijk bijdragen aan het wegnemen daarvan. De Nationale Strategie vraagt nadrukkelijk om alert te zijn op groepen die minder zichtbaar zijn in registraties en statistieken. Dit zijn bijvoorbeeld mensen met een lichte verstandelijke beperking, neurodiversiteit, taalontwikkelingsstoornis, chronische ziekte of energiebeperking. Juist omdat zij niet altijd als 'doelgroep' worden herkend, is het belangrijk om in deze monitor steeds te benoemen welke groepen wel en niet zijn meegenomen in de verschillende bronnen, en waar mogelijk kwalitatieve inzichten toe te voegen.

Het gaat erom de samenleving zodanig te veranderen, dat iedereen kan meedoen. Ongeacht of het om 1 miljoen of 4 miljoen mensen gaat (zie tekstkader 1.2). Het wegnemen van drempels en belemmeringen voor mensen met een beperking, staat binnen de Nationale Strategie centraal. Het ontbreken van één eenduidig cijfer onderstreept daarmee niet alleen een methodologische uitdaging, maar ook een inhoudelijk opdracht. Beleid en monitoring moeten uitgaan van toegankelijkheid voor álle mensen die belemmeringen ervaren, en niet alleen voor de groepen die al goed in aantallen zijn te vangen.

Tekstkader 1.2 Mensen met een beperking in de Nationale Strategie

De Nationale Strategie zegt het volgende over het aantal mensen met een beperking:
"Mensen met een beperking worden gehandicapt gemaakt door de manier waarop dingen zijn georganiseerd of gemaakt. Een handicap ontstaat dan ook vooral door ontoegankelijkheid. Bijna een op de acht inwoners van Nederland heeft een langdurige beperking of chronische aandoening. Ze zijn bijvoorbeeld slechtziend, blind, doof of neuro divergent, hebben een lichamelijke of verstandelijke beperking of psychische aandoening. Sommige beperkingen zijn meer waarneembaar, hebben een grotere bekendheid, of krijgen meer aandacht in bijvoorbeeld de media. Het is belangrijk om bij het maken van beleid en wetgeving steeds alert te zijn of we iedereen in beeld hebben. Want het VN-verdrag Handicap gaat over de rechten van alle mensen met een levenslange beperking of chronische aandoening, die drempels ervaren om in de samenleving te kunnen meedoen. Dus ook over de rechten van mensen zonder waarneembare beperkingen, zoals een lichte verstandelijke beperking of taalontwikkelingsstoornis, chronische ziekte of energiebeperking" (5).

1.4 Leeswijzer

Dit rapport is door de hoeveelheid indicatoren en gebruikte databronnen een omvangrijk rapport. Het rapport is als volgt ingedeeld:

Na deze inleiding beschrijft hoofdstuk 2 het gevolgde proces van dataverzameling en duiding.
Hoofdstukken 3 tot en met 9 presenteren de resultaten van de indicatoren per levensdomein. Elk hoofdstuk start met een tekstbox met de kernbevindingen, een beknopte beschrijving van het levensdomein en een tabel met meest recente resultaten op de indicatoren. Vervolgens wordt elke indicator waarvoor data zijn gevonden per paragraaf geïntroduceerd met een korte rationale van de indicator en mogelijke kanttekeningen bij de gevonden resultaten. Daarna volgen de bevindingen, geïllustreerd met tabellen en grafieken. Elk hoofdstuk eindigt met een reflectie op de belangrijkste bevindingen, inzichten van experts, kanttekeningen bij en hiaten in de gebruikte data, en aanbevelingen voor het vervolg.

Na de hoofdstukken over de levensdomeinen volgt een algemene beschouwing van alle gepresenteerde resultaten in hoofdstuk 10. In dit hoofdstuk staan een samenvattende conclusie en een reflectie op de leidende principes van de Nationale Strategie. Gevolgd door een reflectie op eerdere publicaties over de mate waarin de samenleving in Nederland gericht is op participatie en toegankelijkheid voor mensen met een beperking. Aansluitend volgt een overzicht van alle kanttekeningen en hiaten. Daarop volgt een overzicht met aanbevelingen voor data-beschikbaarheid, voor beleid en de volgende dataverzameling van deze monitor. Het hoofdstuk sluit af met een kort slotwoord.

Afkortingen en moeilijke termen staan aan het einde van de rapportage.

Voor de leesbaarheid van dit omvangrijke rapport is verdiepende informatie verplaatst naar bijlagen. In bijlage 1 staat een uitgebreidere beschrijving van alle gebruikte databronnen. De personen en organisaties die aanwezig waren bij de duidingssessies in mei/juni 2026 staan vermeld in bijlage 2. In bijlage 3 staan alle tabellen met uitsplitsingen en verdieping, gerangschikt per levensdomein en indicator. In de hoofdstukken 3 tot en met 9 wordt hier waar mogelijk naar verwezen. Bijlage 4 geeft een beknopt overzicht van de belangrijkste uitkomsten van de duidingssessies. Bijlagen 3 en 4 zijn niet opgenomen in dit rapport maar zijn separaat te downloaden.

We gebruiken de woorden en definities uit de verschillende bestaande databronnen. Dat betekent dat door het gehele rapport termen als beperking, handicap en arbeidsbelemmering door elkaar worden gebruikt. Waar mogelijk lichten we deze verschillende termen toe.

2 Materiaal en methode

Voor inzicht in de positie van mensen met een beperking in de samenleving is gebruikgemaakt van bestaande databronnen. De data zijn gebruikt om naar de huidige situatie en meerjarentrends van participatie en toegankelijkheid te kijken. Er is informatie verzameld over de gevolgen van de huidige inrichting, ondersteuning en toegankelijkheid van de samenleving voor mensen met een beperking. Ook zijn ervaringen van mensen met een beperking in kaart gebracht via panelonderzoeken. In duidingssessies met vertegenwoordigers van mensen met een beperking, beleidsmedewerkers en onderzoekers zijn de resultaten uit deze bestaande databronnen geïnterpreteerd.

2.1 Dataverzamelingsproces, bronnen en kwaliteitscontrole

Dataverzamelingsproces en bronnen
Per levensdomein en per indicator is een overzicht opgesteld van alle relevante databronnen. Data die niet openbaar beschikbaar waren, zijn opgevraagd bij de eigenaren van de databronnen. Daarbij is steeds gekozen voor de meest recente en zo volledig mogelijke gegevens. Voor elke indicator is de meest valide landelijke bron geselecteerd; zie Bijlage 1 voor een overzicht van de gebruikte bronnen.

Een belangrijke voorwaarde was dat een bron naar verwachting ook in de komende jaren beschikbaar blijft, zodat doorlopend informatie over de indicator beschikbaar is. Eenmalige onderzoeken en panelonderzoeken zijn gebruikt wanneer een structurele landelijke databron ontbrak. Wanneer meerdere bronnen beschikbaar waren, is gekozen voor de databron met de hoogste actualisatiefrequentie, en de beste landelijke representativiteit. In enkele gevallen zijn meerdere bronnen naast elkaar gebruikt om een completer beeld te krijgen.

Voor het verzamelen van de data zijn verschillende werkwijzen gevolgd. Openbare gegevens zijn handmatig van websites en uit publicaties gehaald, of geautomatiseerd opgehaald uit openbare databestanden. Wanneer specifieke uitsplitsingen niet openbaar beschikbaar waren, zijn maatwerktabellen opgevraagd bij onder andere het CBS, RIVM en Nivel.

In deze eerste monitor is ervoor gekozen om voor alle indicatoren een trendperiode van vijf jaar te hanteren, met als uitgangsjaar 2021. Voor een aantal databronnen zijn gegevens beschikbaar van vóór 2021. Maar om de onderlinge vergelijkbaarheid en consistentie tussen indicatoren te waarborgen, is besloten om overal 2021 als aanvangsjaar te nemen. Wanneer een databron later is gestart met dataverzameling, is de trend korter (bijvoorbeeld vanaf 2023 of alleen data over 2025). Gedurende het proces van dataverzameling en verwerking is besloten om enkele vastgestelde indicatoren van het 2026 rapport (6) tekstueel alsnog aan te scherpen. De essentie van de indicator is hierbij niet verloren gegaan.

Kwaliteitscontrole
Voor elke dataset is gecontroleerd of de definities, meetmethoden en uitkomsten overeenkomen met de indicatorbeschrijvingen. Afwijkingen zijn vastgelegd en waar nodig gecorrigeerd.

De gegevens zijn gecontroleerd op interne consistentie (zoals optellingen en gemiddelden) en vergeleken met voorgaande jaren, om trends en mogelijke registratieproblemen te signaleren. Alle data zijn herleidbaar tot de originele bron. Als onduidelijkheden of inconsistenties werden vastgesteld, is contact gezocht met de dataleverancier voor nadere toelichting.

Alle stappen van het verzamel- en controleproces zijn gedocumenteerd, om transparantie en reproduceerbaarheid te waarborgen. Deze stappen worden vastgelegd in het Handboek Monitor Nationale Strategie van de implementatie van het VN-verdrag Handicap (intern procesdocument).

2.2 Het meten van beperkingen

Als afbakening van het hebben van een beperking worden door de gebruikte bronnen verschillende vraagstellingen gebruikt, zoals de Global Activity Limitations Indicator (GALI), de Washington Group Short Set (WGSS) en de OESO-vraagstelling. Deze vraagstellingen worden toegepast in populatieonderzoeken waarin mensen zelf vragenlijsten invullen. Het gaat dus steeds om zelf-gerapporteerde beperkingen: de ervaren gevolgen van gezondheidsproblemen in het dagelijks leven, zoals mensen die zelf beschrijven. De cijfers in deze monitor gaan daarmee vaak over ervaren beperkingen, niet over medisch vastgestelde diagnoses. Door verschillen in vraagopbouw en antwoordcategorieën zijn de uitkomsten niet goed onderling vergelijkbaar. Een percentage mensen met beperkingen volgens de Washington Group Short Set is daarom niet zonder meer naast de cijfers van GALI of OESO te leggen.

Global Activity Limitations Indicator (GALI)
Bij de GALI gaat het om langdurige beperkingen bij activiteiten die mensen gewoonlijk doen, en die het gevolg zijn van een gezondheidsprobleem. Deze beperking wordt vastgesteld op basis van wat mensen zelf rapporteren in vragenlijsten. Op basis van de GALI kunnen drie groepen onderscheiden worden:

1. Mensen zonder beperking.
2. Mensen die wel een beperking hebben, maar geen ernstige.
3. Mensen met een ernstige beperking.

Washington Group Short Set (WGSS)
Bij de WGSS gaat het om het meten van functionele beperkingen in het dagelijks functioneren. Het is een korte internationale standaard vragenlijst die kan worden toegevoegd aan bestaande enquêtes, waarin respondenten zelf aangeven in hoeverre zij beperkingen ervaren. De WGSS meet zes domeinen:

1. Zien – problemen met zien, ook wanneer iemand een bril draagt.
2. Horen – problemen met horen, ook met een hoortoestel.
3. Mobiliteit – moeite met lopen of traplopen.
4. Cognitie – moeite met het onthouden of concentreren.

5. Zelfzorg – moeite met zichzelf wassen of aankleden.
6. Communicatie – moeite om begrepen te worden of anderen te begrijpen.

De kernvraag bij elk domein is hoe moeilijk een persoon een dagelijkse activiteit kan uitvoeren, met antwoordopties zoals: Geen moeite – enige moeite – veel moeite – kan helemaal niet.

Organisatie voor Economische Samenwerking en ontwikkeling (OESO)
De vraagstelling over beperkingen gaat over Algemeen Dagelijkse Levensverrichtingen (ADL), en betreft dus functionele beperkingen. Er wordt gevraagd of de respondent gezondheidsproblemen ervaart bij activiteiten die mensen gewoonlijk doen. De antwoordcategorieën zijn: 'ja, ernstig beperkt', 'Ja, beperkt, maar niet ernstig' en 'Nee, helemaal niet beperkt'. Mensen die (ernstige) beperkingen rapporteren, worden in analyses vaak gezien als mensen met een beperking of langdurige gezondheidsproblemen.

Bij een aantal vragenlijsten is geen van bovenstaande methoden gebruikt, of is een afgeleide set vragen gebruikt. Bijvoorbeeld bij de Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden (NEA) van CBS en TNO. In deze vragenlijst wordt aan werknemers met een langdurige ziekte, aandoening of belemmering gevraagd of zij daardoor worden belemmerd bij het uitvoeren van werk. Op basis daarvan is een indeling gemaakt in mensen met en zonder arbeidsbelemmering.

2.3 Analysemethoden

Subgroep-analyses
Om een beeld te krijgen van verschillen in positie en ervaringen tussen groepen zijn indicatoren uit de databronnen uitgesplitst naar relevante kenmerken. Waar de databron en aantallen dit toelieten, zijn uitkomsten uitgesplitst naar onder meer gender, leeftijd en ernst van beperking. De mogelijkheden voor subgroep-analyses zijn hierbij afhankelijk van de beschikbaarheid van deze kenmerken in de bronbestanden en van voldoende aantallen per groep. Bij kleine aantallen zijn uitsplitsingen niet gepresenteerd, of met terughoudendheid geïnterpreteerd.
De gerapporteerde verschillen tussen subgroepen zijn beschrijvend van aard. Dit geldt ook voor gerapporteerde verschillen tussen mensen met en zonder een beperking. Er wordt geen causale relatie verondersteld. Gevonden verschillen kunnen samenhangen met onderliggende factoren die in de beschikbare databronnen niet (volledig) zijn meegenomen. Er zijn geen analyses uitgevoerd om vast te stellen of veranderingen over tijd statistisch significant zijn. Wanneer de bronhouder dat wel heeft gedaan, wordt er soms gesproken over een toe- of afname.

Duidingssessies
Alle data zijn in twee separate dagen per levensdomein en per indicator gepresenteerd. Dat gebeurde aan een heterogene groep van onderzoekers, ervaringsdeskundigen en medewerkers van vertegenwoordigende organisaties van mensen met een beperking. Zij zijn in groepssessies en plenaire sessies met verschillende werkvormen gevraagd te reflecteren op de data. Waren de data voor hen herkenbaar en wat was volgens hen de reden van een zichtbare toe- of afname? De

toelichting en duidingen die tijdens deze sessies zijn gedaan, zijn niet gecontroleerd op aansluiting bij de literatuur.
Vervolgens zijn alle data en bevindingen uit deze eerste duidingssessies in twee dagen voorgelegd aan beleidsmedewerkers van departementen. Ook zij zijn gevraagd de resultaten van de dataverzameling gepresenteerd en de resultaten in het gesprek te duiden. Zie Bijlage 2 voor het overzicht van de betrokken organisaties en departementen en Bijlage 4 voor een overzicht van de bevindingen van de duidingssessies.

2.4 Specifieke uitdagingen met data en databronnen

Bij de interpretatie van de cijfers moet rekening worden gehouden met de COVID-19-pandemie en de daarmee gepaard gaande maatregelen. Deze omstandigheden kunnen het gedrag, de ervaren en gemeten gezondheid, en andere uitkomsten bij respondenten hebben beïnvloed. Door gegevens uit (onder andere) 2021 te gebruiken, is het mogelijk dat bepaalde indicatoren een vertekend beeld geven door de uitbraak en/of de maatregelen tegen de verspreiding van het coronavirus. Wanneer de bronhouder expliciet aangeeft dat de pandemie mogelijk de uitkomsten heeft beïnvloed, staat deze toelichting bij de betreffende cijfers. Is hier geen expliciete uitspraak over gedaan, dan staat in de duiding van de resultaten dat eventuele uitschieters of trendbreuken (mede) kunnen samenhangen met de coronapandemie. En dat voorzichtigheid geboden is bij het trekken van conclusies over structurele ontwikkelingen.

De databronnen van het CBS laten mensen in instellingen buiten beschouwing. Hieronder vallen ook instellingen voor mensen met een verstandelijke, lichamelijke of zintuiglijke handicap. Veel van de data van het CBS geven een beeld van mensen die niet-instellingsgebonden zijn. Ze geven mogelijk dus een onderschatting van aantallen en percentages.

Bij de monitor worden naast de omvangrijke representatieve populatieonderzoeken ook verschillende panelonderzoeken gebruikt. Deze databronnen hebben – net als andere databronnen - belangrijke beperkingen. De panels zijn vaak relatief klein, waardoor uitsplitsingen naar bijvoorbeeld gender, leeftijd, opleiding, inkomen of regio vaak niet beschikbaar of mogelijk zijn. Het gevolg van de keine aantallen is ook dat bij een aantal (n) kleiner dan twintig de resultaten niet worden getoond. Uitsplitsingen worden alleen getoond wanneer het aantal respondenten voldoende van omvang is.

Daarnaast zijn vraagstellingen niet altijd consistent over de jaren: sommige vragen veranderen, andere worden een jaar niet afgenomen. Hierdoor ontbreken soms trendgegevens, of zijn tijdreeksen beperkt bruikbaar. Er wordt expliciet melding gemaakt van trendbreuken bij vragen met grote wijzigingen in formulering of afnamemethodiek. Ook wanneer gegevens ontbreken, wordt dit expliciet benoemd in de toelichting. Hierdoor kunnen lezers de resultaten in het juiste perspectief plaatsen.

Veel dataverzamelingen en onderzoeken richten zich op het tellen van het aantal mensen met een beperking dat ergens gebruik van maakt, of op het in kaart brengen van hun beperkingen. Dit sluit aan bij het

medische model, waarbij de beperking van de persoon centraal staat. De Nationale Strategie vraagt echter om te denken en meten vanuit het sociaal model. In dat model ligt de nadruk op de toegankelijkheid van de omgeving en het wegnemen van drempels, net als bij het door de Verenigde Naties gehanteerde mensenrechtenmodel. Dus: niet alleen meten ‘wat iemand niet kan’, maar vooral ‘welke belemmeringen de omgeving opwerpt’.
Het blijft nodig om te weten hoeveel mensen met een beperking een gebouw of voorziening wel of niet gebruiken, omdat dat iets zegt over gebruik en bereik. Tegelijkertijd is dat niet genoeg om toegankelijkheid goed te beoordelen. Het kan bijvoorbeeld zijn dat mensen met een beperking een gebouw helemaal niet bezoeken, juist omdat het niet toegankelijk is. Dan wordt die groep gemist in de cijfers, en lijkt het misschien alsof er geen probleem is, terwijl het gebouw in werkelijkheid niet toegankelijk is. Dit wordt ook wel het ‘onzichtbare probleem' genoemd. Objectief meten of een gebouw toegankelijk is – bijvoorbeeld met onafhankelijke toegankelijkheidschecks – sluit beter aan bij het sociale model. In Nederland gebeurt dit echter nog niet grootschalig, systematisch en voldoende wetenschappelijk. De huidige monitor is daardoor in belangrijke mate afhankelijk van data die vooral vanuit het medische model zijn opgezet. In de duiding van de resultaten wordt waar mogelijk expliciet aandacht besteed aan de hiaten in de data.

2.5 Reflectie op de leidende principes

De vijf leidende principes van de Nationale Strategie zijn geënt op de grondbeginselen van het VN-verdrag Handicap. Deze principes geven richting aan de doelen van de levensdomeinen en de uitvoering van beleid en wet- en regelgeving. De principes zijn in deze monitor niet afzonderlijk met indicatoren gevolgd, maar komen impliciet terug in de resultaten per levensdomein. In de beschouwing staat een beknopte kwalitatieve reflectie op de leidende principes.

3 Levensdomein 1 Werk en inkomen

Kernbevindingen

- Mensen met een beperking hebben minder vaak betaald werk dan mensen zonder beperking. Dit verschil is het grootst bij mensen met een sterke arbeidsbelemmering, die veel vaker tot de niet-beroepsbevolking behoren.
- Mensen met een beperking ervaren minder vaak goede arbeidsomstandigheden dan mensen zonder beperking, vooral op het gebied van psychosociale factoren zoals werkdruk en stress.
- Het gemiddelde huishoudinkomen van mensen met een beperking is lager dan het gemiddelde huishoudinkomen van mensen zonder beperking. Mensen met een ernstige arbeidsbelemmering hebben de laagste inkomens.
- Mensen met een beperking leven vaker in (bijna-)armoede dan mensen zonder beperking. Onder mensen met een beperking komt armoede vaker voor bij vrouwen dan bij mannen.
- Werkgevers nemen vaker dan voorgaande jaren mensen met een beperking (uit het doelgroepregister) in dienst. Maar het aandeel reguliere werkgevers dat iemand uit het doelgroepregister of met een (licht) verstandelijke of lichamelijke beperking in dienst heeft, blijft beperkt en concentreert zich vooral bij grote organisaties en de (semi)publieke sector.
- Specifieke regelingen (banenafspraak, beschut werk, interne WSW-plaatsingen) zorgen voor een groeiend aantal banen voor mensen met een beperking. Maar de arbeidsparticipatie van mensen met een beperking is minder dan van mensen zonder beperking.
- Ruim een op de tien mensen met een beperking ervaart dat de werkplek niet passend is vanwege een beperking of gezondheid.
- Ongeveer de helft van de werkgevers biedt ruimte voor zorgtaken. En iets meer dan de helft van de naasten en mantelzorgers ervaart werk en zorg als duurzaam combineerbaar. Deze mogelijkheden zijn vaker aanwezig bij grote en publieke werkgevers dan bij kleine commerciële werkgevers.

Dit hoofdstuk beschrijft de resultaten van levensdomein 1 Werk en Inkomen. Voor levensdomein 1 zijn 18 indicatoren vastgesteld (zie tabel 3.1). Voor 14 van deze indicatoren is een gegevensbron beschikbaar.

Levensdomein 1 streeft ernaar dat iedereen met een beperking de kans krijgt om naar vermogen te werken. Zonder drempels, met passende ondersteuning, eerlijke beloning en met oog voor de combinatie van werk en zorg.

Het VN-verdrag Handicap benadrukt in artikel 27 het recht op werk en gelijke kansen op de arbeidsmarkt voor mensen met een beperking. Door inzicht te hebben in percentages over werk is na te gaan in hoeverre mensen met een beperking daadwerkelijk gelijke toegang

hebben tot betaalde arbeid. En of er sprake is van discriminatie of uitsluiting. De Nationale Strategie benoemt werk en inkomen als een belangrijk speerpunt. Door cijfers hierover te monitoren, kan de effectiviteit van maatregelen en beleid gericht op arbeidsparticipatie van mensen met een arbeidsbelemmering worden gevolgd en waar nodig bijgestuurd.

Daarnaast kan door het inzichtelijk maken van werkloosheidscijfers en arbeidsparticipatie beter bepaald worden waar de grootste knelpunten liggen. Dit helpt bij het stellen van prioriteiten voor beleidsmaatregelen en het gericht inzetten van middelen om de doelen van het VN-verdrag te behalen.

Tabel 3.1 Samenvattende tabel met indicatoruitkomsten over het levensdomein 1 Werk en inkomen.

Indicator	**Meest recent cijfer**
1.1 Aantal mensen (van 15 jaar tot AOW-leeftijd) met een arbeidsbelemmering en betaald werk.	1,105 miljoen (2024)
1.2 Aantal mensen (van 15 jaar tot AOW-leeftijd) met een arbeidsbelemmering dat tot de werkloze beroepsbevolking behoort.	61.000 (2024)
1.3 Percentage werkzoekende mensen met een beperking dat ondersteuning krijgt van het UWV.	134.969 (WIA-WAO, 2026); 100.960 (Wajong, 2026)
1.4 Aantal mensen werkend binnen de banenafspraak, op een interne plaatsing Wet sociale werkvoorziening (Wsw) of een beschutte werkplek onder de Participatiewet.	142.580 (banenafspraak, 2025); 12.247 (Participatiewet, 2025); 34.313 (Wsw, 2024)
1.5 Percentage werkgevers met werknemers uit het doelgroepregister die vallen onder Wajong, WGA of Participatiewet.	14,7% (2022)
1.6 Percentage werkgevers dat aangeeft medewerkers in dienst te hebben met een (licht)verstandelijke beperking of lichamelijke beperking.	29,4% (2024)
1.7 Percentage mensen met een beperking dat betaald werk verricht.	21,0% (lichamelijke beperking, 2025); 11,0% (verstandelijke beperking, 2024); 35,9% (GALI-beperking, 2025)
1.8 Percentage werkgevers dat ruimte biedt voor zorgtaken (bijvoorbeeld mantelzorg) van werknemers.	47,1% (2024)
1.9 Mate waarin mantelzorgondersteuning als thema in cao's terugkomt.	16% (2025)
1.10 Percentage mensen met een beperking dat de arbeidsomstandigheden als goed ervaart.	69,5% (2025)
1.11 Gemiddeld gestandaardiseerd huishoudinkomen van mensen met een beperking ten opzichte van dat van mensen zonder een beperking.	39.100 euro (met beperking, 2024) 50.200 euro (zonder beperking, 2024)

Indicator	Meest recent cijfer
1.12 Percentage mensen met een beperking dat in armoede leeft.	3,7% (2025)
1.13 Percentage mensen met een beperking dat aangeeft te ervaren dat de werkplek niet passend is vanwege een beperking of gezondheid.	12,8% (2025)
1.14 Percentage mensen met een arbeidsbeperking en met arbeidsvermogen dat ondersteuning krijgt van gemeenten.	Geen gegevens
1.15 Tevredenheid van mensen met een beperking over het aanbod van gemeentelijke regelingen (voor mensen met een beperking) ter ondersteuning van werk en inkomen.	Geen gegevens
1.16 Aantal ouders van kinderen met een intensieve zorgvraag dat vanwege de zorgtaak minder kan werken en dat financieel gecompenseerd wordt vanuit de werkgever of vanuit gemeentelijke financiële steun.	Geen gegevens
1.17 Percentage naasten en mantelzorgers van mensen met een beperking dat hun betaalde werk als duurzaam combineerbaar met hun zorgtaken ervaart.	56,1% (2023)
1.18 Percentage werkgevers dat voldoet aan de wettelijke verplichtingen vanuit de Participatiewet, Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte of Wet gelijke behandeling op het werk.	Geen gegevens

3.1 Arbeidsbelemmering en betaald werk

Indicator 1.1 Aantal mensen (van 15 jaar tot AOW-leeftijd) met een arbeidsbelemmering en betaald werk.

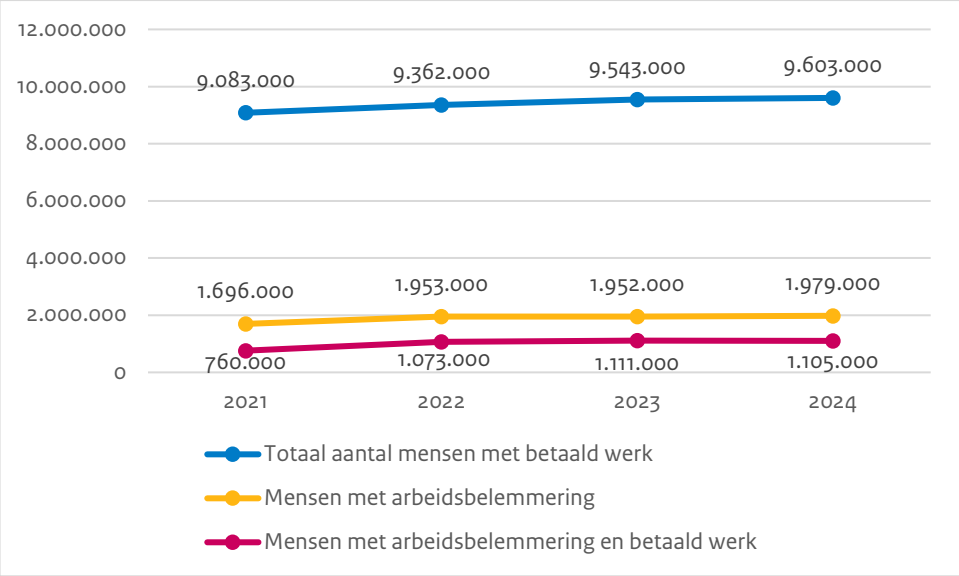
Deze indicator laat zien hoeveel mensen tussen 15 jaar en de AOW-leeftijd met een arbeidsbelemmering betaald werk hebben. De indicator sluit aan bij artikel 27 van het VN-verdrag Handicap en bij de Nationale Strategie, waarin staat dat mensen met een beperking recht hebben op werk, gelijke kansen op de arbeidsmarkt en passende ondersteuning. Door te meten hoeveel mensen met een arbeidsbelemmering daadwerkelijk betaald werk hebben, is een indicatie te geven in hoeverre deze rechten worden gerealiseerd, of er sprake is van uitsluiting of discriminatie, en hoe effectief beleid en maatregelen voor arbeidsparticipatie zijn. Ter duiding worden daarnaast de cijfers over het totaal aantal mensen met betaald werk en het totaal aantal mensen met een arbeidsbelemmering meegenomen. Hierdoor wordt zichtbaar welk deel van de mensen een arbeidsbelemmering en betaald werk heeft.

Deze indicator gaat over mensen met een arbeidsbelemmering. Mensen met een arbeidsbelemmering zijn mensen die in de Enquête Beroepsbevolking (EBB) (13) aangeven door een langdurige ziekte,

aandoening of handicap te worden belemmerd bij het uitvoeren of verkrijgen van werk. Meer informatie over de EBB staat in bijlage 1.

Bevindingen indicator 1.1
In 2024 waren er 1,105 miljoen mensen van 15 jaar tot de AOW-leeftijd met een arbeidsbelemmering en betaald werk (zie figuur 3.1). In de periode 2021-2024 varieerde dit aantal van 760 duizend (2021) tot 1,111 miljoen (2023).
In totaal waren er 9,603 miljoen mensen met betaald werk in 2024 en er waren 1,979 miljoen mensen met een arbeidsbelemmering (figuur 3.1).

Figuur 3.1 Aantal mensen (15 jaar tot AOW-leeftijd) met een arbeidsbelemmering en betaald werk, 2021-2026. Met ter vergelijking het totaal aantal mensen met betaald werk en het totaal aantal mensen met een arbeidsbelemmering.

Bron: CBS, EBB (2021, 2022, 2023, 2024). Arbeidsparticipatie en afstand tot de Arbeidsmarkt, 2021, 2022, 2023, 2024 (13).

In 2024 waren er 262 duizend mensen met een sterke arbeidsbelemmering en betaald werk. In datzelfde jaar waren er 844 duizend mensen met een lichte arbeidsbelemmering en betaald werk (zie bijlage 3, tabel 1.1). Dit aantal varieerde naar opleidingsniveau van 216 duizend mensen met basisonderwijs, vmbo of mbo-1, tot 402 duizend mensen met havo, vwo of mbo-2-4 en 340 duizend met hbo of wo. Er waren 442 duizend mannen en 523 duizend vrouwen met een arbeidsbelemmering en betaald werk.

3.2 Werkloze beroepsbevolking

Indicator 1.2 Aantal mensen (van 15 jaar tot AOW-leeftijd) met een arbeidsbelemmering dat tot de werkloze beroepsbevolking behoort.

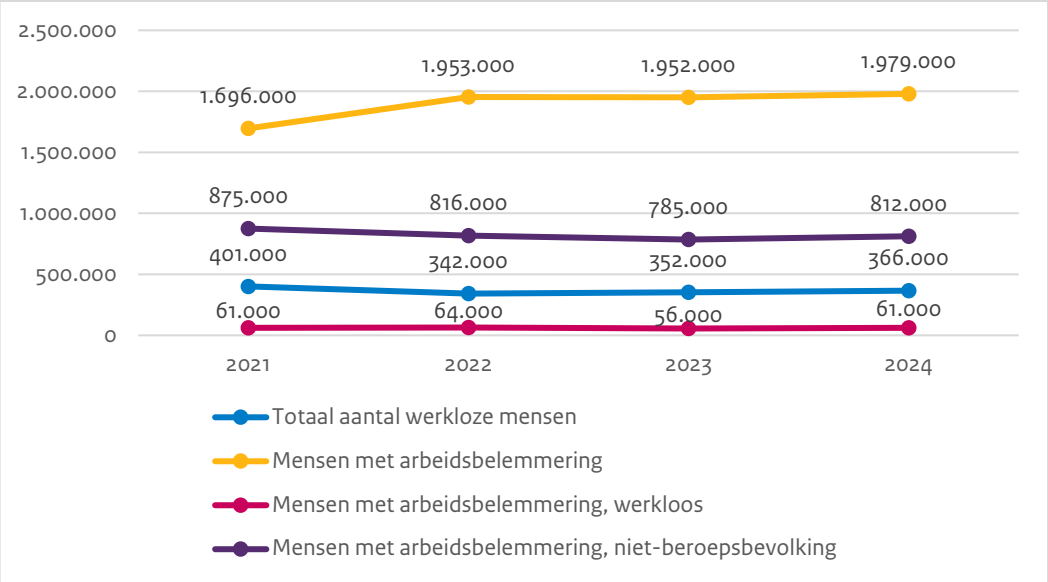
Deze indicator laat zien hoeveel mensen tussen 15 jaar en de AOW-leeftijd met een arbeidsbelemmering tot de werkloze beroepsbevolking behoren. De indicator sluit aan bij de Nationale Strategie, waarin het recht op werk, gelijke kansen op de arbeidsmarkt en passende ondersteuning centraal staan. Door te meten hoeveel mensen met een arbeidsbelemmering werkloos zijn, wordt zichtbaar in hoeverre zij toegang hebben tot werk, en in hoeverre de arbeidsparticipatie onder deze groep achterloopt. Dit kan inzichten geven om beleid aan te sporen tot meer inclusieve werkplekken. Ter duiding worden daarnaast de cijfers over de niet-beroepsbevolking meegenomen. Hierdoor wordt zichtbaar welk deel van de mensen met een arbeidsbelemmering zich buiten de werkloze beroepsbevolking bevindt. Daarnaast worden de cijfers over het totaal aantal werkloze mensen en het totaal aantal mensen met een arbeidsbelemmering meegenomen als referentiekader.

De cijfers voor deze indicator komen uit de Enquête Beroepsbevolking (EBB) (13); zie bijlage 1 voor meer informatie over deze gegevensbron. Mensen met een arbeidsbelemmering zijn mensen die aangeven door een langdurige ziekte, aandoening of handicap te worden belemmerd bij het uitvoeren of verkrijgen van werk.

Bevindingen indicator 1.2
In 2024 waren er 1.979 miljoen mensen van 15 jaar tot de AOW-leeftijd met een arbeidsbelemmering (zie figuur 3.2). In 2024 waren 61 duizend mensen werkloos. In 2024 waren er 812 duizend mensen met een arbeidsbelemmering dat tot de niet-beroepsbevolking[2] behoorde. Dit aantal liep in de periode 2021-2024 uiteen van 785 duizend in 2023 tot 875 duizend in 2021.

[2] De niet-beroepsbevolking bestaat uit personen van 15 tot 75 jaar die geen betaald werk hebben, niet recent naar werk hebben gezocht en/of daarvoor niet direct beschikbaar zijn. Zie voor meer informatie de uitleg van het CBS.

Figuur 3.2 Aantal werkloze mensen (15 jaar tot AOW-leeftijd) met een arbeidsbelemmering, 2021-2024. Met ter vergelijking het totale aantal werkloze mensen, en mensen met een arbeidsbelemmering.

Bron: CBS, EBB (2021, 2022, 2023, 2024). Arbeidsparticipatie en afstand tot de Arbeidsmarkt, 2021, 2022, 2023, 2024 (13).

Van de mensen met een arbeidsbelemmering die tot de werkloze beroepsbevolking behoren, hadden 36 duizend mensen een lichte arbeidsbelemmering in 2024 en 25 duizend hadden een sterke arbeidsbelemmering (zie bijlage 3, tabel 1.2). Het aantal mensen met een arbeidsbelemmering dat tot de werkloze beroepsbevolking behoort, was in 2024 gelijk verdeeld over mannen en vrouwen. Naar opleidingsniveau varieerde dit aantal in 2024 van 13 duizend mensen met basisonderwijs, vmbo of mbo-1 tot 20 duizend mensen met havo, vwo of mbo2-4.

Onder de mensen met een arbeidsbelemmering die tot de niet-beroepsbevolking behoren, hadden 159 duizend een lichte arbeidsbelemmering in 2024 en 654 duizend een sterke arbeidsbelemmering (zie bijlage 3, tabel 1.3). Er waren 292 duizend mannen met een arbeidsbelemmering die tot de niet-beroepsbevolking behoren en 465 duizend vrouwen. Naar opleidingsniveau varieerde dit aantal in 2024 van 129 duizend mensen met hbo of wo tot 318 duizend mensen met basisonderwijs, vmbo of mbo-1.

3.3 Werkzoekers met ondersteuning UWV

Indicator 1.3 Percentage werkzoekende mensen met een beperking dat ondersteuning krijgt van het UWV.

Deze indicator wenst het percentage mensen met een beperking dat ondersteuning krijgt van het UWV. Helaas is het percentage niet beschikbaar. Daarom wordt het aantal werkzoekenden met een beperking laten zien dat ondersteuning van het UWV krijgt. Dit sluit aan bij het VN-verdrag Handicap en de Nationale Strategie. Die benadrukken dat mensen met een beperking recht hebben op passende ondersteuning voor toegang tot werk. Deze indicator maakt het mogelijk te beoordelen in hoeverre dit recht wordt gerealiseerd.

De cijfers voor deze indicator komen uit het overzicht Geregistreerde Werkzoekenden UWV (GWU) (14); zie bijlage 1 voor meer informatie over deze gegevensbron. De indicator gaat over werkzoekenden met een WIA-WAO-uitkering[3] of met een Wajong-uitkering[4]. Dit zijn mensen met een (langdurige) ziekte of beperking, die daardoor belemmeringen ondervinden bij het werken.

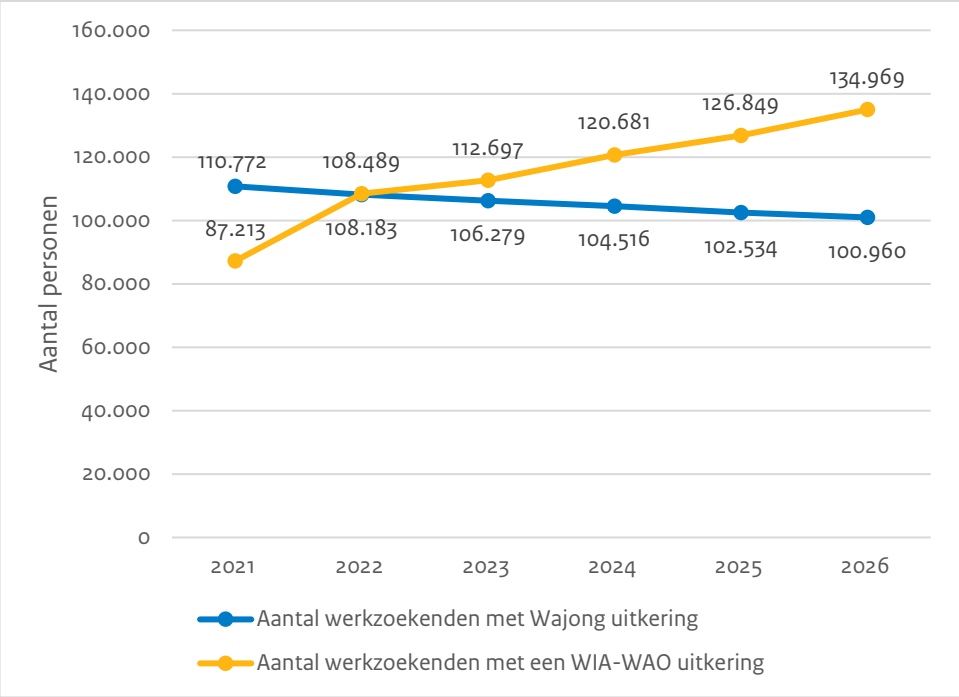
De UWV-statistieken geven een beperkt beeld van werkzoekenden met een beperking, omdat alleen mensen met een WIA-WAO- of Wajong-uitkering én UWV-registratie worden meegenomen.

Met ingang van 2015 zijn de criteria voor de Wajong aangescherpt. Alleen jongeren die duurzaam geen arbeidsvermogen hebben, komen nog in aanmerking voor deze regeling. Jongeren met (beperkte) arbeidsmogelijkheden vallen sindsdien vooral onder de Participatiewet, niet meer onder de Wajong. Daardoor neemt de nieuwe instroom in de Wajong sterk af, en daalt de totale Wajong-populatie langzaam (door uitstroom, overlijden, bereiken AOW-leeftijd, herbeoordelingen). Door vergrijzing zijn er meer oudere werkenden. Die hebben een groter risico op langdurige ziekte of arbeidsongeschiktheid. Zij komen terecht in de WIA. Dit is de uitkering voor mensen die na twee jaar ziekte (gedeeltelijk) arbeidsongeschikt raken.

Bevindingen indicator 1.3
Het aantal geregistreerde werkzoekenden met een WIA-WAO-uitkering liet in de periode 2021-2026 een toename zien van 87.213 in 2021 tot 134.969 in 2026. Het aantal werkzoekenden met een Wajong-uitkering liet een afname zien van 110.772 in 2021 tot 100.960 in 2026 (zie figuur 3.3).

[3] De WIA (Wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen) verving in 2006 de WAO (Wet op de Arbeidsongeschiktheidsverzekering). De WIA kent twee uitkeringen: de WGA voor gedeeltelijk arbeidsongeschikten die kunnen blijven werken, en de IVA voor volledig arbeidsongeschikten (tot AOW-leeftijd).
[4] De Wajong-uitkering is een inkomensvoorziening voor jongeren die door ziekte of handicap vanaf jonge leeftijd (voor hun 18e of tijdens studie) niet of nauwelijks kunnen werken, met uitbetaling tot de AOW-leeftijd.

Figuur 3.3 Het aantal geregistreerde werkzoekenden met WIA-WAO en Wajong uitkering, 2021-2026.

Bron: UWV. Dashboard Geregistreerde Werkzoekenden (14).

In 2026 waren er 81.210 werkzoekende vrouwen met een WIA-WAO-uitkering en 53.757 mannen (zie bijlage 3, tabel 1.4). Naar leeftijd varieerde dit van 1.647 werkzoekenden jonger dan 27 jaar tot 76.324 werkzoekende 50-plussers. Naar opleidingsniveau varieerde het aantal werkzoekenden met een WIA-WAO-uitkering van 21.342 met hbo of wo tot 47.692 met havo, vwo of mbo2-4. In 2026 hadden 17.006 mensen met een WIA-WAO-uitkering werk in loondienst; 117.963 mensen hadden geen werk in loondienst.

In 2026 waren er 43.107 werkzoekende vrouwen met een Wajong-uitkering en 57.847 mannen (zie bijlage 3, tabel 1.5). Naar leeftijd varieerde dit aantal van 358 werkzoekenden jonger dan 27 jaar tot 12.493 werkzoekende 50-plussers. Naar opleidingsniveau varieerde het aantal werkzoekenden met een Wajong-uitkering van 4.304 met hbo of wo tot 62.465 met basisonderwijs, vmbo of mbo-1. In 2026 hadden 50.825 mensen met een Wajong-uitkering werk in loondienst; 50.135 mensen hadden geen werk in loondienst.

3.4 Werkenden onder participatiewet

Indicator 1.4 Aantal mensen werkend binnen de banenafspraak, op een interne plaatsing Wet sociale werkvoorziening (Wsw) of een beschutte werkplek onder de Participatiewet.

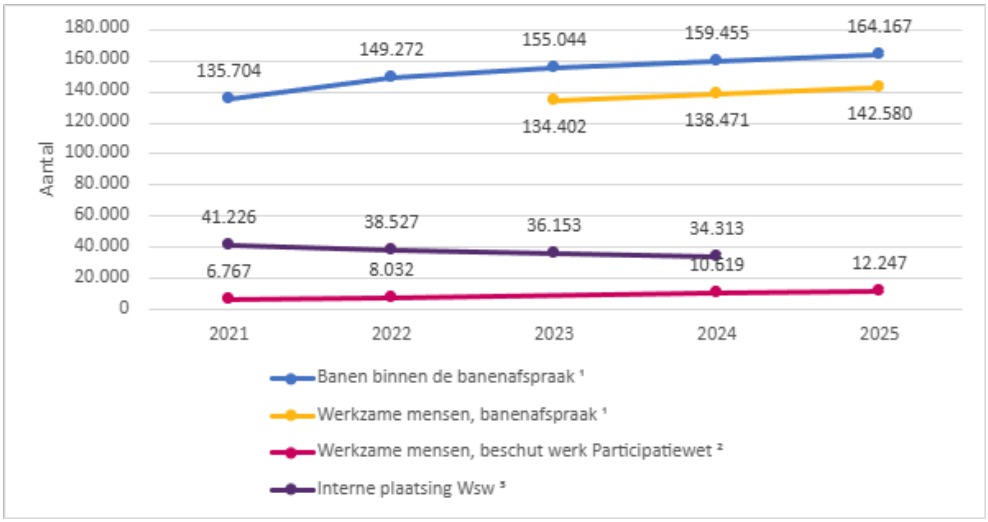
Deze indicator laat zien hoeveel mensen met een beperking werken binnen drie specifieke trajecten: banen die vallen onder de banenafspraak, interne plaatsingen binnen de WSW (Wet sociale werkvoorziening) en beschut werk op grond van de Participatiewet. Het is belangrijk deze informatie te verzamelen, omdat de Nationale Strategie, in lijn met het VN-verdrag Handicap, nadrukkelijk inzet op inclusie op de arbeidsmarkt en het terugdringen van gescheiden, beschermde werkvormen. Door het aantal mensen in de banenafspraak, WSW en beschut werk systematisch te monitoren, wordt een beeld verkregen van hoeveel mensen met een beperking via deze trajecten aan het werk zijn, hoe deze aantallen zich ontwikkelen in de tijd en hoe de verdeling is tussen de verschillende vormen van ondersteund werk.

De gegevens voor de bevindingen van deze indicator komen van het Dashboard Banenafspraak, het Dashboard Beschut werk van het UWV en de Wsw-statistiek rapportages van Panteia; zie bijlage 1 voor meer informatie over deze gegevensbronnen. De indicator gaat over mensen met een beperking die zijn opgenomen in de doelgroep van de banenafspraak, die werken op een beschutte werkplek onder de Participatiewet, of die een interne plaatsing hebben binnen de WSW. De doelgroep van de banenafspraak bestaat uit mensen met een arbeidsbeperking die niet zelfstandig het wettelijk minimumloon kunnen verdienen en daarom zijn aangewezen op ondersteuning, zoals mensen met een Wajong-uitkering.

De indicator toont de aantallen mensen/banen binnen de drie regelingen. Er wordt niet gemeten hoe duurzaam deze banen zijn, welke arbeidsomstandigheden daarbij horen of in welke mate mensen een passende beloning ontvangen. Met ingang van 1 januari 2015 is de Wsw gesloten voor nieuwe instroom. Mensen die na die datum ondersteuning nodig hebben bij werk vanwege een beperking, behoren in principe onder de Participatiewet of de banenafspraak. Hierdoor verschuift de leeftijdsverdeling binnen de Wsw steeds verder naar boven.

Bevindingen indicator 1.4
Het aantal beschikbare banen binnen de banenafspraak nam toe van 135.704 in 2021 tot 164.167 in 2025 (zie figuur 3.4). In dezelfde periode nam het aantal werkzame mensen onder de banenafspraak toe van 134.402 in 2023 tot 142.580 in 2025. Het aantal werkzame mensen op een beschutte werkplek onder de Participatiewet nam toe van 6.767 in 2021 tot 10.619 in 2024. Het aantal werknemers met een interne plaatsing in de WSW nam af van 41.226 in 2021 tot 34.313 in 2024.

Figuur 3.4 Aantal beschikbare banen binnen de banenafspraak en aantal werkzame mensen met indicatie, 2021-2025.

Bronnen: [1] UWV. Dashboard Banenafspraak (14). Meting in kwartaal 1. [2] UWV. Dashboard Beschut werk. Geraadpleegd op 2-4-2026, van Dashboard Beschut werk | UWV (14). Meting: december 2021-2024 en januari 2026.[3] Panteia (2021, 2022, 2023, 2024). Wsw-statistiek rapportages 2021, 2022, 2023, 2024 (15). Meting: begin van het jaar.

In 2024 was het merendeel van de WSW-werknemers 45 jaar of ouder (80%; zie bijlage 3, tabel 1.6). Naar soort beperking had 23 procent een lichamelijke beperking, 32 procent een psychische beperking en 42 procent een verstandelijke beperking.

3.5 Werkgevers met werknemers uit doelgroepregister

Indicator 1.5 Percentage werkgevers met werknemers uit het doelgroepregister die vallen onder Wajong, WGA of Participatiewet.

Deze indicator laat zien welk percentage werkgevers ten minste één werknemer in dienst heeft die tot de doelgroep banenafspraak behoort op basis van Wajong, WGA of Participatiewet[5]. Door dit aandeel werkgevers te volgen, wordt zichtbaar in hoeverre werkgevers daadwerkelijk mensen met een beperking aannemen en of er sprake is van toenemende inclusie op de arbeidsmarkt. Deze indicator is van belang omdat de Nationale Strategie, in lijn met het VN-verdrag Handicap nadrukkelijk stuurt op een inclusieve arbeidsmarkt, waarin reguliere werkgevers mensen met een beperking in dienst nemen. Door systematisch te meten welk percentage werkgevers werknemers uit het doelgroepregister in dienst heeft, wordt een beeld geschetst in hoeverre beleid leidt tot daadwerkelijke naleving van het recht op werk en tot groei van inclusieve werkgeverspraktijken.

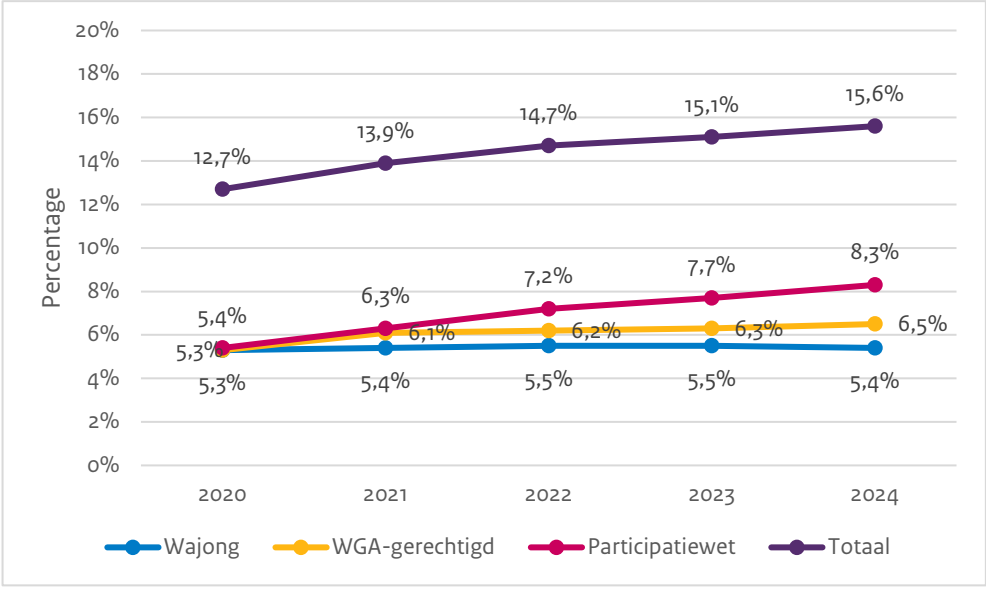
De gegevens voor deze indicator zijn afkomstig van de *Monitor UWV arbeidsparticipatie van mensen met een arbeidsbeperking 2025* (16); zie bijlage 1 voor meer informatie over deze gegevensbron. De indicator heeft betrekking op werkgevers in de markt- en (semi-)publieke sector (reguliere werkgevers). De werknemers waarnaar gekeken wordt, zijn

[5] Werknemers die vallen onder de Participatiewet uit het doelgroepregister: mensen met een arbeidsbeperking die vallen onder de doelgroep van de banenafspraak (Participatiewet), en daarom zijn opgenomen in het doelgroepregister voor extra ondersteuning bij het vinden en behouden van werk.

mensen met een arbeidsbeperking die in het doelgroepregister[6] staan, namelijk vallend onder Wajong, WGA-gerechtigd en mensen die onder de Participatiewet vallen. De indicator meet of een reguliere werkgever iemand uit de doelgroep in dienst heeft, maar bevat geen informatie over het contract en de arbeidsomstandigheden. Hierdoor wordt de mate en kwaliteit van inclusie niet volledig zichtbaar.

Bevindingen indicator 1.5
Het aandeel werkgevers met medewerkers uit het doelgroepregister die vallen onder Wajong, WGA of Participatiewet, nam toe van 12,7 procent in 2020 tot 15,6 procent in 2024. Het aandeel werkgevers met Wajong-werknemers lag in de periode 2020-2024 rond de 5,4 procent. Het percentage werkgevers met WGA-gerechtigde werknemers lag in dezelfde periode rond 6 procent en het percentage werkgevers met medewerkers vallend onder de Participatiewet nam toe van 5,4 in 2020 tot 8,3 procent in 2024 (zie figuur 3.5).

Figuur 3.5 Percentage werkgevers met medewerkers uit het doelgroepregister vallend onder Wajong, WGA of Participatiewet, 2020-2024.

Bron: UWV Monitor Arbeidsparticipatie van mensen met een arbeidsbeperking 2025 (16).
NB: De y-as van deze figuur loopt van 0 tot 20% voor de leesbaarheid.

Het merendeel van de reguliere werkgevers had in 2024 een bedrijfsgrootte van minder dan 10 werknemers (71,1%), terwijl de minderheid een bedrijfsgrootte van 1.400 werknemers of meer (0,2%) had (zie bijlage 3, tabel 1.7).

De meeste werkgevers die mensen met een arbeidsbeperking in dienst hebben, zijn grote bedrijven met 1.400 medewerkers of meer (Wajong: 94,0%; WGA-gerechtigd: 97,2%; Participatiewet: 94,5%). Bij kleine bedrijven met minder dan 10 medewerkers werken minder vaak

[6] Het doelgroepregister is een landelijke registratie van mensen met een arbeidsbeperking die vallen onder de banenafspraak (Participatiewet). Werkgevers kunnen via dit register zien welke mensen in aanmerking komen voor ondersteuning, zoals loonkostensubsidie, om hen aan het werk te helpen en te houden.

werknemers met een arbeidsbelemmering (Wajong: 2,5%; WGA-gerechtigd: 2,7%; Participatiewet: 3,1%).

Naar bedrijfstak varieerde het aandeel werkgevers met Wajong-medewerkers in 2024 van 3 procent in de overige commerciële dienstverlening tot 60,3 procent bij de overheid. Het aandeel werkgevers met WGA-gerechtigde medewerkers varieerde van 3,4 procent (Landbouw, groenvoorziening, visserij) tot 68,8 procent (overheid). Het aandeel werkgevers met medewerkers vallend onder de Participatiewet varieerde van 3,4 procent (overige commerciële dienstverlening) tot 64,5 procent (overheid). In totaal waren er in 2024 354.700 reguliere werkgevers, van wie 19.100 met Wajong-medewerkers, 23.100 met WGA-gerechtigde medewerkers en 29.300 met medewerkers vallend onder de Participatiewet.

3.6 Werkgevers met medewerkers met beperking

Indicator 1.6 Percentage werkgevers dat aangeeft medewerkers in dienst te hebben met een (licht)verstandelijke beperking of lichamelijke beperking.

Deze indicator laat zien welk percentage werkgevers aangeeft een of meer medewerkers met een (licht) verstandelijke beperking of een lichamelijke beperking in dienst te hebben. Daarmee wordt zichtbaar in welke mate werkgevers mensen met deze typen beperkingen daadwerkelijk opnemen in hun personeelsbestand. Door het aandeel werkgevers met medewerkers met een beperking te volgen, ontstaat inzicht in de mate waarin werkgevers concreet bijdragen aan een inclusieve arbeidsmarkt.

De gegevens voor deze indicator komen van de Werkgevers Enquête Arbeid (WEA); zie bijlage 1 voor meer informatie over deze gegevensbron. De werknemers waarnaar gevraagd wordt, zijn medewerkers met een (licht) verstandelijke beperking of een lichamelijke beperking. De indicator is gebaseerd op zelf-rapportage door werkgevers. Het is afhankelijk van hun kennis en perceptie of medewerkers als (licht) verstandelijk of lichamelijk beperkt worden herkend en gerapporteerd.

Bevindingen indicator 1.6
In 2024 gaf 29,4 procent van de werkgevers aan ten minste één medewerker met een (licht) verstandelijke beperking in dienst te hebben (17). Het percentage werkgevers met ten minste één medewerker met een lichamelijke beperking in dienst was 33,0 procent.

Het percentage werkgevers dat in 2024 aangaf ten minste één medewerker met een (licht) verstandelijke beperking in dienst te hebben, varieerde naar vestigingsgrootte van 32,4 procent bij vestigingen met 5 tot en met 9 medewerkers tot 57,0 procent bij vestigingen met 100 medewerkers of meer. Voor medewerkers met een lichamelijke beperking varieerde dit van 31,8 procent bij vestigingen met 10 tot en met 49 medewerkers tot 53,9 procent bij vestigingen met 100 medewerkers of meer (zie bijlage 3, tabel 1.8).

Naar sector liep het aandeel werkgevers met ten minste één medewerker met een (licht) verstandelijke beperking uiteen van 12,6 procent in de horeca tot 56,7 procent in het onderwijs. Het aandeel werkgevers met ten minste één medewerker met een lichamelijke beperking varieerde van 8,1 procent in de horeca tot 75,0 procent in het onderwijs (zie bijlage 3, tabel 1.8).

3.7 Beperking en betaald werk

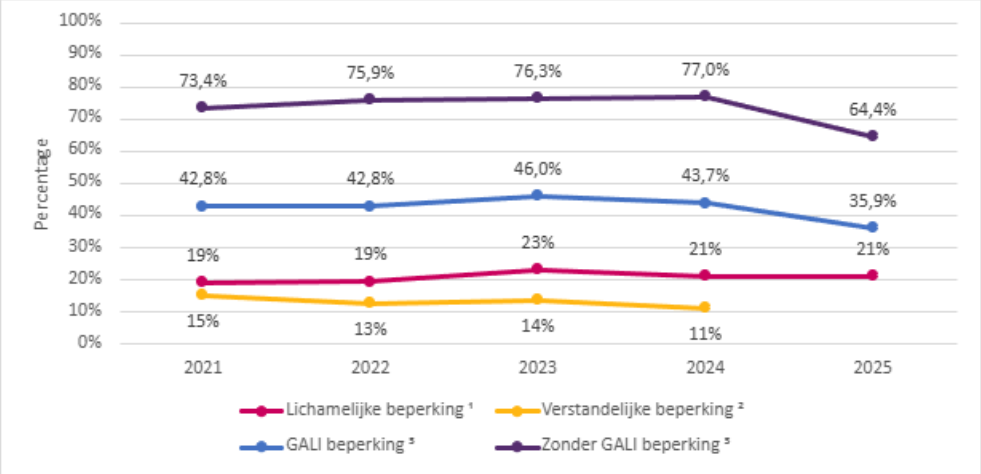
Indicator 1.7 Percentage mensen met een beperking dat betaald werk verricht.

Deze indicator geeft aan welk deel van de mensen met een beperking betaald werk verricht. De Nationale Strategie geeft aan dat mensen met een beperking recht hebben op arbeidsvoorwaarden die gelijk zijn aan die van medewerkers zonder beperking. En dat barrières in de toegang tot werk moeten worden weggenomen. Door het percentage mensen met een beperking dat betaald werk heeft te volgen, ontstaat inzicht in de mate waarin deze groep daadwerkelijk kan deelnemen aan de arbeidsmarkt. Daarmee biedt de indicator een basis om te beoordelen in hoeverre de doelstellingen van gelijke kansen en inclusie in arbeid worden gerealiseerd.

De gegevens voor deze indicator komen van mensen met een lichamelijke beperking die deel hebben genomen aan het Nivel Panel Samen Sterk (18, 19) en van mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking die deelnemen aan het Nivel Panel Samen Leven (uitgevraagd via naasten) (20). Deze gegevens hebben uitsluitend betrekking op de panelleden. Er is geen weging toegepast. Daarnaast is gebruikgemaakt van de informatie van de Gezondheidsenquête uit de jaren 2021-2025 (21). Zie bijlage 1 voor meer informatie over deze gegevensbronnen.

Bevindingen indicator 1.7
Het percentage mensen met een lichamelijke beperking dat betaald werk verricht was 21 procent in 2025 en varieerde in de periode van 2021-2025 van 19 procent (2021) tot 23 procent (2023) (zie figuur 3.6). Bij mensen met een verstandelijke beperking lag het aandeel met betaald werk tussen 11 procent (2024) en 15 procent (2021). Het percentage mensen met een beperking dat werkt varieert van 35,9 procent (2025) tot 46,0 procent (2023). Bij mensen zonder een beperking varieert het percentage werkenden van 64,4 procent (2025) tot 77,0 procent (2024).

Figuur 3.6 Percentage mensen met een beperking dat betaald werkt verricht, 2021-2025.

Bronnen: [1] Nivel Panel Samen Sterk 2021-2025 (18); [2] Nivel, Panel Samen Leven 2021-2025 (20). [3] CBS Gezondheidsenquête 2021-2025 (via CBS Remote Access), bewerking RIVM (21).
* De daling van het aandeel mensen zonder GALI-beperking met betaald werk (77% in 2024 naar 64,4% in 2025) is gebaseerd op de Gezondheidsenquête. Andere arbeidsmarktbronnen (zoals EBB en UWV) laten vooralsnog geen vergelijkbare daling zien. Het is daarom mogelijk dat de GE-steekproef in 2025 minder representatief is voor mensen met betaald werk (bijvoorbeeld door steekproefvariatie of selectieve non-respons). De uitkomsten moeten met voorzichtigheid worden geïnterpreteerd en kunnen niet zonder meer als robuuste trend in arbeidsparticipatie worden beschouwd.

Bij mensen met een lichamelijke beperking varieerde het percentage met betaald werk naar ernst van beperking in 2025 van 16 procent bij een matige beperking tot 29 procent bij een licht beperking (zie bijlage 3, tabel 1.9). Voor mensen met alleen een motorische beperking was dit 25 procent en voor mensen met een motorisch en zintuiglijke beperking 17 procent. Het aandeel mensen met een lichamelijke beperking met betaald werk was vergelijkbaar voor mannen en vrouwen.

Voor mensen met een verstandelijke beperking zijn er geen uitsplitsingen naar leeftijd, geslacht, ernst of aard van de beperking mogelijk, vanwege te kleine aantallen.

Voor mensen met een beperking (gemeten met de GALI) varieert het percentage met betaald werk naar ernst van de beperking in 2025 van 14,6 procent bij ernstige beperking tot 40,4 procent bij niet-ernstige beperking (zie bijlage 3, tabel 1.10). Het aandeel mensen met een beperking met betaald werk was vergelijkbaar voor mannen en vrouwen. Naar leeftijd varieerde dit aandeel van 5,4 procent onder 65-plussers tot 64,6 procent onder 35- tot en met 49-jarigen.

3.8 Mogelijkheden zorgtaken

Indicator 1.8 Percentage werkgevers dat ruimte biedt voor zorgtaken (bijvoorbeeld mantelzorg) voor werknemers.

Deze indicator laat zien welk deel van de werkgevers beleid of praktische mogelijkheden biedt om werk en zorgtaken te combineren. Deze indicator sluit aan bij het VN-verdrag Handicap en de Nationale

Strategie doordat beleid en voorzieningen voor het combineren van werk en zorgtaken bijdragen aan het voorkómen van overbelasting en uitval van werknemers met een beperking of chronische aandoening. Dit draagt bij aan hun duurzame inzetbaarheid. Door te meten in hoeverre werkgevers dergelijk beleid en praktische mogelijkheden bieden, wordt zichtbaar in welke mate de arbeidsmarkt daadwerkelijk wordt ingericht als inclusief en ondersteunend, in lijn met de verplichtingen uit het verdrag.

De gegevens van deze indicator komen van werkgevers (bedrijven en instellingen) die deelnemen aan de Werkgevers Enquête Arbeid (WEA; zie bijlage 1 voor meer informatie over deze gegevensbron).

De indicator meet het bestaan van beleid of mogelijkheden, niet hoe toegankelijk deze zijn en of ze daadwerkelijk gebruikt zijn door werknemers. Daarnaast zijn zzp'ers en werkgevers met minder dan twee medewerkers uitgesloten van deelname aan de WEA. Hierdoor wordt de situatie van een deel van de werkende bevolking niet meegenomen.

Bevindingen indicator 1.8
In 2024 gaf 47,1 procent van de werkgevers aan ruimte voor zorgtaken te bieden (17).

Het percentage werkgevers dat in 2024 aangaf ruimte te bieden voor zorgtaken van werknemers varieert naar vestigingsgrootte van 39,7 procent bij vestigingen met 1-4 en 2-4 medewerkers tot 83,6 procent bij vestigingen met 100 medewerkers of meer (zie bijlage 3, tabel 1.11). Uitgesplitst naar profit- en non-profitorganisaties varieerde het aandeel werkgevers dat ruimte biedt voor zorgtaken van 44,1 procent bij profitorganisaties tot 68,6 procent bij gemengde organisaties. Naar sector varieerde het aandeel werkgevers dat ruimte biedt voor zorgtaken van 32,9 procent in zowel de horeca als de financiële sector tot 89,4 procent in het onderwijs.

3.9 Mantelzorgondersteuning in cao's

Indicator 1.9 Mate waarin mantelzorgondersteuning als thema in cao's terugkomt.

Deze indicator laat zien in hoeveel en welke grote collectieve arbeidsovereenkomsten (cao's) in Nederland afspraken zijn vastgelegd over het ondersteunen van werknemers met mantelzorgtaken. Het gaat daarbij om bepalingen over zorgverlof, flexibiliteit in werktijden of werkplek, en andere voorzieningen die het combineren van werk en zorg mogelijk maken.
Deze indicator sluit aan bij het VN-verdrag Handicap en de Nationale Strategie. Structurele afspraken in cao's over mantelzorg-ondersteuning helpen namelijk om overbelasting en uitval van werknemers met een beperking, chronische aandoening of zware zorgtaken te voorkómen, en zo hun duurzame en gelijke inzetbaarheid te waarborgen. Door te meten in hoeveel en welke grote cao's mantelzorgondersteuning als thema is verankerd, wordt zichtbaar in hoeverre sociale partners de

arbeidsvoorwaarden daadwerkelijk inrichten in lijn met een inclusieve arbeidsmarkt, zoals beoogd in het verdrag.
De gegevens voor deze indicator zijn afkomstig van de grootste cao's uit het jaarlijks overzicht cao-afspraken van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (22); zie bijlage 1 voor meer informatie over deze databron. Het geeft daardoor geen volledig beeld, immers inzicht over mantelzorgafspraken met werknemers in kleinere cao's of werknemers zonder cao zijn niet bekend. Bovendien wordt gemeten óf en hoe het thema in cao-teksten voorkomt, maar niet in welke mate afspraken daadwerkelijk bekend zijn bij werknemers of in de praktijk worden toegepast. Dit is een eerste meting en daardoor zijn nog geen trendgegevens beschikbaar.

Bevindingen indicator 1.9
In 2025 bekeek het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid ongeveer een kwart (22%) van de aangemelde cao's, die samen ongeveer 87 procent van alle werknemers die onder een cao vallen omvatten. Bij 16 procent van de principeakkoorden uit 2025 is expliciet aandacht voor mantelzorg (22).

In deze akkoorden gaat het vaak om het bespreekbaar maken van mantelzorg en het maken van maatwerkafspraken, bijvoorbeeld in het kader van het welzijn van werknemers en het combineren van werk en zorgtaken (privé).

3.10 Arbeidsomstandigheden

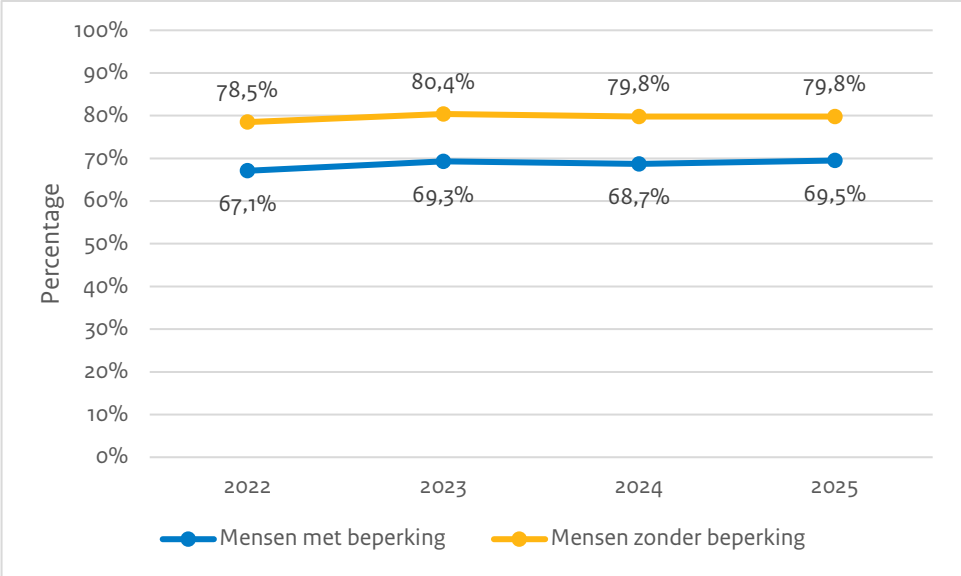
Indicator 1.10 Percentage mensen met een beperking dat de arbeidsomstandigheden als goed ervaart.

De indicator laat zien welk deel van de werkende mensen met een beperking zelf hun arbeidsomstandigheden (zoals werkdruk, fysieke en sociale omstandigheden, veiligheid en organisatie van het werk) als goed beoordeelt. Het gaat dus om de ervaren kwaliteit van de werkomgeving door werknemers met een beperking. Deze indicator is relevant omdat het VN-verdrag Handicap en de Nationale Strategie niet alleen sturen op toegang tot werk, maar ook op gelijkwaardige, veilige en gezonde arbeidsomstandigheden voor mensen met een beperking. Door systematisch te meten welk percentage werkenden met een beperking hun arbeidsomstandigheden als goed ervaart, kan inzicht worden gekregen in de inclusiviteit van de arbeidsmarkt en in hoeverre verbeteringen nodig zijn.

De uitkomsten van deze indicator zijn verzameld door de Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden (NEA) (23); zie bijlage 1 voor meer informatie over deze databron. Het gaat om mensen met een langdurige ziekte, aandoening of handicap.

Bevindingen indicator 1.10
Het percentage mensen met een beperking dat aangeeft te ervaren dat de arbeidsomstandigheden op hun werkplek goed zijn, varieert van 67,1 procent (2022) tot 69,5 procent (2025) (zie figuur 3.7). Voor mensen zonder een beperking was dit 79,8 procent in 2025 en 78,5 procent in 2022.

Figuur 3.7 Percentage mensen met en zonder een beperking (15-64) dat de arbeidsomstandigheden als goed ervaart, 2022-2025.

Bron: CBS (2026). Arbeidspositie en arbeidsomstandigheden van mensen met een beperking, CBS Maatwerk (13).

Het percentage mensen met een beperking dat aangeeft goede fysieke arbeidsomstandigheden te ervaren in 2025 is 61,4 procent. Voor psychosociale arbeidsomstandigheden is dit 43,6 procent (zie bijlage 3, tabel 1.12). Naar sector zijn er geen grote verschillen te zien (zie bijlage 3, tabel 1.13).

3.11 Huishoudinkomen

Indicator 1.11 Gemiddeld gestandaardiseerd huishoudinkomen van mensen met een beperking ten opzichte van dat van mensen zonder een beperking.

De indicator laat zien hoe het gemiddelde gestandaardiseerde huishoudinkomen van mensen met een arbeidsbelemmering zich verhoudt tot het gemiddelde gestandaardiseerde huishoudinkomen van mensen zonder arbeidsbelemmering. De indicator geeft inzicht in de economische positie van mensen met een arbeidsbelemmering en hun huishoudens, en in eventuele inkomensverschillen ten opzichte van huishoudens zonder arbeidsbelemmering. Deze indicator is van belang, omdat het VN-verdrag Handicap en de Nationale Strategie inzetten op gelijke economische kansen en bescherming tegen armoede en uitsluiting voor mensen met een beperking. Door de gestandaardiseerde huishoudinkomens van mensen met en zonder arbeidsbelemmering systematisch te vergelijken, wordt zichtbaar in welke mate deze gelijkwaardigheid in de economische positie daadwerkelijk wordt gerealiseerd.

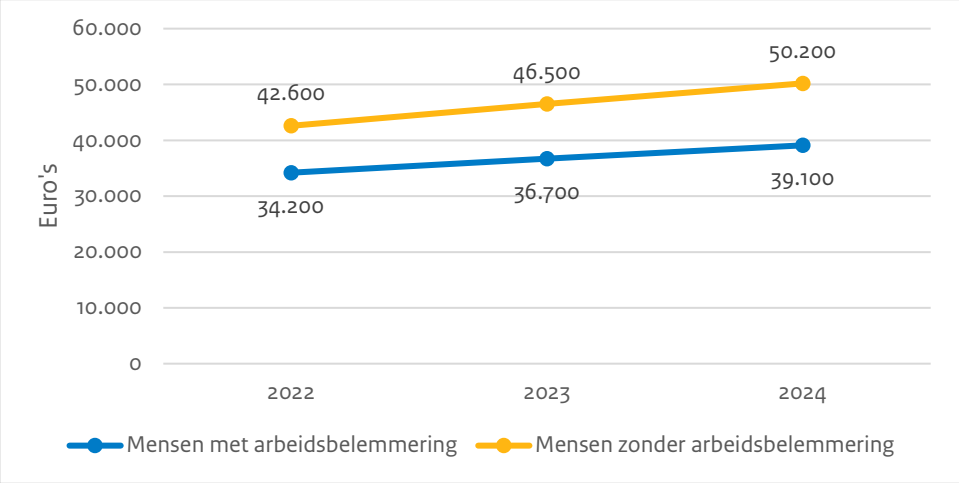
De gegevens voor deze indicator komen van de Enquête Beroepsbevolking (EBB) van het CBS (13). Mensen met een arbeidsbelemmering zijn mensen die in de EBB hebben aangegeven door een langdurige ziekte, aandoening of handicap te worden belemmerd bij

het uitvoeren of verkrijgen van werk. Meer informatie over deze databron staat in bijlage 1.

De indicator zegt iets over gemiddelde inkomensverschillen tussen groepen, maar laat niet zien hoe inkomens binnen die groepen verdeeld zijn (bijvoorbeeld hoeveel mensen onder of rond het sociaal minimum leven).

Bevindingen indicator 1.11
Het gemiddelde gestandaardiseerde huishoudinkomen van mensen met een arbeidsbelemmering lag in de periode 2022-2024 tussen 34.200 (2022) en 39.100 euro (2024) (zie figuur 3.8). Voor mensen zonder een arbeidsbelemmering varieerde dit van 42.600 euro (2022) tot 50.200 (2024).

Figuur 3.8 Het gemiddelde gestandaardiseerde huishoudinkomen in euro's van mensen met en zonder een arbeidsbelemmering (15-64 jaar), 2022-2024.

Bron: CBS (2026). Arbeidspositie en arbeidsomstandigheden van mensen met een beperking, CBS Maatwerk (13).

Naar ernst van beperking was het gemiddelde gestandaardiseerde huishoudinkomen van mensen met arbeidsbelemmering 40.700 euro bij een niet-ernstige beperking en 34.200 euro bij een ernstige beperking. Voor mensen zonder een arbeidsbelemmering en helemaal niet beperkt was dit 51.100 euro (zie bijlage 3, tabel 1.14).

3.12 Armoede

Indicator 1.12 Percentage mensen met een beperking dat in armoede leeft.

Deze indicator geeft het aandeel mensen met een beperking dat in armoede leeft. De indicator maakt zichtbaar in welke mate mensen met een beperking financieel kwetsbaar zijn, vergeleken met mensen zonder beperking. Deze indicator is van belang omdat het VN-verdrag Handicap en de Nationale Strategie gericht zijn op het voorkómen van armoede bij mensen met een beperking en het voorkómen van sociale uitsluiting. Het volgen van het armoedepercentage laat zien in hoeverre deze doelstelling in de praktijk wordt gerealiseerd. Ook geeft de indicator

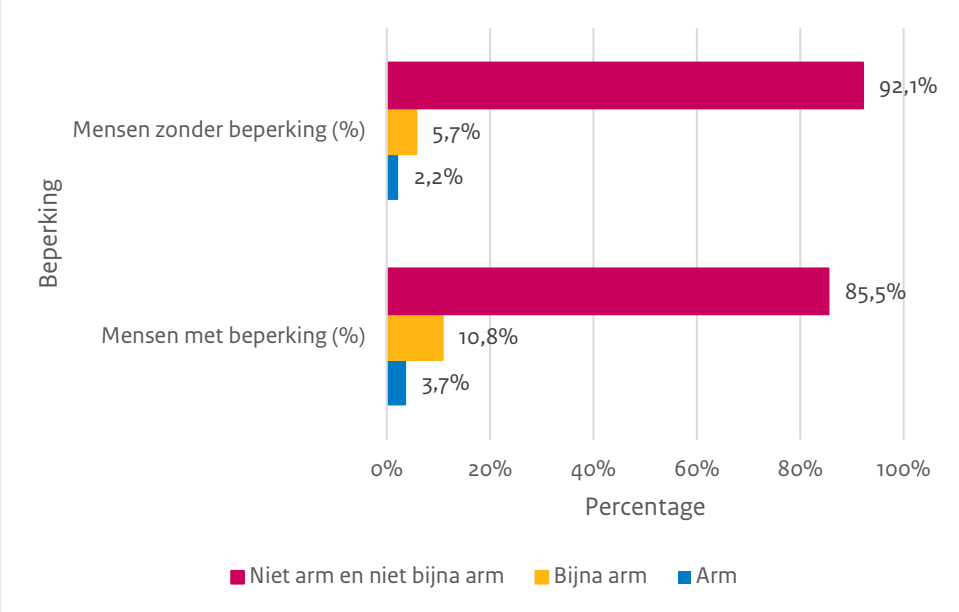
inzicht in hoeverre extra ondersteuning en beleidsmaatregelen nodig kunnen zijn.

De gegevens voor deze indicator komen van mensen van vier jaar en ouder die hebben deelgenomen aan de CBS Gezondheidsenquête en die hebben aangegeven dat zij een beperking hebben; zie bijlage 1 voor meer informatie over deze databron.

Het armoedepercentage is gebaseerd op de door het CBS gehanteerde inkomensgrens. Het is gebaseerd op de minimale kosten voor basisbehoeften, zoals wonen, energie, zorg en levensonderhoud. Andere bronnen kunnen een andere inkomensgrens hanteren en daardoor andere resultaten tonen.

Bevindingen indicator 1.12
In 2025 was het percentage mensen met een beperking 3,7 procent in arme huishoudens, 10,8 procent in bijna-arme huishoudens en 85,5 procent in niet (bijna-) arme huishoudens (zie figuur 3.9).

Figuur 3.9 Percentage mensen met en zonder een beperking naar armoedepositie[7] in 2025.

Bron: CBS Gezondheidsenquête 2025 (via CBS Remote Access), bewerking RIVM (21).

Van mensen met een beperking in arme huishoudens had 31,4 procent in 2025 een ernstige beperking en 68,6 procent een niet-ernstige beperking (zie tabel bijlage 3, tabel 1.15). Van mensen met een ernstige beperking werd 27,2 procent als bijna arm aangemerkt. Voor mensen die wel beperkt zijn, maar niet ernstig, was dit 72,8 procent.

[7] Een huishouden is arm als er na het betalen van vaste lasten voor wonen, energie en zorgpremie te weinig inkomen en vermogen overblijft voor andere levensbehoeften.
Een huishouden is bijna-arm als het inkomen tussen 100% en 125% van de armoedegrens ligt én het vermogen niet hoger is dan de armoedegrens.

Het percentage vrouwen met een beperking dat in armoede leeft, is 18 procent hoger dan het percentage mannen met een beperking dat in armoede leeft (zie bijlage 3, tabel 1.16).

3.13 Passende werkplek

Indicator 1.13 Percentage mensen met een beperking dat aangeeft te ervaren dat de werkplek niet passend is vanwege een beperking of gezondheid.

Deze indicator geeft aan welk percentage mensen met een beperking aangeeft dat hun werkplek niet passend is vanwege een beperking of gezondheidsklachten. Deze indicator is van belang omdat het VN-verdrag Handicap en de Nationale Strategie niet alleen uitgaan van toegang tot werk, maar ook van passende, toegankelijke en inclusieve arbeidsomstandigheden. Door te meten welk aandeel de werkplek niet passend vindt, ontstaat inzicht in de mate waarin werkplekken daadwerkelijk toegankelijk en inclusief zijn.

Voor deze indicator zijn gegevens gebruikt van mensen met een lichamelijke beperking die deelnemen aan het Nivel Panel Samen Sterk (18). De gegevens betreffen uitsluitend panelleden. Er is geen weging toegepast, zie bijlage 1 voor meer informatie over deze databron.

De indicator maakt niet volledig zichtbaar welke aspecten van de werkplek niet passend zijn (bijvoorbeeld fysieke toegankelijkheid, werkdruk, werktijden, houding collega's/leidinggevenden).

Bevindingen indicator 1.13
Het percentage mensen met een lichamelijke beperking dat hun werkplek als niet-passend ervaart, was 12 procent in 2024 en 13 procent in 2025 (24).

3.14 Combinatie zorg en werk

Indicator 1.17 Percentage naasten en mantelzorgers van mensen met een beperking dat hun betaalde werk als duurzaam combineerbaar met hun zorgtaken ervaart.

De indicator laat zien welk deel van werkende naasten en mantelzorgers van mensen met een beperking ervaart dat zij hun baan op langere termijn kunnen volhouden in combinatie met de zorgtaken. De indicator geeft inzicht in de duurzaamheid van arbeidsparticipatie van naasten en mantelzorgers van mensen met een beperking, in het licht van wettelijke rechten op zorgverlof en flexibel werken.

Voor deze indicator zijn gegevens gebruikt van naasten en mantelzorgers van mensen met een beperking die aan het Nivel Panel Naasten hebben meegedaan; zie bijlage 1 voor meer informatie over deze databron.

Bevindingen indicator 1.17
In 2023 geeft 56 procent van de naasten en mantelzorgers van mensen met een beperking aan dat betaald werk en zorgtaken duurzaam te combineren zijn (25).

Naar type beperking varieert dit aandeel van 52 procent bij naasten van mensen met een visuele beperking tot 58 procent bij naasten van mensen met een verstandelijke beperking (zie bijlage 3, tabel 1.17).

3.15 Reflectie Levensdomein 1

De indicatoren voor werk en inkomen laten zien dat veel mensen met een beperking werken, maar dat zij vergeleken met mensen zonder beperking minder vaak betaald werk hebben. Onder mensen met een arbeidsbelemmering hebben mannen en vrouwen in vergelijkbare mate betaald werk. Bij de werkzoekenden met een WIA-WAO-uitkering zijn vrouwen oververtegenwoordigd. Mensen met een beperking ervaren arbeidsomstandigheden minder vaak als goed, hebben een lager huishoudinkomen en leven vaker in (bijna-)armoede.

Uit de resultaten komen ook verschillen tussen subgroepen naar voren. Het hebben van ernstige beperkingen blijkt samen te hangen met lagere huishoudinkomens en een grotere kans op armoede of bijna-armoede. Ook laten de resultaten zien dat vooral mensen met een lichte arbeidsbelemmering betaald werk hebben. En dat mensen met een sterke belemmering veel vaker volledig buiten de beroepsbevolking vallen. Daarnaast bestaan er verschillen in werk en inkomen op basis van opleidingsniveau. Mensen met een arbeidsbelemmering met basisonderwijs, vmbo of mbo-1 zijn vaker buiten de beroepsbevolking te vinden dan in de groep met betaald werk. Minder mensen met een hbo of wo opleidingsniveau zitten in uitkeringsgroepen zoals WIA-WAO en Wajong. Deze achterstand van mensen met een beperking in werk en inkomen is geen tijdelijk fenomeen, maar mogelijk een hardnekkige structurele kloof. Vrouwen met een beperking leven vaker in armoede dan mannen. Vooral mensen met ernstige beperkingen (sterke arbeidsbelemmering) en mensen met een beperking met basisonderwijs, vmbo, mbo-1 als opleidingsniveau vallen veel vaker volledig buiten de beroepsbevolking en hebben een grotere kans op (bijna-)armoede. Dit kan wijzen op een stapeling van achterstanden: het hebben van een beperking, lage inkomens en basisonderwijs, vmbo of mbo-1 als hoogst genoten opleiding versterken elkaar.

Tegelijkertijd neemt het aantal werkgevers dat mensen met een beperking in dienst heeft licht toe. Terwijl structurele verschillen in werk en inkomen tussen mensen met en zonder beperking in de afgelopen jaren voor een groot deel blijven bestaan. Onderzoek onder werkgevers in het kader van de Participatiewet bevestigt dit beeld. De bereidheid om mensen met een arbeidsbeperking aan te nemen. neemt wel toe, maar het aandeel werkgevers dat hen daadwerkelijk in dienst heeft, is al jaren ongeveer een derde van alle werkgevers (26). Daarnaast laten de indicatoren zien dat slechts de helft van de werkgevers ruimte biedt voor zorgtaken. En dat iets meer dan de helft van de naasten en mantelzorgers werk en zorg als duurzaam combineerbaar ervaart. Mensen met een beperking ervaren arbeidsomstandigheden minder vaak als goed en naasten en mantelzorgers zien werk en zorg slechts beperkt als duurzaam combineerbaar. Dit duidt erop dat inclusie in werk niet alleen een kwestie is van baan hebben, maar ook van kwaliteit van werk, werkduur, flexibiliteit, en begrip van werkgevers voor ondersteunings- en zorgtaken.

Werkgeversonderzoek laat zien dat werkgevers nieuwe medewerkers met een arbeidsbelemmering vooral plaatsen op bestaande functies met beperkte aanpassingen. Ze nemen bij voorkeur kandidaten met een relatief kleine afstand tot de arbeidsmarkt aan. Mensen met psychische of verstandelijke beperkingen blijven in de praktijk duidelijk achter in kans op werk. Dat sluit aan bij de verschillen tussen typen beperkingen in deze monitor (26). Tot slot nemen grote organisaties en publieke sectoren (overheid, onderwijs, delen van de zorg) meer mensen uit het doelgroepregister en meer medewerkers met verstandelijke of lichamelijke beperkingen in dienst dan kleine commerciële werkgevers.

Overkoepelend laten de resultaten zien dat activiteiten en maatregelen van het VN-verdrag Handicap en de Nationale Strategie op het terrein van werk en inkomen nog niet zijn gerealiseerd. Mensen met een beperking hebben minder toegang tot betaald werk. Ze ervaren minder goede arbeidsomstandigheden, hebben lagere inkomens en lopen een groter armoederisico dan mensen zonder beperking. De groei in banen binnen specifieke instrumenten (banenafspraak, beschut werk) zijn positieve ontwikkelingen, maar ze verkleinen het structurele verschil tussen mensen met en zonder beperking vooralsnog beperkt.

Kanttekeningen en hiaten bij de gebruikte data
Bij het duiden van deze cijfers moet een aantal belangrijke kanttekeningen worden gemaakt:

- Definities van ‘arbeidsbelemmering’ en ‘beperking’ verschillen tussen bronnen (CBS, UWV, gemeenten, panels). Hierdoor zijn gegevens lastig te vergelijken en is niet altijd duidelijk welke groepen precies in beeld zijn.
- De term ‘arbeidsbelemmering’ sluit niet altijd aan bij de praktijk. Een groot deel van de mensen met een beperking valt buiten de meetinstrumenten.
- De bestaande data onderscheiden vaak beleidsgroepen (WIA, Wajong, Participatiewet). Ze geven echter weinig inzicht in hoe mensen met een beperking buiten deze regelingen (bijvoorbeeld zonder uitkering, met een partnerinkomen, of in deeltijd) hun positie op de arbeidsmarkt ervaren.
- Sommige bronnen zijn kleine of selecte panels. Bij uitsplitsing naar subgroepen zijn de aantallen klein en onzekerheden groot.
- Bij de data van de Nivel panels is geen weging toegepast. De cijfers hoeven daarom niet als volledig representatief voor alle mensen met een beperking in Nederland te worden geïnterpreteerd. Waar wordt gesproken over ‘mensen met een (lichamelijke/verstandelijke) beperking’, gaat het om de panelleden met een beperking.
- Mensen met een beperking in inrichtingen, instellingen en tehuizen (institutionele bevolking) worden niet meegenomen in surveys en vragenlijstonderzoeken van het CBS.
- Er zijn nauwelijks structurele data over ervaren discriminatie, stigma en uitsluiting op de werkvloer zelf (bijvoorbeeld bij sollicitatie, promotie, aanpassing van taken, ziekteverzuim). Dit terwijl deelnemers uit de duidingssessie aangeven dat stigma en lage verwachtingen een belangrijke rol spelen bij de kansen op passend werk.

- Gegevens zijn versnipperd over verschillende instanties en onderzoeken, zonder centrale regie of standaard definities.
- Er is weinig langjarige, structurele trendinformatie over de gehele groep mensen met een beperking. En er is weinig zicht op typen beperkingen (lichamelijk, zintuiglijk, psychisch, verstandelijk), wat herkenning en bruikbaarheid voor belangenorganisaties belemmert.
- Veel indicatoren zijn sterk gekoppeld aan beleidsinstrumenten (banenafspraak, uitkeringsregelingen). Het doel is echter breder: gelijkwaardige arbeidsparticipatie en voldoende inkomen voor alle mensen met een beperking.
- Indicatoren zijn vooral kwantitatief en zeggen weinig over functieniveau, kwaliteit van werk, of het werk past bij opleidingsniveau of ambities, en de feitelijke toegankelijkheid van werkplekken.

Aanbevelingen
In deze paragraaf volgen aanbevelingen om de monitoring van het levensdomein Werk en inkomen te verbeteren. Het gaat zowel om aanpassingen aan bestaande indicatoren in de monitor, als om adviezen richting databronnen en betrokken partijen voor betere dataverzameling en het opzetten van nieuwe onderzoeken. Voor de uitvoering ligt een rol bij verschillende partijen: landelijke ministeries voor regie, opdracht en financiering van nieuwe en/of aanvullende onderzoeken; beheerders van databronnen voor aanpassing van indicatoren en dataverzameling, en gemeenten en uitvoeringsorganisaties voor toepassing en verdere uitwerking in beleid en praktijk.

- Zorg dat indicatoren van bestaande databronnen expliciet onderscheid kunnen maken tussen mensen met lichte en ernstige beperkingen én tussen verschillende typen beperkingen (lichamelijk, zintuiglijk, psychisch, verstandelijk). Alleen zo wordt zichtbaar welke groepen structureel het minst profiteren van beleid en instrumenten.
- Stimuleer dat grote landelijke onderzoeken naar arbeid en inkomen (zoals Arbeidsmarktmonitors, inkomensstatistieken, werkgeversonderzoeken) het kenmerk ‘beperking’ standaard en uniform opnemen (bijvoorbeeld via WGSS of vergelijkbare maat). Daardoor zijn de verschillen tussen mensen met en zonder beperking niet langer een ‘bijvangst’, maar een vaste, toetsbare uitkomstmaat in lijn met het VN-verdrag Handicap.
- Bevorder dat naast kwantitatieve informatie bij landelijke structurele databronnen ook kwalitatieve informatie wordt opgenomen over aard en niveau van werk, aansluiting bij opleiding en wensen, en of het werk en inkomen als passend worden ervaren.
- Stimuleer de inrichting van een monitor die een landelijk beeld geeft van de kwaliteit en duurzaamheid van werk van mensen met een beperking. Denk aan het functieniveau ten opzichte van genoten opleiding, mate van aanpassing van taken, ervaren discriminatie en stigma, en de combinatie van werk met zorg- en ondersteuningsrollen. Bespreek ook mogelijke structurele opname van dergelijke indicatoren met het Nivel Panel Samen Sterk.

- Werk toe naar een centraal, meerjarig dataverzamelingsinstrument dat onafhankelijk van specifieke beleidsinstrumenten de trends in werk en inkomen van mensen met een beperking volgt. En daarmee beter zichtbaar maakt of de doelen van het VN-verdrag Handicap worden gehaald.
- Gegevens over werk en inkomen van mensen met een beperking worden nu versnipperd bijgehouden door verschillende partijen (zoals CBS, UWV, gemeenten), met uiteenlopende definities en zonder centrale samenhang. Voer een verkenning uit naar de (juridische, technische en organisatorische) mogelijkheden om deze databestanden op een privacy-vriendelijke en AVG-conforme wijze te koppelen of te harmoniseren. Een dergelijke verkenning kan inzicht geven in hoe een geanonimiseerde of gepseudonimiseerde koppeling is in te zetten om één samenhangend, meerjarig beeld van werk, inkomen en armoederisico onder mensen met verschillende typen beperkingen te verkrijgen, zonder de bescherming van persoonsgegevens te schaden. Neem daarbij ook koppeling met registratiesystemen in de zorg en maatschappelijke ondersteuning mee.

4 Levensdomein 2 Thuis en wonen

Kernbevindingen

- Een klein deel (13,3%) van de huishoudens met iemand met een beperking beschikt (in 2024) over speciale én noodzakelijke woonvoorzieningen. En dat terwijl de behoefte en het gat tussen vraag en aanbod niet goed in beeld zijn.
- Betaalbaarheid is een aandachtspunt: het aandeel betaalbare koopwoningen daalt en de woonquote[8] stijgt licht. De betaalbaarheidsdruk is bij private huur het hoogst. Het kent de hoogste woonquotes voor huishoudens met en zonder iemand met een beperking.
- Mensen met een beperking wonen vaker in een nultredenwoning dan mensen zonder een beperking. Het aandeel daalt echter, terwijl toegankelijke woningen cruciaal zijn voor zelfstandig wonen.
- Formele toegankelijkheidsclaims sluiten geregeld niet aan bij de praktijk. Bij stemlokalen en websites zijn er discrepanties tussen beoogde en feitelijke toegankelijkheid.
- Zes op de tien mensen met een beperking (die deelnamen aan een panelonderzoek) ervaart parken en groenvoorzieningen als zeer toegankelijk wanneer zij er gebruik van willen maken. De ervaren toegankelijkheid daalt met de ernst van de beperking.
- Zes op de tien gemeenten hebben een Lokale Inclusie Agenda en twee op de tien werkt hieraan. De overige gemeenten voldoen niet aan deze verplichting.
- Onvervulde behoeften en relevante uitsplitsingen (zoals type beperking, leeftijd, gender, regio) zijn voor de meeste indicatoren niet beschikbaar of voldoende betrouwbaar. Hierdoor worden problemen op het gebied van Thuis en wonen vaak niet exact gesignaleerd.

Dit hoofdstuk beschrijft de resultaten van levensdomein 2 Thuis en wonen. Voor levensdomein 2 zijn 11 indicatoren vastgesteld. In Tabel 4.1 staat een samenvatting van de indicatoruitkomsten. Per indicator wordt in de daaropvolgende paragrafen een figuur of tabel met cijfers gepresenteerd. Enkele aanvullende cijfers staan in bijlage 3. Voor één indicator zijn er geen cijfers beschikbaar. Deze indicator komt verder niet aan bod in dit hoofdstuk (zie tabel 4.1).

Levensdomein 2 richt zich op de mogelijkheden voor mensen met een beperking om te wonen zoals zij willen. Naast de fysieke toegankelijkheid van zowel bestaande als nieuwbouwwoningen moeten ook zorg, ondersteuning en hulpmiddelen aansluiten op wat mensen met een beperking nodig hebben in hun thuis- en woonsituatie. Verder moeten huur- en koopwoningen financieel bereikbaar zijn en moeten openbare gebouwen en de openbare ruimte toegankelijk zijn voor iedereen.

[8] Woonquote - het gemiddelde percentage van het besteedbaar huishoudinkomen dat besteed wordt aan woonlasten.

Tabel 4.1 Samenvattende tabel met indicatoruitkomsten over het levensdomein 2 Thuis en wonen.

Indicator	**Meest recent cijfer**
2.1 Percentage huishoudens met iemand met een beperking, dat in de woning een speciale en ook noodzakelijke voorziening heeft.	13,3% (2024)
2.2 Aandeel beschikbare betaalbare woningen.	28,2% van koop- woningen (2024) 33,9% van huurwoningen, laag segment (2024)
2.3 Gemiddeld percentage van het inkomen dat wordt besteed aan de woning, voor huishoudens met en zonder mensen met een beperking.	27,4% (met beperking, 2024); 27,5% (zonder beperking, 2024)
2.4 Percentage huishoudens in een zelfstandige woonsituatie dat in een toegankelijke (nultreden)woning woont.	30,7% (met beperking, 2024); 22,8% (zonder beperking, 2024)
2.5 Percentage mensen met een beperking dat vanwege de beperking problemen heeft ondervonden bij het afsluiten van een levensverzekering voor een hypotheek.	Geen gegevens
2.6 Percentage stemlokalen dat volgens een onafhankelijke toets volledig toegankelijk is voor mensen met een lichamelijke beperking, van de stemlokalen waarvan gemeenten hebben aangegeven dat ze toegankelijk zijn.	4% (2026)
2.7 Percentage mensen met een beperking dat in de afgelopen twaalf maanden een aanpassing in de woning heeft gekregen.	16,9% (2025)
2.8 Percentage gemeenten dat bezig is met het ontwikkelen van een Lokale Inclusie Agenda (LIA) of deze al heeft.	62% (met LIA, 2026); 18% (werkt aan LIA, 2026)
2.9 Percentage mensen met een beperking dat openbare gebouwen als zeer toegankelijk ervaart (van de mensen met een beperking die openbare gebouwen bezoeken).	77% (lichamelijke beperking, 2025) 66% verstandelijke beperking (2025)
2.10 Percentage websites in Nederland dat volledig voldoet aan toegankelijkheidseisen.	Tussen 0 en 32% (totaal, 2025)
2.11 Percentage mensen met een beperking dat parken en groenvoorzieningen als zeer toegankelijk ervaart (van de mensen met een beperking die parken en groenvoorzieningen bezoeken).	60% (2025)

4.1 Voorzieningen in woning

Indicator 2.1 Percentage huishoudens met iemand met een beperking dat in de woning een speciale en ook noodzakelijke voorziening heeft.

In het licht van het VN-verdrag Handicap en de Nationale Strategie is het van belang om na te gaan in welke mate huishoudens met iemand met een beperking beschikken over noodzakelijke, speciale voorzieningen in de woning. Beide benadrukken volwaardige en gelijkwaardige participatie, waarbij zelfstandigheid, toegankelijkheid en kwaliteit van leven centrale uitgangspunten zijn.
De aanwezigheid van passende en noodzakelijke woonvoorzieningen (zoals aanpassingen in sanitair, drempelvrije toegang, til- of verplaatsingshulpmiddelen) geeft een indicatie van de mate waarin mensen met een beperking hun dagelijks leven thuis veilig, zelfstandig en met zo min mogelijk belemmeringen kunnen vormgeven.
Wanneer relatief weinig huishoudens met iemand met een beperking aangeven dat zij over dergelijke noodzakelijke voorzieningen beschikken, kan dit wijzen op een beperkte toegang tot woningaanpassingen. Ook kan dit betekenen dat procedures of vergoedingsregelingen niet toereikend zijn, of dat informatievoorziening en ondersteuning tekortschieten. Systematisch monitoren van deze indicator kan inzicht geven in hoeverre beleid en uitvoering rondom woonvoorzieningen bijdragen aan een toegankelijke en passende leefomgeving voor mensen met een beperking. De bevindingen geven geen zicht in de totale omvang van de behoefte aan speciale en noodzakelijke voorzieningen.

In het CBS Woononderzoek Nederland (WoON) (27) worden de woonsituatie en woonwensen van huishoudens in Nederland in kaart gebracht, waaronder speciale en noodzakelijke voorzieningen. Meer informatie over deze databron staat in bijlage 1.

Bevindingen indicator 2.1
In 35 procent van alle huishoudens in Nederland woont iemand met een beperking (27). Het aandeel huishoudens met iemand met een beperking dat een speciale voorziening in de woning heeft, was 19,3 procent in 2024 (27). Van de huishoudens zonder iemand met een beperking had 4,5 procent een speciale voorziening. Het percentage huishoudens met iemand met een beperking dat een speciale en ook noodzakelijke voorziening heeft, was in datzelfde jaar 13,3. In 2021 was dit percentage 14,4 (zie tabel 4.2).

Tabel 4.2 Percentage huishoudens met iemand met een beperking, dat in de woning een speciale en noodzakelijke voorziening had in 2021 en 2024.

	Huishouden met iemand met beperking dat beschikt over speciale en noodzakelijke voorziening (%).
2021	14,4
2024	13,3

Bron: CBS WoON, 2026 (27).

Huishoudens met iemand met een beperking blijken meer kleine aanpassingen te hebben aan hun woning dan huishoudens zonder mensen met een beperking (76% ten opzichte van 62%). Huishoudens

met iemand met een beperking hebben twee keer zo vaak een traplift en vaker een tweede toilet op de slaapverdieping. Een helling is minder vaak aanwezig bij huishoudens met een beperking (zie bijlage 3, tabel 2.1).

4.2 Betaalbare woningen

Indicator 2.2 Aandeel beschikbare betaalbare woningen.

De cijfers over het aandeel beschikbare betaalbare woningen verschaffen inzicht in de beschikbare betaalbare woonvoorraad. Het betreft woningen waarin één particulier huishouden woont en staat ingeschreven in de Basisregistratie Personen (BRP). Beschikbaar betekent in deze indicator dat deze woningen in gebruik zijn als woning, en niet als vakantiewoning of kantoor, of dat deze leegstaan.

Betaalbare woningen zijn woningen waarvan de huur of hypotheek past binnen de vastgestelde betaalbaarheidsdefinitie. De Rijksoverheid hanteert de WOZ-waarde van een woning als betaalbaarheidsgrens voor koopwoningen. Voor 2024 is de grenswaarde gelijk aan die van de nationale hypotheekgarantie (NHG).
Bij huurwoningen wordt onderscheid gemaakt tussen sociale huur (laag segment), middenhuur (middensegment, gereguleerd sinds 1 juli 2024) en dure huur (hoog segment, ongereguleerd). Het grensbedrag voor middenhuur in 2024 is met de consumentenprijsindex (CPI) terug-geïndexeerd voor eerdere jaren.

Het aandeel beschikbare betaalbare woningen is belangrijk voor het monitoren van de naleving van het VN-verdrag Handicap en de Nationale Strategie. Wonen is immers een basisvoorwaarde voor inclusie, autonomie en participatie van mensen met een beperking. Mensen met een beperking hebben vaak een lager inkomen en specifieke woonaanpassingen nodig. Daardoor worden zij disproportioneel geraakt door een tekort aan betaalbare woningen die ook nog toegankelijk zijn. Door het aandeel beschikbare betaalbare woningen systematisch te meten, is vast te stellen in hoeverre de woningmarkt toegankelijk is voor mensen met minder inkomen. Dit levert relevante informatie op voor beleidsontwikkeling om gelijke kansen te realiseren.

Voor deze indicator is het WoON 2026 geraadpleegd (27). Hierin wordt de woonsituatie en woonwensen van huishoudens in Nederland in kaart gebracht, waaronder informatie over beschikbare betaalbare woningen. Meer informatie over deze databron staat in bijlage 1.

Een belangrijke kanttekening bij deze indicator is dat voor een deel van de huurwoningen de bedragen niet zijn waargenomen, maar geschat. In het geval dat meer dan 70 procent van de huurbedragen is geschat, is het percentage huurwoningen naar segment niet gepresenteerd. Hierdoor zijn vooral de cijfers voor het midden en hoog segment minder betrouwbaar. Verder zeggen de cijfers alleen iets over reguliere particuliere huishoudens. Ze zeggen niets over bijvoorbeeld studenten, arbeidsmigranten, of mensen in instellingen of een opvang. Dit betekent

dat de situatie voor groepen met kwetsbare woonposities buiten beeld blijft.

Bevindingen indicator 2.2
In 2021 waren 7,322 miljoen beschikbare betaalbare woningen bewoond en in 2024 waren dit er 7,528 miljoen (27).

In 2024 was 28,2 procent van alle woningen een koopwoning onder de betaalbaarheidsgrens en was 30,9 procent een koopwoning erboven. In 2021 was dit respectievelijk 34,2 en 24,8 procent. Als de waarde van een woning onder de betaalbaarheidsgrens ligt, betekent dit dat de woning betaalbaar is. Het aandeel betaalbare huurwoningen in het lage segment was 33,7 procent in 2021 en is 33,9 in 2024. In het middensegment was dit 4,0 procent in 2021 en is 3,9 in 2024. In het hoge segment was dit 3,1 procent in 2021. Voor 2024 zijn de cijfers niet betrouwbaar, omdat meer dan 70 procent van de huurbedragen is geschat (zie tabel 4.3).

Tabel 4.3 Percentage koop- en huurwoningen van het totaal aantal beschikbare woningen, en per huurwoningsegment het percentage geschatte huurbedragen in 2021 en 2024.

	2021		**2024**	
	Totaal (%)	**Huurbedragen geschat (%)**	**Totaal (%)**	**Huurbedragen geschat (%)**
Huurwoning: laag segment	33,7	8,8	33,9	10,2
Huurwoning: middensegment	4,0	54,6	3,9	65,0
Huurwoning: hoog segment	3,1	59,1	**	78,5
Koopwoning: onder betaalbaarheidsgrens	34,2	-	28,2	-
Koopwoning: vanaf betaalbaarheidsgrens	24,8	-	30,9	-

Bron: CBS WoON, 2026 (27).
* Voorlopige cijfers.
** Meer dan 70% van de huurbedragen zijn geschat en daarom niet gepresenteerd.

4.3 Woonquote

Indicator 2.3 Gemiddeld percentage van het inkomen dat wordt besteed aan de woning, voor huishoudens met en zonder mensen met een beperking.

De gemiddelde percentages van het inkomen dat huishoudens met en zonder mensen met een beperking aan hun woning besteden, geven inzicht in hun woonlasten. Deze percentages maken het mogelijk om te vergelijken in welke mate huishoudens waar iemand met een beperking woont hun inkomen aan woonlasten besteden ten opzichte van huishoudens zonder iemand met een beperking.

Deze informatie is belangrijk omdat het inzicht geeft in mogelijke ongelijkheden in woonlasten tussen huishoudens met en zonder mensen met een beperking. Het VN-verdrag Handicap en de Nationale Strategie benadrukken het recht op een toereikende, betaalbare woning en gelijke deelname aan de samenleving. Wanneer huishoudens met iemand met

een beperking structureel een hoger deel van hun inkomen aan wonen besteden, kan dit wijzen op financiële kwetsbaarheid en beperkte keuzevrijheid.

De indicator wordt gemeten via de woonquote. Dit is het gemiddelde percentage van het besteedbaar huishoudinkomen dat besteed wordt aan woonlasten (27). Meer informatie over deze databron staat in bijlage 1. Het gehanteerde inkomen bij het WoON betreft het besteedbaar inkomen volgens de CBS-definitie. Dit is exclusief alle inkomensposten in verband met wonen, dus exclusief huurtoeslag, koopsubsidie, hypotheekrenteaftrek en eigenwoningforfait met het daaraan gekoppelde belastingvoordeel.

Deze indicator geeft een globaal beeld van betaalbaarheid, maar laat veel belangrijke context buiten beschouwing: verschillen tussen subgroepen (zoals jongeren en ouderen), inkomens, regio's, woningkwaliteit, type beperking, aanvullende woonlasten en toeslagen. Deze hiaten zijn relevant voor vervolgonderzoek en bij het maken van beleid.

Bevindingen indicator 2.3
Voor huishoudens met mensen met een beperking was de woonquote 27,3 procent in 2021 en 27,4 procent in 2024. Voor huishoudens zonder mensen met een beperking was de woonquote 26,3 procent in 2021 en 27,5 procent in 2024 (zie tabel 4.4).

Tabel 4.4 Percentage van het inkomen dat wordt besteed aan de woning (woonquote) voor alle huishoudens, huishoudens met mensen met een beperking en huishoudens zonder mensen met een beperking, in 2021 en 2024.

	Totaal Huishoudens (%)	**Huishouden met mensen met een beperking (%)**	**Huishouden zonder mensen met een Beperking (%)**
2021	26,6	27,3	26,3
2024	27,5	27,4	27,5

Bron: CBS WoON, 2026 (27).

Het percentage van het inkomen dat wordt besteed aan de woning van huishoudens met mensen met een beperking varieerde in 2021 van 21,5 procent voor een koopwoning tot 37,9 procent voor een private huurwoning. Voor huishoudens zonder mensen met een beperking varieerde dit in 2021 van 22,3 procent voor een koopwoning tot 36,7 procent voor een private huurwoning.
In 2024 varieerde het percentage van het inkomen dat wordt besteed aan de woning van huishoudens met mensen met een beperking van 22,4 procent voor een koopwoning tot 40,4 procent voor een private huurwoning. Voor huishoudens zonder mensen met een beperking varieert dit in 2024 van 23,0 procent voor een koopwoning tot 42,2 procent voor een private huurwoning (zie tabel 4.5).

Tabel 4.5 Percentage van het inkomen dat wordt besteed aan de woning (woonquote) van huishoudens met mensen met een beperking en huishoudens zonder mensen met een beperking, per type woning, in 2021 en 2024.

	2021		2024	
	Huishouden met mensen met een beperking (%)	**Huishouden zonder mensen met een beperking (%)**	**Huishouden met mensen met een beperking (%)**	**Huishouden zonder mensen met een beperking (%)**
Koop	21,5	22,3	22,4	23,0
Corporatiehuur	32,4	30,9	30,7	29,6
Private huur	37,9	36,7	40,2	42,2

Bron: CBS WoON, 2026 (27).

Van de huishoudens met mensen met een beperking woonde 51,8 procent in 2021 in een koopwoning, 38,1 procent in een huurwoning van een woningcorporatie en 10,1 procent in een private huurwoning. In 2024 was dit respectievelijk 52,8, 36,4 en 10,8 procent. Van de huishoudens zonder een beperking woonde 63,3 procent in 2021 in een koopwoning, 22,1 procent in een huurwoning van een woningcorporatie en 14,6 procent in een private huurwoning. In 2024 was dit respectievelijk 62,7, 20,8 en 16,5 procent (zie tabel 4.6).

Tabel 4.6 Percentage huishoudens per type woning, naar huishoudens met mensen met een beperking en huishoudens zonder mensen met een beperking, in 2021 en 2024.

	2021		2024	
	Huishouden met mensen met een beperking (%)	**Huishouden zonder mensen met een beperking (%)**	**Huishouden met mensen met een beperking (%)**	**Huishouden z onder mensen met een beperking (%)**
Koop	51,8	63,3	52,8	62,7
Corporatiehuur	38,1	22,1	36,4	20,8
Private huur	10,1	14,6	10,8	16,5

Bron: CBS WoON, 2026 (27).

4.4 Nultreden woning

Indicator 2.4 Percentage huishoudens in een zelfstandige woonsituatie dat in een toegankelijke (nultreden)woning woont.

Deze indicator meet van alle huishoudens die zelfstandig wonen het percentage dat in een toegankelijke nultredenwoning woont. Dit percentage laat zien of er voldoende geschikte woningen zijn om zelfstandig te kunnen wonen. Deze informatie is relevant, omdat het aansluit bij de Nationale Strategie die ervan uitgaat dat toegankelijke en aangepaste woningen bijdragen aan zelfstandigheid van mensen met een beperking. Niet gehinderd door drempels, kunnen ook mensen met een motorische of fysieke beperking zelfstandig op bezoek bij buren, familie of vrienden, of deelnemen aan het maatschappelijke en sociale

leven. Een laag percentage betekent dat de toegang tot de gewone woningmarkt voor mensen met een beperking feitelijk gering is.

Voor deze indicator is WoON geraadpleegd (27). In dit onderzoek van het CBS wordt de woonsituatie van huishoudens in Nederland in kaart gebracht, waaronder informatie over bewoning van toegankelijke nultredenwoningen. Meer informatie over deze databron staat in bijlage 1.

Bevindingen indicator 2.4

Van alle huishoudens in een zelfstandige woonsituatie woonde 25,6 procent in 2024 in een toegankelijke (nultreden)woning. Van de huishoudens met iemand met een beperking woonde 30,7 procent in een nultredenwoning. Voor huishoudens zonder mensen met een beperking is dit 22,8 procent. In 2021 waren deze percentages respectievelijk 32,7 en 23,1 procent (zie tabel 4.7).

Tabel 4.7 Percentage huishoudens met en zonder mensen met een beperking dat in een toegankelijke (nultreden)woning woont, per jaar.

	Huishouden met mensen met een beperking in nultredenwoning (%)	**Huishouden zonder mensen met een beperking in nultredenwoning (%)**	**Totaal (huishouden met nultredenwoning)(%)**
2021	32,7	23,1	-
2024	30,7	22,8	25,6

Bron: CBS WoON, 2026 (27).

4.5 Toegankelijkheid stemlokalen

Indicator 2.6 Percentage stemlokalen dat volgens een onafhankelijke toets volledig toegankelijk is voor mensen met een lichamelijke beperking, van de stemlokalen waarvan gemeenten hebben aangegeven dat ze toegankelijk zijn.

Deze indicator maakt zichtbaar in hoeverre de stemlokalen in Nederland toegankelijk zijn. Hiervoor wordt een onafhankelijke toetsing uitgevoerd in opdracht van de Kiesraad en onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). In het licht van het VN-verdrag Handicap en de Nationale Strategie is dit belangrijk. Beide zetten namelijk in op gelijke politieke participatie en het wegnemen van structurele barrières voor mensen met een lichamelijke beperking. Inzicht in de toegankelijkheid is nodig om gerichte verbetermaatregelen te ontwikkelen. Dit om de naleving van de Nationale Strategie te borgen, en om verantwoording af te leggen over de voortgang richting een inclusief en toegankelijk democratisch stelsel.

In de Kieswet (28) staat dat burgemeesters en wethouders ervoor moeten zorgen dat alle in gemeenten aanwezige stemlokalen zodanig zijn gelegen, ingericht en uitgerust, dat kiezers met lichamelijke beperkingen hun stem zoveel mogelijk zelfstandig kunnen uitbrengen. De onafhankelijke toetsing naar de toegankelijkheid van stemlokalen in Nederland wordt bij elke landelijke verkiezingsronde uitgevoerd; bij gemeenteraadsverkiezingen, Provinciale Statenverkiezingen, Europees Parlementsverkiezingen en Tweede Kamerverkiezingen (29, 30, 31, 32). Op basis van CBS-gegevens wordt een gestratificeerde en deels willekeurige steekproef van stemlokalen door heel Nederland

samengesteld. Getrainde inspecteurs hanteren objectieve meetinstrumenten om de geselecteerde stembureaus op specifieke criteria te toetsen.
Een belangrijke kanttekening bij deze indicator is dat de steekproeven klein zijn. Ze zijn daardoor niet representatief voor alle stemlokalen in Nederland.

Bevindingen indicator 2.6
Het percentage stemlokalen dat volgens een onafhankelijke toets volledig toegankelijk is voor mensen met een lichamelijke beperking, van de stemlokalen waarvan gemeenten hebben aangegeven dat ze toegankelijk zijn, ligt sinds 2022 tussen de 2 procent (juni 2024) en 10 procent (maart 2022) (zie tabel 4.8).

Tabel 4.8 Stemlokalen die volgens een onafhankelijke toets volledig toegankelijk zijn voor mensen met een lichamelijke beperking, als percentage van de stemlokalen waarvan gemeenten hebben aangegeven dat ze toegankelijk zijn, per jaar.

	Niet toegankelijk (%)	**Deels toegankelijk (%)**	**Volledig toegankelijk (%)**
Maart 2022 (60 stemlokalen;25 gemeenten)[1]	63	27	10
Maart 2023 (120 stemlokalen; 41 gemeenten)[2]	79	17	4
November 2023 (120 stemlokalen;35 gemeenten)[3]	69	28	3
Juni 2024 (120 stemlokalen; 34 gemeenten)[4]	68	30	2
Maart 2026 (120 stemlokalen; 34 gemeenten)[5]	65	31	4

Bronnen:[1] Ongehinderd, Steekproef toegankelijkheid stemlokalen, Gemeenteraadsverkiezingen maart 2022 (29). [2] Ongehinderd, Steekproef toegankelijkheid stemlokalen, provinciale staten- en waterschapsverkiezingen, 2023 (30). [3] Ongehinderd, Steekproef toegankelijkheid stemlokalen, Tweede Kamerverkiezingen 22 november 2023, 2023 (33). [4] Ongehinderd, Steekproef Toegankelijkheid Stemlokalen, Europees parlementsverkiezing 6 juni 2024, 2024 (31). [5] Ongehinderd, Steekproef Toegankelijkheid Stemlokalen, Gemeenteraadsverkiezingen 18 maart 2026 (32).

4.6 Aanpassingen woning

Indicator 2.7 Percentage mensen met een beperking dat in de afgelopen twaalf maanden een aanpassing in de woning heeft gekregen.

Deze indicator laat zien in hoeverre de ambities uit de Nationale Strategie rond passend en zelfstandig wonen daadwerkelijk worden gerealiseerd. Het aandeel mensen met een beperking dat in de afgelopen twaalf maanden een woningaanpassing heeft gekregen van alle mensen met een beperking, geeft informatie over de beschikbaarheid van ondersteuning door gemeenten en andere uitvoerders. Lage percentages kunnen mogelijk wijzen op knelpunten in het proces (zoals lange wachttijden of beperkte toekenning).

In het Nivel Panel Samen Sterk (18) wordt jaarlijks informatie verzameld over het zorggebruik, de zorgbehoeften en de

participatiemogelijkheden van mensen met een lichamelijke beperking. Waaronder ook hoeveel mensen de afgelopen twaalf maanden een aanpassing in de woning hebben gekregen van de panelleden die aangeven WMO te hebben gekregen (34). De gegevens slaan uitsluitend op panelleden; er is geen weging toegepast. Meer informatie over deze databron staat in bijlage 1.

Een belangrijke kanttekening bij deze indicator is dat het alleen schetst in hoeverre mensen met een beperking een aanpassing in de woning hebben gekregen. De behoefte van de mensen met een beperking is daarin niet meegenomen. Nu blijft onduidelijk in hoeverre gevolg wordt gegeven aan de behoefte van mensen met een beperking.

Bevindingen indicator 2.7
Het percentage mensen met een beperking dat aangeeft dat zij in de afgelopen twaalf maanden vanuit de Wmo een aanpassing in de woning hebben gekregen, nam in 2023-2025 toe van 11 procent in 2023 tot 17 procent in 2025 (zie tabel 4.9).

Tabel 4.9 Het percentage mensen met een beperking dat in de afgelopen 12 maanden een aanpassing in de woning heeft gekregen vanuit de Wmo, 2023-2025.

	Mensen met aanpassing aan de woning (%)
2023	11
2024	15
2025	17

Bron: Nivel Panel Samen Sterk (2023, 2024, 2025) (18).

4.7 Lokale Inclusie Agenda (LIA)

Indicator 2.8 Het percentage gemeenten dat bezig is met het ontwikkelen van een Lokale Inclusie Agenda (LIA) of deze al heeft.

Op grond van het VN-verdrag Handicap moeten overheden maatregelen nemen om de rechten van mensen met een beperking en hun participatie in de samenleving te waarborgen en discriminatie te voorkomen. Voor gemeenten betekent dit dat zij in hun beleid en plannen uitvoering moeten geven aan het VN-verdrag Handicap. De Lokale Inclusie Agenda (LIA) is een instrument om deze verplichting lokaal planmatig en concreet te vertalen naar beleid en uitvoering. Daarbij moeten mensen met een beperking en hun vertegenwoordigende organisaties actief worden betrokken. De overzichtskaart LIA’s van Movisie en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) geeft actueel inzicht in hoe ver gemeenten hiermee zijn (35). Bij ongeveer negen op de tien gemeenten die een LIA hebben, zijn mensen met een beperking betrokken geweest bij de ontwikkeling hiervan (36).

Een belangrijke kanttekening bij deze indicator is dat er geen inhoudelijke criteria zijn waaraan een LIA moet voldoen. Het hebben van een LIA zegt dus nog niets over de inhoud van die LIA. Het is daardoor onduidelijk welke onderdelen van het VN-verdrag Handicap en de Nationale Strategie worden meegenomen in de LIA’s.

Bevindingen indicator 2.8
In 2026 had 62 procent van de gemeenten een LIA (zie tabel 4.10). Door deze indicator vanaf 2027 jaarlijks in de eerste week van januari te peilen, is de ontwikkeling te volgen van het aandeel gemeenten dat een LIA heeft, daaraan werkt of er geen heeft. Wanneer een gemeente een LIA heeft, betekent dit dat deze is goedgekeurd door de gemeenteraad.

Tabel 4.10 Percentage gemeenten dat bezig is met het ontwikkelen van een Lokale Inclusie Agenda (LIA) of deze al heeft.

	Gemeenten met LIA (n (%))	**Gemeenten dat werkt aan LIA (n (%))**	**Gemeenten zonder LIA (n (%))**
2026	215 (62)	58 (18)	69 (20)

Bron: Movisie, overzichtskaart LIA, peildatum 30-09-2026 (35).

4.8 Toegankelijkheid openbare gebouwen

Indicator 2.9 Percentage mensen met een beperking dat openbare gebouwen als zeer toegankelijk ervaart (van de mensen met een beperking die openbare gebouwen bezoeken).

Een van de leidende principes van de Nationale Strategie is toegankelijkheid. Een gebouw in kunnen, gebruikmaken van diensten en geen drempels ervaren is belangrijk voor een inclusieve samenleving. Door specifiek te meten welk percentage mensen met een beperking openbare gebouwen als zeer toegankelijk ervaart, wordt zichtbaar of beleid of maatregelen daadwerkelijk leiden tot meer inclusie in het dagelijkse leven. Er is geen structurele objectieve databron beschikbaar die de toegankelijkheid van openbare gebouwen meet.

In het Nivel Panel Samen Sterk (18) en het Nivel Panel Samen Leven (20) wordt de ervaring van toegankelijkheid uitgevraagd onder respectievelijk mensen met een lichamelijke beperking en mensen met een verstandelijke beperking (via hun naasten). De gegevens gaan uitsluitend over panelleden; er is geen weging toegepast. Meer informatie over deze databronnen is te vinden in bijlage 1.

Bevindingen indicator 2.9
94 procent van de mensen met een lichamelijke beperking maakt minimaal één keer per maand gebruik van openbare gebouwen zoals een bibliotheek of buurthuis, tegenover 77 procent van de mensen met een verstandelijke beperking. Het aandeel mensen met een ernstige lichamelijke beperking dat in 2025 minimaal één keer per maand openbare gebouwen bezoekt (75%) is lager dan mensen met lichte (99%) of matige lichamelijke beperkingen (94%) (zie bijlage 3, tabel 2.2).

Van deze bezoekers ervaart 77 procent van de mensen met een lichamelijke beperking dat deze gebouwen zeer toegankelijk zijn. Van de mensen met een verstandelijke beperking is dat aandeel 66 procent. Er zijn geringe verschillen in leeftijd, geslacht, opleiding en stedelijkheid binnen beide groepen (zie bijlage 3, tabel 2.3 tot en met 2.6). Mensen met een ernstige lichamelijke beperking ervaren openbare gebouwen minder vaak als zeer toegankelijk (38%) ten opzichte van mensen met een lichte (87%) of matige beperking (71%) (zie bijlage 3, tabel 2.7).

Het is onbekend welke belemmeringen maken dat openbare gebouwen als niet of minder toegankelijk worden ervaren.

Van de mensen met een lichamelijke beperking ervaart 69 procent in 2025 dat winkels zeer toegankelijk zijn. Mensen met een lichte of matige lichamelijke beperking ervaren winkels vaker als zeer toegankelijk (respectievelijk 84% en 60%) dan mensen met een ernstige lichamelijke beperking (25%) (zie bijlage 3, tabel 2.8). Mensen met alleen een motorische beperking (73%) ervaren ook vaker dat winkels zeer toegankelijk zijn ten opzichte van mensen met een motorische én zintuigelijke beperking (63%) (zie bijlage 3, tabel 2.9).

De ervaren toegankelijkheid van winkels neemt af met de leeftijd bij mensen met een lichamelijke beperking. In de hogere leeftijdsgroepen geeft een kleiner aandeel respondenten aan dat winkels zeer toegankelijk zijn (zie bijlage 3, tabel 2.10). Dit beeld is niet te zien bij mensen met een verstandelijke beperking. Er zijn bij beide groepen geen verschillen tussen mannen en vrouwen (bijlage 3, Tabel 2.11).

Het percentage mensen met een lichamelijke beperking in de niet-stedelijke gebieden dat winkels als zeer toegankelijk ervaart, is hoger dan mensen met een lichamelijke beperking woonachtig in stedelijke gebieden (zie bijlage 3, tabel 2.12). Mensen in een meerpersoonshuishouden (70%) ervaren winkels vaker als zeer toegankelijk dan mensen in een eenpersoonshuishouden (63%). Hetzelfde geldt voor mensen met een theoretische opleiding (73%) ten opzichte mensen met een praktische opleiding (66%) (zie bijlage 3, tabel 2.13).

4.9 Toegankelijkheid websites

Indicator 2.10 Percentage websites in Nederland dat volledig voldoet aan toegankelijkheidseisen.

Deze indicator laat zien in hoeverre de doelen van de Nationale Strategie Handicap rond digitale toegankelijkheid worden bereikt. Het percentage websites dat volledig aan toegankelijkheidseisen voldoet, geeft inzicht in de praktische uitvoering van beleid voor digitale inclusie. Door dit structureel te meten, kunnen voortgang, knelpunten en verschillen tussen sectoren worden gevolgd. Zo biedt de indicator een basis voor gericfhte beleidsbijsturing en verantwoording over de realisatie van een toegankelijke digitale omgeving voor mensen met een beperking.

Sinds 28 juni 2025 geldt de European Accessibility Act (EAA) (37) die onder andere e-handelsdiensten verplicht hun digitale diensten toegankelijk te maken. Dit zijn websites en apps waarop consumenten producten of diensten kunnen kopen. Zij moeten voldoen aan een Europese standaard voor internettoegankelijkheid. Deze regels gelden voor bedrijven met minimaal tien medewerkers of een jaaromzet boven de 2 miljoen euro. Voor deze indicatoren zijn verschillende bronnen gebruikt die zowel de feitelijke als ervaren toegankelijkheid benaderen.

De Autoriteit Consument & Markt (ACM) is verantwoordelijk voor het toezicht houden op het naleven van een deel van deze wetgeving. ACM heeft een onderzoek laten uitvoeren onder 106 van de grootste e-handelsdiensten in Nederland, om inzicht te krijgen in het percentage dat in Nederland voldoet aan de toegankelijkheidseisen (38).

Voor de toegankelijkheid van overheidswebsites is het dashboard DigiToegankelijk geraadpleegd (39). Dit dashboard rapporteert de resultaten van de toegankelijkheidsverklaringen van de aangemelde overheidswebsites en apps.

Ook is de Toegankelijkheidsindex geraadpleegd, hierbij worden websites systematisch en geautomatiseerd beoordeelt op toegankelijkheid op basis van onderdelen van de Web Content Accessibility Guidelines (WCAG)[9].
Verder wordt in het Nivel Panel Samen Sterk (18) de ervaren toegankelijkheid van websites van bedrijven die goederen en diensten aanbieden, uitgevraagd. Waarbij wel moet worden opgemerkt dat de gegevens uitsluitend betrekking hebben op de panelleden; er is geen weging toegepast.
Deze bronnen gezamenlijk geven inzicht in hoeverre websites toegankelijk zijn of als toegankelijk worden ervaren door mensen met een beperking. Meer informatie over het ACM-onderzoek, de Toegankelijkheidsindex en het Nivel Panel staat in bijlage 1.

Bevindingen indicator 2.10
De ACM concludeerde dat alle onderzochte e-handelsdiensten in 2025 toegankelijkheidsfouten hebben (en daarmee niet voldoen aan de wet). 61 procent van deze partijen heeft één of meer kritieke problemen en 3 procent heeft serieuze problemen. Het hebben van toegankelijkheidsfouten betekent dat het voor mensen met een beperking onmogelijk is om een bestelling te plaatsen met hulpapparatuur (38).

Volgens het Dashboard DigiToegankelijk voldoet 64 procent van de websites en mobiele apps van de Nederlandse Overheid aan de wettelijke verplichting van digitale toegankelijkheid. 10 procent van de websites en apps voldoet aan de toegankelijkheidseisen. Meer informatie over deze bron en de uitkomsten staat bij levensdomein 7, indicator 7.1.

Van alle weergegeven categorieën in de Toegankelijkheidsindex zijn de percentages van websites zonder meldingen over beperkte toegankelijkheid voor gemeenten en overheid in zowel 2025 als 2026 het hoogst. In 2026 zijn veel categorieën toegevoegd. Ook nam het aantal organisaties waarvan de website is gecontroleerd toe (zie tabel 4.11) (37).

[9] De WCAG zijn internationale technische richtlijnen die beschrijven hoe digitale content toegankelijk gemaakt kan worden (bijvoorbeeld door kleurcontrast toe te voegen, toetsenbordbediening, alternatieve teksten, structuur van de pagina's), en zijn een onderdeel van de EAA.

Tabel 4.11 Percentage websites dat digitaal toegankelijk is voor mensen met een beperking

	% websites zonder meldingen over beperkte toegankelijkheid, 2025 (%)*	**% websites zonder meldingen over beperkte toegankelijkheid, 2026 (%)**
Gemeenten	45	21
Overheid	36	36
Verzekeraars	28	13
Media	18	3
Pensioenfondsen	-	17
Banken	14	5
Juridische hulp particulieren	-	14
Hogescholen (mbo /hbo)	13	15
Universiteiten	11	6
Webwinkels	10	2
Ziekenhuizen	10	7
Attractie- en dierenparken	-	7
Nutsbedrijf	7	8
Zorginstellingen	5	
Internet- en telecomproviders	4	10
Openbaar vervoer en personenvervoer	-	6
Werk en carrière	-	3
Zorginstellingen	-	3
Autobedrijven en garages	-	3
Hotels en vakantieverblijven	-	3
Musea	-	3
Huisartsen en zorgplatforms	-	3
Theaters en concertzalen	-	2
Sportbonden	-	0
Reisorganisaties	-	0
Luchtvaart en luchthavens	-	0
Apotheken	-	0
Wonen en huren	-	0
Notariële dienstverlening	-	0
Supermarkten	-	0
Bibliotheken	-	0
Totaal van alle geteste websites waarbij de testsoftware geen meldingen vond	32	22

Bron: Emble, De Toegankelijkheidsindex 2025 en 2026 (37).
* Wanneer een categorie niet is gemeten staat er een streepje.

In 2025 vindt 73 procent van de mensen met een lichamelijke beperking die websites voor goederen en diensten bezochten, deze websites zeer toegankelijk (18). In 2023 was dat 76 procent (18).

4.10 Toegankelijkheid parken en groenvoorziening

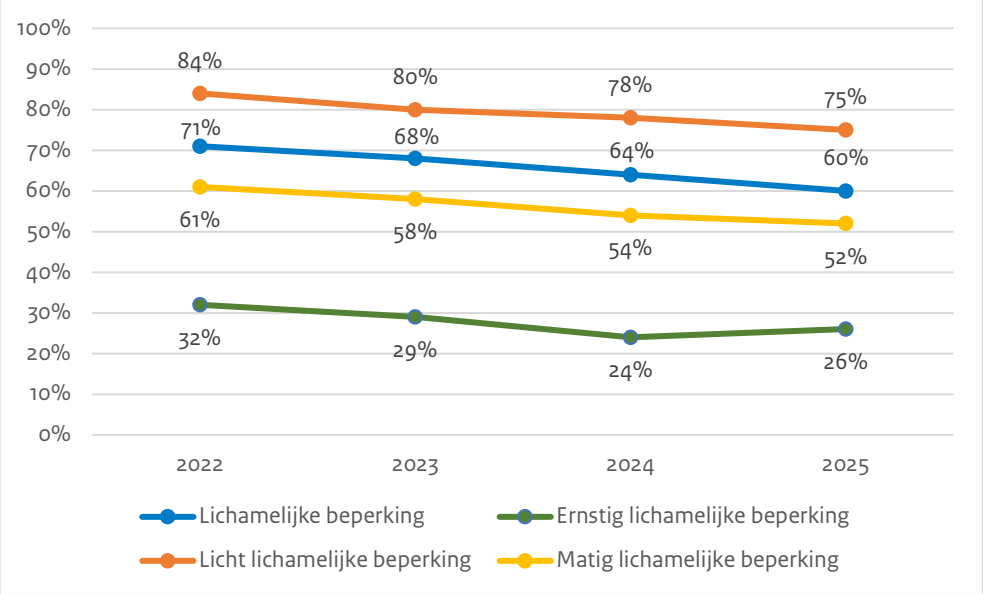
Indicator 2.11 Percentage mensen met een beperking dat parken en groenvoorzieningen als zeer toegankelijk ervaart (van de mensen met een beperking die parken en groenvoorzieningen bezoeken).

Deze indicator geeft inzicht in de mate waarin mensen met een beperking parken en groenvoorzieningen als zeer toegankelijk ervaren. Door dit periodiek te meten, zijn ontwikkelingen in ervaren toegankelijkheid en mogelijke knelpunten te volgen. Deze informatie ondersteunt het monitoren van de brede doelstelling van de Nationale Strategie om de leefomgeving inclusiever te maken. Ze biedt aanknopingspunten voor gerichte verbetermaatregelen in beleid en uitvoering.

Hierbij wordt gekeken naar zowel mensen met een lichamelijke beperking als mensen met een lichte tot matige verstandelijke beperking (uitgevraagd via hun naasten). In respectievelijk het Nivel Panel Samen Sterk (18) en het Nivel Panel Samen Leven (20) wordt voor deze groepen de ervaring van toegankelijkheid uitgevraagd. De gegevens slaan overigens uitsluitend op de panelleden; er is geen weging toegepast. Meer informatie over de databronnen is te vinden in bijlage 1. In het Nivel Panel Samen Leven (mensen met een verstandelijke beperking) is in 2024 geen uitvraag gedaan.

Bevindingen indicator 2.11
60 procent van de mensen met een lichamelijke beperking die regelmatig parken of groenvoorzieningen bezoeken, ervaart in 2025 dat parken en groenvoorzieningen zeer toegankelijk zijn. In 2022 was dat 71 procent. Verschillen in leeftijd en geslacht zijn niet heel groot. Wel ervaren mensen met een ernstig lichamelijke beperking de parken en groenvoorzieningen minder vaak als zeer toegankelijk (26%) dan mensen met een lichte of matige lichamelijke beperking (respectievelijk 75 en 52%) (zie figuur 4.1). In zeer sterk stedelijke gebieden worden parken en groenvoorzieningen minder vaak als zeer toegankelijk beoordeeld (40%) ten opzichte van niet stedelijke gebieden (30%).

Figuur 4.1 Percentage mensen met een lichamelijke beperking dat regelmatig parken en groenvoorzieningen bezoekt en ervaart dat deze zeer toegankelijk zijn.

Bron: Nivel Panel Samen Sterk (2021, 2022, 2023, 2024, 2025) (18).

Van de mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking ervaart in 2025 60 procent dat parken en groenvoorzieningen zeer toegankelijk zijn. In 2022 was dat 62 procent. Mensen met een lichte verstandelijke beperking (67%) ervaren vaker dat parken en groenvoorzieningen toegankelijk zijn dan mensen met een matige verstandelijke beperking (56%) (zie tabel 2.14 in bijlage 3).

4.11 Reflectie Levensdomein 2

De resultaten van het levensdomein Thuis en wonen wijzen erop dat de voorwaarden voor zelfstandig en inclusief wonen maar deels aanwezig zijn. In de praktijk betekent dat dat zelfstandigheid en keuzevrijheid voor een grote groep mensen met een beperking niet vanzelfsprekend zijn.

Een klein deel van de huishoudens met iemand met een beperking heeft speciale én noodzakelijke voorzieningen in de woning. Tegelijkertijd stijgt het aandeel mensen met een beperking dat recent een woningaanpassing heeft gekregen, wat kan duiden op een toenemende inzet op ondersteuning aan huis.

Uit de resultaten blijkt dat betaalbaarheid en type woonsituatie (huur of koop) met elkaar samenhangen. Huishoudens met en zonder mensen met een beperking besteden gemiddeld een vergelijkbaar deel van hun inkomen aan wonen. Wel zijn er verschillen tussen beide soorten huishoudens.
Wonen in een koopwoning gaat gepaard met relatief lagere woonlasten uitgedrukt in percentage van het inkomen. Private huur heeft relatief de hoogste woonlasten en huur van een corporatiewoning ligt daar tussenin. Huishoudens met mensen met een beperking zijn minder vaak eigenaar van hun woning en wonen vaker in corporatiehuur dan

huishoudens met mensen zonder beperking. Daarbij komt ook dat het aandeel betaalbare woningen lijkt af te nemen.

Wat fysieke toegankelijkheid van de woningen betreft, woont een kwart van alle huishoudens in een nultredenwoning. Huishoudens met mensen met een beperking wonen vaker in een nultredenwoning dan huishoudens met mensen zonder beperking. Onduidelijk is echter hoe groot de behoefte is aan een nultredenwoning.

Iets meer dan de helft van de mensen met een beperking die parken en groenvoorzieningen bezoeken, ervaart deze als zeer toegankelijk. Met name mensen met een ernstige lichamelijke beperking ervaren deze openbare ruimtes minder vaak als zeer toegankelijk. Openbare gebouwen worden door iets meer bezoekers als zeer toegankelijk ervaren, maar mensen met een ernstige beperking ervaren ook deze minder vaak als zeer toegankelijk. Dus vooral mensen met ernstige beperkingen ervaren hun woonomgeving minder vaak als zeer toegankelijk. Inclusief wonen gaat daarmee niet alleen over de woning zelf maar ook over de directe woonomgeving.

Dat een vijfde van de gemeenten nog geen Lokale Inclusie Agenda heeft en dat veel als toegankelijk aangemerkte stemlocaties dit objectief niet zijn, laat zien dat beleid en praktijk nog onvoldoende op elkaar aansluiten.

Ondanks de geldende wettelijke verplichtingen blijkt dat een groot deel van de onderzochte websites nog niet volledig voldoet aan de toegankelijkheidseisen. Dit benadrukt de noodzaak van verdere verbetering én betere monitoring van digitale toegankelijkheid.

Kanttekeningen en hiaten bij gebruikte data
Bij deze cijfers zijn belangrijke kanttekeningen te plaatsen, waarmee tegelijkertijd hiaten aan het licht komen:

- Er is weinig inzicht in de woonpositie van mensen met een beperking die in instellingen of vormen van beschermd/begeleid wonen verblijven. Hoe zelfstandig is hun woonvorm, welke zeggenschap hebben zij over hun woonomgeving? En in hoeverre sluit deze aan bij de uitgangspunten van het VN-verdrag Handicap (wonen in de gemeenschap) en de Nationale Strategie?
- Er ontbreekt landelijke registratie van de mate van toegankelijkheid van bestaande woningen (nultreden, helling). Nieuwbouwwoningen moeten aan bepaalde eisen voldoen, maar bestaande woningen zijn vaak (nog) niet toegankelijk. Er is onvoldoende duidelijk hoeveel mensen behoefte heeft aan een nultredenwoning.
- De huidige indicatoren koppelen woonkenmerken nauwelijks aan bredere uitkomsten zoals ervaren kwaliteit van leven, sociale contacten of psychisch welbevinden. Daarmee blijft onderbelicht wat ontoegankelijke of beperkte woonopties betekenen voor de dagelijkse ervaren inclusie.
- Betaalbaarheid wordt hoofdzakelijk op huishoudniveau bekeken. Er is weinig zicht op groepen die door hoge woonlasten en extra kosten voor zorg en aanpassingen structureel in een kwetsbare financiële positie verkeren (bijvoorbeeld alleenstaanden, mensen

met lage inkomens, mensen met gecombineerde beperkingen, deeltijdwerkers met mantelzorg).
- Bij bijna alle indicatoren zijn verschillen tussen subgroepen niet beschikbaar, terwijl bijvoorbeeld onderscheid tussen jongeren met een beperking en ouderen met een beperking waardevolle informatie zou opleveren.
- Bij dit levensdomein en de daarvoor gebruikte databronnen is er sprake van het 'onzichtbare probleem' (zie paragraaf 2.4) bij de ervaren toegankelijkheid. Wat ontbreekt is een indicator en een databron die weergeeft hoe toegankelijk voorzieningen zijn voor alle mensen met een beperking, naar type beperking, ongeacht hoe vaak ervan gebruik wordt gemaakt.
- Er ontbreekt en databron voor de indicator 'Percentage mensen met een beperking dat problemen heeft ondervonden bij afsluiten levensverzekering voor hypotheek vanwege chronische aandoening of beperking'.
- De indicatoren geven geen informatie over welke behoeften van mensen met een beperking nog onvervuld zijn. Zo is bijvoorbeeld bekend hoe vaak een speciale voorziening voorkomt in huishoudens met iemand met een beperking, maar niet hoeveel van deze huishoudens zo'n voorziening missen terwijl daaraan wel behoefte is.
- De indicatoren zijn gericht op het beschikbare aanbod van woningen en ondersteuning. Wat ontbreekt, is een indicator die inzichtelijk maakt of mensen met een beperking kunnen kiezen voor zelfstandig wonen, met wie en op welke plek.
- Een uitsplitsing naar type en/of ernst van de beperking in onderzoeken zou bij veel indicatoren belangrijk aanvullend inzicht geven.
- Panels zijn veel gebruikte bronnen in dit levensdomein. Door de omvang zijn de aantallen te klein bij uitsplitsing naar subgroepen. Bij de data van de Nivel Panels is geen weging toegepast. De cijfers kunnen daarom niet als volledig representatief voor alle mensen met een beperking in Nederland te worden geïnterpreteerd. Waar wordt gesproken over 'mensen met een (lichamelijke/verstandelijke) beperking', gaat het om de panelleden met een beperking.
- Er ontbreekt een structurele representatieve databron die iets zegt over de ervaren toegankelijkheid van openbare gebouwen, parken en groenvoorzieningen en in welke mate de ervaring van mensen met een beperking verschilt van mensen zonder een beperking.
- De verschillende bronnen voor toegankelijkheid van websites meten uiteenlopende aspecten van toegankelijkheid (technische naleving, ervaren toegankelijkheid) en hanteren verschillende definities, selectiecriteria en meetmethoden. Ook zijn de metingen momentopnamen. Organisaties kunnen bezig zijn met verbetertrajecten. Hierdoor zijn de uitkomsten niet direct met elkaar te vergelijken. Zij geven samen een indicatief, maar geen volledig representatief beeld van de toegankelijkheid van websites in Nederland.

Aanbevelingen
In deze paragraaf volgen aanbevelingen om de monitoring van het levensdomein Thuis en wonen voor mensen met een beperking te verbeteren. Het gaat om aanpassingen aan bestaande indicatoren in de monitor en om adviezen richting databronnen en betrokken partijen voor betere dataverzameling en het opzetten van nieuwe onderzoeken. Voor de uitvoering ligt een rol bij verschillende partijen: landelijke ministeries voor regie, opdracht en financiering van nieuwe en/of aanvullende onderzoeken; beheerders van databronnen voor aanpassing van indicatoren en dataverzameling, en gemeenten en uitvoeringsorganisaties voor toepassing en verdere uitwerking in beleid en praktijk.

- Neem in de monitoring expliciet ook mensen met een beperking op die in instellingen, beschermd wonen of andere collectieve woonvormen verblijven. Breng in kaart in hoeverre deze woonvormen voldoen aan de uitgangspunten van zelfstandig wonen in de gemeenschap, keuzevrijheid en zeggenschap over de eigen woonomgeving.
- Maak (onvervulde) behoeften beter zichtbaar door indicatoren aan te vullen met informatie over behoefte versus realisatie, bijvoorbeeld bij woningaanpassingen, nultredenwoningen en speciale voorzieningen.
- Neem in de databronnen meer uitsplitsingen op naar type en ernst van beperking, leeftijd, geslacht en regio. Hierdoor wordt beter zichtbaar welke groepen het meeste hinder ondervinden van de inrichting en mogelijkheden in de woonomgeving.
- Breng de fysieke toegankelijkheid van woningen beter in beeld door niet alleen nultredenwoningen te meten, maar ook andere kenmerken, zoals de aanwezigheid van drempels, hellingen en liften. Hierdoor wordt beter zichtbaar hoeveel woningen echt geschikt zijn voor mensen met verschillende fysieke beperkingen. Breng mede in kaart hoeveel van deze woningen onder de betaalbaarheidsgrens vallen.
- Stimuleer dat gemeenten in hun Lokale Inclusie Agenda's concrete, meetbare doelen opnemen voor toegankelijk en inclusief wonen (waaronder woningaanpassingen, nultredenwoningen, toegankelijk openbaar groen en publieke gebouwen) en dat deze doelen periodiek worden gemonitord met data uitgesplitst naar type en ernst van beperking.
- Onderzoek of en hoe data over woonlasten, woningtype en zorg-/aanpassingskosten kunnen worden gekoppeld om de financiële kwetsbaarheid van verschillende groepen mensen met een beperking beter in beeld te brengen. Gebruik deze informatie voor gericht armoedebeleid in het woondomein.
- Verken of er gegevens beschikbaar zijn die een indicatie geven van de mate waarin mensen met een beperking kunnen kiezen hoe ze willen wonen, bijvoorbeeld in een instelling of (begeleid) zelfstandig. Dat geldt ook voor het aandeel mensen met een beperking dat zelfstandig woont en het aandeel dat in een instelling woont.
- Combineer structureel objectieve metingen (zoals onafhankelijke toetsen van stemlokalen, openbare gebouwen, parken, groenvoorzieningen en technische web-audits) met gegevens

over de ervaren toegankelijkheid bij een representatieve groep mensen met een beperking. Hierdoor blijven verschillen tussen ‘op papier’ en ‘in de praktijk’ zichtbaar en is een beter landelijk beeld te geven van toegankelijkheid.
- Richt toezicht en handhaving van de digitale toegankelijkheid nadrukkelijk op sectoren waar de toegankelijkheid aantoonbaar achterblijft en in lijn met de levensdomeinen. Zoals e-handelsdiensten en winkels, zorg (ziekenhuizen, apotheken, instellingen, huisartsen en zorgplatforms), vervoersdiensten, notariële en juridische dienstverlening, cultuur (theaters, concertzalen, musea, reisorganisaties, media, attractie- en dierenparken) en wonen. En maak duidelijk dat toegankelijkheid geen vrijblijvende inspanningsverplichting is maar een wettelijk te borgen randvoorwaarde.
- Investeer in een meer representatieve landelijke monitor voor digitale toegankelijkheid die verschillende typen websites (commercieel, non profit, kleinbedrijf, niche sectoren) en zowel technische als ervaren toegankelijkheid meeneemt. Zo wordt het huidige gefragmenteerde en selectieve beeld aangevuld.

5 Levensdomein 3 Onderwijs en ontwikkeling

Kernbevindingen

- Van de leerlingen in het primair onderwijs volgt 2,3 procent speciaal basisonderwijs (sbo) en 2,5 procent speciaal onderwijs (so). Van de leerlingen in het voortgezet onderwijs volgt 4,1 procent voortgezet speciaal onderwijs (vso). Deze percentages zijn ongeveer gelijk gebleven in de periode 2021-2025. In het speciaal onderwijs (sbo, so, vso) is het aandeel jongens groter dan het aandeel meisjes.
- Het aantal kinderen en jongeren met een vrijstelling van de leerplicht op basis van beperkingen is toegenomen in de periode 2021/2022-2024/2025.
- Mensen met een beperking hebben gemiddeld vaker basisonderwijs, vmbo of mbo-1 als hoogst behaalde opleiding dan mensen zonder een beperking.
- Ongeveer een op de vijf mensen met een beperking (die meededen aan een panelonderzoek) heeft recent een opleiding, training of cursus gevolgd.
- Het percentage studenten dat uitvalt, was in de afgelopen periode hoger onder hbo- en wo-studenten met een beperking dan onder studenten zonder een beperking. In het meest recente jaar (2023/2024) zijn de verschillen het kleinst waarbij de uitval vooral bij hbo-studenten is afgenomen.
- 44 procent van de mbo-studenten met een beperking vindt de hulpmiddelen en aanpassingen die hun school aanbiedt (heel) goed.
- Ongeveer de helft van de hbo- en wo-studenten met een beperking is (zeer) tevreden over de voorzieningen die de onderwijsinstelling biedt. Dit aandeel is kleiner onder studenten die zich sterk belemmerd voelen.

Dit hoofdstuk beschrijft de resultaten van het levensdomein Onderwijs en ontwikkeling. Voor dit levensdomein zijn zeven indicatoren vastgesteld[10]. In tabel 5.1 staat per indicator een samenvatting van de meest recente bevindingen. In de daaropvolgende paragrafen wordt per indicator een figuur of tabel met cijfers gepresenteerd. Enkele aanvullende cijfers staan in bijlage 3. Voor één indicator zijn geen cijfers beschikbaar (zie tabel 5.1). Deze indicator komt verder niet aan bod in dit hoofdstuk.

Dit levensdomein richt zich op het recht van mensen met een beperking om zich hun leven lang te ontwikkelen. Alle onderwijsvormen zouden toegankelijk (zowel fysiek, sociaal als digitaal) en betaalbaar moeten zijn. Ook moeten er voldoende mogelijkheden zijn om het onderwijs af

[10] De indicatoren 'Percentage mensen met beperking dat in het afgelopen jaar of afgelopen vier weken een opleiding, training of cursus heeft gevolgd voor persoonlijke of werk gerelateerde ontwikkeling en 'Percentage mensen met een beperking dat in het afgelopen jaar een opleiding, training of cursus heeft gevolgd voor persoonlijke of werk gerelateerde ontwikkeling' zijn gecombineerd en vormen één indicator. De indicator 'Percentage mensen met een beperking dat tevreden is met de huidige situatie rondom trainingen, cursussen en opleiding´ is hierbij uitgewerkt als verdieping.

te stemmen op de behoeften van mensen met een beperking, ongeacht de beperking. En discriminatie mag niet voorkomen.

Tabel 5.1 Samenvattende tabel met indicatoruitkomsten over het levensdomein Onderwijs en ontwikkeling.

Indicator	**Meest recent cijfer**
3.1 Percentage leerlingen in het speciaal basisonderwijs, speciaal onderwijs en het voortgezet speciaal onderwijs.	Sbo: 2,3% (2025) So: 2,5% (2025) Vso: 4,1% (2025)
3.2 Aantal kinderen en jongeren met een leerplichtvrijstelling op basis van beperkingen (artikel 5a).	11.194 (2024/2025)
3.3 Aandeel mensen van vijftien jaar en ouder met een beperking (niet onderwijs volgend) naar hoogst behaalde opleiding.	Bo, vmbo en mbo-1: 31,1% (2025) Havo, vwo en mbo 2-4: 38,6% (2025) Hbo en wo: 29,4% (2025)
3.4 Percentage kinderen en jongeren met en zonder een beperking met een inschrijving in regulier of speciaal onderwijs.	Geen gegevens
3.5 Percentage mensen met een beperking dat recent een opleiding, training of cursus heeft gevolgd voor persoonlijke of werkgerelateerde ontwikkeling.	20% (2025)
3.6 Percentage hbo- en wo-studenten met en zonder een beperking dat uitvalt.	Hbo: met: 22,8%; zonder: 25,5% (2023/2024) Wo: met: 22,2%; zonder: 19,4% (2023/2024)
3.7 Percentage studenten met een beperking dat tevreden is over de voorzieningen, hulpmiddelen en ondersteuning die de onderwijsinstelling/school aanbiedt.	Mbo: 44% (2026) Hbo en wo: 51,9% (2023/2024)

5.1 Leerlingen in speciaal onderwijs

Indicator 3.1 Percentage leerlingen in het speciaal basisonderwijs, speciaal onderwijs en het voortgezet speciaal onderwijs.

Het uitgangspunt van het Nederlandse onderwijsbeleid is dat zoveel mogelijk leerlingen onderwijs volgen in het regulier onderwijs (‘inclusief onderwijs’), tenzij een speciale onderwijsplek noodzakelijk is. Het VN-verdrag Handicap verplicht de overheid om inclusief onderwijs te waarborgen en belemmeringen voor deelname aan regulier onderwijs zoveel mogelijk weg te nemen. Deze indicator geeft inzicht in de mate waarin kinderen deelnemen aan het speciaal onderwijs. Bij minder

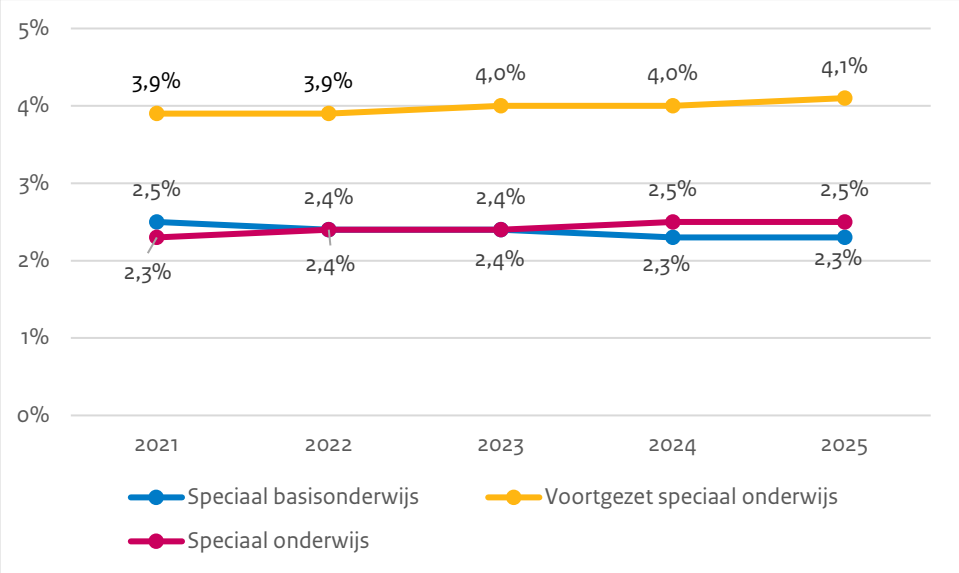
drempels in het reguliere onderwijs verwacht je minder deelname aan het speciaal basisonderwijs.

De cijfers voor deze indicator zijn afkomstig van de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) (40); zie bijlage 1 voor meer informatie over deze gegevensbron.

Bevindingen indicator 3.1
Uit figuur 5.1 komende volgende bevindingen naar voren:

- Van de leerlingen in het primair onderwijs volgde in 2025 2,3 procent speciaal basisonderwijs (sbo) en 2,5 procent speciaal onderwijs (so). In 2021 was dit andersom: 2,5 procent volgde sbo en 2,3 procent so.
- Van de leerlingen in het voortgezet onderwijs volgde in 2025 4,1 procent voortgezet speciaal onderwijs (vso). In 2021 was dit 3,9 procent.

Figuur 5.1 Percentage kinderen in het speciaal basisonderwijs, voortgezet speciaal onderwijs en speciaal onderwijs.

Bron: DUO, 2021-2025 (40).
NB: de Y-as van de grafiek loopt van 0 tot 5% in verband met leesbaarheid.

In alle vormen van speciaal onderwijs (sbo, so, vso) is het aandeel jongens groter dan het aandeel meisjes. Het percentage jongens in het so was bijvoorbeeld 72,6 procent in 2025 tegenover 27,4 procent meisjes (zie bijlage 3, tabel 3.1).
Het aandeel leerlingen in cluster 3 (lichamelijk/verstandelijk gehandicapt en/of langdurig ziek) was het grootst, gevolgd door cluster 4 (psychische stoornissen en gedragsproblemen). Het aandeel leerlingen in cluster 1 (blind/slechtziend) was het kleinst (zie bijlage 3, tabel 3.2).

5.2 Vrijstelling leerplicht

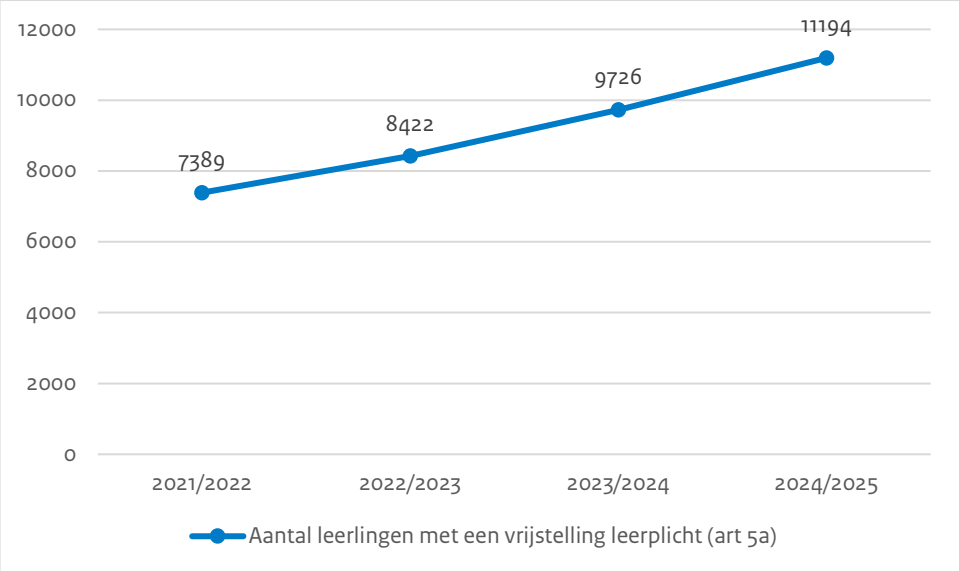
Indicator 3.2 Aantal kinderen en jongeren met een vrijstelling van de leerplicht op basis van beperkingen (artikel 5a).

Een vrijstelling op basis van artikel 5a wordt verleend aan kinderen en jongeren die door lichamelijke of psychische beperkingen niet in staat zijn om naar school te gaan, ook niet met passend onderwijs of extra ondersteuning. Deze indicator meet het aantal kinderen dat niet leerbaar wordt geacht, of dat in de ogen van de scholen een te intensieve zorgbehoefte heeft. Deze indicator geeft inzicht in de mate waarin het onderwijs inclusief is, hoewel er ook kinderen zijn voor wie een vrijstelling op dat moment de beste oplossing kan zijn. Een toenemend aantal vrijstellingen kan duiden op knelpunten in passend onderwijs, ondersteuning en voorzieningen, of in de samenwerking tussen onderwijs, zorg en gemeenten.

De cijfers voor deze indicator zijn afkomstig van DUO; zie bijlage 1 voor meer informatie over deze gegevensbron.

Bevindingen indicator 3.2
In het schooljaar 2024/2025 hadden 11.194 kinderen en jongeren een vrijstelling van de leerplicht op basis van beperkingen (zie figuur 5.2). Dit komt overeen met 46 per 1.000 leerplichtige kinderen en jongeren (zie tabel 5.2).
In het schooljaar 2021/2022 hadden 7.389 kinderen en jongeren een vrijstelling van de leerplicht op basis van beperkingen. Dat komt overeen met 31 per 1.000 leerplichtige kinderen en jongeren (zie tabel 5.3) (40). De meeste vrijstellingen zijn gegeven aan kinderen en jongeren die al geen onderwijs volgden (zie bijlage 3, tabel 3.3).

Figuur 5.2 Aantal leerlingen met een vrijstelling van de leerplicht op basis van beperkingen (artikel 5a), schooljaar 2021/2022-2024/2025.

Bron: DUO, 2026 (40).

Tabel 5.2 Percentage leerlingen met een vrijstelling van de leerplicht op basis van beperkingen (artikel 5a), schooljaar 2021/2022-2024/2025.

	Leerlingen met vrijstelling van de leerplicht (percentage van gemeenteopgaven leer- en kwalificatieplichtige leerlingen)[1]
2021/2022	0,31
2022/2023	0,35
2023/2024	0,40
2024/2025	0,46

1 Gemeenteopgaven leer- en kwalificatie plichtige leerlingen: 2.401.865 (2021/2022), 2.425.302 (2022/2023), 2.414.977 (2023/2024) en 2.408.072 (2024/2025).
Bron: DUO, 2026 (40).

5.3 Hoogst behaalde opleiding

Indicator 3.3 Aandeel mensen van 15 jaar en ouder met een beperking (niet onderwijsvolgend) naar hoogst behaalde opleiding.

Het beleid voor een inclusieve samenleving waarin iedereen naar vermogen kan meedoen, zou moeten leiden tot een betere toegankelijkheid van onderwijs voor mensen met een beperking. Deze indicator laat zien in hoeverre er opleidingsverschillen zijn tussen mensen met en zonder een beperking. Deze indicator laat opleidingsverschillen zien, maar geeft geen indicatie van de mate waarin mensen 'naar vermogen meedoen', of van de mate waarin ongelijkheden het gevolg zijn van bijvoorbeeld drempels in het schoolsysteem.

De cijfers voor deze indicator zijn afkomstig van het EBB; zie bijlage 1 voor meer informatie over deze bron. In deze databron is de GALI gebruikt om vast te stellen of iemand een beperking heeft. Het gaat daarbij om de mate waarin een persoon vanwege problemen met de gezondheid beperkt is in activiteiten die mensen gewoonlijk doen. Als men aangeeft 'ernstig beperkt' te zijn of 'wel beperkt, maar niet ernstig' en aangeeft dat de beperking langer dan een half jaar duurt, is diegene aangemerkt als iemand met een beperking.

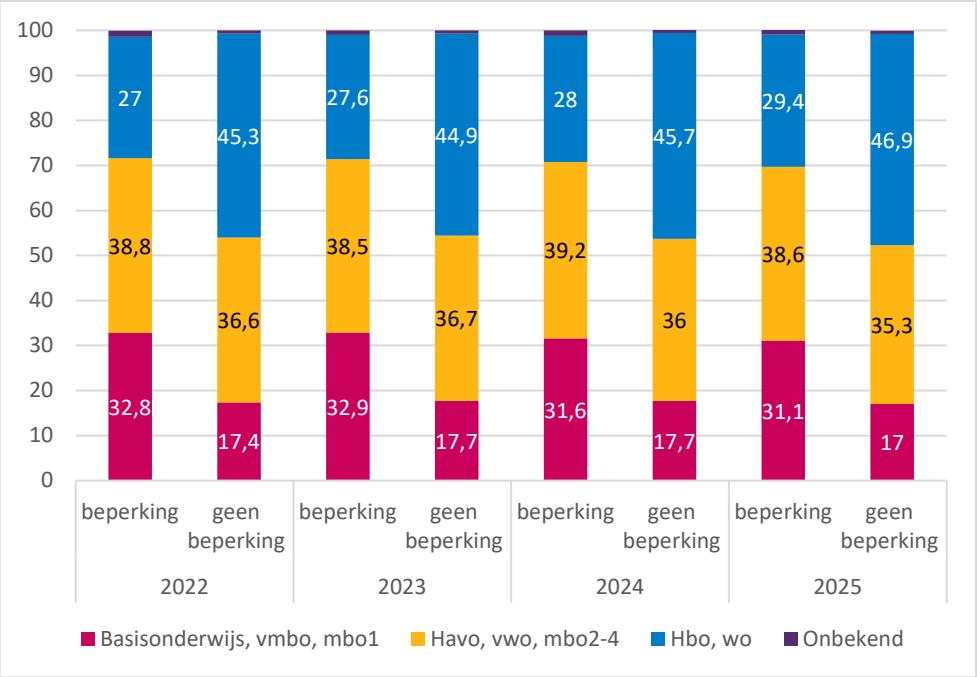
Een kanttekening bij deze indicator is dat gekeken wordt naar opleidingsverschillen tussen mensen met en zonder een beperking in de totale bevolking, waarvan ouderen een groot deel uitmaken. Om twee redenen is dit bezwaarlijk. Ten eerste omdat opleidingsverschillen onder ouderen geen indicatie geven van de huidige opleidingskansen van mensen met een beperking. Ten tweede omdat opleidingsverschillen onder ouderen de cijfers kunnen vertekenen: beperkingen komen meer voor onder ouderen en zij zijn gemiddeld lager opgeleid. Hierdoor hangt het hebben van een beperking weliswaar samen met een lagere opleiding, maar is deze niet het gevolg van eventuele ongelijke opleidingskansen.

Bevindingen indicator 3.3
Van de mensen met een beperking heeft 31 procent basisonderwijs, vmbo of mbo-1 als hoogst voltooide opleiding[11]. Bij mensen zonder een

[11] Middelbaar beroepsonderwijs, niveau 1.

beperking is dat 17 procent (zie figuur 5.3). Van de mensen met een beperking heeft 29 procent hbo of wo als hoogst voltooide opleiding. Bij mensen zonder beperking is dat 47 procent. In de periode 2022-2025 zijn hierin geen veranderingen te zien.

Figuur 5.3 Percentage mensen van 15 jaar en ouder met en zonder een beperking (niet onderwijsvolgend) naar hoogst behaalde opleiding, per jaar.

Bron: EBB, CBS (13).

Bij vier onderscheiden leeftijdsgroepen (15-24, 25-44, 45-64 en 65+ jaar)[12] is een vergelijkbaar patroon zichtbaar, waarbij het aandeel mensen met basisonderwijs, vmbo of mbo-1 groter is onder mensen met een beperking dan onder mensen zonder een beperking. Het aandeel mensen met hbo of wo als hoogst voltooide opleiding is bij mensen met een beperking kleiner dan bij mensen zonder een beperking (zie bijlage 3, tabel 3.4).

Het aandeel mensen met basisonderwijs, vmbo of mbo-1 is bij mensen met een ernstige beperking groter dan bij mensen met een minder ernstige beperking. Het aandeel mensen met hbo of wo als hoogst voltooide opleiding is kleiner bij mensen met een ernstige beperking lager dan bij mensen met een minder ernstige beperking (zie bijlage 3, tabel 3.5).

[12] Bij een volgende rapportage zou voor deze indicator naar een jonge leeftijdsgroep met een smalle leeftijdsrange gekeken kunnen worden om een eenduidigere indicatie te krijgen van de huidige opleidingskansen van mensen met en zonder beperking.

5.4 Recente opleiding, training of cursus

Indicator 3.5 Percentage mensen met een beperking dat recent een opleiding, training of cursus heeft gevolgd voor persoonlijke of werkgerelateerde ontwikkeling.

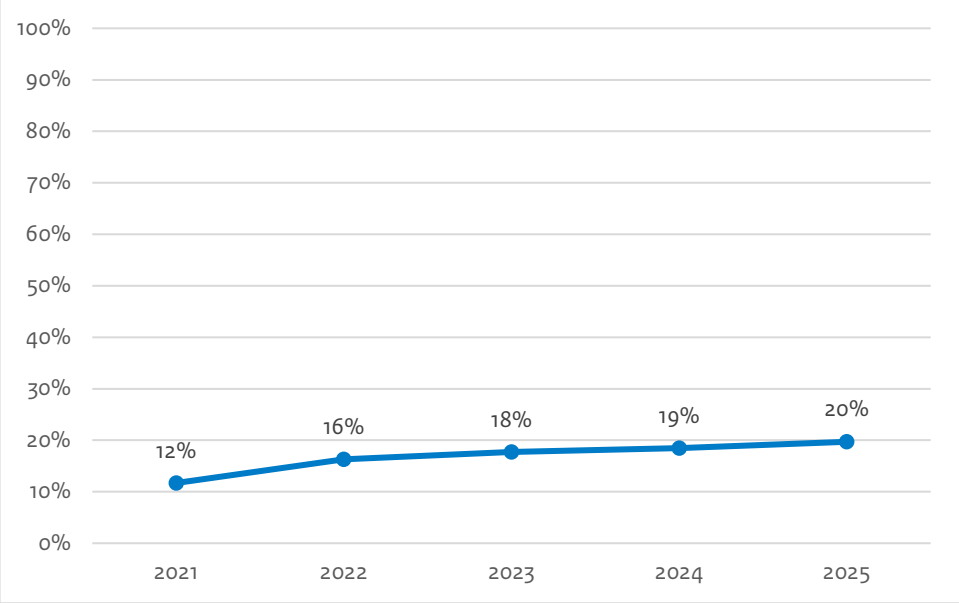
Net als het VN-verdrag Handicap stelt de Nationale Strategie dat mensen met een beperking net als iedereen recht hebben op een leven lang leren en ontwikkelen. Ook volwassenen met een beperking moeten toegang hebben tot opleidingen en trainingen, zodat zij zich kunnen blijven ontwikkelen en zij hun kansen op de arbeidsmarkt kunnen vergroten. Deze indicator meet in hoeverre mensen met een beperking recent (het afgelopen jaar) een opleiding, training of cursus hebben gevolgd. Als verdieping is nagegaan in hoeverre zij tevreden zijn over hun situatie rond het volgen van een opleiding, training of cursus.

Voor deze indicator zijn cijfers gebruikt uit het Nivel Panel Samen Sterk over mensen met een lichamelijke beperking (18). De gegevens hebben uitsluitend betrekking op panelleden; er is geen weging toegepast; zie bijlage 1 voor meer informatie over deze gegevensbron. Er zijn in deze databron geen gegevens beschikbaar over mensen zonder een beperking, waardoor een vergelijking tussen beide groepen niet mogelijk is. Deze indicator wordt bij de volgende meting ook op basis van de EBB berekend, waarbij wel een vergelijking kan worden gemaakt tussen mensen met en zonder een beperking.

Bevindingen indicator 3.5
Het aandeel mensen met een beperking dat in het afgelopen jaar een opleiding, training of cursus heeft gevolgd, was 20 procent in 2025. Dit was 12 procent in 2021 (zie figuur 5.4). Het lagere percentage in 2021 kan het gevolg zijn van de coronapandemie, waardoor de mogelijkheden om een opleiding of training te volgen kleiner waren.

Aanvullend op deze indicator is gekeken in hoeverre mensen met een lichamelijke beperking tevreden zijn over de huidige situatie rond trainingen, cursussen en opleiding. In 2025 was 15 procent van de mensen met een fysieke beperking hier niet tevreden over (zie bijlage 3, tabel 3.6).

Figuur 5.4 Percentage mensen met een lichamelijke beperking dat in het afgelopen jaar een opleiding, training of cursus heeft gevolgd voor persoonlijke of aan werk gerelateerde ontwikkeling.

Bron: Nivel Panel Samen Sterk (2021, 2022, 2023, 2024, 2025) (18).

5.5 Uitval hbo-wo studenten

Indicator 3.6 Percentage hbo- en wo-studenten met en zonder een beperking dat uitvalt.

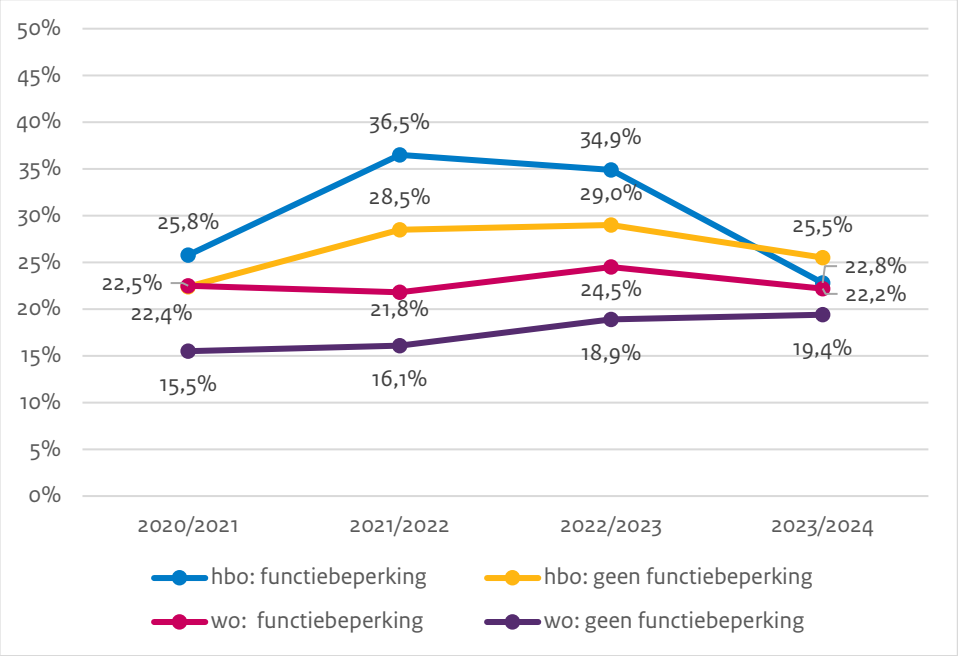
Net als het VN-verdrag Handicap stelt de Nationale Strategie dat mensen met een beperking net als iedereen recht hebben op een leven lang leren en ontwikkelen. Zij moeten toegang hebben tot de verschillende vormen van onderwijs en ontwikkeling die dat mogelijk maken. Een hogere uitval onder studenten met een beperking zou erop kunnen duiden dat er redenen zijn om te stoppen met de studie, die bijvoorbeeld samenhangen met ontoegankelijkheid van leermiddelen of moeilijke bereikbaarheid van de onderwijsinstelling.

Cijfers voor deze indicator zijn alleen beschikbaar voor hbo- en wo-studenten, niet voor mbo-studenten. De cijfers komen uit de Studentenmonitor van het ministerie van OCW (41); zie bijlage 1 voor meer informatie over deze gegevensbron. Bij 'functiebeperking' heeft de student aangegeven minimaal één van de volgende beperkingen te hebben: concentratieproblemen, autisme, dyslexie/dyscalculie, chronische of psychische aandoening, bewegings- of sensorische beperking, of een andere beperking of aandoening.

Bevindingen indicator 3.6
In het studiejaar 2023/2024 viel 22,8 procent van de hbo-studenten met een beperking uit, en 25,5 procent van de hbo-studenten zonder een beperking. In de drie jaren daarvoor was de uitval *hoger* onder hbo-studenten met een beperking dan onder degenen zonder een beperking. In de periode 2020/2021-2023/2024 was de uitval onder hbo-studenten met een beperking het hoogst in 2021/2021 (36,5%) en het laagst in 2023/2024 (22,8%) (zie figuur 5.5).

In 2023/2024 viel 22,2 procent van de wo-studenten met een beperking uit. Voor wo-studenten zonder een beperking was dit 19,4 procent. In de periode 2020/2021-2023/2024 was het aandeel wo-studenten dat uitviel hoger onder studenten met een beperking dan onder studenten zonder beperking. De uitval onder wo-studenten met een beperking varieerde van 21,8 procent (2021/2022) tot 24,5 procent (2022/2023) (zie figuur 5.5).

Figuur 5.5 Percentage hbo- en wo-studenten met en zonder een functiebeperking dat uitvalt, studiejaar 2020/2021-2023/2024.

NB: de Y-as van de grafiek loopt van 0 tot 50% in verband met leesbaarheid.
Bron: DUO, Trendrapport HO 2025 (42).

5.6 Tevredenheid studenten over voorzieningen

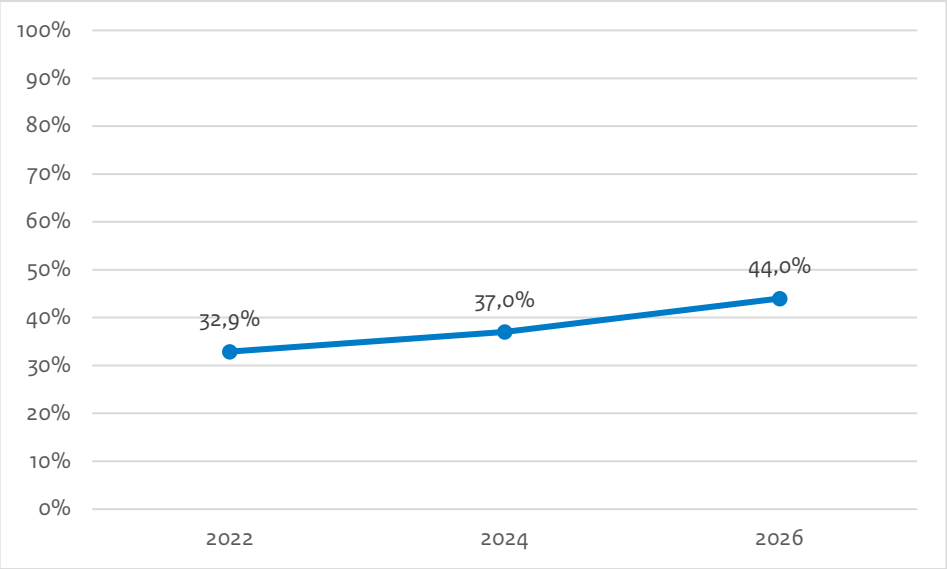
Indicator 3.7 Percentage studenten met een beperking dat tevreden is over de voorzieningen, hulpmiddelen en ondersteuning die de onderwijsinstelling/school aanbiedt.

Vanuit de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte (Wgbh/cz) zijn onderwijsinstellingen verplicht om redelijke voorzieningen te bieden aan studenten met een beperking. Tevredenheid van studenten over voorzieningen van onderwijsinstellingen geeft een indicatie van de mate waarin onderwijsinstellingen dit doen.

De cijfers voor deze indicator komen uit de JOB-monitor (mbo-studenten) en de Studentenmonitor van het ministerie van OCW (hbo- en wo-studenten); zie bijlage 1 voor meer informatie over deze gegevensbronnen. In beide bronnen betekent een ‘beperking’ dat de student heeft aangegeven minimaal één van de volgende beperkingen te hebben: gedrags- en concentratieproblemen, autisme, dyslexie/ dyscalculie, chronische of psychische aandoening, bewegings- of sensorische beperking.

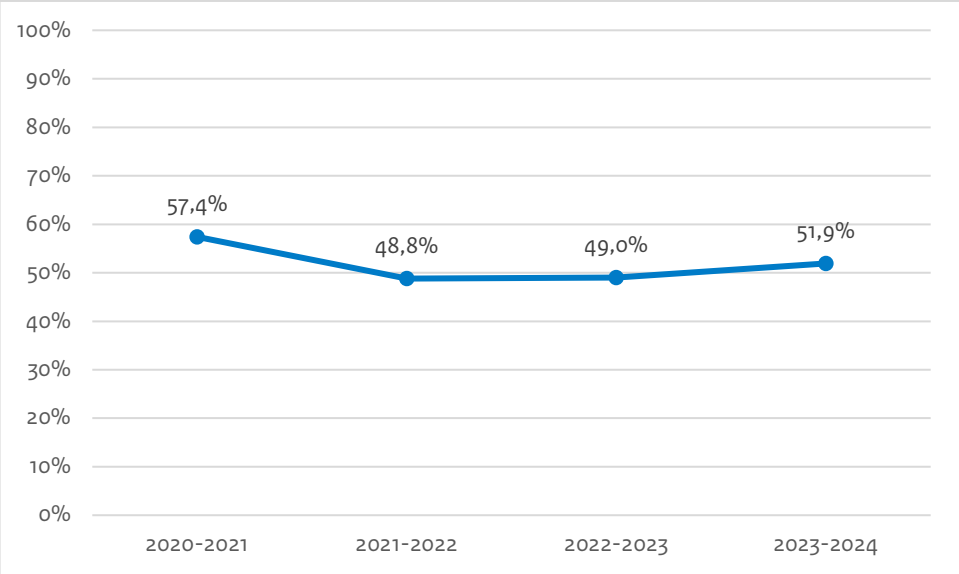
Bevindingen indicator 3.7
In 2026 vond 44 procent van de mbo-studenten met een beperking de hulpmiddelen en aanpassingen die hun school aanbiedt (heel) goed. In 2022 was dit 32,9 procent (43) (zie figuur 5.6).
In het studiejaar 2023/2024 was 51,9 procent van de studenten in het hoger onderwijs met een beperking (zeer) tevreden over de geboden voorzieningen (zie figuur 5.7). In studiejaar 2020/2021 was dit 57,4 procent (41). De cijfers over mbo-studenten en hbo- en wo-studenten kunnen niet met elkaar vergeleken worden, omdat ze uit verschillende databronnen komen met andere vraagstellingen over tevredenheid over geboden hulpmiddelen en ondersteuning.

Figuur 5.6 Percentage mbo-studenten met een beperking dat de hulpmiddelen en aanpassingen die hun school aanbiedt (heel) goed vindt, 2022-2026.

Bron: JOB-monitor, 2022-2026 (43).

Figuur 5.7 Percentage hbo- en wo-studenten met een beperking dat (zeer) tevreden is over geboden voorzieningen, studiejaar 2020/2021-2023/2024.

Bron: Studentenmonitor, 2020-2024 (41).

Onder studenten die mbo-1 of mbo-2 volgen, vinden meer studenten de geboden voorzieningen (heel) goed dan onder studenten van de andere mbo-niveaus (zie bijlage 3, tabel 3.7). In het wo zijn de tevredenheidspercentages hoger dan in het hbo. Dat geldt voor alle vier de studiejaren in de periode 2020/2021-2023-2024 (zie bijlage 3, tabel 3.8).
Naar ernst van de belemmering is de tevredenheid het hoogst bij studenten die zich niet belemmerd voelen (59,8% in studiejaar 2023/2024), en het laagst bij studenten die zich ernstig belemmerd voelen (40,9% in studiejaar 2023/2024) (zie bijlage 3, tabel 3.9).

5.7 Reflectie Levensdomein 3

Op basis van de uitkomsten van de indicatoren van het levensdomein Onderwijs en ontwikkeling komen enkele opvallende punten naar voren.

Zowel het aantal als het aandeel leerplichtige kinderen met een vrijstelling van de leerplicht vanwege lichamelijke of psychische beperkingen (artikel 5a) nam de afgelopen jaren toe. De stijging kan wijzen op meer herkenning en registratie van beperkingen, maar kan ook een duidelijk signaal zijn dat het reguliere en zelfs het speciale onderwijs voor een groeiende groep kinderen niet (meer) toereikend wordt geacht. In alle vormen van speciaal onderwijs (sbo, so, vso) is het aandeel jongens groter dan het aandeel meisjes.

De cijfers laten ook zien dat studie-uitval in de afgelopen periode hoger was onder hbo- en wo-studenten met een beperking, dan onder studenten zonder een beperking. In het meest recente beschikbare studiejaar (2023/2024) zijn de verschillen het kleinst, vooral door een daling van de uitval van de hbo-studenten. Uit de volgende meting van de monitor zal blijken of deze ontwikkeling standhoudt.

Verder blijkt dat mensen met een beperking vaker basisonderwijs, vmbo of mbo-1 als hoogst voltooide opleiding hebben en minder vaak hbo of wo dan mensen zonder een beperking. Of dit vooral 'meedoen naar vermogen' weerspiegelt of komt door drempels in het onderwijs, is op basis van de huidige cijfers niet vast te stellen. Bovendien is het de vraag in hoeverre deze cijfers een goed beeld geven van de huidige opleidingskansen van jongeren met en zonder beperking.

De cijfers over studie-uitval en tevredenheid met voorzieningen laten tot slot zien dat een substantieel deel van de studenten met een beperking tijdens hun studie tegen grenzen aanloopt. Dat slechts ongeveer de helft van de hbo- en wo-studenten met een beperking (zeer) tevreden is over voorzieningen – met de laagste tevredenheid bij studenten die zich ernstig belemmerd voelen – wijst erop dat juist voor de groep met de grootste ondersteuningsbehoefte de inrichting van onderwijsinstellingen nog onvoldoende aansluit bij hun behoeften.

Kanttekeningen en hiaten bij de gebruikte data
Bij de duiding van de cijfers van dit levensdomein zijn enkele kanttekeningen van belang:

- Er zijn geen gegevens over de deelname van kinderen en jongeren met een beperking aan regulier onderwijs versus speciaal onderwijs, waardoor een kernvraag van het inclusief onderwijsbeleid – hoeveel kinderen met een beperking daadwerkelijk in het reguliere onderwijs zitten – onbeantwoord blijft. Daarmee is niet toetsbaar of 'inclusief onderwijs' in de praktijk gerealiseerd wordt en in welke mate.
- Bij meerdere indicatoren ontbreekt informatie die inzicht geeft in subgroepen, bijvoorbeeld cijfers naar leeftijd en gender, of naar het type en de ernst van beperkingen.
- Voor de indicatoren over studie-uitval (hbo/wo) is geen informatie beschikbaar over de redenen voor uitval (bijvoorbeeld gezondheidsproblemen, ontoegankelijkheid van leermiddelen of gebouwen, gebrek aan ondersteuning, financiële drempels). Daardoor blijft onduidelijk in hoeverre uitval direct samenhangt met ontoegankelijkheid of met andere structurele belemmeringen.
- Er is weinig zicht op transities binnen het onderwijs voor leerlingen en studenten met een beperking, bijvoorbeeld de overgang van primair naar voortgezet onderwijs, van regulier naar speciaal onderwijs, of van mbo/hbo naar de arbeidsmarkt. Juist bij deze overgangsmomenten kunnen drempels en uitval zich opstapelen.
- De gebruikte bronnen hanteren verschillende definities van 'beperking' of 'functiebeperking' (GALI, zelfrapportage van studenten, vrijstellingen op basis van artikel 5a). Dit bemoeilijkt het vergelijken van uitkomsten over de gehele onderwijsloopbaan en belemmert een integraal beeld van de positie van mensen met een beperking in het onderwijs.

Aanbevelingen
In deze paragraaf volgen aanbevelingen om de monitoring van het levensdomein Onderwijs en ontwikkeling voor mensen met een beperking beter in beeld te brengen. Het gaat zowel om aanpassingen aan bestaande indicatoren in de monitor, als om adviezen richting databronnen en betrokken partijen voor betere dataverzameling en het opzetten van nieuwe onderzoeken. Voor de uitvoering ligt een rol bij verschillende partijen: landelijke ministeries voor regie, opdracht en financiering van nieuwe en/of aanvullende onderzoeken. Beheerders van databronnen voor aanpassing van indicatoren en dataverzameling, en gemeenten en uitvoeringsorganisaties voor toepassing en verdere uitwerking in beleid en praktijk.

- Breng niet alleen ervaringen van studenten met een beperking in kaart, maar ook structureel de ervaringen van ouders en leerlingen in het primair en voortgezet (speciaal én regulier) onderwijs. Dit kan inzicht geven in drempels bij inschrijving, ondersteuning, overgang naar andere onderwijsniveaus en de weg naar leerplichtvrijstelling.
- Ontwikkel voor de volgende meting een indicator die expliciet inzicht geeft in het aandeel kinderen en jongeren met een beperking dat regulier onderwijs volgt versus speciaal onderwijs, uitgesplitst naar type en ernst van beperking. Dit is cruciaal om te kunnen beoordelen in hoeverre het streven naar inclusief onderwijs wordt gerealiseerd. Neem indien mogelijk een telling mee van aantal scholen dat inclusief onderwijs verzorgd – bijvoorbeeld via de Samen-naar-School-klassen.
- Breid de monitoring van studie-uitval uit met gegevens over redenen voor uitval en over de mate waarin studenten met een beperking na uitval doorstromen naar andere vormen van onderwijs of volledig stoppen. Dit maakt duidelijk of uitval leidt tot langdurige onderwijsachterstand of te overbruggen onderwijsroutes.
- Werk toe naar meer uniforme definities en meetinstrumenten voor ‘beperking’ in onderwijsdata (bijvoorbeeld door gebruik van een gestandaardiseerde set zoals WGSS of helder omschreven categorieën van functiebeperkingen). Zo zijn gegevens over de hele onderwijsloopbaan beter vergelijkbaar en worden witte vlekken zichtbaar.
- Zorg dat toekomstige analyses van opleidingsniveau en leerplichtvrijstelling expliciet kijken naar jongere cohorten met een beperkte leeftijdsrange. Zo komen de huidige opleidingskansen van kinderen en jongeren met een beperking beter in beeld en worden deze niet overschaduwd door historische verschillen bij oudere generaties. Als dan nog naar voren komt dat mensen met een beperking een lager opleidingsniveau hebben, is te onderzoeken waaraan dit ligt. Geeft het lagere opleidingsniveau blijk van ‘meedoen naar vermogen’? Of is het een gevolg van drempels in het onderwijssysteem?

6 Levensdomein 4 Gezondheid en ondersteuning

Kernbevindingen

- Een relatief kleine maar groeiende groep mensen (2,1% van de bevolking) maakt gebruik van Wlz-zorg, waarbij het aandeel zorg aan huis duidelijk toeneemt
- Ongeveer driekwart van mensen met een beperking (die meededen aan een panelonderzoek) heeft het gevoel mee te tellen in de maatschappij.
- Mensen met een beperking hebben vaker een onvervulde zorgbehoefte dan mensen zonder beperking.
- Het merendeel (83%) van de mensen met een beperking (die meededen aan een panelonderzoek) en thuis zorg ontvangen, geeft aan dat deze zorg aansluit bij hun behoeften.
- Twee derde tot driekwart van de mensen met een beperking die Wmo-ondersteuning ontvangen, vindt dat de Wmo-ondersteuning goed aansluit bij wat zij nodig hebben.
- Mensen met een verstandelijke beperking zijn vaker tevreden over de betrokkenheid van naasten bij zorgbeslissingen dan mensen met een lichamelijke beperking.
- Driekwart van de naasten (die meededen aan een panelonderzoek) vindt dat mensen met een beperking voldoende worden betrokken bij beslissingen over hun zorg.
- Ongeveer de helft van de naasten is tevreden over de ondersteuning die zij van anderen krijgen in de zorg voor mensen met een beperking.

Dit hoofdstuk beschrijft de resultaten beschreven van levensdomein 4 Gezondheid en Ondersteuning. Voor levensdomein 4 zijn veertien indicatoren vastgesteld. Voor acht van deze indicatoren is een gegevensbron beschikbaar. Indicatoren waarvoor geen gegevens beschikbaar zijn, komen in dit hoofdstuk verder niet aan bod.
In tabel 6.1 staat een samenvatting van de indicatoruitkomsten. Per indicator worden in de deelhoofdstukken daarna figuren of tabellen met cijfers gepresenteerd. Enkele aanvullende cijfers staan in bijlage 3.

Levensdomein 4 richt zich op de samenhang tussen de verschillende vormen van zorg en ondersteuning voor mensen met een beperking. In lijn met de Nationale Strategie moet zorg en ondersteuning meebewegen, aansluiten bij en afgestemd worden op individuele behoeften en wensen van mensen met een lichamelijke beperking en hun naasten, zonder dat de kosten ertoe bijdragen dat een behoorlijke levensstandaard in gevaar komt. Mensen met een beperking en hun naasten moeten daarnaast zelf eenvoudig zorg en ondersteuning kunnen aanvragen, organiseren en verantwoorden en de beoordeling van deze aanvragen is transparant.

Tabel 6.1 Samenvattende tabel met indicatoruitkomsten over het levensdomein 4 Gezondheid en ondersteuning.

Indicator	**Meest recent cijfer**
4.1 Aandeel cliënten in de Wlz.	2,1%
4.2 Percentage mensen met een beperking dat aangeeft het gevoel te hebben dat zij meetellen in de maatschappij.	80% (lichamelijke beperking, 2025); 74% (verstandelijke beperking, 2025)
4.3 Het gemiddelde cijfer van kwaliteit van leven van mensen met een beperking ten opzichte van mensen zonder beperking (persoonlijke welzijnsindex).	Geen gegevens
4.4 Percentage mensen met een beperking dat een onvervulde zorgbehoefte had in de afgelopen 12 maanden.	3,6% (2025)
4.5 Percentage mensen met een beperking dat aangeeft dat de hulp of zorg die zij thuis krijgen goed aansluit bij wat zij nodig hebben.	83% (2021)
4.6 Percentage mensen met een beperking dat aangeeft dat de Wmo-ondersteuning die zij krijgen goed aansluit bij wat zij nodig hebben.	66% (lichamelijke beperking, 2025); 75% (verstandelijke beperking, 2025)
4.7 Percentage mensen met een beperking dat aangeeft dat hun naasten en/of mantelzorgers voldoende worden betrokken door zorgverleners bij beslissingen over de zorg.	58% (lichamelijke beperking, 2025); 78% (verstandelijke beperking, 2025)
4.8 Percentage naasten en/of mantelzorgers van mensen met een beperking dat aangeeft dat mensen met een beperking voldoende worden betrokken door zorgverleners bij beslissingen over de zorg.	75% (verstandelijke beperking, 2025)
4.9 Percentage naasten en/of mantelzorgers dat aangeeft voldoende ondersteund te worden bij de zorg voor mensen met een beperking.	*Alleen verstandelijke beperking:* 52% (door eigen netwerk, 2023); 73% (door zorgverleners, 2025); 81% (door casemanager, cliëntondersteuner of gespecialiseerd cliëntondersteuner, 2025)
4.10 Percentage mensen met een beperking dat aangeeft positief te zijn over het contact met zijn/haar gemeente als hij/zij hulpmiddelen nodig heeft.	Geen gegevens
4.11 Percentage mensen met een beperking dat aangeeft dat hun welzijn/kwaliteit van leven negatief wordt beïnvloed door ervaren sociale drempels (zoals bejegening, micro-agressie, onbegrip, sociale interactie, uitsluiting, discriminatie).	Geen gegevens

Indicator	Meest recent cijfer
4.12 Percentage mensen met een beperking en hun naasten/mantelzorgers dat aangeeft grote moeite te hebben met de aanvraagprocedures voor hulpmiddelen en ondersteuning bij gemeenten.	Geen gegevens
4.13 Percentage mensen met een beperking dat om hulpmiddelen of voorzieningen heeft gevraagd om activiteiten in de vrije tijd/het werk te kunnen (blijven) doen en deze ook heeft gekregen (bijvoorbeeld hulpmiddelen om te kunnen sporten).	Geen gegevens
4.14 Ervaringen van mensen met een beperking met de cliëntondersteuner van de gemeente.	Geen gegevens

6.1 Cliënten in Wlz

Indicator 4.1 Aandeel cliënten in de Wlz.

De indicator laat zien hoe Wlz-cliënten verdeeld zijn over verschillende leveringsvormen (zoals zorg met verblijf in een instelling of zorg thuis via een modulair pakket thuis, volledig pakket thuis of persoonsgebonden budget) en leeftijdsgroepen. De indicator maakt zichtbaar hoe groot de groep mensen met zware zorgbehoeften is, in welke vorm zorg wordt geleverd en hoe dit zich ontwikkelt.

De gegevens voor deze indicator komen van de Monitor Langdurige Zorg (MLZ) van het CBS (10)*;* zie bijlage 1 voor meer informatie over deze gegevensbron.

De indicator beschrijft alleen mensen mét een Wlz-indicatie naar gebruik. Deze geeft geen inzicht in mensen met een zorgvraag die (nog) geen Wlz-indicatie hebben, of zorg uit andere stelsels ontvangen. Daarnaast wordt alleen het aandeel per leveringsvorm en leeftijd weergegeven, zonder informatie over bijvoorbeeld ernst van de beperking, kwaliteit van zorg of tevredenheid over de gekozen leveringsvorm.

Bevindingen indicator 4.1
In 2024 hadden iets meer dan 378 duizend mensen in Nederland een indicatie op grond van de Wet Langdurige Zorg (Wlz) en maakten gebruik van zorg (2,1% van alle personen in Nederland). Hiervan hadden 32 duizend mensen een lichamelijke beperking, 123 duizend mensen een verstandelijke beperking en 3.270 mensen een zintuigelijke handicap (zie bijlage 3, tabel 4.1).

De groep lichamelijke gehandicapten neemt toe, vooral bij oudere groepen. Bij de leeftijdsgroepen tot 35 jaar is het aandeel in de bevolking met een indicatie stabiel. De MLZ meldt een stijging in het aantal cliënten met een verstandelijke handicap sinds 2015 (10).

Het aantal mpt-cliënten[13] nam toe van 52 duizend in 2021 tot 64 duizend in 2024. Het aantal vpt-cliënten[14] groeide in dezelfde periode van 18 duizend naar 30 duizend en het aantal cliënten dat gebruikmaakte van een pgb[15] steeg van 55 duizend naar 65 duizend (zie tabel 6.1) Cliënten met een lichamelijke, verstandelijke of zintuiglijke beperking volgen in grote lijnen dezelfde trend als de totale Wlz-populatie (10): relatief minder verblijf in een instelling en een toenemend gebruik van pgb, vpt en mpt[16].

Tabel 6.1 Aantallen mensen met een beperking met Wlz-indicatie naar gebruik WLZ-zorg, per leveringsvorm, 2021-2024.

	Uitsluitend pgb	**Combinatie zin en pgb**	**Uitsluitend zin**	**Zin met verblijf**	**Zin volledig pakket thuis (vpt)**	**Zin modulair pakket thuis (mpt)**
2021	40.150	15.185	270.580	215.895	17.945	52.035
2022	41.940	17.825	282.325	219.465	21.850	59.030
2023	43.395	18.905	291.625	222.150	25.485	63.085
2024	44.805	19.875	296.130	222.105	29.860	64.285

Bron: CBS, Monitor Langdurige Zorg 2024 (10)

Wanneer gekeken wordt naar een langere periode is te zien dat in 2015 3,83 procent van de cliënten in de Wlz gebruikmaakten van pgb. In 2024 is dit percentage gestegen naar 8,36 procent. Ook het aandeel vpt-cliënten steeg in diezelfde periode van 3,14 procent naar 11,16 procent in 2024. Evenals de mpt-cliënten, dat percentage steeg van 9,29 procent in 2015 naar 17,81 procent in 2024 (10).

De grootste groep zorggebruikers (personen boven de 65-jaar) maken het minst gebruik van een pgb, in tegenstelling tot cliënten jonger dan 18 jaar (zie bijlage 3, tabel 4.2).

6.2 Meetellen in maatschappij

Indicator 4.2 Percentage mensen met een beperking dat aangeeft het gevoel te hebben dat zij meetellen in de maatschappij.

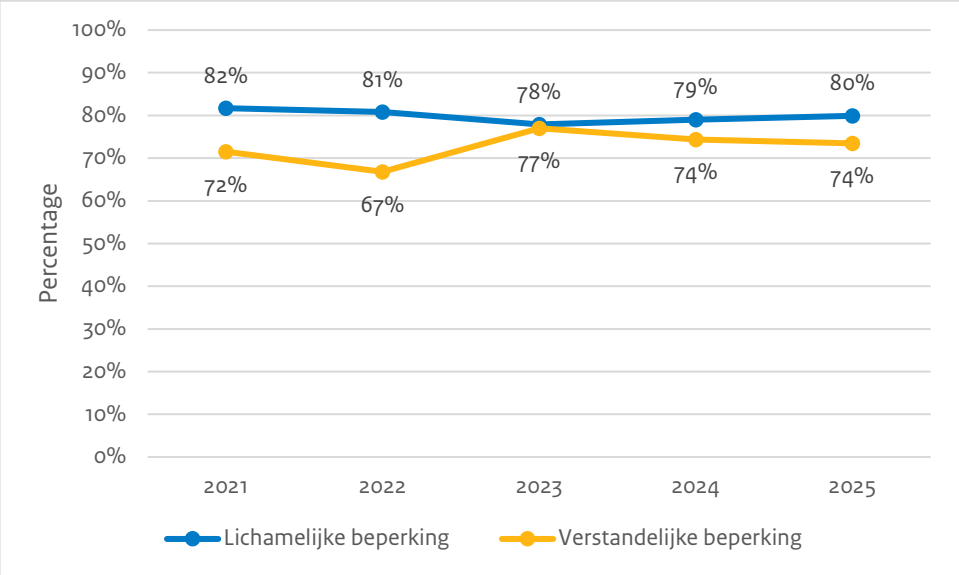
De indicator laat zien welk deel van de mensen met een beperking ervaart dat zij erbij horen. Het gaat om de subjectieve beleving van inclusie en waardering door de maatschappij. Deze indicator toont in hoeverre mensen met een beperking zich geaccepteerd, gelijkwaardig en inbegrepen voelen. Dit is in lijn met het VN-verdrag Handicap en de Nationale Strategie, die niet alleen wettelijke rechten en toegang tot ondersteuning beogen, maar ook daadwerkelijke ervaren inclusie en waardering in het dagelijks leven.

[13] Mpt-cliënten: personen die gebruikmaken van het modulair pakket thuis, als onderdeel van zorg zonder verblijf.
[14] Vpt-cliënten: personen die gebruikmaken van het volledig pakket thuis, als onderdeel van zorg zonder verblijf.
[15] Pgb: cliënten die gebruikmaken van een persoonsgebonden budget, als onderdeel van zorg zonder verblijf
[16] Zie Mlz Statline-tabel van CBS voor specifieke uitsplitsingen
https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/84529NED/table

De resultaten van deze indicator zijn afkomstig van mensen met een lichamelijke beperking en mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking (via hun naasten) die hebben deelgenomen aan het Nivel Panel Samen Sterk (18) en het Nivel Panel Samen Leven (20). De gegevens betreffen overigens uitsluitend de panelleden. Er is geen weging toegepast. Zie bijlage 1 voor meer informatie over deze gegevensbronnen.

Bevindingen indicator 4.2
Het percentage mensen met een lichamelijke beperking dat aangeeft het gevoel te hebben dat zij meetellen in de maatschappij was 80 procent in 2025. In de periode 2021-2025 varieerde het van 78 procent (2023) tot 82 procent (2021) (zie figuur 6.2). Bij mensen met een verstandelijke beperking was dit 74 procent in 2025 en varieerde het percentage in de periode 2021-2025 van 67 procent (2022) en 77 procent (2023).

Figuur 6.1 Percentage mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking dat aangeeft het gevoel te hebben dat zij meetellen in de maatschappij, 2021-2025.

Bronnen: Nivel Panel Samen Sterk (2021, 2022, 2023, 2024, 2025) (18); Nivel Panel Samen Leven (2021, 2022, 2023, 2024, 2025) (20).

Het aandeel mensen met een lichamelijke beperking dat aangeeft het gevoel te hebben dat zij meetellen in de maatschappij varieert in 2025 van 66 procent bij de 18- tot en met 39-jarigen tot 86 bij de 75-plussers (zie bijlage 3, tabel 4.3). Bij mensen met een verstandelijke beperking was het percentage vergelijkbaar tussen de leeftijdsgroepen.

Het percentage mannen met een lichamelijke beperking met een gevoel van meetellen was 82 procent in 2025 (zie bijlage 3, tabel 4.4). Voor vrouwen was dit 78 procent. Bij mensen met een verstandelijke beperking was het percentage vergelijkbaar tussen mannen en vrouwen.

Uitgesplitst naar de ernst van de beperking varieerde het percentage bij mensen met een lichamelijke beperking in 2025 van 65 procent (ernstige beperking) tot 88 procent (lichte beperking, zie tabel 4.5 in

bijlage 3). Bij mensen met een verstandelijke beperking varieerde dit van 66 procent (matige beperking) tot 84 procent (lichte beperking) (zie bijlage 3, tabel 4.5).

6.3 Onvervulde zorgbehoefte

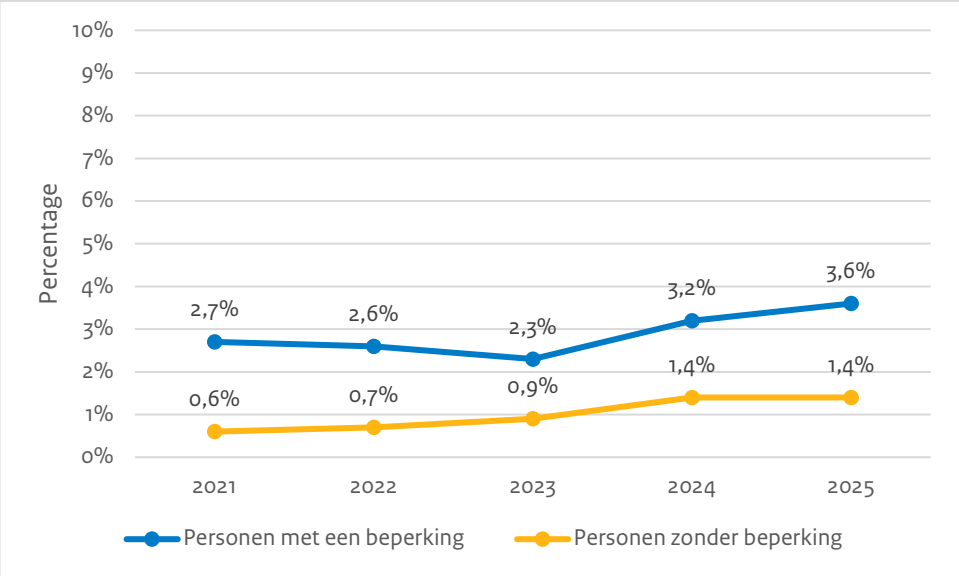
Indicator 4.4 Percentage mensen met een beperking dat een onvervulde zorgbehoefte had in de afgelopen 12 maanden.

Deze indicator laat zien welk deel van de mensen met een beperking aangeeft dat zij zorg of ondersteuning nodig heeft of had, maar deze (gedeeltelijk) niet heeft ontvangen in de afgelopen 12 maanden. Het gaat om de ervaren kloof tussen zorgbehoefte en daadwerkelijk ontvangen zorg of ondersteuning. De indicator geeft inzicht in de mate waarin mensen met een beperking toegang hebben tot de zorg en ondersteuning die zij nodig hebben. Dit sluit aan bij de Nationale Strategie die streeft naar gelijke toegang tot passende zorg en ondersteuning voor iedereen. Een onvervulde zorgbehoefte kan wijzen op knelpunten in bereikbaarheid, toegankelijkheid, betaalbaarheid of beschikbaarheid van zorg (zoals wachtlijsten).

De resultaten van deze indicator zijn afkomstig van mensen met een beperking in particuliere huishoudens (niet-institutionele bevolking) die deelnemen aan het onderzoek naar European Union-Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC) (44). Het hebben van een beperking in de EU-SILC is gemeten met de GALI (zie voor meer informatie over deze gegevensbron bijlage 1).

Bevindingen indicator 4.4
Het aandeel mensen met een beperking (enige/ernstige beperking) dat aangeeft een onvervulde zorgbehoefte te hebben gehad varieerde in de periode 2021-2025 van 2,3 procent (2023) tot 3,6 procent (2025) (zie figuur 6.3). Bij mensen zonder beperking varieerde dit van 0,6 procent (2021) tot 1,4 procent (2024, 2025).

Figuur 6.2 Percentage mensen met een beperking en zonder een beperking dat een onvervulde zorgbehoefte had in de afgelopen 12 maanden, 2021-2025.

Bron: CBS, EU-SILC, 2025 (44).
NB: De y-as van deze figuur loopt van 0 tot 10% voor de leesbaarheid.

Het percentage mensen met een beperking dat als reden voor een onvervulde zorgbehoefte beperkte toegankelijkheid (te duur, wachttijd of te ver weg/geen vervoersmogelijkheden) gaf in 2025 was 1,2 procent (zie bijlage 3, tabel 4.6). Bij mensen zonder beperking was dit 0,4 procent.

Het percentage mensen met een beperking dat andere redenen (zoals geen tijd vanwege werk of zorgtaken, medische angst, wachten of het probleem vanzelf zou overgaan, geen goede arts/tandarts kennen of overige redenen) aangaf was 2,8 procent in 2025. Bij mensen zonder beperking was dit 1,0 procent.

6.4 Aansluitende zorg thuis

Indicator 4.5 Percentage mensen met een beperking dat aangeeft dat de hulp of zorg die zij thuis krijgen goed aansluit bij wat zij nodig hebben.

Deze indicator laat zien in hoeverre mensen met een beperking ervaren dat de zorg en ondersteuning die zij thuis ontvangen past bij hun behoeften. Het gaat om de mate van aansluiting tussen de geboden hulp en wat zij zelf nodig vinden om goed te kunnen leven en participeren. Deze indicator geeft daarmee, in lijn met de Nationale Strategie, inzicht in zeggenschap, eigen regie en de kwaliteit van afstemming in de thuiszorg en -ondersteuning.

Er is gebruikgemaakt van informatie afkomstig van het Nivel Panel Samen Sterk (18). De gegevens hebben uitsluitend betrekking op panelleden; er is geen weging toegepast. Zie bijlage 1 voor meer informatie over deze gegevensbron.

De indicator meet alleen tevredenheid onder degenen die ondersteuning ontvangen, niet onder degenen die er geen toegang toe hebben. Daardoor is een groep niet in beeld.

Bevindingen indicator 4.5
Het percentage mensen met een beperking dat aangeeft dat de hulp of zorg die zij thuis krijgen goed aansluit bij wat zij nodig hebben was in 2021 83 procent.

Naar leeftijd varieert dit van 81 procent onder de 40- tot en met 64-jarigen tot 90 procent onder de 75-plussers (zie bijlage 3, tabel 4.7). Er is weinig verschil tussen mannen en vrouwen en type beperking. Naar ernst van beperking varieert dit van 77 procent (licht) tot 86 procent (ernstig).

6.5 Wmo ondersteuning sluit aan

Indicator 4.6 Percentage mensen met een beperking dat aangeeft dat de Wmo-ondersteuning die zij krijgen goed aansluit bij wat zij nodig hebben.

De indicator laat zien welk deel van de mensen met een beperking ervaart dat de ontvangen Wmo-ondersteuning passend is bij hun persoonlijke situatie, behoeften en wensen. Het gaat om de eigen beoordeling van de mate waarin Wmo-voorzieningen voldoende zijn. Daarmee wordt zichtbaar in hoeverre Wmo-ondersteuning meebeweegt met de individuele zorg- en ondersteuningsbehoefte. Deze inzichten zijn relevant om de uitvoering van de Nationale Strategie te beoordelen, in het kader van gelijke toegang tot zorg en passende ondersteuning.

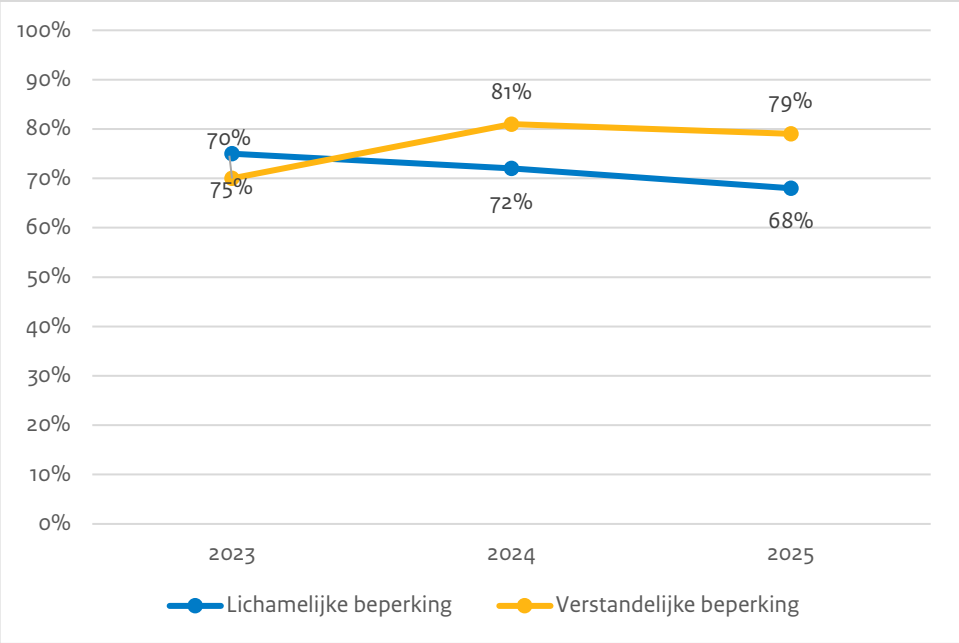
De resultaten van deze indicator zijn afkomstig van mensen met een lichamelijke beperking en mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking (via hun naasten) die Wmo-ondersteuning ontvangen en die hebben deelgenomen aan het Nivel Panel Samen Sterk (18) en het Nivel Panel Samen Leven (20, 34). De gegevens van beide panels hebben uitsluitend betrekking op panelleden; er is geen weging toegepast. Zie bijlage 1 voor meer informatie over deze gegevensbronnen.

Met deze indicator wordt gemeten hoe mensen de ondersteuning beleven, niet of wettelijke normen in de Wmo feitelijk zijn gerealiseerd.

Er zijn geen uitsplitsingen naar leeftijd, geslacht, ernst of aard van de beperking mogelijk voor mensen met een verstandelijke beperking vanwege te kleine aantallen.

Bevindingen indicator 4.6
Het percentage mensen met een lichamelijke beperking dat aangeeft dat de Wmo-ondersteuning die zij krijgen goed aansluit bij wat zij nodig hebben, varieerde in de periode 2023-2025 van 75 procent (2023) tot 68 procent (2025) (zie figuur 6.4). Het percentage mensen met een verstandelijke beperking dat aangeeft dat de Wmo-ondersteuning die zij krijgen goed aansluit bij wat zij nodig hebben, varieerde in de periode 2023-2025 van 70 procent in 2023 tot 81 procent in 2024.

Figuur 6.3 Percentage mensen met een beperking dat aangeeft dat de Wmo-ondersteuning die zij krijgen goed aansluit bij wat zij nodig hebben, 2023-2025.

Bronnen: Nivel, panel Samen Sterk (2023, 2024, 2025) (18); Nivel, panel Samen Leven (2023, 2024, 2025) (20).

Bij mensen met een lichamelijke beperking varieert het percentage naar leeftijd en type beperking in 2025 weinig (zie bijlage 3, tabel 4.8 en 4.9). Voor mannen was dit 72 procent en vrouwen 66 procent. Naar ernst van beperking varieert dit van 68 procent (licht) tot 75 procent (ernstig).

6.6 Betrokkenheid bij zorg - naasten

Indicator 4.7 Percentage mensen met een beperking dat aangeeft dat hun naasten en/of mantelzorgers voldoende worden betrokken door zorgverleners bij beslissingen over de zorg.

De indicator laat zien welk deel van de mensen met een beperking ervaart dat hun naasten en mantelzorgers door zorgverleners actief en voldoende worden meegenomen in besluitvorming over de zorg. Het gaat om de beleving van gezamenlijke besluitvorming en erkenning van naasten als onderdeel van het zorgteam. Dit is belangrijk voor goede afstemming van zorg, het voorkomen van overbelasting van mantelzorgers en het ondersteunen van mensen met een beperking. Deze inzichten zijn relevant om de uitvoering van de Nationale Strategie te beoordelen, waarin gezamenlijke besluitvorming, eigen regie en duurzame mantelzorg worden benoemd als cruciale elementen voor inclusieve, langdurige ondersteuning.

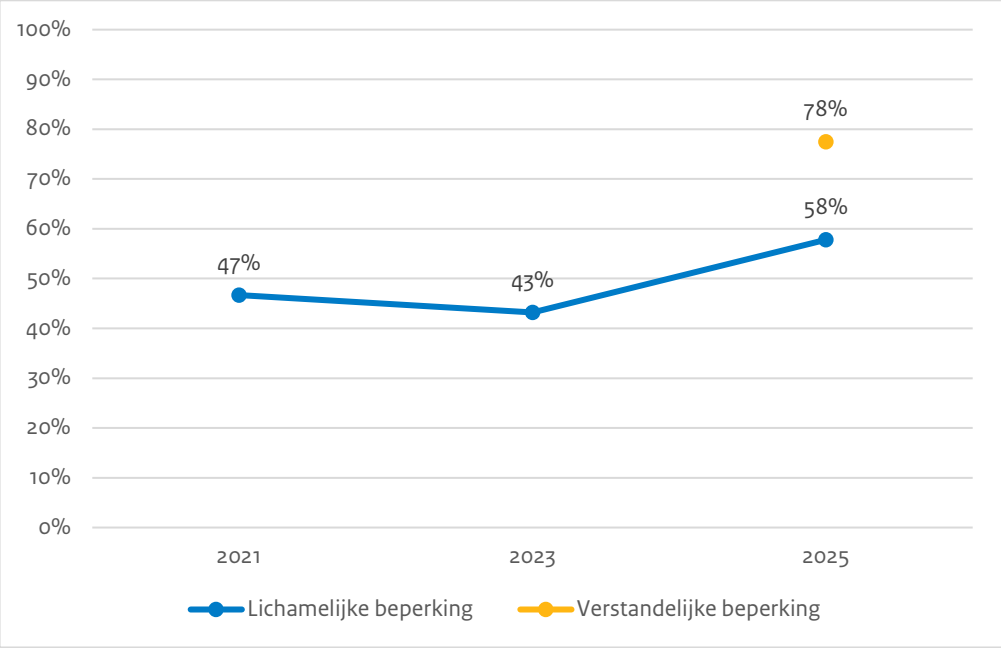
De resultaten van deze indicator zijn afkomstig van mensen met een chronische ziekte al dan niet met een lichamelijke beperking en mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking (via hun naasten) die hebben deelgenomen aan het Nivel Panel Samen Sterk (18) en het Nivel Panel Samen Leven (45). De gegevens slaan uitsluitend op de

panelleden. Er is geen weging toegepast. Zie voor meer informatie over deze gegevensbronnen bijlage 1.

De indicator meet alleen ervaringen van mensen die zorg krijgen en/of betrokken worden. De grote groep die geen ondersteuning krijgt, blijft buiten beeld.

Bevindingen indicator 4.7
Het percentage mensen met een lichamelijke beperking dat aangeeft dat hun naasten en/of mantelzorgers voldoende worden betrokken door zorgverleners bij beslissingen over de zorg varieerde in de periode 2021-2025 van 43 procent (2023) tot 58 procent (2025). Bij mensen met een verstandelijke beperking was dit 78 procent in 2025 (zie figuur 6.5).

Figuur 6.4 Percentage mensen met een beperking dat aangeeft dat hun naasten en/of mantelzorgers voldoende worden betrokken door zorgverleners bij beslissingen over de zorg, 2021-2025.

Bronnen: Nivel, Panel Samen Sterk (2021, 2023, 2025) (18); Nivel, Panel Samen Leven (2021, 2023, 2025) (20).

Bij mensen met een lichamelijke beperking varieert het percentage naar leeftijd in 2025 van 45 procent onder de 40- tot en met 64-jarigen tot 63 procent onder 75-plussers. Voor mannen was dit 64 procent en voor vrouwen 52 procent (zie bijlage 3, tabel 4.10). Naar ernst van beperking varieerde dit van 52 procent (licht) tot 65 procent (ernstig, zie bijlage 3, tabel 4.11). Naar type lichamelijk beperking was dit percentage vergelijkbaar.

Bij mensen met een verstandelijke beperking varieerde het percentage naar leeftijd in 2025 van 71 procent onder de 18- tot en met 39-jarigen tot 96 procent onder 65-plussers (zie bijlage 3, tabel 4.12). Voor mannen en vrouwen was dit percentage vergelijkbaar. Naar ernst van beperking varieerde dit van 69 procent (licht) tot 84 procent (matig).

6.7 Betrokkenheid bij zorg - cliënt

Indicator 4.8 Percentage naasten en/of mantelzorgers van mensen met een beperking dat aangeeft dat mensen met een beperking voldoende worden betrokken door zorgverleners bij beslissingen over de zorg.

De indicator laat zien welk deel van de naasten en mantelzorgers ervaart dat de persoon met een beperking zelf door zorgverleners actief en voldoende wordt meegenomen in besluiten over de zorg. Het gaat dus om hun beoordeling van zeggenschap en eigen regie van de persoon met een beperking in het zorgproces. Omdat deze beleving wordt gemeten vanuit het perspectief van naasten en mantelzorgers, maakt de indicator ook zichtbaar of zij de betrokkenheid van de persoon met een beperking als voldoende en passend ervaren. Daarnaast is dit belangrijk voor de uitvoering van het VN-verdrag Handicap en de Nationale Strategie, waarin gezamenlijke besluitvorming, eigen regie en duurzame mantelzorg cruciaal zijn voor inclusieve, langdurige ondersteuning.

De resultaten van deze indicator zijn afkomstig van naasten en mantelzorgers van mensen met een verstandelijke beperking (zoals ouders, partners, broers/zussen en kinderen) die deelnemen aan het Nivel Panel Naasten (25). Zie bijlage 1 voor meer informatie over deze gegevensbron.

Deze indicator meet de ervaren mate van betrokkenheid, niet of zorgverleners feitelijk voldoen aan alle formele eisen rond shared decision making en zeggenschap van de persoon met een beperking. De indicator meet mogelijk niet de hele werkelijkheid: mensen die niet betrokken worden of geen toegang hebben tot ondersteuning blijven buiten beeld. Er zijn geen gegevens beschikbaar over de betrokkenheid van mensen met een lichamelijke beperking bij beslissingen over hun zorg.

Bevindingen indicator 4.8
Het percentage naasten en/of mantelzorgers van mensen met een beperking dat aangeeft dat de mensen met een beperking voldoende betrokken worden was 73 procent in 2023 en 75 procent in 2025 (25).

De tevredenheid over betrokkenheid varieert weinig naar type beperking (zie bijlage 3, tabel 4.13).

6.8 Ondersteuning bij zorg

Indicator 4.9 Percentage naasten en/of mantelzorgers dat aangeeft voldoende ondersteund te worden bij de zorg voor mensen met een beperking.

De indicator laat zien welk deel van de naasten en mantelzorgers ervaart dat zij voldoende ondersteuning krijgen bij het verlenen van zorg. De indicator geeft inzicht in hoe goed naasten en mantelzorgers van mensen met een beperking worden ondersteund. Dit is belangrijk om overbelasting te voorkomen en om mantelzorgers in staat te stellen hun rol op een duurzame en verantwoorde manier te vervullen. Dit is relevant voor het VN-verdrag Handicap en de Nationale Strategie. Goede ondersteuning van naasten is immers cruciaal voor eigen regie,

rechtsbescherming en stabiele, inclusieve zorg voor mensen met een beperking.

De resultaten van deze indicator zijn afkomstig van naasten en mantelzorgers van mensen met een verstandelijke beperking (zoals ouders, partners, broers/zussen en kinderen) die deelnemen aan het Nivel Panel Naasten (25). De gegevens slaan uitsluitend op panelleden, er is geen weging toegepast. Zie bijlage 1 voor meer informatie over deze gegevensbron. Er zijn geen gegevens beschikbaar van ondersteuning bij de zorg voor mensen met een lichamelijke beperking.

Bevindingen indicator 4.9
Het percentage naasten en/of mantelzorgers dat aangaf dat zij voldoende ondersteuning kregen van eigen netwerk (familie, vrienden, kennissen) was 52 procent in 2023.

Het percentage naasten en/of mantelzorgers dat aangaf dat zij voldoende ondersteuning kregen van zorgverleners varieerde in de periode 2023-2025 van 69 procent in 2023 tot 73 procent in 2025.

Het percentage naasten en/of mantelzorgers dat aangaf dat zij voldoende ondersteuning kregen van een casemanager of (gespecialiseerd) cliëntondersteuner was 19 procent in 2025.

Voldoende ondersteuning van naasten
Naar leeftijd van de naaste/mantelzorger varieert dit in 2023 van 47 procent onder de 45- tot en met 64-jarigen tot 58 procent onder de 20- tot en met 44-jarigen. Naar type beperking was dit percentage vergelijkbaar (zie bijlage 3, tabel 4.14).

Voldoende ondersteuning van zorgverleners
Naar leeftijd van de naaste/mantelzorger en naar type beperking van de persoon met een beperking varieert dit in 2025 weinig tussen de groepen (zie bijlage 3, tabel 4.15).

Voldoende ondersteuning van casemanager, cliëntondersteuner of gespecialiseerd cliëntondersteuner
Er zijn geen uitsplitsingen naar voldoende ondersteuning van casemanager, cliëntondersteuner of gespecialiseerd cliëntondersteuner naar leeftijd of aard van de beperking mogelijk vanwege te kleine aantallen.

6.9 Reflectie Levensdomein 4

De indicatoren voor levensdomein Gezondheid en ondersteuning laten zien dat de meerderheid van de mensen met een beperking en hun naasten/mantelzorgers tevreden zijn over de zorg en ondersteuning die zij ontvangen. Tegelijkertijd laten de resultaten zien dat er structurele kwetsbaarheden en mogelijke knelpunten blijven bestaan. Op basis van de resultaten komen nog enkele andere punten naar voren.

De gegevens over de Wlz laten zien dat ongeveer 2,1 procent van de bevolking gebruikmaakt van langdurige zorg op grond van de Wlz. Dit betreft een groep van ongeveer 378 duizend mensen die een zware,

langdurige zorgbehoefte hebben. Binnen deze groep is zichtbaar dat het gebruik van zorgvormen die thuis worden geleverd (mpt, vpt en pgb) de afgelopen jaren is toegenomen. Dit wijst op een beweging richting meer zorg in de eigen leefomgeving. Dit kan in lijn zijn met de uitgangspunten van het VN-verdrag Handicap en de Nationale Strategie, waarin zo zelfstandig mogelijk wonen en leven centraal staat. Tegelijkertijd geeft deze indicator geen inzicht in de vraag of deze verschuiving naar zorg thuis ook leidt tot meer eigen regie, betere kwaliteit van leven of meer participatie, of dat het vooral een verschuiving in financierings- en leveringsvormen is.

Meer mensen mét een beperking dan zonder een beperking hebben een onvervulde zorgbehoefte en dit lijkt ook over de jaren toe te nemen. Dit wijst op een verhoogde kwetsbaarheid in het kunnen realiseren van passende zorg en ondersteuning. Daarbij blijkt uit de redenen dat dit niet uitsluitend te maken heeft met bereikbaarheid of betaalbaarheid: naast beperkte toegankelijkheid (kosten, wachttijden, afstand) worden veel andere redenen genoemd, zoals medische angst of geen passend aanbod. De knelpunten lijken zich dus niet alleen voor te doen bij toegang en kosten, maar ook bij de inhoudelijke passendheid van zorg en de organisatie van het zorgproces.

Opvallend is dat zowel voor Wmo-ondersteuning als voor ondersteuning thuis de tevredenheid met de ondersteuning hoger is bij mensen met een ernstigere beperking. Dit kan erop wijzen dat intensieve ondersteuning bij ernstige problematiek beter wordt afgestemd of geprioriteerd wordt. Het kan ook betekenen dat mensen met lichtere beperkingen minder goed in beeld zijn en daardoor minder passende ondersteuning ontvangen.

De data laten verder zien dat de ervaren aansluiting van Wmo-ondersteuning bij de behoeften onder mensen met een lichamelijke beperking licht lijkt af te nemen, terwijl deze onder mensen met een verstandelijke beperking toeneemt. De redenen voor deze divergentie zijn op basis van de beschikbare gegevens niet helder. Het kan gaan om verschillen in ondersteuningsstructuren, bekendheid met voorzieningen, of de normen die mensen hanteren bij het beoordelen van ’passendheid’.

Mensen met een verstandelijke beperking en hun naasten ervaren relatief meer betrokkenheid van naasten en mantelzorgers bij zorgbeslissingen dan mensen met een lichamelijke beperking. Dat valt mogelijk te verklaren in lijn met de aard van de beperking: mensen met een verstandelijke beperking zijn vaak op meerdere levensgebieden afhankelijk van naasten, waardoor zij meer betrokken raken bij de ondersteuning. Mensen met een lichamelijke beperking zijn vaker zelfredzamer en hebben vooral praktische ondersteuning nodig. De vraag blijft wel in hoeverre de betrokkenheid van naasten overal in balans is met de zeggenschap van de persoon zelf.

Hoewel mantelzorgers en naasten wel ondersteuning vanuit het eigen netwerk en van zorgverleners ontvangen, blijkt uit de data dat ondersteuning door casemanagers en (gespecialiseerde) cliëntondersteuners relatief weinig voorkomt. Mogelijke factoren zijn

beperkte bekendheid van cliëntondersteuning, beperkte beschikbaarheid van structureel en kosteloos casemanagement en organisatorische knelpunten bij gemeenten. Het is echter niet bekend welk deel van de mensen met een beperking en hun naasten een deze behoefte heeft zonder dat deze wordt vervuld.

Kanttekeningen en hiaten bij gebruikte data

- De indicatoren richten zich vooral op mensen die al binnen de bestaande wetgeving en voorzieningen vallen. Mensen zonder indicatie, die geen zorg ontvangen, of wonen in instellingen, blijven vaak buiten beeld. Dit geldt in het bijzonder voor de Wlz-indicator, die alleen mensen met een formele Wlz-indicatie beschrijft. Mensen met een vergelijkbare, zware zorgbehoefte die via andere stelsels (Wmo, Zvw, Jeugdwet) ondersteuning ontvangen of (nog) geen Wlz-indicatie hebben, worden niet in beeld gebracht. Daardoor is het beeld van 'mensen met zware zorgbehoeften' onvolledig en sterk afhankelijk van waar iemand in het stelsel is ondergebracht.
- Veel indicatoren meten tevredenheid met de ontvangen zorg. De mate waarin de zorg voldoet aan de rechten en normen van het VN-Verdrag (zoals zelfstandigheid, participatie en non-discriminatie) wordt echter niet gemeten. Daarnaast signaleerden deelnemers uit de duidingssessies dat indicatoren weinig inzicht geven in sociale drempels (zoals micro-agressie en discriminatie), de feitelijke toegankelijkheid van procedures en aanvraagtrajecten, en de kwaliteit van de afstemming tussen verschillende zorg- en ondersteuningsvormen.
- Kinderen en jongeren met een beperking zijn in de data voor dit levensdomein relatief ondervertegenwoordigd, terwijl het VN-verdrag Handicap geldt voor alle leeftijden. Dat maakt het moeilijk om te beoordelen of zorg en ondersteuning voor kinderen en jongeren met een beperking voldoende op hun behoefte zijn afgestemd en hoe de overgang verloopt tussen Jeugdwet, Wmo/Zvw en Wlz.
- De indicatoren geven weinig inzicht in de mate waarin mensen zelf hun zorg kunnen aanvragen, organiseren en verantwoorden, of hoe toegankelijk en begrijpelijk aanvraagprocedures zijn. Juist dit is een kernpunt van de Nationale Strategie, maar het blijft in de huidige data vrijwel onzichtbaar.
- Veel van de resultaten in dit levensdomein zijn gebaseerd op data uit Nivel panels. Deze panels hebben vanwege de kleine en selectieve omvang beperkingen in generaliseerbaarheid (zie bijlage 1 voor meer informatie). Ook is bij deze data geen weging toegepast. De cijfers hoeven daarom niet als volledig representatief voor alle mensen met een beperking in Nederland te worden geïnterpreteerd. Waar wordt gesproken over 'mensen met een (lichamelijke/verstandelijke) beperking', gaat het om de panelleden met een beperking.

Aanbevelingen

Het huidige beeld laat vooral zien hoe mensen die al in het zorgsysteem zitten hun ondersteuning ervaren. Daarmee kan niet goed worden beoordeeld in hoeverre mensen met een beperking die (nog) geen toegang hebben tot passende ondersteuning worden ondersteund. Om

data over gezondheid en ondersteuning van mensen met een beperking beter in kaart te brengen, is aanvullende informatie gewenst.

In deze paragraaf volgen aanbevelingen om de monitoring van het levensdomein Gezondheid en ondersteuning te verbeteren. Het gaat zowel om aanpassingen aan bestaande indicatoren in de monitor, als om adviezen richting databronnen en betrokken partijen voor betere dataverzameling en het opzetten van nieuwe onderzoeken. Voor de uitvoering ligt een rol bij verschillende partijen: landelijke ministeries voor regie, opdracht en financiering van nieuwe en/of aanvullende onderzoeken. Beheerders van databronnen voor aanpassing van indicatoren en dataverzameling, en gemeenten en uitvoeringsorganisaties voor toepassing en verdere uitwerking in beleid en praktijk.

- Organiseer een databron en ontwikkel indicatoren die inzicht geven in de toegankelijkheid en begrijpelijkheid van aanvraagprocedures voor hulpmiddelen en ondersteuning bij gemeenten (zoals complexiteit van formulieren, benodigde digitale vaardigheden, wachttijden, en aanwezigheid van laagdrempelige ondersteuning daarbij).
- Indicatoren en vragen van bestaande landelijke dataverzamelingen en panels sterker te richten op kernprincipes van het VN-verdrag Handicap, zoals zelfstandigheid, eigen regie, participatie, non-discriminatie en toegankelijkheid van zorg en ondersteuning, in plaats van uitsluitend op tevredenheid over voorzieningen.
- Indicatoren van bestaande landelijke dataverzamelingen en panels op te nemen die de belasting en ondersteuning van mantelzorgers en naasten beter in kaart brengen.
- Stimuleer dat in databronnen over beleving van de zorg ook indicatoren worden opgenomen over de ervaren eigen regie in de zorg, mate van keuzevrijheid van zorgarrangementen, ervaren discriminatie en bejegening in zorgcontacten.
- Verzamel bij verdere ontwikkeling van deze monitor of andere dataverzamelingen meer kwalitatieve informatie over ervaren passendheid, toegankelijkheid van procedures, bejegening en sociale drempels, en combineer deze met kwantitatieve gegevens. Dit geldt zowel voor gebruikers van Wmo, Zvw en Jeugdwet als voor mensen in de Wlz. Zo wordt beter zichtbaar hoe de verschillende stelsels zich tot elkaar verhouden vanuit het perspectief van mensen met een beperking.
- Breng systematisch in kaart welke groepen mensen met een beperking onvervulde zorgbehoeften hebben (bijvoorbeeld naar leeftijd, type en ernst van beperking, woonvorm en inkomenssituatie) en welke redenen hiervoor worden genoemd. Dit maakt gerichte beleidsinterventies mogelijk, toegespitst op de meest kwetsbare groepen.
- Zorg dat kinderen en jongeren met een beperking expliciet en voldoende vertegenwoordigd zijn in de gegevens over gezondheid en ondersteuning bij structurele landelijke databronnen.

7 Levensdomein 5 Vervoer en mobiliteit

Kernbevindingen

- 8,1 procent van de ov-gebruikers die niet altijd een station of halte kunnen bereiken, geeft aan dat dit door gezondheidsklachten of beperkingen komt. Onder 65-plussers is dit 21,9 procent.
- Metingen van de toegankelijkheid van bushaltes laten zien dat de toegankelijkheid de laatste jaren is toegenomen. Hetzelfde geldt voor de toegankelijkheid van metrohaltes in Amsterdam en Rotterdam. Bij tramhaltes is het beeld minder eenduidig.
- Ongeveer twee derde van de mensen met een beperking ervaart het openbaar vervoer als zeer toegankelijk.
- Het percentage mensen met een lichamelijke beperking dat gebruikmaakt van eigen vervoer (zoals een scootmobiel, Canta of (aangepaste) fiets of auto) is al jaren hoog. Bij mensen met een verstandelijke beperking is het gebruik van eigen vervoer toegenomen.
- Een op de tien mensen met een lichamelijke beperking maakt gebruik van speciaal vervoer, zoals de Wmo-deeltaxi, Regiotaxi of Valys. Onder mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking maakt driekwart hiervan gebruik.

Dit hoofdstuk beschrijft de resultaten van het levensdomein Vervoer en mobiliteit. Voor dit levensdomein zijn negen indicatoren vastgesteld. In tabel 7.1 staat per indicator een samenvatting van de meest recente bevindingen. In de daaropvolgende paragrafen wordt per indicator een figuur of tabel met cijfers gepresenteerd. Enkele aanvullende cijfers staan in bijlage 3. Voor één indicator zijn geen cijfers beschikbaar (zie tabel 7.1). Deze indicator komt verder niet aan bod in dit hoofdstuk.

Levensdomein 5 richt zich op het zelfstandig en vrij kunnen bewegen van mensen met een beperking op de manier die zij zelf willen. Lopend, met de auto, bus, boot, trein of vliegtuig. Iedereen moet zonder grote problemen naar school, werk, familie en sociale activiteiten kunnen gaan. Ook moet iedereen zonder grote problemen op vakantie kunnen gaan. Als ouder met een beperking moet het mogelijk zijn om zelf je kinderen naar school, sport en andere activiteiten te brengen. Alle vormen van openbaar vervoer moeten toegankelijk zijn en dat geldt ook voor reizigersinformatie en vervoersbewijzen. Als iemand vanwege een beperking niet kan reizen met het openbaar vervoer dan moet er een gelijkwaardig, toegankelijk en betaalbaar alternatief zijn. Ook individueel of particulier vervoer zoals een aangepaste auto of fiets moet betaalbaar en beschikbaar zijn. De openbare ruimte werpt geen obstakels op voor fietsers en wandelaars met een beperking om zelfstandig van A naar B te komen.

Tabel 7.1 Samenvattende tabel met indicatoruitkomsten over levensdomein 5 Vervoer en mobiliteit.

Indicator	**Meest recent cijfer**
5.1 Percentage mensen dat vanwege gezondheidsklachten of beperkingen niet altijd een treinstation, bus-, tram- of metrohalte kan bereiken.	8,1 (2024)
5.2 Percentage bushaltes dat toegankelijk is voor mensen met een beperking.	31% (2026)
5.3 Percentage tramhaltes dat toegankelijk is voor mensen met een beperking (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam, Utrecht).	47% (2025)
5.4 Percentage metrostations dat toegankelijk is voor mensen met een beperking (Amsterdam, Rotterdam).	91% (2026)
5.5 Percentage mensen met een beperking die gebruikmaken van het ov, dat belemmeringen ervaart.	Geen gegevens
5.6 Percentage mensen met een beperking dat aangeeft gebruik te maken van een eigen vervoermiddel, zoals een scootmobiel, Canta of (aangepaste) fiets of auto.	96% (lichamelijke beperking, 2025) 72% (verstandelijke beperking, 2025)
5.7 Percentage mensen met een beperking dat knelpunten of belemmeringen ervaart met vervoer om op een plek te komen waar men wil.	34% (lichamelijke beperking, 2025)
5.8 Percentage mensen met een beperking dat het openbaar vervoer als zeer toegankelijk ervaart (van de mensen met een beperking die met het openbaar vervoer reizen).	68% (lichamelijke beperking, 2023) 61% (verstandelijke beperking, 2025)
5.9 Percentage mensen met een beperking dat aangeeft gebruik te maken van het speciaal vervoer.	8% (lichamelijke beperking, 2025) 74% (verstandelijke beperking, 2025)

7.1 Bereikbaarheid openbaar vervoer

Indicator 5.1 Percentage mensen dat vanwege gezondheidsklachten of beperkingen niet altijd een treinstation, bus-, tram- of metrohalte kan bereiken.

In de Nationale Strategie staat de doelstelling dat mensen met een beperking zich vrij en zelfstandig kunnen verplaatsen van A naar B. Openbaar vervoer moet toegankelijk zijn, of er moet een passend alternatief voor handen zijn. Ook moeten hulpmiddelen en ondersteuning beschikbaar zijn die nodig zijn om vrij en zelfstandig van A naar B te verplaatsen.

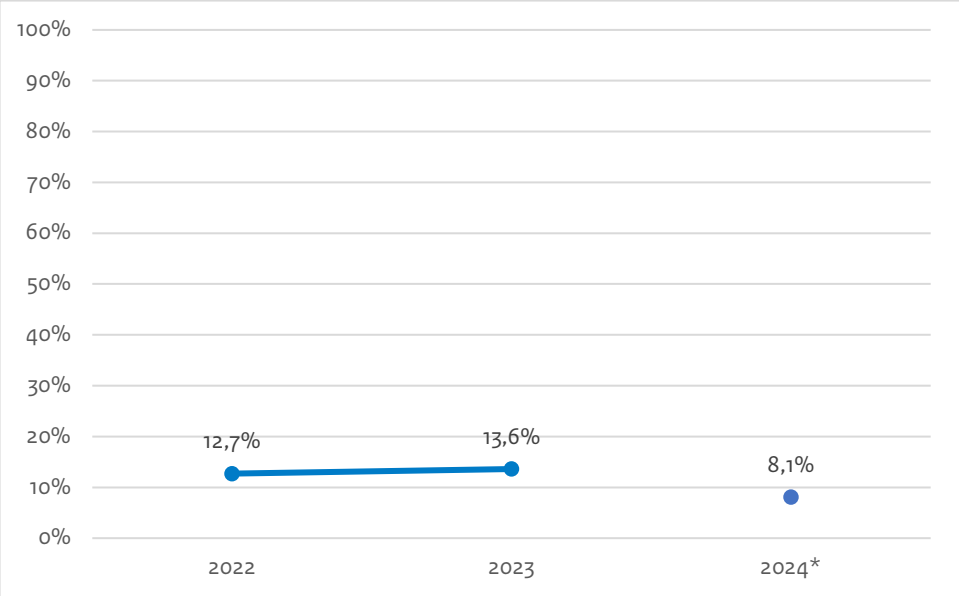
Deze indicator geeft het percentage ov-gebruikers weer dat heeft aangegeven dat een station of halte voor hen niet altijd bereikbaar is

vanwege gezondheidsklachten of beperkingen. Daarmee gaat de indicator over de ervaren bereikbaarheid van stations en haltes.

Die bereikbaarheid is een van de voorwaarden om zelfstandig met het openbaar vervoer te kunnen reizen. De data voor deze indicator zijn afkomstig van het Onderweg in Nederland onderzoek (ODiN) van het CBS (zie bijlage 1 voor meer informatie over deze bron).

Bevindingen indicator 5.1
8,1 procent van de ov-gebruikers die niet altijd een station of halte kon bereiken, gaf aan dat dit door gezondheidsklachten of beperkingen kwam (2024) (zie figuur 7.1). Door een wijziging (verduidelijking) in de vraagstelling van het onderzoek is het niet mogelijk om cijfers van de meest recente meting (2024) te vergelijken met cijfers van de voorgaande metingen. Voor een vergelijking door de tijd heen zijn alleen de metingen van 2022 en 2023 te gebruiken. De percentages zijn voor beide jaren ongeveer gelijk.

Figuur 7.1 Percentage mensen dat niet altijd een treinstation of bus-, tram- of metrohalte kan bereiken, vanwege gezondheidsklachten of beperkingen, 2022-2024.

*Wijziging in meetmethode in 2024.
Bron: CBS (2026). Onderweg in Nederland (ODiN), 2022, 2023, 2024. CBS Maatwerk (46).

Bij vrouwen was in 2024 het aandeel dat vanwege gezondheidsklachten of beperkingen niet altijd een station of halte kon bereiken 9,7 procent en bij mannen was dit 6,0 procent. Van de 65-plussers die niet altijd een station of halte konden bereiken, gaf 21,9 procent aan dat dit door gezondheidsklachten of beperkingen kwam (2024). Onder 25-44-jarigen was dit 5,4 procent (zie bijlage 3, tabel 5.1).

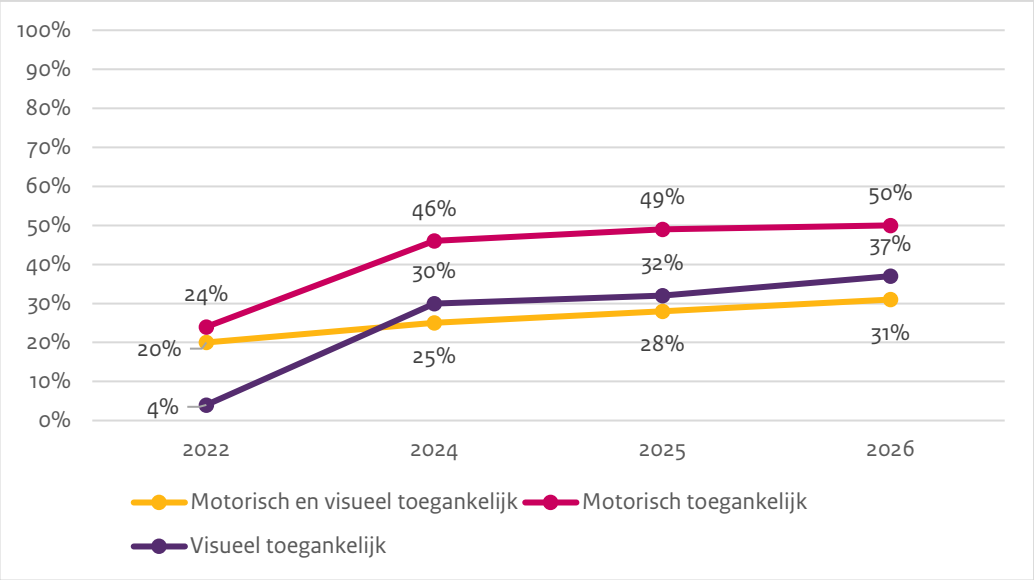
7.2 Toegankelijkheid bushaltes

Indicator 5.2 Percentage bushaltes dat toegankelijk is voor mensen met een beperking.

Het ministerie van I&W, de decentrale ov-autoriteiten, ov-bedrijven en ProRail hebben in 2022 afspraken gemaakt om in 2040 voor iedereen het openbaar vervoer volledig toegankelijk te laten zijn. Er zijn toegankelijkheidskenmerken vastgelegd die gebaseerd zijn op de Leidraad toegankelijkheid van het CROW (47). Het gaat bijvoorbeeld om de aanwezigheid van hoogteverschillen, geleidelijnen, instapmarkeringen, de breedte van het perron bij de uitstapdeur of de uitstapdeur zelf. Een wegbeheerder van bushaltes bepaalt op basis van deze leidraad of een bushalte visueel en/of motorisch toegankelijk is. Cijfers voor deze indicator komen uit het Centraal Haltebestand van DOVA en zijn overgenomen uit een rapportage van CROW (47) (zie voor meer informatie over deze gegevensbron bijlage 1).

Bevindingen indicator 5.2
Begin 2026 was 31 procent van alle bushaltes toegankelijk voor mensen met een beperking (motorisch of visueel). In 2022 was dit 20 procent. Van alle bushaltes was 50 procent toegankelijk voor mensen met een motorische beperking (2026). In 2022 was dat 24 procent. Begin 2026 was 37 procent van alle bushaltes toegankelijk voor mensen met een visuele beperking. In 2022 was dit 4 procent (zie figuur 7.2).

Figuur 7.2 Percentage toegankelijke bushaltes, 2022-2026.

Peildata: 31 december 2022, 1 januari 2024, 1 januari 2025, 1 januari 2026.
Bron: CROW, Staat van het openbaar vervoer. Brondata afkomstig van het Centraal Haltebestand van DOVA (47).

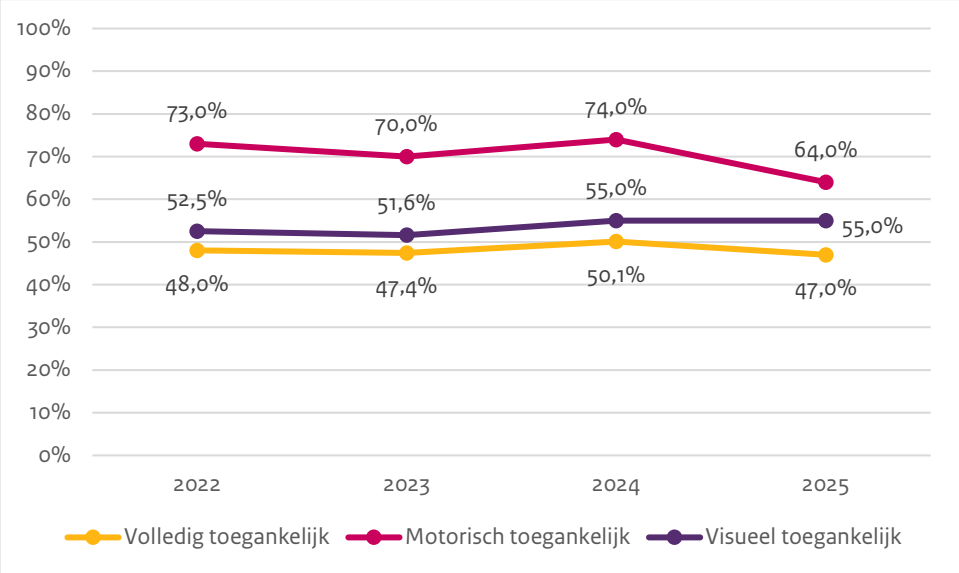
7.3 Toegankelijke tramhaltes

Indicator 5.3 Percentage tramhaltes dat toegankelijk is voor mensen met een beperking (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam, Utrecht).

In 2022 hebben het ministerie van I&W, de decentrale ov-autoriteiten, ov-bedrijven en ProRail afspraken gemaakt om ervoor te zorgen dat het openbaar vervoer in 2040 volledig toegankelijk is voor iedereen. Er zijn toegankelijkheidskenmerken vastgelegd die gebaseerd zijn op de Leidraad toegankelijkheid van het CROW (47). Een wegbeheerder van tramhaltes bepaalt op basis van deze leidraad of een tramhalte visueel en/of motorisch toegankelijk is. Cijfers voor deze indicator komen uit het Centraal Haltebestand van DOVA en zijn overgenomen uit een rapportage van CROW (47); zie bijlage 1 voor meer informatie over deze gegevensbron.

Bevindingen indicator 7.3
Figuur 7.3 toont dat 47 procent van alle tramhaltes in 2025 toegankelijk was voor mensen met een beperking (motorisch of visueel). In 2022 was dit 48 procent. 64 procent van alle tramhaltes was in 2025 toegankelijk voor mensen met een motorische beperking. In 2022 was dit 73 procent. 55 procent van alle tramhaltes was in 2025 toegankelijk voor mensen met een visuele beperking. In 2022 was dit 52,5 procent. Bij deze cijfers moet opgemerkt worden dat het aantal toegankelijke haltes fluctueert tussen de meetjaren, waarbij het aantal haltes in 2025 bijvoorbeeld lager lag dan in 2024 (zie het bijschrift van figuur 7.3). Of dit samenhangt met de gehanteerde meetmethode is voor deze rapportage niet onderzocht.

Figuur 7.3 Percentage toegankelijke tramhaltes, 2022-2025.

Peildata en aantallen (toegankelijke) tramhaltes: 31 december 2022 (655 van de 1360 haltes), 1 januari 2023 (650 van de 1.372 tramhaltes), 1 januari 2024 (692 van de 1.381 tramhaltes), 1 januari 2025 (683 van de 1.446 tramhaltes).
Bron: CROW, Staat van het openbaar vervoer, 2022-2025 (48).

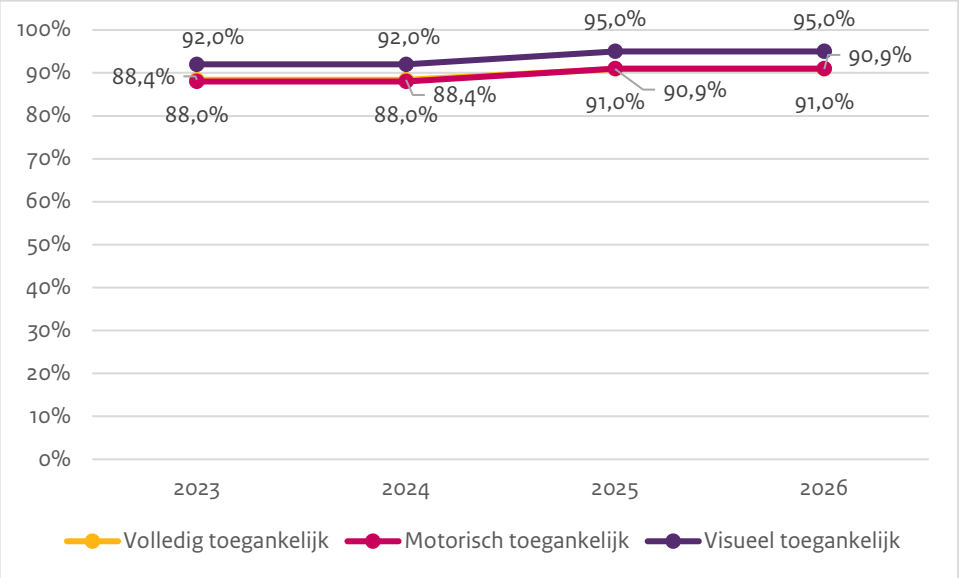
7.4 Toegankelijke metrostations

Indicator 5.4 Percentage metrostations dat toegankelijk is voor mensen met een beperking (Amsterdam, Rotterdam).

Zoals bij indicatoren 5.2 en 5.3 is aangeven, hebben het ministerie van I&W, de decentrale ov-autoriteiten, ov-bedrijven en ProRail afspraken gemaakt om ervoor te zorgen dat in 2040 het openbaar vervoer volledig toegankelijk is voor iedereen. Er zijn toegankelijkheidskenmerken voor stations vastgelegd die gebaseerd zijn op de Leidraad toegankelijkheid van het CROW (47). Cijfers voor deze indicator komen uit het Centraal Haltebestand van DOVA en zijn overgenomen uit een rapportage van CROW (48); zie bijlage 1 voor meer informatie over deze gegevensbron.

Bevindingen indicator 5.4
Begin 2026 was 91 procent van alle metrohaltes toegankelijk voor mensen met een beperking (motorisch en visueel). In 2023 was dit 88,4 procent (zie figuur 7.4). 91 procent van alle metrohaltes was in 2026 toegankelijk voor mensen met een motorische beperking. In 2023 was dit 88 procent. En 95 procent van alle metrohaltes was begin 2026 toegankelijk voor mensen met een visuele beperking. In 2023 was dit 92 procent.

Figuur 7.4 Percentage toegankelijke metrohaltes, 2023-2026.

Peildata: 31 december 2022, 1 januari 2024, 1 januari 2025, 1 januari 2026.
Bron: CROW, Staat van het openbaar vervoer, 2022-2025 (48).

7.5 Eigen vervoer

Indicator 5.6 Percentage mensen met een beperking dat aangeeft gebruik te maken van een eigen vervoermiddel, zoals een scootmobiel, Canta of (aangepaste) fiets of auto.

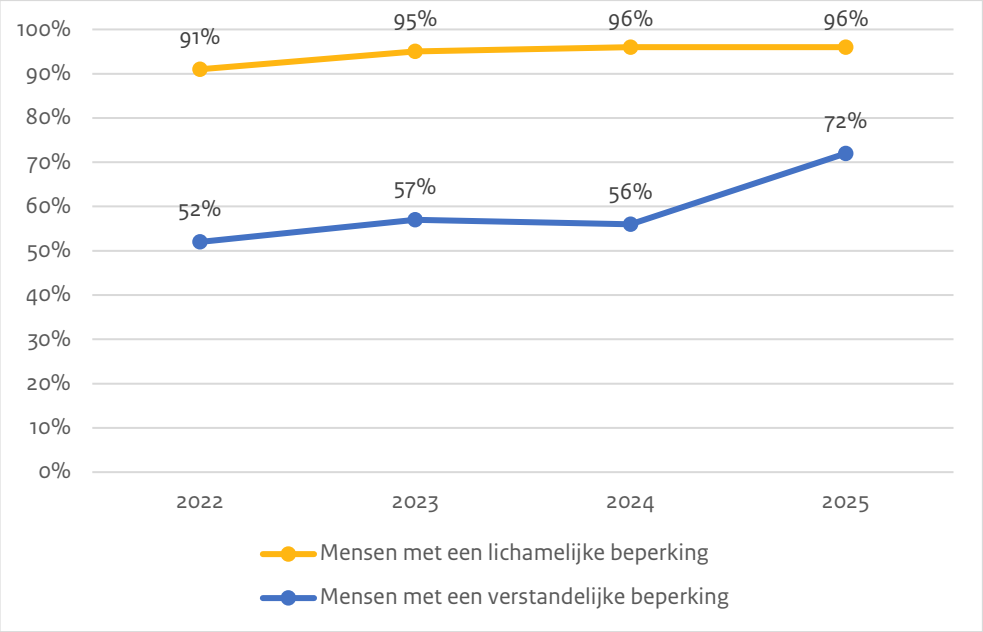
De Nationale Strategie onderstreept het recht op zelfstandige mobiliteit en gelijke toegang tot vervoer, wat belangrijk is voor participatie in de samenleving. De Nationale Strategie streeft naar het wegnemen van belemmeringen, bijvoorbeeld door betere infrastructuur, meer

toegankelijke voertuigen en ondersteuning bij aanschaf of aanpassing van vervoermiddelen. Deze indicator gaat over het gebruik van een eigen vervoermiddel, zoals een auto, scootmobiel, Canta of (aangepaste) fiets en geeft daarmee informatie over de mate van zelfstandige mobiliteit. Een Canta is een klein, tweepersoons motorvoertuig dat speciaal is ontworpen voor mensen met een lichamelijke beperking.

De cijfers bij deze indicator gaan over mensen met een lichamelijke beperking en mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking (via hun naasten) die hebben deelgenomen aan het Nivel Panel Samen Sterk (18) en het Nivel Panel Samen Leven (20). De gegevens hebben overigens uitsluitend betrekking op de panelleden; er is geen weging toegepast. Zie bijlage 1 voor meer informatie over deze gegevensbronnen.

Bevindingen indicator 5.6
Van de mensen met een lichamelijke beperking gaf 96 procent in 2025 aan gebruik te maken van een eigen vervoermiddel (scootmobiel, Canta of (aangepaste) fiets of auto). In 2022 was dit 91 procent (zie figuur 7.5). Van de mensen met een verstandelijke beperking gaf 72 procent in 2025 aan gebruik te maken van een eigen vervoermiddel. In 2022 was dit 52 procent.

Figuur 7.5 Percentage mensen met een beperking dat aangeeft gebruik te maken van een eigen vervoermiddel, zoals een scootmobiel, Canta of (aangepaste) fiets of auto, 2022-2025.

Bronnen: Nivel Panel Samen Sterk 2022-2025 (18). Nivel Panel Samen Leven 2022-2025 (20).

7.6 Knelpunten of belemmeringen vervoer

Indicator 5.7 Percentage mensen met een beperking dat knelpunten of belemmeringen ervaart met het vervoer om op een plek te komen waar men wil.

Net als het VN-verdrag Handicap onderstreept ook de Nationale Strategie het recht op zelfstandige mobiliteit en gelijke toegang tot vervoer, op een manier die mensen met een beperking zelf kiezen. Dit is zowel belangrijk voor participatie in de samenleving als voor eigen regie. Deze indicator geeft inzicht in de mate waarin mensen met een beperking knelpunten en belemmeringen ervaren bij vervoer om van A naar B kunnen reizen. Als veel mensen met een beperking knelpunten en belemmeringen ervaren, vormt dat een indicatie voor een mindere mate van zelfstandige mobiliteit.

De cijfers voor deze indicator gaan over mensen met een lichamelijke beperking die hebben deelgenomen aan het Nivel Panel Samen Sterk (18). De gegevens hebben dan ook uitsluitend betrekking op de panelleden; er is geen weging toegepast. Zie bijlage 1 voor meer informatie over deze gegevensbron.

Bevindingen indicator 5.7
In 2025 ervoer 35 procent van de mensen met een lichamelijke beperking knelpunten of belemmeringen bij vervoer om op de plek te komen waar zij naartoe willen. Vergeleken met 2024 is dit niet veranderd[17]. Er zijn geen cijfers over andere meetjaren beschikbaar.

7.7 Toegankelijkheid openbaar vervoer

Indicator 5.8 Percentage mensen met een beperking dat het openbaar vervoer als zeer toegankelijk ervaart (van de mensen met een beperking die met het openbaar vervoer reizen).

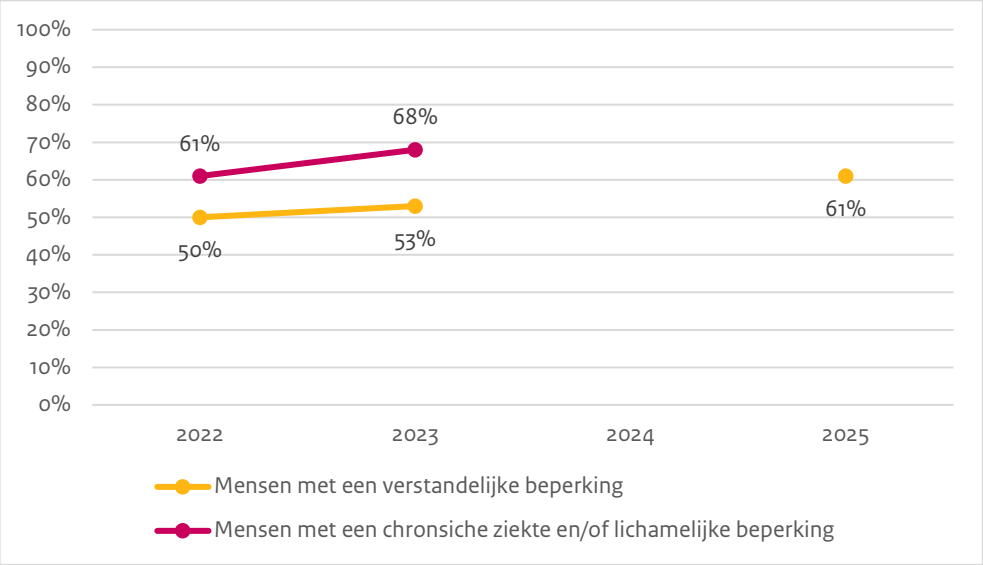
Het VN-verdrag Handicap verplicht Nederland om effectieve maatregelen te nemen om openbaar vervoer voor iedereen toegankelijk te maken, ongeacht de aard van de beperking. De Nationale Strategie ondersteunt dit belang en zet hier ook op in, onder andere via investeringen in infrastructuur, training van personeel, en informatievoorziening. Deze indicator geeft inzicht in hoe mensen met een beperking de toegankelijkheid van het openbaar vervoer ervaren. Daarmee vult het de indicatoren aan waarbij de toegankelijkheid van haltes en stations op basis van toegankelijkheidskenmerken is bepaald.

De cijfers bij deze indicator gaan over mensen met een lichamelijke beperking en mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking (via hun naasten) die hebben deelgenomen aan het Nivel Panel Samen Sterk (18) en het Nivel Panel Samen Leven (20). De gegevens hebben dan ook uitsluitend betrekking op de panelleden; er is geen weging toegepast. Zie bijlage 1 voor meer informatie over deze gegevensbronnen.

[17] Cijfers zijn niet in een figuur of een tabel gepresenteerd.

Bevindingen indicator 5.8
Van de mensen met een lichamelijke beperking die gebruikmaken van het openbaar vervoer gaf 68 procent in 2023 aan dat het openbaar vervoer zeer toegankelijk is (zie figuur 7.6). In 2022 was dit 61 procent. Van de mensen met een verstandelijke beperking die gebruikmaken van het openbaar vervoer gaf 61 procent in 2025 aan dat het openbaar vervoer zeer toegankelijk is. In 2022 was dit 50 procent (zie figuur 7.6).

Figuur 7.6 Percentage mensen met een beperking dat gebruikmaakt van het openbaar vervoer en aangeeft dat het openbaar vervoer zeer toegankelijk is, 2022-2025.

Bronnen: Nivel Panel Samen Sterk, 2022-2023 (18). Nivel Panel Samen Leven 2022-2025 (20).

7.8 Speciaal vervoer

Indicator 5.9 Percentage mensen met een beperking dat aangeeft gebruik te maken van het speciaal vervoer.

Het VN-verdrag Handicap verplicht Nederland om voor mensen met een beperking volwaardige mobiliteit mogelijk te maken. Het streven is dat zoveel mogelijk mensen gebruik kunnen maken van regulier vervoer, en dat speciaal vervoer beschikbaar is als het echt nodig is.

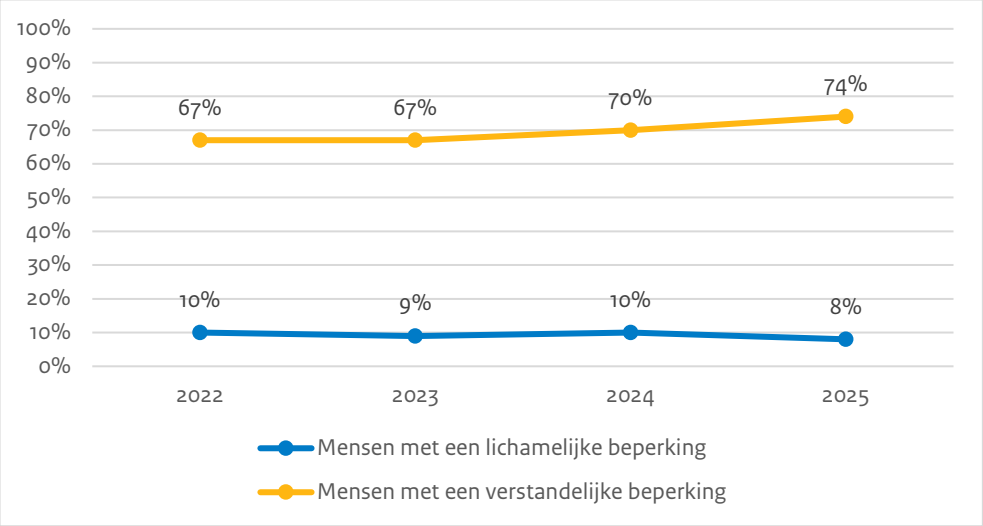
De resultaten van deze indicator gaan over mensen met een lichamelijke beperking en mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking (via hun naasten). Cijfers komen uit het Nivel Panel Samen Sterk (18) en het Nivel Panel Samen Leven (20). De gegevens hebben uitsluitend betrekking op de panelleden; er is geen weging toegepast. Zie bijlage 1 voor meer informatie over deze gegevensbronnen.

Bevindingen indicator 5.9
In 2025 gaf 8 procent van de mensen met een lichamelijke beperking aan gebruik te maken[18] van speciaal vervoer, zoals de Wmo-deeltaxi,

[18] Dagelijks, minstens 1 keer per week, minstens 1 keer per maand, of minder dan 1 keer per maand.

Regiotaxi of Valys. In 2022 was dit 10 procent. 74 procent van de mensen met een verstandelijke beperking gaf in 2025 aan gebruik te maken van speciaal vervoer. Hieronder valt ook het gebruik van speciaal vervoer van de instelling of het wooncentrum. In 2022 was dit 67 procent (zie figuur 7.7).

Figuur 7.7 Percentage mensen met een beperking dat aangeeft gebruik te maken van speciaal vervoer, 2021-2025.

Bronnen: Nivel Panel Samen Sterk, 2021-2023 (18). Nivel Panel Samen Leven 2022-2025 (20).

7.9 Reflectie Levensdomein 5

De bevindingen van de indicatoren van dit levensdomein over Vervoer en mobiliteit laten vooral zien dat er stappen worden gezet in de infrastructuur, maar dat onvoldoende duidelijk is of mensen met een beperking daardoor daadwerkelijk vrij en gelijkwaardig kunnen reizen. Vanuit de data komen enkele opvallende punten naar voren.

Verschillende indicatoren wijzen erop dat het openbaar vervoer de afgelopen jaren beter toegankelijk is geworden voor mensen met een beperking. Tegelijkertijd betekent een toename in het aandeel bus- en metrohaltes dat aan de toegankelijkheidskenmerken voldoet, nog niet gelijk dat mensen met een beperking zonder problemen van A naar B kunnen reizen. Dat ongeveer twee derde van de mensen met een beperking het openbaar vervoer als toegankelijk ervaart, betekent ook dat een derde dit niet zo ervaart – en deze cijfers gaan over mensen die het openbaar vervoer gebruiken. Mensen met een beperking die geen gebruikmaken van het openbaar vervoer zijn niet in beeld.

De verbeteringen in het openbaar vervoer weerspiegelen mogelijk de investeringen van de afgelopen jaren in het toegankelijk maken van het openbaar vervoer. Dit zou in lijn zijn met het in 2022 ondertekende Bestuursakkoord Toegankelijkheid Openbaar Vervoer 2022-2032 (44). Decentrale ov-autoriteiten, ov-bedrijven en ProRail hebben daarmee afgesproken ervoor te zorgen dat in 2040 het openbaar vervoer volledig toegankelijk is voor iedereen.

Dat ongeveer een derde van de mensen met een lichamelijke beperking knelpunten met vervoer ervaart om op de plek te komen waar men wil, laat zien dat mobiliteit niet vanzelfsprekend is. Zonder zicht op de aard van eventuele knelpunten (bijvoorbeeld fysieke barrières, afhankelijkheid van begeleiding, financiële drempels, angst, onduidelijke informatie) is het moeilijk om te beoordelen of de ingezette maatregelen voldoende aansluiten bij de behoeften.

Het aandeel mensen met een verstandelijke beperking dat gebruikmaakt van eigen vervoer, zoals een scootmobiel, Canta of (aangepaste) fiets of auto, lijkt de afgelopen jaren te zijn toegenomen. De cijfers laten niet zien wat de oorzaak is van deze toename. De toename kan wijzen op verbeteringen in de toegankelijkheid, de ondersteuning bij de aanschaf en/of de beschikbaarheid van aangepaste vervoermiddelen. Ook het gebruik van speciaal vervoer door mensen met een verstandelijke beperking is toegenomen. Dit zou kunnen wijzen op een betere beschikbaarheid hiervan.

Kanttekeningen en hiaten bij gebruikte data
Bij de duiding van deze cijfers zijn enkele kanttekeningen van belang:

- Er zijn geen data beschikbaar voor het meten van de indicator ‘Percentage mensen met een beperking dat regelmatig gebruikmaakt van het openbaar vervoer en belemmeringen ervaart’.
- Bij meerdere indicatoren ontbreekt informatie die inzicht geeft in subgroepen, bijvoorbeeld cijfers naar leeftijd en gender of naar het type en de ernst van beperkingen.
- De indicatoren geven geen inzicht in welke belemmeringen en knelpunten mensen met een beperking ervaren om op de plek te komen waar men wil.
- Cijfers over het aantal toegankelijke tramhaltes laten jaarlijkse fluctuaties zien, waarbij er soms minder haltes als toegankelijk worden aangemerkt dan in het jaar daarvoor.
- Bij de meeste indicatoren ontbreekt een directe vergelijking met mensen zonder beperking. Hierdoor is niet goed zichtbaar hoe groot de kloof in mobiliteit en ervaren knelpunten daadwerkelijk is. Daarmee is het lastig te beoordelen of de gewenste gelijke mobiliteit zoals beschreven in de Nationale Strategie en het VN-verdrag Handicap in de praktijk dichterbij komt.
- De objectieve toegankelijkheidsindicatoren (bushaltes, metro- en tramstations) richten zich vooral op fysieke kenmerken van de infrastructuur. Zij zeggen weinig over andere aspecten van toegankelijk reizen, zoals de toegankelijkheid van voertuigen zelf, de beschikbaarheid van begeleiding, begrijpelijkheid van reizigersinformatie en de aanschaf van vervoersbewijzen, of de veiligheid en voorspelbaarheid van de reis voor mensen met een beperking.
- Er is geen systematisch zicht op regionale verschillen (bijvoorbeeld stedelijk versus landelijk gebied) in toegankelijkheid van haltes, beschikbaarheid van openbaar vervoer en speciaal vervoer en ervaren knelpunten. Terwijl juist in dunner bevolkte gebieden de afhankelijkheid van eigen en speciaal vervoer vermoedelijk groter is.

- De huidige indicatoren geven geen inzicht in de betaalbaarheid van mobiliteit voor mensen met een beperking (kosten van eigen vervoer, parkeer- en aanpassingskosten, eigen bijdragen voor speciaal vervoer), terwijl dit een belangrijke factor kan zijn bij de keuze tussen verschillende vervoersvormen.
- Er is geen indicator opgenomen over feitelijk gebruik van speciaal vervoer.
- In de duidingssessies werd genoemd dat speciaal vervoer bedoeld is als vangnet bij 'tekortschietende toegankelijkheid van het reguliere ov' en niet als standaard voorziening moet dienen. Vanuit die zienswijze duidden zij de toename in het gebruik van speciaal vervoer als signaal voor belemmeringen in andere vervoersmogelijkheden.
- Bij de data van de Nivel panels is geen weging toegepast; de cijfers hoeven daarom niet als volledig representatief voor alle mensen met een beperking in Nederland te worden geïnterpreteerd. Waar wordt gesproken over 'mensen met een (lichamelijke/verstandelijke) beperking', gaat het om de panelleden met een beperking.

Aanbevelingen
In deze paragraaf volgen aanbevelingen om de monitoring van het levensdomein Vervoer en mobiliteit te verbeteren. Het gaat zowel om aanpassingen aan bestaande indicatoren in de monitor, als om adviezen richting databronnen en betrokken partijen voor betere dataverzameling en het opzetten van nieuwe onderzoeken. Voor de uitvoering ligt een rol bij verschillende partijen: landelijke ministeries voor regie, opdracht en financiering van nieuwe en/of aanvullende onderzoeken. Beheerders van databronnen voor aanpassing van indicatoren en dataverzameling, en gemeenten en uitvoeringsorganisaties voor toepassing en verdere uitwerking in beleid en praktijk.

- Inzicht in het gebruik van het speciaal vervoer kan vergroot worden. Wat is het feitelijk gebruik van speciaal vervoer? Welke mensen gebruiken het speciaal vervoer en wat is de reden dat zij hiervan gebruikmaken? Is er bijvoorbeeld gebrek aan passend vervoer in landelijke gebieden, zijn de kosten te hoog of is er onvoldoende begeleiding? In hoeverre is een toename in het gebruik van speciaal vervoer een gevolg van knelpunten bij het gebruik van het openbaar vervoer of het eigen vervoer?
- Bij een volgende rapportage zouden de cijfers over toegankelijke tramhaltes nader bekeken kunnen worden om de fluctuaties in het aantal toegankelijke tramhaltes te kunnen duiden.
- Uit de resultaten komt naar voren dat mensen met een beperking belemmeringen en knelpunten ervaren om op de plek te komen waar men wil. Inzicht in de aard van deze belemmeringen en knelpunten kan helpen om tot gerichte aanpassingen te komen.
- Breid de monitoring van vervoer en mobiliteit (via CBS, ODiN) uit met indicatoren die expliciet het verschil laten zien tussen mensen mét en zonder beperking in ervaren bereikbaarheid, gebruik van vervoermiddelen, en ervaren belemmeringen. Dit maakt zichtbaar of de mobiliteitskloof daadwerkelijk kleiner wordt.

- Onderzoek bij een volgende meting niet alleen of mensen knelpunten ervaren, maar ook wat voor knelpunten dit zijn (bijvoorbeeld fysieke toegankelijkheid, beschikbaarheid van begeleiding, informatievoorziening, angst/veiligheid, kosten). Dit kan via aanvullende vragen in bestaande panels of via verdiepende kwalitatieve studies.
- Neem in toekomstige analyses een regionaal perspectief op: breng verschillen in toegankelijkheid van haltes, bereikbaarheid van ov, gebruik van speciaal vervoer en ervaren knelpunten in kaart naar stedelijkheid en regio. Dit kan gemeenten en ov-autoriteiten helpen gericht te sturen.
- Verken mogelijkheden om betaalbaarheid van mobiliteit voor mensen met een beperking beter te monitoren, bijvoorbeeld door een koppeling met gegevens over kosten van eigen vervoer, eigen bijdragen voor speciaal vervoer en inkomenspositie. Dit sluit aan bij de doelstelling dat mobiliteit niet mag leiden tot een onevenredige financiële belasting.

8 Levensdomein 6 Cultuur, media, vrije tijd, sporten en bewegen

Kernbevindingen

- Ongeveer drie op de tien mensen van 18 jaar en ouder met een beperking sport wekelijks, tegenover zes op de tien mensen zonder een beperking.
- Het aandeel kinderen en volwassenen met een beperking dat sport en/of lid is van een sportvereniging is lager dan bij kinderen en volwassenen zonder beperking.
- Kinderen met een beperking sporten vaak bij reguliere sportverenigingen.
- Samen sporten van kinderen met en zonder beperking is nog geen vanzelfsprekendheid, maar ontwikkelt zich wel.
- Mensen met een lichamelijke beperking ervaren plezier in sporten maar wel minder dan mensen zonder beperking.
- Mensen met een beperking doen iets minder vaak vrijwilligerswerk dan mensen zonder beperking.
- Mensen met een beperking bezoeken minder vaak dan mensen zonder beperking culturele instellingen en uitgaansgelegenheden.
- Twee derde van de mensen met een beperking (die meededen aan een panelonderzoek) die een culturele instelling, attractie of horecagelegenheid bezoekt, ervaart deze als zeer toegankelijk.
- Mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking (die meededen aan een panelonderzoek) ervaren vaker belemmeringen wanneer zij in hun vrije tijd iets willen ondernemen, dan mensen met een lichamelijke beperking.
- Het percentage mensen met een beperking dat te zien is op de televisie, is geen juiste representatie van het percentage mensen met een beperking in de samenleving.

Dit hoofdstuk beschrijft de resultaten over cultuur, media, vrije tijd, sporten en bewegen. Voor levensdomein 6 zijn twintig indicatoren vastgesteld (tabel 8.1). Per indicator wordt een figuur of tabel met cijfers gepresenteerd. Enkele aanvullende cijfers staan in bijlage 3. Voor meerdere indicatoren zijn geen cijfers beschikbaar. Deze indicatoren komen verder niet aan bod in dit hoofdstuk.

Levensdomein 6 richt zich op de participatie van mensen met een beperking, inclusief kinderen, aan het culturele leven, recreatie, vrije tijd media en sport. Dit betekent zowel om het zelf te doen en te maken, als om het zelf te ervaren. Dit houdt in dat alle sportlocaties en sportactiviteiten, televisieprogramma's, films, theaters, musea, vakantieaccommodaties, pretparken en horeca fysiek, digitaal, auditief en visueel toegankelijk moeten zijn voor zowel bezoekers en deelnemers met een beperking, als voor werknemers met een beperking. Ook moeten mensen met een beperking hun creatieve, artistieke en intellectuele talent kunnen ontwikkelen. De Nationale Strategie sluit hiermee aan bij het VN-verdrag Handicap dat het belang van deelname aan sport, bewegen en recreatie benadrukt voor mensen met een beperking. Het verdrag benadrukt ook dat het mogelijk moet zijn om

zelf kunst en cultuur te beoefenen en te volgen. En dat mensen met een beperking op gelijke basis met anderen met deze activiteiten kunnen meedoen, met passende ondersteuning en zonder uitsluiting of barrières.

Tabel 8.1 Samenvattende tabel met indicatoren uitkomsten over het levensdomein 6 Cultuur, media, vrije tijd, sporten en bewegen.

Indicator	**Meest recent cijfer**
6.1 Percentage kinderen met een beperking dat (wekelijks) sportieve en/of kunstzinnige/ culturele activiteiten beoefent.	66-81% (sport,2024) 36-57% (kunst/ cultuur, 2024)
6.2 Percentage kinderen met een beperking dat deelneemt aan sportieve en/of kunstzinnige/culturele activiteiten samen met kinderen zonder een beperking.	34% (2024)
6.3 Percentage kinderen met een beperking dat lid is van een (reguliere) sportclub/ aanbieder/vereniging[19].	56% (2025), waarvan 93% bij reguliere sportclub
6.5 Percentage kinderen met een beperking dat belemmeringen ervaart tijdens de sportieve activiteiten en of kunstzinnige/culturele activiteiten.	51-53% (sport, 2024) 36-44% (kunst/ cultuur,2024)
6.6 Percentage mensen met een beperking dat met regelmaat sport.[20]	Wekelijks sporten in 2025: 28,4% (lichamelijke beperking) 21,6% (motorische beperking) 28,6% (auditieve beperking) 35,7% (verstandelijke beperking)
6.8 Percentage mensen met een beperking dat wil sporten in georganiseerd verband, maar een belemmering ervaart om dat te doen.	Geen data
6.9 Aantal mensen met een beperking dat lid is van een vereniging en/of deelneemt aan verenigingsactiviteiten.	Geen data
6.10 Percentage mensen met een beperking dat een culturele instelling, attractie of horecagelegenheid (uitgaan) bezoekt.	76,4% (2024)
6.11 Percentage mensen met een beperking dat een culturele instelling, attractie of horecagelegenheid als zeer toegankelijk ervaart (van de mensen met een beperking die een culturele instelling, attractie of horecagelegenheid bezoeken).	63-67% (lichamelijke beperking; 2025) 59-70% (verstandelijke beperking; 2025)
6.12 Aandeel mensen met een beperking dat is waar te nemen op televisie.	1,5% (2024)
6.13 Percentage mensen met een beperking dat in de vrije tijd iets wil ondernemen maar dat door belemmeringen niet kan.	37% (lichamelijke beperking; 2025) 54% (verstandelijke beperking; 2025)

[19] Indicator 3 en 4 van Levensdomein 6 van de 2026 indicatoren publicatie (6) zijn samengevoegd tot indicator 6.3 in deze publicatie.
[20] Indicator 6 en 7 van Levensdomein 6 van de 2026 indicatoren publicatie (6) zijn samengevoegd tot indicator 6.6 in deze publicatie.

Indicator	Meest recent cijfer
6.14 Percentage mensen met een beperking dat vrijwilligerswerk doet.	19,8% (2025)
6.15 Percentage mensen met een beperking dat in de afgelopen 12 maanden sociaal of politiek actief was.	Geen data
6.16 Percentage mensen met een beperking dat aangeeft sportplezier te beleven.	87% (lichamelijke beperking; 2024)
6.17 Percentage mensen dat tevreden is met het aanbod van Parasport/G-sport op de Nederlandse televisie.	Geen data
6.18 Percentage mensen dat tevreden is met het aantal mensen met een beperking dat een prominente/zichtbare functie heeft in de media.	Geen data

8.1 Sport en cultuur deelname kinderen

Indicator 6.1 Percentage kinderen met een beperking dat (wekelijks) sportieve en/of kunstzinnige/culturele activiteiten beoefent.

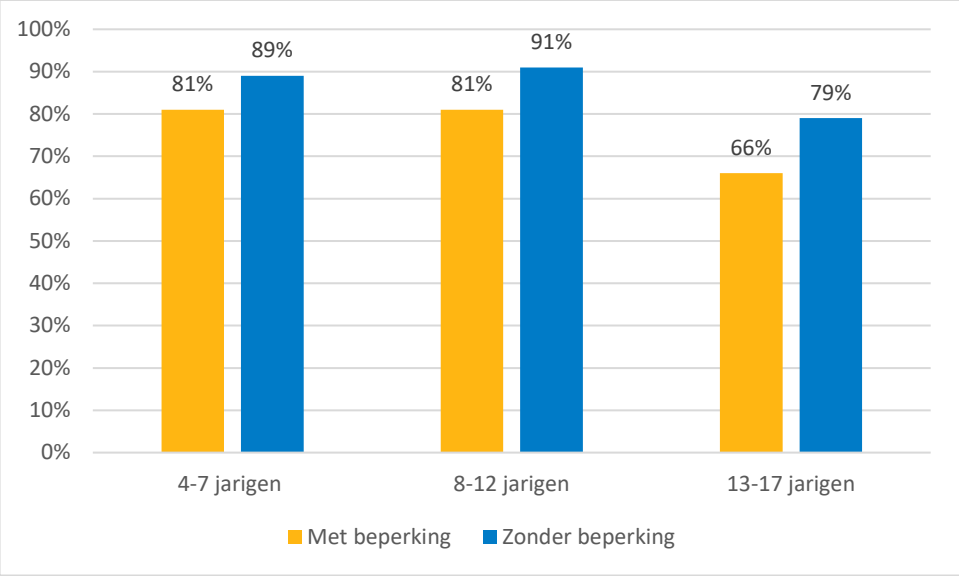
Een van de doelstellingen van de Nationale Strategie is dat cultuur, media, sport en bewegen en recreatie toegankelijk zijn voor alle mensen. De cijfers over kinderen met een beperking die wekelijks sportieve en/of kunstzinnige/culturele activiteiten beoefenen (buiten schooltijd) geven inzicht in hoe toegankelijk cultuur, media, sport en bewegen en recreatie zijn voor kinderen met een beperking, zowel om het zelf te doen en maken, als om het te ervaren.

Volgens representatief landelijk onderzoek sportte in 2025 63,5 procent van de kinderen van 4 tot en met 12 jaar met en zonder beperking wekelijks (49). In 2023 was dit 61,8 procent. In dit landelijke onderzoek is geen uitsplitsing beschikbaar naar kinderen met en zonder beperking.

Daarom zijn recente onderzoeken van het Mulier Instituut (50) en panelonderzoeken van de Stichting Het Gehandicapte Kind (51) gebruikt om informatie te vinden voor deze indicator; zie bijlage 1 voor meer informatie over deze databronnen. De uitkomsten van deze twee onderzoeken zijn niet één op één met elkaar te vergelijken, omdat zij onderling verschillen in onder meer doelgroepen (leeftijdsopbouw en definities van een beperking), vraagstelling, meetmomenten en onderzoeksopzet. De cijfers lenen zich daarom niet voor het berekenen van een gezamenlijke trend of voor directe kwantitatieve vergelijking, maar geven wel een indicatief beeld van het aandeel kinderen met en zonder beperking dat wekelijks sport of kunstzinnige of culturele activiteiten beoefent. Een andere kanttekening bij deze bronnen is dat de terminologie afwijkt van de indicator. Er zijn geen gegevens bekend van kinderen die deelnemen aan culturele activiteiten. Het Mulier instituut biedt wel informatie over kunstzinnige en creatieve activiteiten.

Bevindingen indicator 6.1
In 2023 sportte 81 procent van de kinderen tussen 4 en 12 jaar met een beperking wekelijks, ten opzichte van 66 procent van de 13- tot en met 17-jarigen (50). Het percentage kinderen zonder beperking dat wekelijks sportte, is hoger onder alle groepen (zie figuur 8.1).

Figuur 8.1 Het percentage kinderen dat wekelijks sport in 2023.

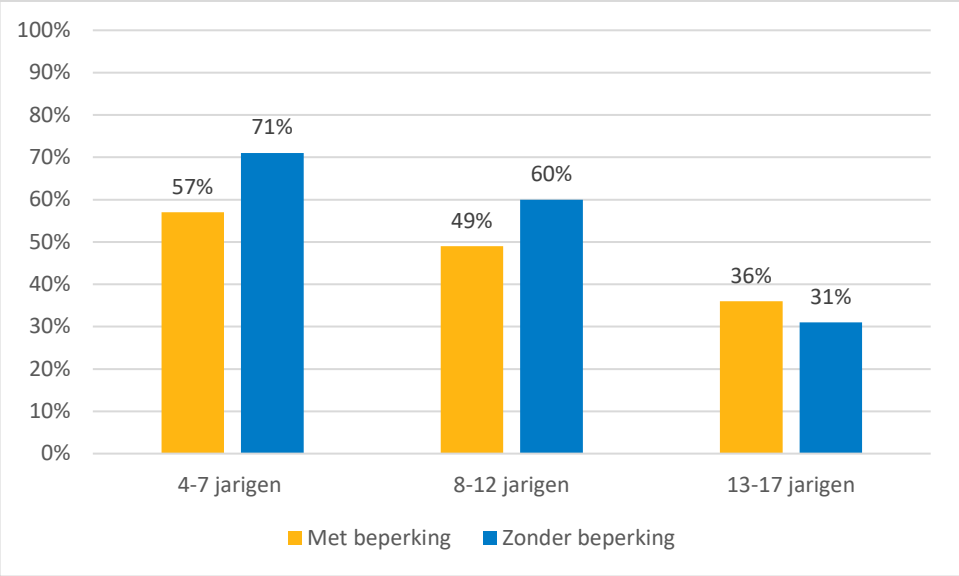

Bron: Rapport Vrijetijdsbesteding van kinderen met een beperking, Mulier Instituut in samenwerking met RIVM, 2025 (50).

Volgens meer recent panelonderzoek van Stichting het Gehandicapte Kind sportte in 2024 69 procent van de kinderen van 6 tot en met 18 jaar met een beperking wekelijks of vaker, tegenover 83 procent van de kinderen zonder beperking (51). De indicator 'kinderen die één keer per week of vaker sporten' is niet uitgevraagd in 2025. Deze percentages verschillen van de percentages van het Mulier Instituut (figuur 8.1), mogelijk door een ruimere definitie van sportieve activiteiten bij het Mulier (sport inclusief bewegen). Overkomst tussen de onderzoeken is dat meer kinderen zonder beperking wekelijks sporten.

Van de respondenten die hebben meegedaan aan het onderzoek van het Mulier Instituut heeft de helft in de twaalf maanden voorafgaand aan het onderzoek in 2023 een kunstzinnige of creatieve activiteit beoefend (50). Er zijn verschillen tussen de leeftijdsgroepen: in de leeftijdscategorie van 4 tot en met 12 jaar beoefenen meer kinderen zónder een beperking wekelijks kunstzinnige of creatieve activiteiten dan kinderen met een beperking. Bij de kinderen van 13 tot en met 17 jaar is dat juist andersom. Ook is te zien dat kinderen in deze leeftijdscategorie veel minder kunstzinnig en creatief actief zijn dan de twee jongere leeftijdsgroepen (zie figuur 8.2).

Figuur 8.2 Het percentage kinderen dat wekelijks kunstzinnige en creatieve activiteiten heeft beoefend, in 2024.

Bron: Rapport Vrijetijdsbesteding van kinderen met een beperking, Mulier Instituut in samenwerking met RIVM, 2025 (50).

Drie kwart van de kinderen zonder een beperking tussen 4 en 7 jaar schilderen/tekenen, bouwen iets of knutselen met papier, klei of karton (75-76%). Ouders van kinderen met beperking in diezelfde leeftijdscategorie rapporteren dat zij dat minder vaak doen (61-66%). Deze specifieke kunstzinnige en creatieve activiteiten nemen af met het ouder worden (50). Kinderen met een beperking bespelen vaker een muziekinstrument dan kinderen zonder een beperking, blijkt uit deze databron. Bijvoorbeeld bij 4-7-jarigen is dat respectievelijk 16 en 9 procent, bij 8-12-jarigen is het 22 om 18 procent en bij 13-17-jarigen nog meer, namelijk 28 om 27 procent.
Uit het onderzoek van de Stichting het Gehandicapt Kind komen echter iets andere cijfers. Deze onderzoekers vinden dat het percentage kinderen met en zonder beperking (6-18 jaar) dat muziekles volgt of een muziekinstrument speelt, dichter bij elkaar ligt (tabel 8.2) (51, 52).

Tabel 8.2 Het percentage kinderen dat muziekles volgt of een muziekinstrument speelt in hun vrije tijd in 2024 en 2025.

	2024	**2025**
Met beperking	14%	12%
Zonder beperking	15%	15%

Bron: Stichting het Gehandicapte Kind, 2024 (51); Stichting het Gehandicapte Kind, 2025 (52).

8.2 Samen sporten en cultuur kinderen

Indicator 6.2 Percentage kinderen met een beperking dat deelneemt aan sportieve en/of kunstzinnige/culturele activiteiten samen met kinderen zonder een beperking.

Een van de doelstellingen van de Nationale Strategie is dat cultuur, media, sport en bewegen en recreatie toegankelijk zijn voor alle mensen. Zowel om het zelf te doen en maken als om het te ervaren. Ook belangrijk is om zelf een keuze te kunnen maken welke sport of sportaanbieder het beste bij je past. Een databron die met regelmaat laat zien of mensen met een beperking kunnen meedoen met cultuur, media, sport en bewegen is daarbij bruikbaar, maar zegt nog onvoldoende over alle vormen van toegankelijkheid over de mate van eigen regie. Een trend van deelname die stijgt of daalt geeft enig inzicht of de toegankelijkheid beter of slechter wordt. Die trend sluit echter andere beïnvloedende factoren niet uit.

Het percentage kinderen met een beperking dat deelneemt aan sportieve en/of kunstzinnige en culturele activiteiten samen met kinderen zonder een beperking geeft enig inzicht in de mate van inclusiviteit van aanbieders van deze activiteiten.

Voor deze indicator is geen structurele landelijke databron beschikbaar. Daarom zijn een recent onderzoek van het Mulier Instituut en een panelonderzoek van Stichting het Gehandicapte Kind gebruikt; zie bijlage 1 voor meer informatie over de onderzoeken. Deze onderzoeken hebben overigens alleen gegevens over samen sporten en niet over gezamenlijke deelname van kinderen met en zonder beperking aan kunstzinnige en culturele activiteiten.

Bevindingen indicator 6.2
Van de sportende kinderen met een beperking is het merendeel (93%) lid van een ‘reguliere’ sportclub. Een groot aandeel van hen (92%) doet volgens dit onderzoek mee met het reguliere aanbod van de sportclub in een groep waarin ook kinderen zonder beperking sporten (50).

In 2024 sportte 34 procent van de sportende kinderen met een beperking met kinderen zonder een beperking op hetzelfde moment (51). Van de sportende kinderen zonder een beperking gaf 8 procent aan dat zij sporten met kinderen met een beperking op hetzelfde moment (zie tabel 8.3) (51).

Tabel 8.3 Ervaringen van sportende kinderen met en zonder een beperking bij het sporten in sportclub of vereniging in 2024.

	Percentage sportende kinderen met een beperking dat de stelling positief beantwoord	**Percentage sportende kinderen zonder een beperking dat de stelling positief beantwoord**
Ik sport met kinderen met een beperking.	58	6
Ik sport samen met kinderen met en zonder een beperking op hetzelfde moment/tijdstip.	34	8
Er zijn aparte trainingen/teams voor kinderen met een beperking	44	20

Bron: Stichting het Gehandicapte Kind, 2024 (51).

In 2025 gaf 37 procent van de sportende kinderen met een beperking aan in hun training samen te sporten met kinderen met en zonder een beperking. Van de sportende kinderen zonder een beperking gaf 17 procent aan samen te sporten met kinderen met en zonder een beperking (zie tabel 8.4) (52).

Tabel 8.4 Ervaringen van sportende kinderen met en zonder een beperking bij het sporten in sportclub of vereniging in 2025.

	Percentage sportende kinderen met een beperking dat de stelling positief beantwoord	**Percentage sportende kinderen zonder een beperking dat de stelling positief beantwoord**
In mijn training sporten kinderen met en zonder beperking sporten samen.	37	17
Bij mijn vereniging sporten kinderen met een handicap in een aparte groep (bijvoorbeeld G-team).	38	15
Bij mijn vereniging kom ik kinderen met en zonder handicap tegen.	49	25
Bij mijn vereniging worden activiteiten georganiseerd waar kinderen met en zonder handicap elkaar tegenkomen.	44	18

Bron: Stichting het Gehandicapte Kind, 2025 (52).

8.3 Lidmaatschap kinderen sportclub of vereniging

Indicator 6.3 Percentage kinderen met een beperking dat lid is van een (reguliere) sportclub/-aanbieder/-vereniging.

Een van de doelstellingen van de Nationale Strategie is dat cultuur, media, sport en bewegen en recreatie toegankelijk zijn voor alle mensen. Zowel om het zelf te doen en maken als om het te ervaren.

Lid worden van een sportclub of vereniging draagt bij aan inclusie en sociale ontwikkeling, zowel bij kinderen met een beperking als bij kinderen zonder een beperking. Wanneer dat in de buurt gebeurt, dan vergroot het ook nog de kans op vriendschappen in de buurt. Trainers, coaches en teamgenoten leren ook om te kijken naar mogelijkheden in plaats van naar de belemmeringen, wat bijdraagt aan een inclusieve samenleving. Met behulp van deze indicator wordt inzicht verkregen in welke mate kinderen met een beperking daadwerkelijk meedoen met het gewone dagelijkse leven – in dit geval met sport.

Deze indicator is samengesteld uit twee afzonderlijke indicatoren, namelijk indicator 3 en 4 van levensdomein 6 uit de indicatorrapportage (6). Voor deze indicator is geen structurele landelijke databron beschikbaar. Daarom zijn recente onderzoeken van het Mulier Instituut (50) en een panelonderzoek van Stichting het Gehandicapte Kind gebruikt (52); zie bijlage 1 voor meer informatie over deze onderzoeken.

Bevindingen indicator 6.3
Uit onderzoek van Stichting het Gehandicapte Kind blijkt dat in 2025 56 procent van de sportende kinderen met een beperking sport bij een club of vereniging (52). Van de sportende kinderen zonder beperking sport 78 procent bij een club of vereniging (zie tabel 8.5).

Tabel 8.5 Percentage kinderen met en zonder beperking dat sport in 2024 en 2025.

	2024	**2025**
	Kinderen die sporten bij een club of vereniging (%)	**Kinderen die sporten bij een club of vereniging (%)**
Met beperking	53	56
Zonder beperking	74	78

Bronnen: Stichting het Gehandicapte Kind, 2024 (51); Stichting het Gehandicapte Kind, 2025 (52).

Van de sportende kinderen met een beperking is volgens het panelonderzoek van het Mulier instituut in 2024 zeven procent lid van een sportclub speciaal voor kinderen met een beperking. Het merendeel (93%) van de kinderen is lid van een ‘reguliere’ sportclub (50).

8.4 Ervaren belemmeringen sport en cultuur

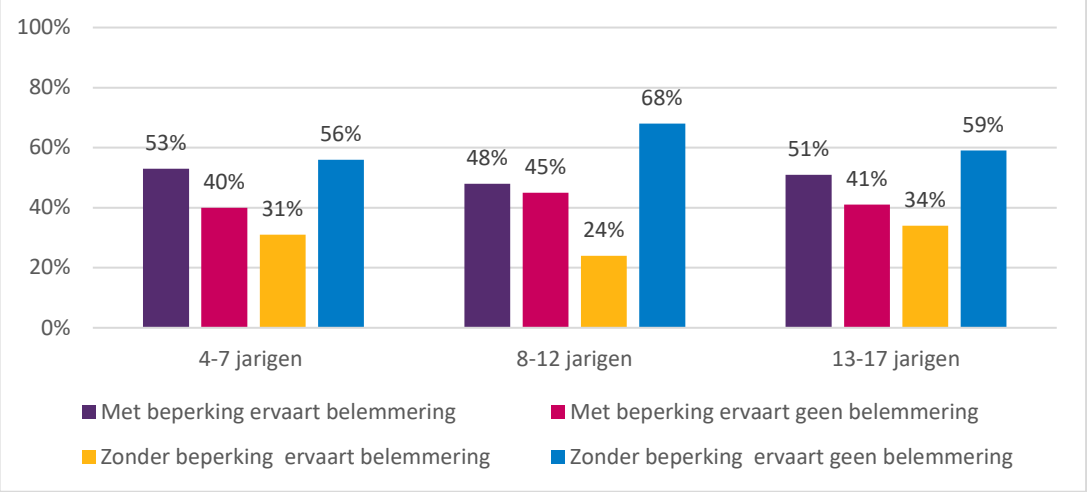
Indicator 6.5 Percentage kinderen met een beperking dat belemmeringen ervaart tijdens de sportieve en/of kunstzinnige/culturele activiteiten.

Een doel van de Nationale Strategie is dat cultuur, media, sport en bewegen en recreatie toegankelijk zijn voor alle mensen.
Door de belemmeringen structureel in kaart te brengen, kunnen maatregelen worden gekoppeld aan concrete problemen. Denk aan fysieke drempels van gebouwen, sociale drempels, zoals de deelnamemogelijkheden bij verenigingen en clubs of digitale drempels zoals niet-toegankelijke websites of ticketregistratiesystemen.

Voor deze indicator is geen structurele landelijke databron beschikbaar die dergelijke belemmeringen systematisch in kaart brengt. Recent onderzoek van het Mulier instituut biedt wel inzicht in de ervaren belemmeringen tijdens sportieve of kunstzinnige en creatieve activiteiten. Een panelonderzoek van Stichting het Gehandicapte Kind heeft kinderen met een beperking gevraagd naar redenen om niet te sporten. Hieronder staan de bevindingen van deze onderzoeken; zie bijlage 1 voor meer informatie over de onderzoeken.

Bevindingen indicator 6.5
De helft van de ouders van kinderen met een beperking (48-53%) geeft aan dat zij één of meer belemmeringen ervaren bij sportieve activiteiten of om sportieve activiteiten te gaan doen (50). Bij ouders van kinderen zonder beperking die sporten is dat 24-34 procent (zie figuur 8.3).

Figuur 8.3 Aandeel kinderen met en zonder beperking dat volgens hun ouders belemmeringen ervaart bij sportieve activiteiten (niet meegenomen is de antwoordcategorie 'weet niet'), in 2024.

Bron: Rapport Vrijetijdsbesteding van kinderen met een beperking, Mulier Instituut in samenwerking met RIVM, 2025 (50).

De belemmeringen die kinderen met een beperking volgens hun ouders ervaren, lopen uiteen. Meestal hebben ze met persoonlijke factoren te maken. Het kind:

- kan niet of minder goed sporten door de beperking of aandoening (12%);
- vindt de omgang met anderen lastig (9%);
- krijgt te veel prikkels tijdens sportieve activiteiten (8%);
- heeft geen behoefte aan of geen zin in sportieve activiteiten (6%);
- heeft geen of weinig tijd voor sportieve activiteiten (6%).

Uit het onderzoek van Stichting het Gehandicapte Kind onder niet-sportende kinderen uit 2024 (51) blijkt dat er enkele veelvoorkomende redenen zijn waarom zij niet aan sport doen. Kinderen geven vaak aan dat zij de energie missen om te sporten, dat hun handicap of chronische ziekte hen belemmert om mee te doen, of dat er geen passend sportaanbod in de buurt is (zie tabel 8.6). Niet-sportende kinderen zonder een beperking geven vaker aan dat zij niet sporten omdat ze sporten niet leuk vinden (44%), te druk zijn met andere dingen (23%), er geen energie voor hebben (25%) en/of dat het hen te veel tijd kost (21%) (niet in tabel).

Tabel 8.6 Redenen genoemd door de niet-sportende kinderen met een beperking waarom zij niet sporten (2024).

	Percentage kinderen met een beperking dat de reden noemt
Ik heb er geen energie voor.	42
Ik heb een handicap waardoor ik niet kan sporten.	36
Het is niet in de buurt/het is te ver weg.	28
Ik heb een chronische ziekte waardoor ik niet kan sporten.	17
Het is te duur.	13
Ik vind sporten niet leuk/ik heb een hekel aan sporten.	12
Ik heb het druk met andere dingen.	8
Mijn vrienden sporten niet/ik heb niemand om mee te sporten.	8
Ik kan momenteel niet sporten.	8
Het kost te veel tijd/ik heb er geen tijd voor.	7
Ik heb een blessure.	3
Bij de sportclub in de buurt was geen plek.	3
Anders, namelijk: (er is geen G-sport in de buurt, te veel prikkels, alleen aanbod in avond en dat red ik niet qua energie, geen sportaanbod voor mijn niveau).	32

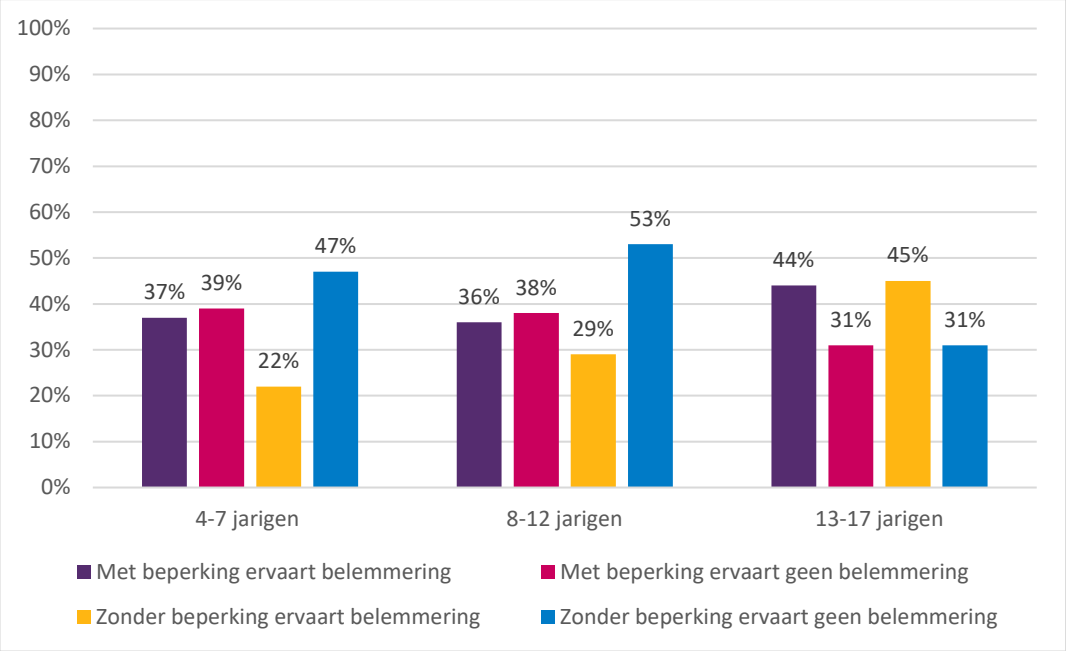
Bron: Stichting het Gehandicapte Kind, 2024 (51).

Een vijfde van de sportende kinderen met een beperking geeft aan niet de sport te doen die ze het allerliefst zouden willen doen (21%) (51). De meest genoemde reden is dat ze door hun handicap niet kunnen doen wat ze het liefste zouden willen. Ze hebben er de energie niet voor, het

is fysiek niet mogelijk om de sport uit te oefenen, maar ook locatie en onmogelijkheden vanuit clubs worden genoemd.

Het Mulier Instituut heeft ook navraag gedaan naar de belemmeringen die ouders van een kind met een beperking ervaren bij het deelnemen aan kunstzinnige en creatieve activiteiten (50). Gemiddeld over alle leeftijdscategorieën ervaren kinderen met een beperking volgens hun ouders vaker belemmeringen dan kinderen zonder een beperking (figuur 8.4).

Figuur 8.4 Aandeel kinderen met en zonder beperking dat volgens hun ouders belemmeringen ervaart bij kunstzinnige en creatieve activiteiten (niet meegenomen is de antwoordcategorie 'weet niet'), in 2024.

Bron: Rapport Vrijetijdsbesteding van kinderen met een beperking, Mulier Instituut in samenwerking met RIVM, 2025 (50).

Volgens ouders ervaren kinderen met een beperking het vaakst de volgende belemmeringen bij het beoefenen van kunstzinnige en creatieve activiteiten. Het kind:

- heeft geen behoefte aan of geen zin in kunstzinnige of creatieve activiteiten (15%);
- kan niet of minder goed kunstzinnige en creatieve activiteiten beoefenen door de beperking of aandoening (6%);
- heeft geen of weinig tijd voor kunstzinnige en creatieve activiteiten (6%);
- vindt kunstzinnige en creatieve activiteiten niet leuk (4%)
- is onzeker of kan het niet goed genoeg (4%).

Ook ouders zelf ervaren belemmeringen om hun kind kunstzinnige en creatieve activiteiten te laten doen (24% van de ouders van kinderen met een beperking ervaart belemmeringen). Het vaakst genoemd zijn:

- de belemmeringen die het kind zelf ervaart (12%);
- geen/weinig tijd (4%);
- te weinig geld (3%);

- kind is (soms) lastig te motiveren (2%);
- kind heeft begeleiding nodig (2%).

Daarnaast noemen ouders nog dat het perfectionisme van het kind en de beperkte fantasie van het kind met een beperking ook belemmerend kan zijn voor deelname aan kunstzinnige en creatieve activiteiten (50).

8.5 Regelmatig sporten

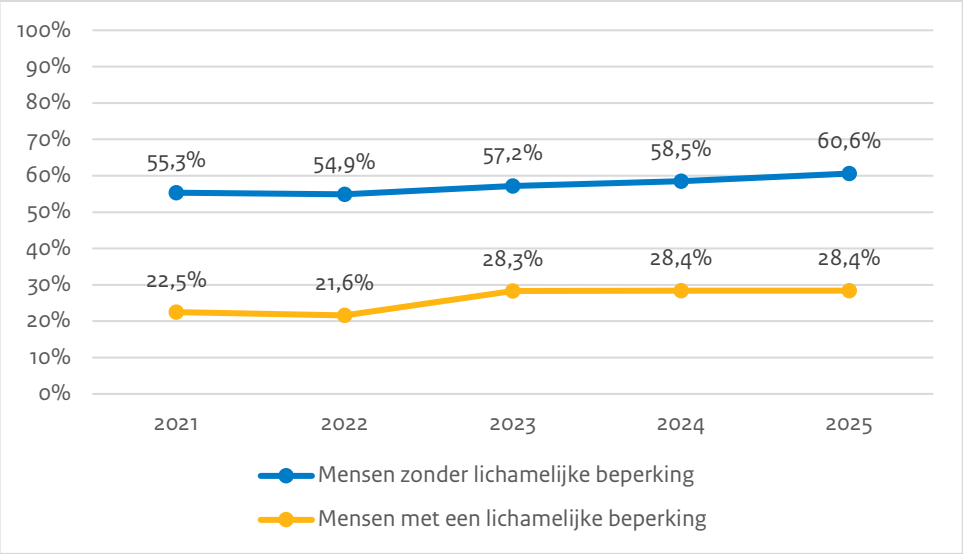
Indicator 6.6 Percentage mensen met een beperking dat met regelmaat sport.

De percentages mensen van 18 jaar en ouder met een beperking die aangeven wekelijks of maandelijks te sporten geven inzicht in de regelmaat waarin mensen met een beperking sporten. Interessant is om deze te vergelijken met de sportfrequentie van mensen zonder een beperking. Vanuit het VN-verdrag Handicap is er immers de verplichting om te zorgen voor gelijke toegang tot sport. Als mensen met een beperking veel minder vaak sporten dan mensen zonder beperking, wijst dat op de aanwezigheid van drempels. Dat kunnen persoonlijke factoren zijn maar ook de beperkte fysieke toegankelijkheid, kosten van sport of sportmateriaal, begeleiding, vervoersmogelijkheden, informatie, houding van sportaanbieders. Deze indicator maakt daarmee achterstanden zichtbaar en helpt beleidsmakers te onderbouwen waarom extra inzet op sport voor mensen met een beperking nodig is, bijvoorbeeld bij gemeenten, zorginstanties of sportbonden.

Voor deze indicator worden data gebruikt uit de Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor van de jaren 2021, 2023 en 2025 (53) voor wekelijkse sportdeelname. In bijlage 1 is meer informatie over deze databron opgenomen.

Bevindingen indicator 6.6
Van de mensen zonder lichamelijke beperking van 18 jaar en ouder sport in 2025 60,6 procent wekelijks. Van de mensen met een of meer lichamelijke beperkingen (motorisch, visueel en/of auditief) sport in 2025 28,4 procent wekelijks (zie figuur 8.5). Van de mensen met een motorische beperking, een auditieve beperking en een visuele beperking sport in 2025 respectievelijk 21,6 procent, 28,6 procent en 35,7 procent wekelijks (zie bijlage 3, tabel 6.1).

Figuur 8.5 Percentage mensen ouder dan 18 jaar met en zonder lichamelijke beperking dat wekelijks sport.

Bron: Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor, CBS en RIVM 2021-2025 (54).

8.6 Bezoek culturele instelling, attractie of horeca

Indicator 6.10 Percentage mensen met een beperking dat een culturele instelling, attractie of horecagelegenheid (uitgaan) bezoekt.

In de 'Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte' (Wgbh/cz) (55) is vastgelegd dat mensen met een beperking gelijke toegang en gelijke behandeling moeten krijgen op diverse terreinen, waaronder culturele instellingen, attracties, horeca, attractieparken et cetera. Dit houdt in dat organisaties en instellingen die toegankelijkheid voor mensen met een beperking moeten bewerkstelligen. Ook de Nationale Strategie benoemt deze toegankelijkheid.

Voor deze indicator zijn gegevens gebruikt uit de Vrijetijdsomnibus (VTO) van het CBS (56). Meer informatie over deze bron is te vinden in bijlage 1.

Bevindingen indicator 6.10
Het aandeel mensen met een (zelfgerapporteerde) beperking dat een culturele instelling, attractie of horecagelegenheid bezocht, was 70,1 procent in 2022 en 76,4 procent in 2024. Bij mensen zonder beperking lagen deze percentages hoger, met respectievelijk 87,7 procent en 90,6 procent (zie tabel 8.7). In beide jaren bezochten mensen die aangaven zich sterk belemmerd te voelen minder vaak een culturele instelling, attractie of horecagelegenheid dan mensen die de belemmering als licht ervaarden. Mensen met een beperking die slechts lichte belemmeringen ervaarden, bezochten in 2024 bijna net zo frequent een culturele instelling, attractie of horecagelegenheid (89,4%) als mensen zonder een beperking (90,6%).

Tabel 8.7 Het percentage mensen met een beperking dat een culturele instelling, attractie of horecagelegenheid (uitgaan) bezoekt ten opzichte van mensen zonder een beperking.

	Mensen met een beperking (%)	**Mensen met een beperking, licht belemmerd (%)**	**Mensen met een beperking, sterk belemmerd (%)**	**Mensen zonder een beperking (%)**
2022	70,1	79,8	63,5	87,7
2024	76,4	89,4	65,7	90,6

Bron: CBS (2026), Vrijetijdsomnibus (VTO) 2022, 2024. CBS Maatwerk (56).

Van het type culturele activiteiten dat mensen met een beperking bezoeken, is het bezoek aan een festival het laagst (24,6%) en het bezoek aan historische locaties het hoogst (49,6%). Ook voor mensen zonder een beperking is het bezoek aan historische locaties het hoogst (65,6%) en bezoek aan festivals het laagst (37,9%) (zie tabel 8.8).

Tabel 8.8 Percentage mensen met een beperking dat culturele activiteiten bezoekt (2024).

	Mensen met een beperking (%)	**Mensen zonder een beperking (%)**
Bezoek aan historische locaties	49,6	65,6
Bezoek aan voorstelling	47,9	62,5
Bezoek aan een museum	45,3	59,4
Bezoek aan een bibliotheek	32,5	40,5
Bezoek aan een festival	24,6	37,9

Bron: CBS, Vrijetijdsomnibus (VTO) 2022, 2024 (56).

8.7 Ervaren toegankelijkheid culturele instelling, attractie of horeca

Indicator 6.11 Percentage mensen met een beperking dat een culturele instelling, attractie of horecagelegenheid als zeer toegankelijk ervaart (van de mensen met een beperking die een culturele instelling, attractie of horecagelegenheid bezoeken).

Het VN-verdrag Handicap verplicht deelnemende landen om de volle en daadwerkelijke deelname aan cultuur, vrije tijd en sociaal leven te waarborgen, en de Nationale Strategie operationaliseert die verplichtingen in nationaal beleid. Het verzamelen van informatie voor deze indicator is van belang. Het geeft namelijk direct inzicht in de toegankelijkheid van het maatschappelijke en culturele leven voor mensen met een beperking, vanuit hun eigen perspectief.

Er zijn echter geen objectieve betrouwbare bronnen voor de feitelijke toegankelijkheid van deze instellingen en bedrijven. Voor deze indicator zijn daarom cijfers geraadpleegd van het Nivel Panel Samen Leven (20) en het Nivel Panel Samen Sterk (18). Er is in de panels gevraagd naar ervaringen met de toegankelijkheid van culturele instellingen, attracties of horecagelegenheden. De gegevens hebben overigens uitsluitend betrekking op de panelleden; er is geen weging toegepast. Zie bijlage 1 voor meer informatie over deze databronnen.

Bevindingen indicator 6.11
Het percentage mensen van 18 jaar en ouder met een lichamelijke beperking dat aangeeft dat culturele instellingen, attracties of horecagelegenheden zeer toegankelijk zijn, ligt in 2025 tussen de 63 en 67 procent (zie tabel 8.9) (24, 45). Voor mensen met een verstandelijke beperking ligt dit tussen de 59 en 70 procent

Tabel 8.9 Percentage mensen met een verstandelijke en lichamelijke beperking dat in 2025 heeft ervaren dat bij het bezoeken van een culturele instelling, attractie of horecagelegenheid deze zeer toegankelijk is.

	Mensen met een verstandelijke beperking	**Mensen met een lichamelijke beperking**
Restaurant, café of discotheek	59%	64%
Attractie	61%	66%
Bioscoop	70%	66%
Museum	63%	67%
Culturele voorstelling	63%	63%

Bronnen: Nivel Panel Samen Sterk, 2025 (18); Nivel Panel Samen Leven 2025 (20).

8.8 Representatie beperkingen televisie

Indicator 6.12 Aandeel mensen met een beperking dat is waar te nemen op televisie.

Deze indicator meet de zichtbaarheid van mensen met een beperking op televisie. Dit is belangrijk, omdat zichtbaarheid van mensen met een (waarneembare) beperking in de media een cruciale randvoorwaarde is voor sociale inclusie en gelijke behandeling, zoals verankerd in het VN-verdrag Handicap en uitgewerkt in de Nationale Strategie. Televisie speelt een centrale rol in beeldvorming en normstelling. Een lage zichtbaarheid kan bijdragen aan stereotypering, marginalisering en het ontbreken van rolmodellen, terwijl een grotere en meer diverse representatie inclusie kan versterken.

Vertegenwoordiging van mensen met een beperking op televisie wordt in Nederland bijgehouden door twee monitors: de Monitor Representatie van het Commissariaat voor de Media (57, 58) en de Monitor Diversiteit van de NPO (59). Beide monitors onderzochten via een steekproef onder televisieprogramma's de representatie van mensen met waarneembare beperkingen in televisieprogramma's. Het door de NPO geïnitieerde onderzoek deed dat alleen bij de eigen zenders, te weten NPO 1, 2 en 3, en houdt dit bij sinds 2021. Het Commissariaat voor de Media is in 2023 begonnen met het in kaart brengen van mensen met (waarneembare) beperkingen over alle programma's. Niet meegenomen in dit onderzoek zijn echter representatie in live sportregistraties, reclames, en programma's uit de genres fictie en kinderen; zie bijlage 1 voor meer informatie over deze bronnen.

Bevindingen indicator 6.12
Het aandeel mensen met een waarneembare beperking in non-fictie televisieprogramma's op alle televisiezenders en programmeringen was 0,7 procent in 2025 (58), dat was in 2023 0,6 procent (57). Er is ook gekeken naar welk type beperkingen het betrof (zie tabel 8.10).

Tabel 8.10 Verdeling naar type beperking onder mensen met een waarneembare beperking in non-fictie televisieprogramma's in 2023 en 2025.

	Percentage binnen aandeel mensen met waarneembare beperking in non-fictie tv-programma's 2023*	**Percentage binnen aandeel mensen met waarneembare beperking in non-fictie tv-programma's 2025***
Chronische ziekte	33	32
Verstandelijke beperking	26	12
Fysieke beperking	21	28
Zintuiglijke beperking	8	2
Overig (autisme, ADHD, depressies, NAH, spraakbeperking zoals stotteren)	13	26

*Door afrondingen van decimalen telt het totaal op tot 101%.
Bron: Commissariaat voor de Media, 2023 (57), Commissariaat voor de Media, 2025 (58).

Bij de NPO-zenders was het aandeel mensen met een waarneembare beperking 1,5 procent in 2024 (zie tabel 8.10). Mensen die volgens de NPO het meest in beeld zijn of actief onderdeel zijn van het televisieprogramma, zijn mensen met een chronische ziekte, een verstandelijke beperking of een mobiliteitsbeperking (59).

Tabel 8.11 Het percentage mensen met een (waarneembare) beperking dat is waar te nemen op NPO-zenders.

	Percentage mensen met waarneembare beperking op NPO- zenders (%)
2021	0,7
2022	0,9
2023	0,7
2024	1,5

Bron: NPO, 2025 (59).

8.9 Belemmeringen vrije tijd

Indicator 6.13 Percentage mensen met een beperking dat in de vrije tijd iets wil ondernemen, maar dat door belemmeringen niet kan.

Mensen met een beperking moeten volwaardig kunnen deelnemen aan alle aspecten van het leven, waaronder vrije tijd. De Nationale Strategie is er dan ook op gericht om (onder andere) fysieke, sociale en

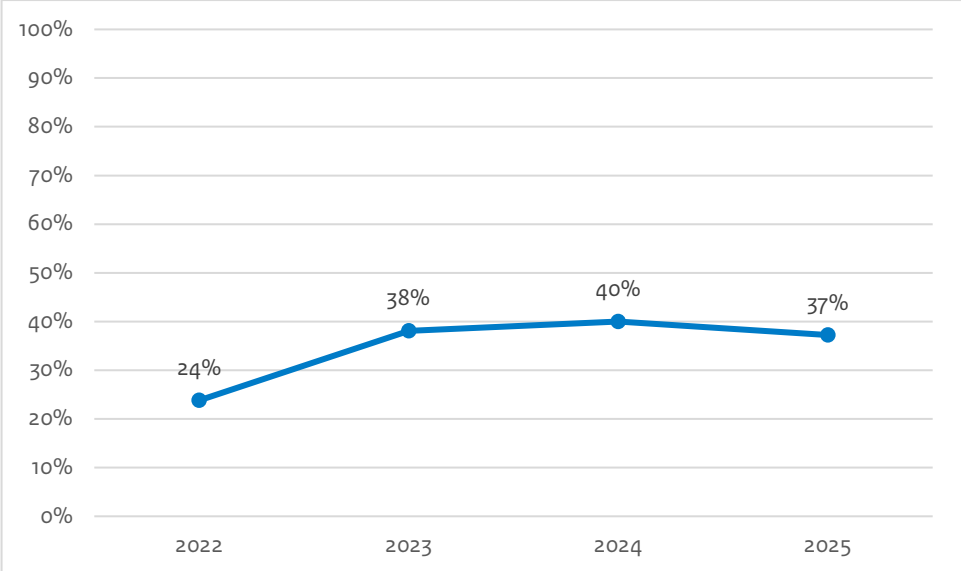
organisatorische belemmeringen weg te nemen. Juist om die reden is het nodig om bij te houden of belemmeringen toe- of afnemen.

Voor deze indicator zijn geen directe, representatieve landelijke cijfers beschikbaar. De beschikbare gegevens uit het Nivel Panel Samen Sterk (18) en het Nivel Panel Samen Leven (20) geven wel inzicht in het aandeel mensen met respectievelijk een lichamelijke of verstandelijke beperking dat belemmeringen ervaart bij het ondernemen van vrijetijds- of sportactiviteiten. Deze cijfers benaderen de indicator, maar meten niet expliciet of mensen door deze belemmeringen geheel afzien van deelname. De hier gepresenteerde uitkomsten moeten daarom worden opgevat als een indicatieve maat voor ervaren belemmeringen, en niet als een exacte kwantificering van het aandeel mensen dat door belemmeringen helemaal niet kan deelnemen. Daarnaast hebben de gegevens overigens uitsluitend betrekking op de panelleden; er is geen weging toegepast.

Het Mulier Instituut heeft dankzij toegevoegde vragen aan deze panels in 2024 inzicht verkregen in ervaren belemmeringen van mensen met respectievelijk een motorische beperking (60) en een verstandelijke beperking (61) bij het sporten. Deze data zijn ook gebruikt voor inzicht in belemmeringen bij het sporten in de vrije tijd; zie bijlage 1 voor meer informatie over de gebruikte bronnen.

Bevindingen indicator 6.13
Het aandeel mensen met een lichamelijke beperking dat ervaart dat er belemmeringen zijn wanneer zij iets willen ondernemen in hun vrije tijd ligt de afgelopen jaren tussen de 37 en de 40 procent. In 2022 was het met 24 procent mogelijk lager vanwege de nog aanwezige restricties door de coronapandemie (zie figuur 8.6).

Figuur 8.6 Percentage mensen van 15 jaar en ouder met een fysieke beperking die in de vrije tijd iets willen ondernemen maar belemmeringen ervaren, 2022-2025.

Bron: Nivel Panel Samen Sterk (2022, 2023, 2024, 2025) (18).

Het aandeel mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking dat ervaart dat er belemmeringen zijn wanneer zij iets willen ondernemen in hun vrije tijd was in 2025 54 procent. In 2023 was dat 59 procent (20).

65 procent van de mensen met een motorische beperking die in hun vrije tijd sporten, geeft aan dat zij een of meer belemmeringen ervaren. Van de niet-sporters met een motorische beperking ervaart 91 procent een of meer belemmeringen. De ervaren belemmeringen lopen uiteen, maar hebben meestal met de persoonlijke situatie van de respondent te maken. Ze kunnen bijvoorbeeld niet (altijd) deelnemen vanwege de lichamelijke beperking of hun gezondheid. Of ze hebben er geen energie voor (respectievelijk 54% en 28%). Ook de sporters met een motorische beperking ervaren deze belemmeringen het vaakst (respectievelijk 41% en 33%) (60).

Van de mensen met een verstandelijke beperking die sporten ervaart twee derde belemmeringen. Van hen ervaart 45 procent persoonlijke belemmeringen, hun beperking of gezondheid is de op een na meest genoemde belemmering. Van de sporters met een verstandelijke beperking ervaart 40 procent belemmeringen in de omgeving bij het beoefenen van de sportieve activiteiten. Uitdagingen rondom vervoer (12%) en beperkte mogelijkheden in de buurt (12%) worden door sporters met een verstandelijke beperking het vaakst genoemd (60). Van de mensen met een verstandelijke beperking die niet sporten is het ontbreken van activiteiten bij de (zorg)instelling een vaak genoemde belemmering.

8.10 Vrijwilligerswerk

Indicator 6.14 Percentage mensen met een beperking dat vrijwilligerswerk doet.

Net zoals het VN-verdrag Handicap legt ook de Nationale Strategie sterk de nadruk op de volwaardige en daadwerkelijke deelname van mensen met een beperking aan de samenleving. Vrijwilligerswerk is een concrete vorm van sociaal-culturele participatie, het leveren van een bijdrage aan de gemeenschap en het oefenen van rollen en verantwoordelijkheden in de samenleving. Daarnaast is vrijwilligerswerk en onderdeel van vrijetijdsbesteding voor sommige mensen. Het aandeel mensen met een beperking dat vrijwilligerswerk doet, kan inzicht geven in hoeverre deze groep daadwerkelijk aan het maatschappelijk leven kan meedoen, ook buiten betaalde arbeid of formeel onderwijs om. Een lage participatie kan wijzen op belemmeringen in toegankelijkheid, ondersteuning of sociale inclusie.

De data voor deze indicator zijn afkomstig uit de Aanvullende module Bewegen en Ongevallen van de Leefstijlmonitor van de jaren 2021, 2023 en 2025 (53). Meer informatie over de gebruikte databron staat in bijlage 1.

Bevindingen indicator 6.14
In 2025 deed 19,8 procent van de mensen met een beperking vrijwilligerswerk, tegenover 21,0 procent van de mensen zonder beperking (zie tabel 8.12).

Tabel 8.12 Percentage mensen met en zonder beperking dat vrijwilligerswerk doet, per jaar.

	Mensen met beperking (%)	**Mensen zonder beperking (%)**
2021	18,9	20,0
2023	20,6	20,4
2025	19,8	21,0

Bron: Leefstijlmonitor aanvullende module Bewegen en Ongevallen, CBS, RIVM en VeiligheidNL, 2021-2025 (Bewerking RIVM) (53).

Mensen met een milde (niet ernstige) beperking doen vaker vrijwilligerswerk dan mensen met een ernstige beperking. Dit percentage ligt dichter bij het niveau van mensen zonder beperking (zie bijlage 3, tabel 6.2).

Zowel bij mensen mét als bij mensen zonder een beperking zijn de verschillen in het percentage dat vrijwilligerswerk doet tussen mannen en vrouwen klein (zie bijlage 3, tabel 6.3).

Zowel bij mensen met als bij mensen zonder beperking is er een duidelijk leeftijdspatroon: jongeren (12–24 jaar) en 25–44-jarigen doen relatief weinig vrijwilligerswerk. Het aandeel vrijwilligerswerk is het hoogst bij 65-plussers. Bij 65-plussers valt op dat mensen zonder beperking aanzienlijk vaker vrijwilligerswerk doen dan 65-plussers met een beperking (zie bijlage 3, tabel 6.4).

8.11 Sportplezier

Indicator 6.16 Percentage mensen met een beperking dat aangeeft sportplezier te beleven.

In het licht van het VN-verdrag Handicap en de Nationale Strategie is het van belang om niet alleen te kijken óf mensen met een beperking sporten, maar ook in hoeverre zij hieraan plezier beleven. Het VN-verdrag benadrukt volwaardige en gelijkwaardige participatie, waarbij kwaliteit van leven en inclusie centrale uitgangspunten zijn.

Sportplezier geeft een indicatie van de ervaren kwaliteit van de sportdeelname en de mate waarin mensen met een beperking zich welkom, geaccepteerd en serieus genomen voelen binnen het sportaanbod. Wanneer relatief weinig sportplezier wordt gerapporteerd, kan dit erop wijzen dat het aanbod onvoldoende aansluit bij de wensen en mogelijkheden van mensen met een beperking. Of dat zij te maken hebben met belemmeringen en negatieve (sociale) ervaringen in de sportcontext. Door deze indicator systematisch te monitoren, is te volgen of beleid gericht op inclusief sporten niet alleen leidt tot meer deelname, maar ook tot een positieve en betekenisvolle sportervaring voor mensen met een beperking. Dit is in lijn met de doelstellingen van het VN-verdrag Handicap en de Nationale Strategie.

Voor deze indicator zijn data uit twee bronnen gebruikt. Enerzijds de aanvullende module Bewegen en Ongevallen van de Leefstijlmonitor van het RIVM, Veiligheid.NL en het CBS van de jaren 2021, 2023 en 2025. In deze bron wordt een rapportcijfer uitgevraagd voor het plezier in sportbeoefening. Anderzijds is het Nivel Panel Samen Sterk gebruikt. In dit panel worden ervaringen en beleving van mensen met een beperking ten aanzien van sport en bewegen uitgevraagd. De gegevens hebben overigens uitsluitend betrekking op de panelleden; er is geen weging toegepast. Zie voor meer informatie over de databronnen bijlage 1.

Er is geen informatie over sportplezier beschikbaar van mensen met een verstandelijke beperking.

Bevindingen indicator 6.16
In 2025 wordt het plezier in sporten door Nederlanders van 12 jaar en ouder beoordeeld met een gemiddeld rapportcijfer van 7,4. Over de jaren lijkt het plezier dat Nederlanders hebben in het beoefenen van sport redelijk stabiel. Mensen met een lichamelijke beperking (12 jaar en ouder) gaven het plezier in sporten gemiddeld een 5,7 (zie tabel 8.12).

Tabel 8.13 Gemiddeld rapportcijfer van de Nederlandse bevolking van 12 jaar en ouder, met en zonder lichamelijke beperking, voor plezier beleven aan zelf sporten.

	Lichamelijke beperking	**Zonder een lichamelijke beperking**
2021	5,1	7,2
2023	5,8	7,4
2025	5,7	7,4

Bron: Aanvullende module Bewegen en Ongevallen van de Leefstijlmonitor (RIVM, VeiligheidNL en CBS), 2021-2025 (62).

Van de mensen met een lichamelijke beperking gaf 87 procent aan dat zij plezier in sport beleven (24).

8.12 Reflectie Levensdomein 6

In de Nationale Strategie wordt met levensdomein 6 Cultuur, media, vrije tijd, sport en bewegen benadrukt dat volwassenen en kinderen met een beperking, net als ieder ander kunnen meedoen aan het culturele leven, aan recreatie, vrije tijd en sport. De Nationale Strategie onderstreept het belang van deelname aan sport, beweging, media, cultuur en andere activiteiten in de vrije tijd voor mensen met een beperking en stelt dat zij op gelijke basis met anderen moeten kunnen deelnemen. De beschikbare bronnen voor de indicatoren van dit levensdomein, waarin vooral de vergelijking tussen mensen mét en zonder beperking gemaakt kan worden, zijn helaas zeer beperkt.

Zo laten de resultaten zien dat een aanzienlijk deel van de kinderen en volwassenen met een beperking lijkt te participeren in kunstzinnige en culturele activiteiten, maar dat structurele, representatieve gegevens ontbreken. Bij kinderen is er slechts indicatief inzicht op basis van panelonderzoeken. Het ontbreken van landelijke, gestandaardiseerde metingen met voldoende respons maakt het onmogelijk om betrouwbare

trends of uitsplitsingen naar type beperking, leeftijd, gender of sociaaleconomische achtergrond vast te stellen.

Ongeveer zeven op de tien volwassenen met een beperking bezoekt culturele instellingen, attracties of horecagelegenheden. Dat is minder dan mensen zonder een beperking. Dit kan wijzen op feitelijke ontoegankelijkheid of onvoldoende redelijke aanpassingen van de genoemde plekken. Daarbij valt op dat mensen die in lichte mate belemmeringen ervaren bij het doen van activiteiten in het dagelijkse leven bijna even vaak deelnemen als mensen zonder beperking, terwijl mensen die sterke belemmeringen ervaren duidelijk achterblijven. Dit wijst op een belangrijke differentiatie binnen de groep mensen met een beperking: het zijn vooral degenen met sterke beperkingen die minder deelnemen. Twee derde van de mensen met een beperking die culturele instellingen, attracties of horecagelegenheden met regelmaat bezoeken vinden deze toegankelijk.

Sportdeelname vormt een van de meest zichtbare gebieden van ongelijkheid. Het aandeel volwassenen en kinderen met een beperking dat sport, is aanmerkelijk minder dan bij mensen zonder beperking. Uit de panelonderzoeken lijkt de wekelijkse sportdeelname van kinderen met een beperking relatief hoog (rond 66–81%), maar deze percentages zijn niet vergelijkbaar met cijfers uit de Gezondheidsenquête/ Leefstijlmonitor. Ze zijn mogelijk niet geheel representatief. Ook het aandeel kinderen dat sport in clubverband is lager bij kinderen met een beperking dan bij kinderen zonder beperking. Dat geldt ook voor de data over sportdeelname bij volwassenen.

Inclusie in sport lijkt zich te ontwikkelen, veel kinderen sporten bij een reguliere sportvereniging. Maar samen sporten met kinderen zonder een beperking is nog geen vanzelfsprekendheid. Een substantiële groep kinderen met een beperking sport in aparte groepen of teams, terwijl minder dan de helft aangeeft samen te sporten met kinderen zonder beperking.

Belemmeringen bij sport zijn omvangrijk. De helft van de ouders van sportende kinderen met een beperking rapporteert belemmeringen. De belangrijkste redenen zijn gerelateerd aan de beperking zelf (niet of minder goed kunnen sporten, beperkte energie), sociale factoren (omgang met anderen, prikkels) en praktische omstandigheden (tijd, aanbod, kosten, afstand). Onder niet-sportende kinderen met een beperking ligt de ervaren drempel om te sporten nog hoger: energiegebrek, handicap/chronische ziekte en gebrek aan passend aanbod in de buurt zijn meest genoemde redenen om niet te sporten. Bij volwassenen met een lichamelijke of verstandelijke beperking ervaart een grote meerderheid belemmeringen bij sport, ook onder degenen die wél actief zijn.

Sportplezier voor mensen met een beperking neemt, ondanks de lagere sportdeelname dan mensen zonder een beperking, de afgelopen jaren toe. Hoewel mensen met een beperking hun plezier in sport lager beoordelen dan de algemene bevolking, wordt deze beoordeling wel over de tijd positiever. Wanneer de nu ervaren drempels worden

weggenomen en passend aanbod beschikbaar is, kan sport een belangrijke bron van kwaliteit van leven zijn.

In hun vrije tijd ervaren mensen met een beperking veelvuldig belemmeringen wanneer zij iets willen ondernemen. Bij mensen met een lichamelijke beperking ligt het aandeel dat hierbij belemmeringen ervaart structureel rond de 37–40 procent. Bij mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking rond de 54–59 procent. De belemmeringen zijn zowel persoonlijk (beperking, gezondheid, energie, motivatie) als contextueel (vervoer, aanbod in de buurt, organisatie bij instellingen). Vooral mensen die niet sporten of weinig deelnemen aan activiteiten geven aan dat hun beperking, energiegebrek en gebrek aan passend of nabij aanbod hen verhinderen om te doen wat zij willen.

Vrijwilligerswerk vormt een belangrijke indicator van maatschappelijke participatie. Hier zijn verschillen tussen mensen met en zonder beperking relatief klein. De kloof is het grootst bij mensen met een ernstige beperking en bij 65-plussers met een beperking. Dit wijst erop dat juist in latere levensfasen en bij zwaardere beperkingen de toegang tot vrijwillige, sociale rollen beperkter is, wat de volwaardige participatie in de samenleving kan ondermijnen.

Ervan uitgaande dat minimaal 12 procent van de bevolking in Nederland een beperking heeft, blijft de zichtbaarheid van mensen met een waarneembare beperking in de televisieprogrammering sterk achter bij hun aandeel in de samenleving. Dit betekent dat mensen met een beperking sterk onder gerepresenteerd zijn en dat er geen sprake is van zichtbare inclusie in de media. Niet-waarneembare beperkingen (psychisch, cognitief, chronisch) blijven voor een groot deel buiten beeld in de media en daarmee in de onderzoeken. En ook andere mediavormen (online video, streaming, sociale media, kranten en tijdschriften) krijgen weinig aandacht bij structurele onderzoeken naar het in beeld brengen van het aandeel mensen met een beperking. De resultaten geven daarmee vooral inzicht in de waarneembare vertegenwoordiging van mensen met een beperking binnen een specifiek deel van het medialandschap. Ze zijn niet zonder meer te generaliseren naar alle mensen met een beperking, of naar media in het algemeen. Deze sterke ondervertegenwoordiging van mensen met een (waarneembare en niet-waarneembare) beperking in de media laat zien dat inclusie niet alleen een kwestie is van fysieke en praktische toegankelijkheid, maar ook van beeldvorming, herkenning en sociale norm. Mensen met een beperking zijn in het culturele en medialandschap nauwelijks zichtbaar als vanzelfsprekend onderdeel van de samenleving.

De resultaten wijzen op een structurele en hardnekkige kloof tussen mensen met en zonder beperking als het gaat om cultuur, media, vrije tijd en sport. Waar deelname onder mensen met lichte beperkingen soms nog relatief dicht bij die van mensen zonder beperking ligt, blijven mensen met ernstige of sterke beperkingen duidelijk achter. Juist voor hen ontbreekt vaak passend aanbod en worden belemmeringen het meest ervaren.

Veel uitkomsten gaan over mensen die al deelnemen aan activiteiten (sporten, uitgaan, cultuur bezoeken). Daardoor blijft onderbelicht hoe groot de groep is die helemaal niet participeert, bijvoorbeeld vanwege ontoegankelijkheid, kosten, gebrek aan energie, schaamte of gebrek aan aanbod in de buurt. De monitor geeft daarom slechts beperkt zicht op daadwerkelijke uitsluiting en onbenutte participatiemogelijkheden.

Kanttekeningen en hiaten bij gebruikte data
Ondanks de grote hoeveelheid informatie zijn er belangrijke hiaten in de monitoring van dit levensdomein:

- De bestaande panelonderzoeken onder kinderen en volwassenen met een beperking bereiken vooral mensen (of ouders) die in staat zijn digitale vragenlijsten in te vullen en daartoe gemotiveerd zijn. Hierdoor zijn de ervaringen van mensen (volwassenen en kinderen) met ernstige cognitieve, psychische of gecombineerde beperkingen, en van mensen in meer kwetsbare sociale of institutionele posities, waarschijnlijk ondervertegenwoordigd.
- Bij de data van de Nivel panels is geen weging toegepast. De cijfers hoeven daarom niet als volledig representatief voor alle mensen met een beperking in Nederland te worden geïnterpreteerd. Waar wordt gesproken over ‘mensen met een (lichamelijke/verstandelijke) beperking’, gaat het om de panelleden met een beperking.
- Er is geen structurele koppeling tussen ervaren toegankelijkheid (bijvoorbeeld ‘twee derde vindt het toegankelijk’) en objectief gemeten toegankelijkheid (fysieke, sociale, financiële, informatieve drempels). Daardoor blijft onduidelijk in hoeverre positieve beoordelingen het gevolg zijn van daadwerkelijk inclusieve voorzieningen, of van een beperkte verwachtingswaarde of eigen aanpassingsgedrag van mensen met een beperking.
- In de huidige monitoring is weinig aandacht voor intersecties: verschillen naar sociaaleconomische positie, etniciteit, migratieachtergrond, gender, lhbtiqa+-status en type woonsetting (zelfstandig, bij ouders, instelling) worden nauwelijks in samenhang met beperking en participatie in kaart gebracht. Dit belemmert inzicht in welke subgroepen het meest uitgesloten raken van cultuur, sport en activiteiten in de vrije tijd.
- Voor mediarepresentatie beperken de data zich tot waarneembare beperkingen in een deel van het traditionele medialandschap (televisie). Er is geen systematisch inzicht in representatie in streamingdiensten, sociale media, online content en reclame, terwijl juist daar veel beeldvorming plaatsvindt.

Hiaten in dataverzameling bij kinderen
Er is geen representatieve structurele landelijke databron voor:

- deelname aan sport en beweeg activiteiten van kinderen met en zonder beperking inclusief type en/of ernst van de beperking;
- deelname aan kunstzinnige, creatieve en culturele activiteiten van kinderen met en zonder beperking;
- deelname aan reguliere sport- en cultuurverenigingen inclusief type en/of ernst van de beperking;

- de omvang van samen sporten van kinderen met een beperking met kinderen zonder een beperking of samen deelnemen aan kunstzinnige, creatieve of culturele activiteiten;
- ervaren belemmeringen door kinderen of hun ouders bij activiteiten in sport, cultuur en vrije tijd.

Er ontbreekt een indicator in deze monitor over (toegankelijke) speelmogelijkheden voor kinderen met een beperking in hun buurt en de mate van bewegen.

Hiaten in dataverzameling bij volwassenen
Er is geen representatieve en structurele landelijke databron voor:

- mensen met en zonder een beperking die willen sporten in georganiseerd verband maar belemmeringen ervaren;
- inzicht in het aantal mensen met een beperking dat sociaal of politiek actief was in de afgelopen 12 maanden;
- tevredenheid van mensen met een beperking over het aanbod van Parasport/G-sport op Nederlandse televisie en andere media;
- inzicht in sportplezier bij mensen met een verstandelijke beperking;
- objectief gemeten belemmeringen voor mensen met een beperking bij het (willen) beoefenen van sport, kunstzinnige of culturele activiteiten en/of in de vrije tijd;
- ervaringen en percepties van mensen met een beperking over mediarepresentatie en herkenning;
- het aantal mensen (18+) met een beperking dat lid is van een vereniging en/of deelneemt aan verenigingsactiviteiten.

Voor deze monitor worden binnen dit levensdomein indicatoren gemist over:

- Het bewegen van mensen (15 jaar en ouder) met en zonder beperking, zoals fietsen en lopen in de vrije tijd of naar school, sport of werk.
- Stigmatisering van mensen met een beperking.

Aanbevelingen
In deze paragraaf volgen aanbevelingen om de monitoring van het levensdomein Cultuur, media, vrije tijd, sport en bewegen te verbeteren. Het gaat zowel om aanpassingen aan bestaande indicatoren in de monitor, als om adviezen richting databronnen en betrokken partijen voor betere dataverzameling en het opzetten van nieuwe onderzoeken. Voor de uitvoering ligt een rol bij verschillende partijen: landelijke ministeries voor regie, opdracht en financiering van nieuwe en/of aanvullende onderzoeken; beheerders van databronnen voor aanpassing van indicatoren en dataverzameling, en gemeenten en uitvoeringsorganisaties voor toepassing en verdere uitwerking in beleid en praktijk.

- Gezien de ambities van de Nationale Strategie is versterking van structurele, representatieve dataverzameling noodzakelijk voor het bepalen van deelname aan sport, kunst- en cultuuractiviteiten en vrije tijd, met aandacht voor kinderen en verschillende typen beperkingen. Het opzetten van een dergelijke representatieve dataverzameling is een randvoorwaarde om

ontwikkeling in participatie en inclusie in dit levensdomein adequaat te volgen en beleid doelgericht bij te sturen.
- Ontwikkel, in samenwerking met sport- en cultuursectoren, een landelijke monitor waarin objectieve toegankelijkheidskenmerken van locaties (bijvoorbeeld fysieke toegankelijkheid, beschikbaarheid van ondersteuning, prijsniveau, bereikbaarheid) worden gekoppeld aan de participatie van mensen met een beperking. Gebruik deze inzichten om sport- en cultuurorganisaties te adviseren en ondersteunen bij het doen van aanpassingen in hun fysieke en sociale omgeving ten behoeve van de participatie van mensen met een beperking.
- Bevorder dat grote landelijke databronnen (Gezondheidsenquête, Leefstijlmonitor, Gezondheidsmonitors, Vrijetijdsomnibus, Sociale Samenhang en Welzijn) het kenmerk 'beperking' standaard opnemen. Bij voorkeur via een internationaal erkende maat, zoals de WGSS, en dat uitsplitsingen standaard worden gerapporteerd.
- Combineer kwantitatieve monitoring structureel met kwalitatief onderzoek en ervaringsdeskundige input. Zo wordt duidelijk welke ervaringen, drempels en successen schuilgaan achter de cijfers en waar beleidsinterventies werkelijk het verschil kunnen maken
- De inrichting van een structurele landelijke monitor voor sport- én cultuurparticipatie van kinderen en volwassen met en zonder een beperking kan helpen om gerichte maatregelen te ontwikkelen en inclusie te verbeteren. Het Mulier Instituut en het RIVM hebben hiervoor voor kinderen een voorzet gedaan (63).
- Voeg aan deze monitor een indicator toe voor bewegen van kinderen en volwassenen met een beperking. Denk daarbij aan het aantal inclusieve speeltuinen, frequentie en plezier van buitenspelen, of actief naar school en werk. Data voor buitenspelen in de buurt is beschikbaar via Stichting het Gehandicapte Kind.
- Om zicht te krijgen op gelijkwaardigheid in participatie is het noodzakelijk dat sport, bewegen, kunstzinnige, creatieve en culturele activiteiten van mensen met en zonder beperking systematisch met elkaar worden vergeleken. Ook bij kinderen. Het kenmerk 'beperking' wordt nu nog niet standaard meegenomen in landelijke monitors en onderzoeken, en niet alle onderzoeksinstituten kennen de mogelijkheden of noodzaak. Aanbevolen wordt om deze noodzaak en de beschikbare meetinstrumenten expliciet op te nemen in subsidieregelingen en onderzoeksopdrachten. In lijn met het VN-verdrag Handicap zou het gebruik van een gestandaardiseerde maat zoals de WGSS hierbij verplicht moeten worden.
- Stimuleer dat mediabedrijven en omroepen systematisch gegevens verzamelen over representatie van mensen met waarneembare én niet-waarneembare beperkingen.

9 Levensdomein 7 Veiligheid en rechtsbescherming

Kernbevindingen

- Het percentage websites en apps van overheidsinstanties dat voldoet aan toegankelijkheidseisen is 10 procent. Dit terwijl juist bij rampen en strafbare feiten veilige, begrijpelijke en digitaal toegankelijke overheidscommunicatie voor mensen met een beperking cruciaal is om tijdig medische hulp en politie te kunnen bereiken.
- Voor een compleet beeld van de veiligheid en rechtsbescherming van mensen met een beperking ontbreken belangrijke gegevens over ervaren discriminatie en geweld. Het is onduidelijk hoe toegankelijk bezwaar- en klachtenprocedures zijn.
- Er is geen zicht op de toegankelijkheid van gebouwen en functies van organisaties die opereren binnen het rechtssysteem.

Dit hoofdstuk beschrijft de resultaten van levensdomein 7 Veiligheid en rechtsbescherming. Voor dit
levensdomein zijn 8 indicatoren vastgesteld (zie tabel 9.1). Indicatoren waarvoor geen data beschikbaar zijn, staan niet beschreven in de tekst.

Levensdomein 7 richt zich erop dat het recht voor iedereen gelijk en toegankelijk moet zijn. Er moeten voldoende voorzieningen zijn voor mensen met een beperking, zodat zij toegang hebben tot informatie, advies en ondersteuning, en een beslissing van een neutrale instantie zoals een rechter. Denk bij ondersteuning aan juridisch advies of rechtsbijstand. Ook bezwaar- en klachtenprocedures moeten toegankelijk zijn. Als de veiligheid in het geding is door rampen of strafbaarheden is toegang naar (medische) hulp en politie gegarandeerd voor mensen met een beperking. Er is passende hulp en ondersteuning. In tijden van crisis is naast het veiligheidsbeleid ook de communicatie inclusief.

Tabel 9.1 Samenvattende tabel met indicatoren-uitkomsten over het levensdomein 7 Veiligheid en rechtsbescherming.

Indicator	**Meest recent cijfer**
7.1 Percentage websites en apps van overheidsinstanties dat volledig voldoet aan toegankelijkheidseisen.	10% (2026)
7.2 Aantal meldingen door mensen met een beperking over ervaren discriminatie bij rechtbanken, bij overheidsdiensten, en bij landelijke communicatie.	19,4% (CRvdM, 2025) 10% (ADV, 2025)
7.3 Percentage mensen met een beperking (vrouwen, meisjes van 16 jaar en ouder en lhbtiqa+ personen) dat huiselijk en seksueel geweld heeft ervaren.	Geen gegevens
7.4 Percentage mensen met een auditieve en visuele beperking dat ervaart dat ondersteuning en hulpmiddelen (gebarentolk, schrijftolken of schrijfapparatuur) niet standaard beschikbaar zijn bij overheidsloketten, rechtbanken of andere belangrijke publieke diensten.	Geen gegevens
7.5 Percentage openbare (gemeentelijke) gerechtsgebouwen dat toegankelijk is voor mensen met een beperking.	Geen gegevens
7.6 Percentage mentoren, bewindvoerders en curatoren dat voldoende toegerust is om aan hun taak te voldoen.	Geen gegevens
7.7 Percentage mensen met een beperking onder bewind en curatele dat ervaart voldoende ondersteund te worden in het maken van eigen keuzes naar vermogen.	Geen gegevens
7.8 Het aantal meldingen van het ervaren van geweld, misbruik, uitbuiting of verwaarlozing van mensen met een beperking vanwege het hebben van een beperking.	Geen gegevens

9.1 Digitale toegankelijkheid overheidswebsites

Indicator 7.1 Percentage websites en apps van overheidsinstanties dat volledig voldoet aan toegankelijkheidseisen.

Een van de doelstellingen van de Nationale Strategie van de implementatie van het VN-verdrag Handicap is dat in tijden van crisis mensen met een beperking net zo veilig zijn als ieder ander. Hierbij is het van belang dat informatie en communicatie van de overheid ook voor mensen met een beperking vindbaar, toegankelijk en begrijpelijk is.

Sinds juli 2018 is bij wet vastgelegd dat overheidsorganisaties hun websites en apps, inclusief alle content, toegankelijk maken en houden. Om te bewijzen dat een website of app voldoet aan de digitale toegankelijkheidseisen zorgt de eigenaar ervoor dat er een geldig toegankelijkheidsonderzoek wordt gedaan en de toegankelijkheidsverklaring wordt gepubliceerd (zie tekstkader 9.1 Digitale toegankelijkheidseisen).

Tekstkader 9.1 Digitale toegankelijkheidseisen

Digitale toegankelijkheidseisen
Een toegankelijkheidsverklaring toont aan in welke mate een website of app voldoet aan de wettelijke toegankelijkheidseisen. Dit wordt aangegeven met een score A, B, C, D of E.

A: de website of app is onderzocht en voldoet volledig. Er zijn geen fouten.
B: de website of app is onderzocht en voldoet gedeeltelijk. Er moeten nog een aantal fouten worden opgelost.
C: de website of app heeft eerste maatregelen genomen. Binnen 6 maanden wordt de website of app onderzocht.
D: de website of app voldoet niet.
E: de verplichte toegankelijkheidsverklaring ontbreekt geheel.

Websites en apps van de overheid mogen status A, B of C hebben. Dat is bepaald in de wet voor digitale toegankelijkheid.

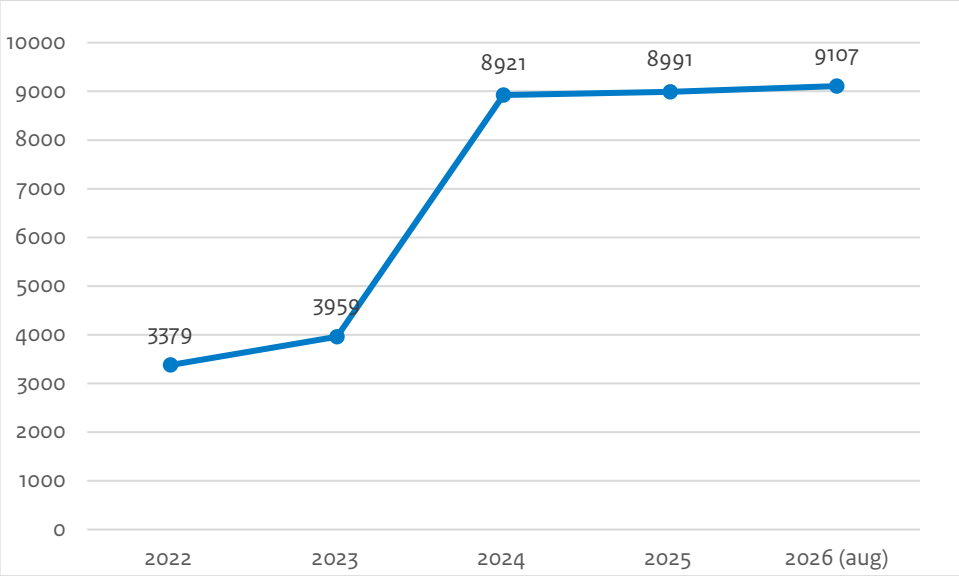
Bron: ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Dashboard DigiToegankelijk (39).

De data voor deze indicator zijn afkomstig van het dashboard DigiToegankelijk van het ministerie van BZK. Het dashboard houdt sinds 2022 informatie bij over de toegankelijkheidsverklaringen van overheidswebsites en -apps. Dit zijn websites en apps van de Rijksoverheid (zoals ministeries, rijksdiensten, inspecties, agentschappen als het RIVM en DUO, zelfstandige bestuursorganen zoals de Kamer van Koophandel of het Centraal Bureau Rijvaardigheidsbewijzen en Hoge Colleges van de Staat zoals de Eerste en Tweede Kamer, de Nationale Ombudsman en de Raad van State), gemeenten, provincies, politie en rechterlijke macht.

Deze indicator kijkt alleen naar toegankelijkheid van websites en mobiele apps van alle overheidsdiensten. Er worden geen uitsplitsingen gemaakt op type overheidsfunctie. Meer informatie over de databronnen is te vinden in bijlage 1.

Bevindingen indicator 7.1
Het aantal websites en mobiele apps van de overheid is sinds 2022 gestegen van 3.379 naar 9.107 in augustus 2026 (zie figuur 9.1).

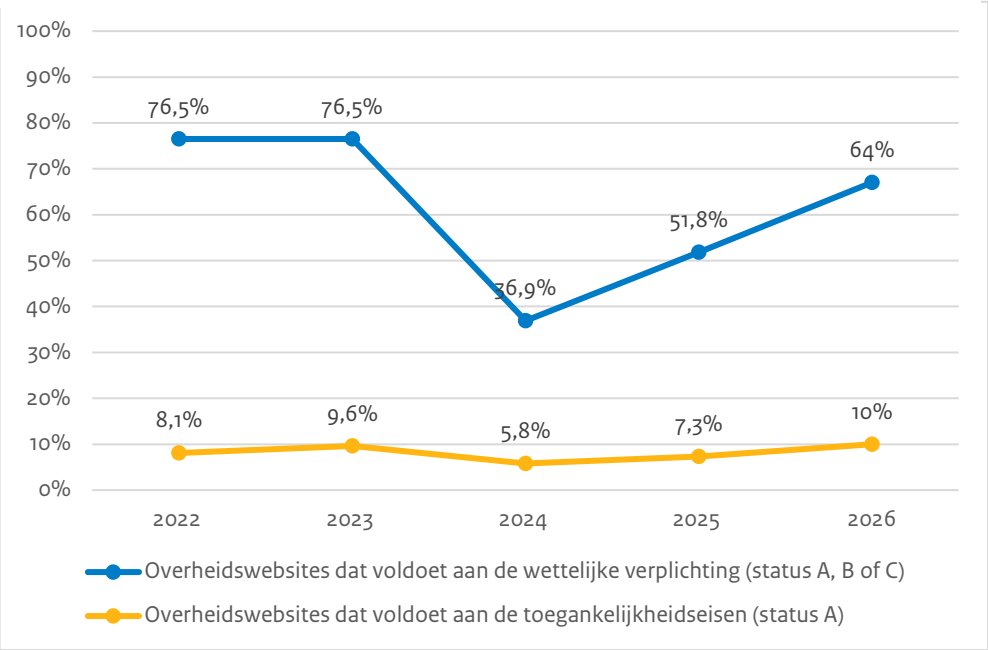
Figuur 9.1 Aantal websites en mobiele apps van de overheid, 2022-2026.

Bron: ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Dashboard DigiToegankelijk (39).

Het aandeel van deze websites en apps dat volledig voldoet aan de toegankelijkheidseisen (status A) is in augustus 2026 10 procent. Twee derde, oftewel 64 procent van de overheidswebsites voldoet in 2026 aan de wettelijke verplichting (status A, B of C) (zie figuur 9.2). De daling in het percentage websites dat voldoet in 2024 is waarschijnlijk te verklaren door de toename in het aantal nieuwe websites (zoals te zien is in figuur 9.1). Het aantal websites en mobiele apps dat geen verklaring digitoegankelijkheid heeft (status E), was 976 in 2026.

Figuur 9.2 Percentage overheidswebsites en mobile apps dat voldoet aan de wettelijke verplichting en toegankelijkheidseisen digitoegankelijkheid, 2022-2026.

Bron: ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Dashboard DigiToegankelijk (39).

9.2 Ervaren discriminatie

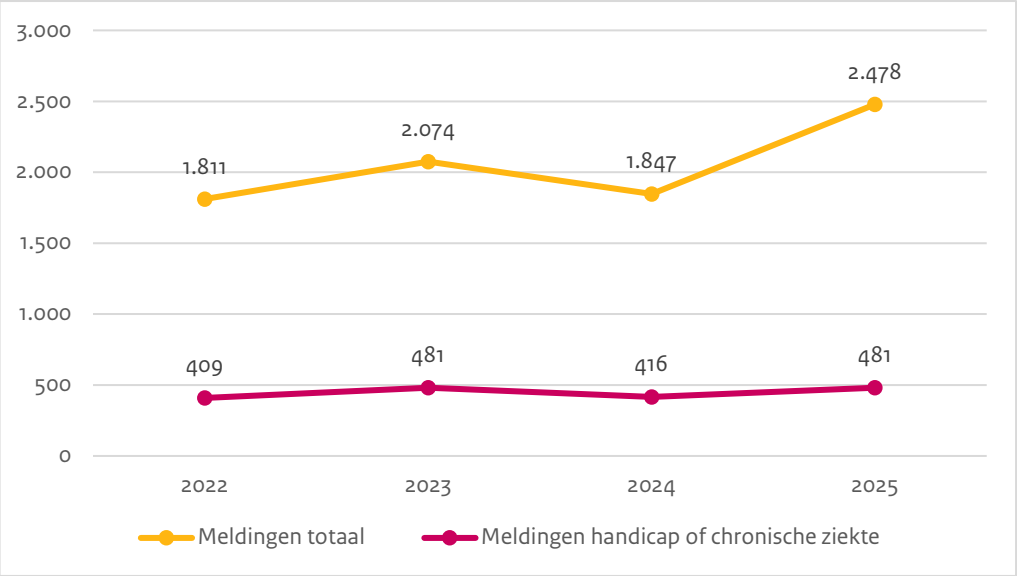
Indicator 7.2 Aantal meldingen door mensen met een beperking over ervaren discriminatie bij rechtbanken, bij overheidsdiensten, en bij landelijke communicatie.

Mensen met een beperking of chronische ziekte mogen niet worden gediscrimineerd en hebben recht op gelijke behandeling. Dit staat in de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte. Organisaties moeten, waar redelijk mogelijk, doeltreffende aanpassingen doen, zodat mensen met een beperking gelijkwaardig kunnen deelnemen aan onder meer werk, onderwijs, wonen, vervoer en dienstverlening. Ook staat in de Nationale Strategie dat iedereen, ongeacht het hebben van een beperking, gelijkwaardig moet kunnen meedoen. De overheid en (maatschappelijke) organisaties nemen gezamenlijk verantwoordelijkheid om fysieke en institutionele drempels weg te nemen. Ook wordt belang gehecht aan toegankelijke bezwaar- en klachtenprocedures.

Mensen die zich gediscrimineerd voelen kunnen hiervan een melding doen bij het College voor de Rechten van de Mens (64, 65, 66) of bij de gemeentelijke antidiscriminatievoorzieningen (67). Het College kan echter geen oordeel geven over situaties waarin de overheid discrimineert, zoals bij eenzijdig overheidshandelen als het verstrekken van een paspoort. Over discriminatie bij overheidsdiensten zijn geen data beschikbaar.

Bevindingen indicator 7.2
Bij het College voor de Rechten van de Mens kan een melding worden gedaan van discriminatie. Het College rapporteert jaarlijks het aantal meldingen. Het aantal meldingen van discriminatie vanwege een handicap of chronische ziekte was in 2022 409. In 2025 waren er in totaal meer meldingen van discriminatie dan in de jaren ervoor. Daarvan waren er 481 meldingen van discriminatie vanwege een handicap of chronische ziekte (19,4%) (zie figuur 9.3). Er wordt niet gerapporteerd over welke personen of instanties de meldingen zijn gedaan. Er is voor deze indicator geen gewenst onderscheid beschikbaar naar rechtbanken, overheidsdiensten of landelijke communicatie.

Figuur 9.3 Meldingen van discriminatie bij het College voor de Rechten van de Mens, 2022-2025.

Bron: College voor de Rechten van de Mens, Monitor Discriminatiezaken 2023, 2024, 2025.

Meldingen over discriminatie op grond van een beperking of chronische ziekte worden per gemeente bijgehouden dankzij de Wet gemeentelijke antidiscriminatievoorzieningen (Wga). In 2025 gaat 10 procent van de meldingen bij alle gemeenten over discriminatie op grond van handicap (1048 meldingen), in 2024 was dit 7 procent van de meldingen (67).

Uit de Veiligheidsmonitor van het CBS (68) blijkt dat in 2025 7,8 procent van de mensen die zich in de afgelopen twaalf maanden gediscrimineerd voelden, aangeeft discriminatie te hebben ervaren vanwege een handicap of chronische ziekte (68). In 2023 was dit 7,9 procent.

Het Sociaal en Cultureel Planbureau constateerde in 2020 dat mensen met een beperking vaker discriminatie ervoeren in de vorm van bedreiging en geweld dan mensen zonder beperking. In 2018 ervoeren mensen met een psychische beperking vaker ongelijke behandeling dan mensen met een lichamelijke beperking (69).

9.3 Reflectie Levensdomein 7

Levensdomein 7 Veiligheid en rechtsbescherming laat zien dat de digitale toegankelijkheid van overheidswebsites en apps is verbeterd, maar achterblijft bij de wettelijke verplichtingen. Dat slechts 10 procent van de websites volledig voldoet, betekent dat mensen met een beperking in crisissituaties nog steeds afhankelijk zijn van deels ontoegankelijke informatie- en communicatiesystemen. Overigens voldoet tweederde van de websites gedeeltelijk.

De beschikbare cijfers over discriminatie op grond van handicap of chronische ziekte zijn fragmentarisch en weinig specifiek voor het rechtssysteem zelf. Het toenemende aantal meldingen bij het College voor de Rechten van de Mens en de antidiscriminatievoorzieningen maakt duidelijk dat discriminatie op grond van handicap een substantieel en groeiend probleem is. Maar zonder onderscheid naar context (rechtbanken, overheidsdiensten, landelijke communicatie of andere sectoren) blijft onduidelijk waar de grootste risico's en knelpunten liggen.

Uit eerder SCP-onderzoek blijkt wel dat mensen met een beperking vaker discriminatie, bedreiging en geweld ervaren dan mensen zonder beperking, vooral bij psychische beperkingen.

Door het ontbreken van gegevens over geweld, misbruik, uitbuiting en verwaarlozing, en over de toegankelijkheid van rechtshulp, gerechtsgebouwen en beschermingsmaatregelen (bewind, curatele, mentorschap) is het beeld van veiligheid en rechtsbescherming voor mensen met een beperking onvolledig. Daarmee is niet goed vast te stellen of de belofte van gelijke rechtsbescherming uit het VN-verdrag Handicap en de Wgbh/cz in de praktijk wordt waargemaakt.

Kanttekeningen en hiaten bij gebruikte data

- Er zijn geen databronnen gevonden die duurzaam inzicht verschaffen in de omvang van discriminatie, geweld, misbruik, uitbuiting of verwaarlozing van mensen met een beperking.
- Inzicht in de omvang van ondersteuning en hulpmiddelen (gebarentolk, schrijftolken of schrijfapparatuur) bij rechtbanken, rechtshulp of advocatenkantoren is er niet.
- Er is onvoldoende inzicht in het type klachten dat gemeld wordt bij lokale antidiscriminatievoorzieningen
- Er is geen openbare bron gevonden die objectief de toegankelijkheid van openbare (gemeentelijke) gerechtsgebouwen in kaart brengt. Ook van eerstelijns rechtshulp, advocatenkantoren, curatoren, bewindvoerders is geen bron over digitale of fysieke toegankelijkheid.
- Er is onvoldoende zicht op de feitelijke en ervaren ondersteuning van mensen met een beperking bij zelfstandig handelen (contracten sluiten, persoonlijke beslissingen nemen), danwel bij juridische procedures (zoals bezwaar, beroep en strafzaken).
- De registratie van meldingen van discriminatie van mensen met een beperking bij het College voor de Rechten van de Mens zijn niet zonder meer representatief voor de totale omvang of verdeling van discriminatie in Nederland. Hetzelfde geldt voor de

meldingen van de antidiscriminatievoorzieningen. Er zijn geen steekproeven getrokken, de bekendheid van het bestaan van het College voor de Rechten van de Mens en de antidiscriminatievoorzieningen verschilt per groep, en er is sprake van zelfselectie van de melders.
- De beschikbare meldings- en registratiesystemen (College voor de Rechten van de Mens, antidiscriminatievoorzieningen, Veiligheidsmonitor) geven nauwelijks informatie over mensen die geen melding doen of geen toegang hebben tot deze kanalen (bijvoorbeeld door laaggeletterdheid, cognitieve beperkingen of digitale uitsluiting). Hierdoor is een aanzienlijke onderrapportage van discriminatie, geweld en misbruik waarschijnlijk.
- Over geweld, misbruik, uitbuiting en verwaarlozing in instellingen en beschermde woonvormen voor mensen met een beperking zijn geen actuele, systematisch verzamelde gegevens beschikbaar

Aanbevelingen
In deze paragraaf volgen aanbevelingen om de monitoring van het levensdomein Veiligheid en rechtsbescherming voor mensen met een beperking te verbeteren. Het gaat zowel om aanpassingen aan bestaande indicatoren in de monitor, als om adviezen richting databronnen en betrokken partijen voor betere dataverzameling en het opzetten van nieuwe onderzoeken. Voor de uitvoering ligt een rol bij verschillende partijen: landelijke ministeries voor regie, opdracht en financiering van nieuwe onderzoeken, beheerders van databronnen voor aanpassing van indicatoren en dataverzameling, en gemeenten en uitvoeringsorganisaties voor toepassing en verdere uitwerking in beleid en praktijk.

- Een landelijk, uniform registratiesysteem te ontwikkelen waarin discriminatie op grond van handicap of chronische ziekte expliciet wordt gekoppeld aan context (rechtbanken, overheidsdiensten, landelijke communicatie, instellingen, diverse organisaties). Dit systeem moet toegankelijk zijn voor mensen met diverse beperkingen en actief bekend worden gemaakt, zodat onderrapportage vermindert. Een dergelijk registratiesysteem zou helpend zijn in het bieden van de juiste ondersteuning en het oplossen van mogelijke problematiek.
- De ontwikkeling van laagdrempelige, toegankelijke meldingskanalen voor geweld, misbruik, uitbuiting, verwaarlozing en discriminatie specifiek voor mensen met een beperking te stimuleren en faciliteren (bijvoorbeeld via telefoon, chat, eenvoudige taal, en ondersteuning bij het melden), en zorg te dragen voor structurele, publiek toegankelijke rapportage van deze gegevens.
- In de Prevalentiemonitor Huiselijk geweld en Seksueel grensoverschrijdend gedrag en de lhbtiqa+-monitor expliciete, gedifferentieerde indicatoren op te nemen voor mensen met verschillende typen beperkingen (lichamelijk, verstandelijk, psychisch, auditief, visueel), zowel binnen als buiten instellingen. En ervoor te zorgen dat deze met regelmaat worden herhaald zodat trends zichtbaar worden.

- Het SCP-onderzoek naar ervaren discriminatie door mensen met een beperking te actualiseren, met specifieke aandacht voor contexten binnen het rechtssysteem (gerechtsgebouwen, rechtbanken, rechtshulp, overheidsdiensten) en voor geweld, bedreiging en misbruik.
- Een onafhankelijke partij periodiek de digitale én fysieke toegankelijkheid van gerechtsgebouwen, eerstelijns rechtshulp, advocatenkantoren en instellingen voor bewind, curatele en mentorschap te laten onderzoeken, inclusief de beschikbaarheid van ondersteuning en hulpmiddelen (tolken, communicatiehulpmiddelen, begrijpelijke informatie) voor mensen met een beperking.
- Bij de monitoring van digitale toegankelijkheid van overheidswebsites en apps er expliciet wordt gekeken naar crisiscommunicatie (rampen, noodsituaties, strafbare feiten) en de vraag of deze informatie voor mensen met verschillende beperkingen tijdig en daadwerkelijk bruikbaar is.

10 Beschouwing

De Nationale Strategie formuleert een brede ambitie: gelijke rechten, eigen regie, toegankelijkheid, bestaanszekerheid en een samenleving waarin iedereen zich welkom voelt. Deze ambitie wordt in Nederland tot nu toe slechts gedeeltelijk gerealiseerd. Mensen met een beperking nemen in alle levensdomeinen deel aan de samenleving, maar structurele verschillen ten opzichte van mensen zonder een beperking blijven hardnekkig bestaan.

Deze monitor laat zien dat mensen met een beperking aanzienlijk minder vaak betaald werk hebben. Ze hebben lagere inkomens en een hoger risico op bijna-armoede. Op het terrein van wonen zijn zij vaker aangewezen op corporatiehuur, terwijl betaalbare, toegankelijke koopwoningen schaars zijn. Ook is de hoogst behaalde opleiding bij mensen met een beperking gemiddeld vaker basisschool, vmbo en mbo-niveau 1 dan bij mensen zonder een beperking. Studie-uitval bij mensen met een beperking is over het algemeen hoger dan bij mensen zonder beperking. In cultuur, media en vrije tijd nemen mensen met een beperking minder vaak deel aan activiteiten, ervaren zij diverse drempels, en blijven zij sterk ondervertegenwoordigd in de media.

Tegelijkertijd zijn er enkele positieve ontwikkelingen zichtbaar. Het aantal mensen met een arbeidsbeperking in banen binnen de banenafspraak en in beschut werk is gegroeid. In de woonomgeving neemt het aantal woningaanpassingen toe en wonen mensen met een beperking relatief vaak in nultredenwoningen. De toegankelijkheid van bushaltes en metrohaltes is aan het verbeteren. Daarnaast neemt deelname aan sport in georganiseerd verband toe en geven veel mensen met een fysieke beperking aan plezier in sport te beleven.

Samenvattend laat de monitor dus een dubbelbeeld zien: aan de ene kant groeiende participatie, verbeterde infrastructuur en meer aandacht voor toegankelijkheid. Aan de andere kant blijven er achterstanden in werk, inkomen, wonen, onderwijs, cultuurdeelname en veiligheid.

10.1 Reflectie op de leidende principes

De monitor is opgezet langs levensdomeinen en niet langs de leidende principes zelf. Deze paragraaf reflecteert op hoofdlijnen hoe de principes in de uitkomsten zijn terug te zien. Wanneer inzichten uit de duidingssessies zijn gebruikt, is dit expliciet benoemd.

10.1.1 Gelijke rechten

Formele rechten van mensen met een beperking zijn in Nederland voor een groot deel juridisch vastgelegd via onder meer de Wgbh/cz, Participatiewet, onderwijs- en zorgwetgeving, de Kieswet en digitale toegankelijkheidseisen. Deze norm van gelijke rechten vertaalt zich echter nog onvoldoende in gelijke kansen en uitkomsten:

- Mensen met een beperking hebben minder vaak betaald werk. Mensen met ernstige arbeidsbelemmering en basisonderwijs,

vmbo of mbo-1 als hoogst genoten opleiding vallen veel vaker buiten de beroepsbevolking.
- Mensen met een beperking hebben een lager gestandaardiseerd inkomen en een hoger armoederisico dan mensen zonder beperking. Vooral bij mensen met ernstige beperkingen en bij vrouwen.
- Mensen met een beperking hebben een lager onderwijsniveau, meer uitval in het hbo en wo en er is lagere tevredenheid over voorzieningen bij sterk belemmerde studenten.
- In sport en cultuur is te zien dat mensen met een beperking een lagere sportdeelname hebben en minder vaak culturele activiteiten bezoeken of uitgaan naar horeca. Ze ervaren veel belemmeringen in sport en vrije tijd.
- Mensen met een beperking ervaren meer knelpunten met vervoer dan mensen zonder een beperking. Er is een forse afhankelijkheid van het speciale vervoer, vooral bij mensen met een verstandelijke beperking.
- Websites zijn nog niet voldoende digi-toegankelijk. Er is geen gelijke toegang voor iedereen tot dezelfde informatie.
- Stemmen met een lichamelijke beperking blijft een uitdaging door onvoldoende toegankelijkheid van de stemlokalen.
- Meldingen van discriminatie op grond van handicap of chronische ziekte nemen niet af.
- Mensen met een beperking zijn in de media nog steeds ondervertegenwoordigd.

De kloof tussen formele rechtsgelijkheid en feitelijke gelijkwaardigheid lijkt hiermee structureel.

Belangrijkste hiaten voor een goed beeld van dit leidende principe zijn:
- Er zijn geen structurele cijfers over geweld, misbruik, uitbuiting, verwaarlozing van mensen met een beperking.
- Er zijn geen gegevens over discriminatie specifiek binnen rechtssysteem (rechtbanken, rechtshulp, gerechtsgebouwen).
- De institutionele bevolking en mensen met minder zichtbare beperkingen zijn vaak niet in beeld.

10.1.2 Eigen regie en rechtspositie

Eigen regie en rechtspositie komen vooral indirect in beeld, via ervaren passendheid van zorg, betrokkenheid bij beslissingen en het gebruik van juridische en financiële instrumenten:
- Een meerderheid van de mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking ervaart dat zorg en ondersteuning thuis en Wmo-voorzieningen redelijk aansluiten bij hun behoeften.
- De meeste mensen met een beperking en hun naasten ervaren betrokkenheid bij zorgbeslissingen als voldoende. Deze ervaren betrokkenheid is hoger bij mensen met een verstandelijke beperking dan bij mensen met een lichamelijke beperking.
- Tegelijkertijd blijft een deel van de zorgbehoefte onvervuld, vooral bij mensen zonder indicatie of buiten de formele stelsels.

Belangrijkste hiaten voor een goed beeld van dit leidende principes zijn:
- Er zijn nauwelijks kwantitatieve gegevens over toegang tot het recht, kwaliteit van bewind en curatele, beschikbaarheid en

effectiviteit van cliëntondersteuning en rechtsbescherming bij conflicten, schulden, geweld of discriminatie.
- Er zijn geen data over de toegankelijkheid van bezwaar- en klachtenprocedures.
- Er zijn geen data beschikbaar over de ervaren regeldruk van aanvraagprocedures van bijvoorbeeld Wmo, hulpmiddelen, ondersteuning in het onderwijs of in werk.
- Over eigen regie in het onderwijs en in de zorg, eigen keuzes maken, is met name voor de doelgroep kinderen en jongeren weinig bekend.

De feitelijke rechtspositie van mensen met een beperking, zeker bij kwetsbare situaties, is daardoor moeilijk systematisch te beoordelen.

10.1.3 Toegankelijkheid

Het beeld van toegankelijkheid is gemengd: er zijn duidelijke verbeteringen, maar de borging en meetbaarheid zijn beperkt.

Er zijn positieve ontwikkelingen:
- Meer bus- en metrohaltes zijn (objectief) toegankelijk voor mensen met een motorische en/of visuele beperking.
- Ongeveer twee derde van ov-gebruikers met beperking ervaart het openbaar vervoer als zeer toegankelijk; tegelijk ervaart ruim een derde knelpunten met vervoer.
- Een groeiend deel van de overheidswebsites en -apps heeft een toegankelijkheidsverklaring. Het aandeel dat volledig aan de eisen voldoet, neemt toe, zij het langzaam.
- Van de mensen die met regelmaat gebruikmaken van openbare gebouwen, winkels, parken en groenvoorzieningen zijn er aanwijzingen dat de meerderheid deze als toegankelijk ervaart. Mensen met ernstige beperkingen ervaren dit aanzienlijk minder vaak.
- Het aantal woningaanpassingen groeit en mensen met een beperking wonen relatief vaker in nultredenwoningen.
- Ongeveer twee derde van de mensen met een beperking ervaart culturele instellingen en de horeca als zeer toegankelijk (van de mensen die ervan gebruikmaken).

Belangrijkste hiaten voor een goed beeld van dit leidende principes zijn:
- Objectieve, systematische metingen van toegankelijkheid van bestaande woningen, gebouwen en openbare ruimte ontbreken grotendeels.
- Metingen van toegankelijkheid openbaar vervoer zijn vaak fragmentarisch (bijvoorbeeld alleen toegankelijkheid van de haltes, niet van de voertuigen, de noodzakelijke informatie vooraf of de aanwezige begeleiding).
- Veel stemlokalen die gemeenten als ‘toegankelijk’ bestempelen, blijken bij onafhankelijke toetsing niet volledig toegankelijk.
- Digitale toegankelijkheid loopt bij commerciële partijen, zorginstellingen en nutsbedrijven sterk achter.
- Toegankelijkheid neemt toe in delen van de infrastructuur, maar het is niet overal structureel geborgd en het is niet over de volle breedte meetbaar.

- Er zijn geen data over toegankelijkheid van levensverzekeringen/ hypotheken, commerciële dienstverlening, en beperkte data over apps buiten overheid.
- Mensen met een beperking ervaren werkplekken niet altijd als passend of toegankelijk, onder meer vanwege psychosociale factoren en het feit dat de werkplek regelmatig onvoldoende aansluit bij hun beperking of gezondheid.
- Deelnemers van de duidingssessies wijzen erop dat gemeentelijke beleidsvrijheid en eerdere bezuinigingen leiden tot grote verschillen tussen gemeenten in beschikbaarheid, toegankelijkheid en passendheid van ondersteuning. Hierdoor is feitelijke toegankelijkheid van voorzieningen niet overal gelijkwaardig.

10.1.4 Bestaanszekerheid

De monitor geeft een consistent beeld van achterblijvende bestaanszekerheid voor mensen met een beperking:

- Huishoudens met iemand met een arbeidsbelemmering hebben gemiddeld een lager gestandaardiseerd inkomen dan huishoudens zonder mensen met een beperking. Het inkomensverschil blijft bestaan.
- Er lijkt een grotere afhankelijkheid van uitkeringen (WIA/Wajong, Participatiewet) dan eerdere jaren.
- Het risico op armoede of bijna-armoede is hoger voor mensen met een beperking. Ernst van beperking en geslacht hangt samen met een groter risico op (bijna-)armoede. Zo leven meer vrouwen met een beperking in armoede dan mannen.
- Arbeidsparticipatie van mensen met een beperking is lager dan mensen zonder een beperking.
- Woonlasten (als percentage van het inkomen) zijn gemiddeld vergelijkbaar, maar mensen met een beperking zijn vaker aangewezen op corporatiehuur. Betaalbare koopwoningen worden schaarser.
- Ongeveer de helft van de werkgevers biedt ruimte voor zorgtaken. Mantelzorg zeer beperkt opgenomen in cao's. Iets meer dan de helft van de mantelzorgers ervaart de combinatie werk-zorg als duurzaam.
- Deelnemers uit duidingssessies zien dat de kloof in werk en inkomen tussen mensen met en zonder beperking al langere tijd bestaat en slechts beperkt afneemt.

Belangrijkste hiaten voor een goed beeld van dit leidende principes zijn:

- De extra kosten door de beperking zelf (zorg, hulpmiddelen, vervoer, aanpassingen) zijn niet gekoppeld aan inkomensdata.
- Er is geen zicht op de vermogenspositie of schuldenproblematiek bij mensen met een beperking.
- Mensen zonder uitkering of buiten formele regelingen, maar met lage bestaanszekerheid (bijvoorbeeld partnerinkomen, flexwerk, zzp) zijn nauwelijks zichtbaar.
- Er zijn voor specifieke groepen (ernstige beperkingen, alleenstaanden, lage inkomens) geen trendcijfers over de gezamenlijke effecten van woonlasten en zorgkosten.

Bestaanszekerheid is daarmee momenteel structureel fragieler voor mensen met een beperking. De bestaande stelsels bieden wel bescherming, maar compenseren de nadelen onvoldoende tot een gelijkwaardig niveau.

10.1.5 Een samenleving waarin iedereen zich welkom voelt

Dit principe raakt de sociale dimensie: het gaat om bejegening, sociale inclusie, zichtbaarheid en deelname aan het publieke en culturele leven.

Er zijn positieve signalen:

- Veel mensen met een beperking nemen deel aan sport, cultuur, vrije tijd en verenigingsleven, en ervaren sportplezier.
- Veel mensen met een beperking doen aan sport, cultuur, vrijwilligerswerk, maar minder structureel dan mensen zonder een beperking.
- Bij lichte beperkingen liggen participatiecijfers dichter bij die van mensen zonder een beperking dan bij mensen met een ernstige beperking.
- Kinderen sporten veel bij reguliere verenigingen, maar samen sporten van kinderen met en zonder beperking is niet vanzelfsprekend. Aparte teams of groepen zijn veelvoorkomend.

Tegelijkertijd wijzen meerdere resultaten op blijvende uitsluiting en kwetsbaarheid:

- Mensen met een beperking lijken minder vaak cultuur en uitgaansgelegenheden te bezoeken dan mensen zonder beperking. Ze ervaren regelmatig belemmeringen om in hun vrije tijd iets te ondernemen. Dit geldt sterker voor mensen met een verstandelijke beperking dan voor mensen met een lichamelijke beperking.
- Ongeveer de helft van de hbo- en wo-studenten met een beperking is (zeer) tevreden over de voorzieningen van de onderwijsinstelling. Dit aandeel is kleiner onder studenten die zich sterk belemmerd voelen.
- Ongeveer een derde van de mensen met een lichamelijke beperking ervaart knelpunten met vervoer om te gaan waar men wil.
- Mensen met een beperking zijn sterk ondervertegenwoordigd op televisie. Beeldvorming sluit niet aan bij hun werkelijke aandeel in de samenleving.
- Eerder onderzoek van het SCP, meldingen bij het College voor de Rechten van de Mens en bij de gemeentelijke antidiscriminatievoorzieningen laten zien dat mensen met een beperking vaker dan in eerdere jaren discriminatie, bedreiging en geweld ervaren.
- Deelnemers uit de duidingssessies wijzen er verder op dat stigma mogelijk een rol speelt op de arbeidsmarkt. Aangeboden banen zijn vaak op een lager niveau dan mensen aankunnen.

Belangrijkste hiaten voor een goed beeld van dit leidende principes zijn:

- 'Welkom voelen' wordt nauwelijks direct gemeten. Er zijn geen systematische databronnen voor stigma, micro-agressies, uitsluiting in dagelijkse interacties.
- Mensen in instellingen, met psychische, neurodivergente of minder waarneembare beperkingen zijn ondervertegenwoordigd in belevingsdata.
- Geen systematisch inzicht in representatie van mensen met een beperking in andere media (online, social, streaming), of in prominente posities (presentatoren, besluitvormers).
- Vooral mensen die al deelnemen worden bevraagd. De groep die helemaal afhaakt of structureel buitengesloten is, komt weinig in kwantitatieve data terug.

Het gevoel 'welkom te zijn' blijkt dus niet vanzelfsprekend. Deelname is mogelijk, maar vaak onder extra voorwaarden (planning, energie, controle op toegankelijkheid) en tegen de achtergrond van ervaren discriminatie en ondervertegenwoordiging.

10.2 Vergelijking met eerdere publicaties

De bevindingen van deze eerste uitvoering van de monitor sluiten nauw aan bij wat in recente beoordelingen van de implementatie van het VN-verdrag Handicap in Nederland is gesignaleerd: formeel is er veel geregeld. Maar in de dagelijkse praktijk blijven barrières in werk, zorg, onderwijs en sociale participatie hardnekkig bestaan.

Het College voor de Rechten van de Mens constateerde in *Tien jaar VN-verdrag Handicap in Nederland: barrières in werk, zorg en op sociaal vlak blijven* (70) dat mensen met een beperking nog steeds minder vaak betaald werk hebben, vaker in armoede leven en vaker discriminatie ervaren. En dat zorg en ondersteuning vaak niet goed op elkaar zijn afgestemd. De monitor bevestigt dit beeld: mensen met een arbeidsbelemmering hebben aanzienlijk minder vaak werk en hebben een lager huishoudinkomen dan mensen zonder beperking. Het armoederisico is hoger. Studie-uitval en ontevredenheid over voorzieningen in het hoger onderwijs zijn groter bij studenten met een beperking. Mantelzorgers en naasten voelen zich slechts gedeeltelijk duurzaam ondersteund. Ook laat de monitor zien dat mensen met een beperking minder vaak cultuur en uitgaansgelegenheden bezoeken. En dat een substantieel deel belemmeringen ervaart bij het ondernemen van activiteiten in de vrije tijd. Dit sluit aan bij de constatering van het College dat sociale participatie achterblijft en dat het VN-verdrag in veel domeinen nog onvoldoende is vertaald naar feitelijke gelijke kansen.

Het VN-Comité dat toezicht houdt op de implementatie van het verdrag heeft in zijn aanbevelingen in het najaar van 2024 Nederland nadrukkelijk gewezen op het gebrek aan een samenhangende, strategie en op het ontbreken van goede data. Naar aanleiding van het gebrek aan data wordt Nederland in hun *Aanbevelingen van het VN-Comité op eerste rapport over implementatie van VN-verdrag Handicap in Nederland* (4) onder meer opgeroepen om:

- voldoende statistische gegevens te verzamelen over de situatie van mensen met een beperking in alle relevante levensdomeinen en deze gegevens systematisch uit te splitsen naar onder andere type handicap, gender, leeftijd;
- vooral sociale barrières, discriminatie en toegankelijkheid van de omgeving in beeld te brengen;
- mensen met een beperking en hun organisaties structureel te betrekken bij monitoring en beleidsontwikkeling.

De monitor laat zien dat hierin pas een eerste stap is gezet. Definities verschillen per databron (GALI, WGSS, zelfrapportage, registraties, diagnose). Dit maakt vergelijking lastig en hierdoor is niet altijd duidelijk welke groepen met een beperking precies gemeten worden. Veel indicatoren richten zich op beleidsgroepen (zoals uitkeringsgerechtigden, doelgroep banenafspraak, of alleen respondenten van bepaalde panels). Terwijl mensen zonder uitkering, instellingsbewoners en mensen die geen hulp zoeken vaak buiten beeld blijven. Kwantitatieve data over discriminatie, geweld, cultuurdeelname, rechtsbescherming en sociale drempels zijn schaars.

Tegelijk is de monitor zelf een antwoord op de oproep tot monitoren van het VN-Comité: het bouwt voort op bestaande bronnen, legt expliciet hiaten in dataverzameling bloot (bijvoorbeeld inzichten in veiligheid, recht en politieke participatie) en verbindt de uitkomsten aan de leidende principes van de Nationale Strategie. De geplande kwalitatieve meting in 2027 en de betrokkenheid van ervaringsdeskundigen en vertegenwoordigers van mensen met een beperking in duidingssessies sluiten aan bij de aanbeveling om mensen met een beperking zelf (of de organisaties die hen vertegenwoordigen) een rol te geven bij monitoring. Hoewel er met de monitor veel inzichten zijn en worden opgedaan, richt het zich nog niet op de volle omvang van het VN-verdrag Handicap danwel op de specifieke eisen van het VN-comité (4), maar op de doelstellingen van de Nationale Strategie.

De Nationaal Coördinator tegen Discriminatie en Racisme benadrukt in juni 2026 in het rapport *Een inclusieve samenleving denkt vooraf na over toegankelijkheid* (71) dat echte inclusie betekent dat toegankelijkheid niet achteraf of ad hoc wordt geregeld, maar vooraf en structureel wordt ingebouwd in al het beleid, alle infrastructuur en alle communicatie. De monitor maakt zichtbaar dat Nederland hier nog maar beperkt klaar voor is. Aan de ene kant zijn er duidelijke verbeteringen: de toegankelijkheid van bus- en metrohaltes neemt toe. Steeds meer overheidswebsites en -apps hebben een toegankelijkheidsverklaring. Woningaanpassingen worden vaker gerealiseerd.

Mensen met een beperking ervaren vaker dat openbare gebouwen, openbaar vervoer en culturele locaties als zeer toegankelijk. Aan de andere kant:

- is er geen landelijke, systematische registratie van de toegankelijkheid van bestaande woningen, gerechtsgebouwen, culturele instellingen en andere publieke gebouwen;
- blijken veel stemlokalen die gemeenten zelf als 'toegankelijk' aanduiden bij onafhankelijke toetsing niet volledig toegankelijk;
- blijven commerciële websites en websites van zorginstellingen en nutsbedrijven sterk achter in digitale toegankelijkheid;
- geven veel mensen met een beperking aan dat zij, voordat zij ergens heen gaan, eerst moeten controleren of een locatie, route of digitaal systeem werkelijk toegankelijk is.

Dat toegankelijkheid niet vooraf maar achteraf wordt getoetst – vaak alleen daar waar er expliciet beleid is of waar er klachten zijn – komt precies overeen met de kritiek van de Nationaal Coördinator: toegankelijkheid is in Nederland nog geen vanzelfsprekend ontwerpprincipe, maar een reparatie-instrument. De monitor benadrukt dat inclusie beleidsmatig moeilijk te sturen is zonder een systematische, objectieve toegankelijkheidsmonitor en zonder het standaard meenemen van beperking als achtergrondkenmerk in grote vragenlijstonderzoeken.

Gezamenlijk bevestigen deze rapportages wat in de monitor cijfermatig zichtbaar wordt: mensen met een beperking hebben in Nederland formeel gelijke rechten, maar lopen in de praktijk nog steeds tegen structurele drempels aan.

10.3 Implicaties voor verdere ontwikkeling van de monitor

De bevindingen van deze eerste kwantitatieve rapportage hebben verschillende implicaties voor de verdere ontwikkeling van deze monitor en voor invulling van de volgende werkagenda die bij de Nationale Strategie hoort:

Overbrugging van de kloof tussen rechten en realiteit
De resultaten over meerdere levensdomeinen – werk en inkomen, onderwijs, wonen, mobiliteit, vrije tijd en cultuur – laten een consistent beeld zien. Mensen met een beperking hebben, als groep, minder gunstige kansen en uitkomsten dan mensen zonder beperking. Dit geldt vooral voor mensen met ernstigere beperkingen en voor mensen met een beperking met een lager inkomen of waarvan de hoogst genoten opleiding basisonderwijs, vmbo of mbo-1 is.
Voor een zorgvuldige monitoring betekent dit dat:

- niet alleen aantallen (banen, voorzieningen, aanpassingen) worden gevolgd, maar ook indicatoren die samenhangen met kwaliteit, zoals autonomie, gelijkwaardigheid en duurzaamheid;
- beleidsdoelen en indicatoren zo worden vormgegeven dat verschillen in uitkomsten tussen mensen met en zonder beperking zichtbaar en te volgen zijn, naast verschillen in toegang tot voorzieningen.

Zo kan bij wonen niet alleen worden gekeken naar het aantal aangepaste woningen, maar ook naar indicatoren die iets zeggen over feitelijke bruikbaarheid en veiligheid, aansluiting bij levensfase en gezinssituatie, en de mate waarin hierdoor zelfstandig wonen mogelijk is. Daarbij is relevant om zowel aanpassingen in bestaande woningen als het ontwerp van nieuwe woningen mee te nemen, zodat zichtbaar wordt in hoeverre deze geschikt zijn voor diverse groepen bewoners.

Bij werk kan de monitoring zich niet alleen richten op het aantal banen voor mensen met een beperking, maar ook op kenmerken van die banen, zoals duurzaamheid, doorgroeimogelijkheden, voorzieningen, loonontwikkeling, contractzekerheid en ervaren regie over werk (bijvoorbeeld uren en plaats van werken).

In het onderwijs ligt het voor de hand om niet uitsluitend het aantal plekken of voorzieningen voor studenten met een beperking te tellen, maar ook indicatoren op te nemen over studie-uitkomsten, zoals doorstroommogelijkheden naar vervolgonderwijs en het behalen van diploma's. Daarnaast kunnen evaluaties van ondersteunings-mogelijkheden door studenten zelf relevante aanvullende informatie opleveren.

Een vergelijkbare verschuiving is wenselijk bij mobiliteit, sport, cultuur en vrije tijd. Naast aantallen toegankelijke haltes, websites of locaties, kan de monitor ook indicatoren opnemen over feitelijke mogelijkheden om te reizen, te sporten en deel te nemen aan cultuur, en de bijdrage hiervan aan kwaliteit van leven.

Noodzaak van een integrale data-infrastructuur
De huidige versnippering van definities, databronnen en doelgroepen maakt het lastig om overkoepelend te volgen of de doelstellingen van de Nationale Strategie worden gehaald. Er is behoefte aan een meer centrale, integrale manier van data verzamelen waarbij:

- definities en begrippen rond beperking worden geharmoniseerd;
- binnen dezelfde databron vergelijkingen mogelijk zijn tussen mensen met én zonder beperking en dat deze door de tijd heen kunnen worden gevolgd;
- typen en ernst van de beperking, leeftijd, gender, seksuele voorkeur, migratie achtergrond, regio en sociaaleconomische positie structureel kunnen worden uitgesplitst;
- objectieve toegankelijkheidsmetingen (gebouwen, openbaar vervoer, digitale diensten) worden gekoppeld aan gebruik en beleving;
- databestanden en gegevens van het CBS, RIVM, UWV, DUO, CROW, gemeenten, panels en meer eenmalige specifieke onderzoeken beter aan elkaar worden gekoppeld.

De huidige dataset laat zien dat het ontbreken van een uniforme, standaard vastlegging van 'beperking' (type en/of ernst) in grote landelijke bronnen (zoals arbeidsmarkt-, inkomens-, vervoer-, vrijetijds- en veiligheidsstatistieken) een belangrijk knelpunt is. In meerdere levensdomeinen is daardoor niet goed te volgen of verschillen tussen mensen met en zonder beperking kleiner wordt. Daarnaast zijn veiligheid, geweld, misbruik, uitbuiting, verwaarlozing en de

toegankelijkheid van rechtsbescherming nu nauwelijks kwantitatief te monitoren. Hiervoor is een gerichte inspanning nodig om structurele gegevensbronnen in te richten.

Meer aandacht voor kwalitatieve informatie en ervaringen
De kwantitatieve indicatoren in deze monitor zijn noodzakelijk om over de langetermijnontwikkelingen te volgen en hebben een belangrijke signalerende werking. Ze laten echter niet zien wat precies achter de cijfers schuilgaat. Indicatoren hebben een signalerende functie. Maar wat er precies aan de hand is, komt niet uit de indicatoren naar voren. Zo blijkt uit de indicatoren dat mensen met een beperking knelpunten ervaren bij vervoer, maar niet wat de aard van die knelpunten is. Aanvullend kwalitatief onderzoek is daarom nodig. Voor de geplande kwalitatieve dataverzameling in 2027 is het van belang om:

- zowel drempels als bevorderende factoren in de samenleving op de verschillende domeinen vanuit het perspectief van mensen met een beperking beter te duiden;
- sociale en institutionele mechanismen (zoals bureaucratische processen, ervaren gebrek aan regie) zichtbaar te maken;
- nuances per levensdomein, type beperking en levensfase te begrijpen;
- de betekenis van begrippen als ‘toegankelijk’, ‘passend’, ‘veilig’ en ‘welkom’ vanuit het perspectief van mensen met een beperking concreet te maken.
- naast traditionele kwalitatieve onderzoeksmethoden ook met nieuwe digitale onderzoeksmethoden en analyse van online ervaringsverhalen recht te doen aan reeds aanwezige kennis.

Daarbij is het belangrijk om nadrukkelijk ook groepen te bereiken die in de kwantitatieve bronnen vaak ondervertegenwoordigd zijn, zoals mensen in instellingen of beschermde woonvormen, mensen met ernstige verstandelijke of psychische beperkingen, mensen met beperkte digitale vaardigheden en mensen met een combinatie van meerdere kwetsbaarheden (bijvoorbeeld lage sociaaleconomische positie). Hun ervaringen komen nu nauwelijks terug in de bestaande panels en vragenlijstonderzoeken, terwijl zij voor een volledige beeldvorming wel relevant zijn.

Structurele betrokkenheid van mensen met een beperking en belangenorganisaties
Volgens het VN-verdrag Handicap vraagt de Nationale Strategie om actieve betrokkenheid van mensen met een beperking bij alle fasen van monitoring en beleid. Bij de ontwikkeling van de indicatorenset en het duiden van de opgehaalde data is hieraan al gedeeltelijk invulling gegeven, maar verdere versterking is wenselijk. Voor de monitor betekent dat onder meer dat:

- ervaringsdeskundigen ook betrokken worden bij de opzet en uitvoering van brononderzoeken (zie bijlage 1), niet alleen bij de interpretatie van de data.
- de participatie van ervaringsdeskundigen en de organisaties die hen vertegenwoordigen structureel wordt geborgd bij de doorontwikkeling van de indicatoren en de duiding van de uitkomsten.

- ervaringsdeskundigen worden geïnformeerd over de uitkomsten van de monitor in een voor hen duidelijke en toegankelijke vorm.

Dit geldt in het bijzonder voor de plekken waar nu grote gegevens- en kennisleemtes zijn, zoals cultuur, veiligheid, rechtsbescherming, geweld en misbruik, en de meer verborgen vormen van uitsluiting in onderwijs, werk en vrije tijd. Juist daar is ervaringskennis belangrijk om nieuwe indicatoren en dataverzamelingen inhoudelijk goed te kunnen vormgeven.

Uitbreiding en verdieping van indicatoren in de volgende meetrondes
Voor de meetjaren 2028 en verder ligt uitbreiding en verdieping van de monitor voor de hand. Daarbij kan worden gedacht aan:

- het in overleg met betrokken partijen vervangen, aanpassen of toevoegen van indicatoren op basis van de eerste bevindingen;
- het inrichten van nieuwe databronnen voor domeinen waar indicatoren nu ontbreken of onvoldoende zijn (cultuur, veiligheid, geweld, politieke participatie, toegankelijkheid van rechtsvoorzieningen);
- het vaker maken van vergelijkingen tussen mensen met en zonder beperking, in plaats van binnen de groep mensen met beperking;
- het toevoegen van vragen aan bestaande enquêtes (CBS, GGD'en, sectorale onderzoeken) zodat beperking als achtergrondkenmerk standaard wordt meegenomen;
- het opschalen en verankeren van systematische, onafhankelijke toegankelijkheidschecks voor gebouwen, de publieke ruimte en digitale diensten;
- het toevoegen van een breder literatuuronderzoek, zodat recente verdiepende studies van onderzoeksinstituten, universiteiten en hogescholen beter worden benut;
- het inbouwen van meer tijd en ruimte in het monitorproces om dataverzameling en resultaten te bespreken met vertegenwoordigende organisaties en ervaringsdeskundigen, in lijn met de norm 'niets over ons, zonder ons' en volgens de verplichtingen van het VN-verdrag Handicap.

Bij de verdere uitbouw van de monitor is het bovendien belangrijk om:

- bij nieuwe en bestaande indicatoren systematisch uitsplitsingen naar type en ernst van beperking, leeftijd, gender, regio en sociaaleconomische positie mogelijk te maken. Zo wordt zichtbaar welke groepen structureel het meest achterblijven;
- objectieve toegankelijkheidsmetingen (bijvoorbeeld van haltes, stemlokalen, openbare gebouwen, parken, voorzieningen, websites, sport- en cultuurvoorzieningen) waar mogelijk te koppelen aan gegevens over gebruik en ervaren toegankelijkheid door mensen met een beperking. Dit maakt verschillen tussen 'op papier toegankelijk' en 'in de praktijk toegankelijk' beter vast te stellen;
- domeinoverstijgende verbanden beter in beeld te brengen. Bijvoorbeeld door – waar juridisch en technisch mogelijk – gegevens over werk, inkomen, wonen, zorg en mobiliteit op groepsniveau te koppelen. Dit helpt om stapeling van

achterstanden (zoals beperking, laag inkomen en beperkte mobiliteit) in de monitoring zichtbaar te maken.

10.4 Kanttekeningen en hiaten

De monitor is gebaseerd op bestaande, grotendeels kwantitatieve databronnen, die niet primair zijn opgezet vanuit de gedachte van het sociaal model, of het mensenrechtenperspectief van het VN-verdrag Handicap. Dit leidt tot belangrijke kanttekeningen:

- Definities van beperking en arbeidsbelemmering verschillen per bron (GALI, WGSS, OESO, zelfrapportage, registratie, diagnose). Hierdoor zijn gegevens moeilijk vergelijkbaar en is het niet altijd duidelijk welke groepen precies in beeld zijn.
- Veel data betreffen specifieke beleidsgroepen (uitkeringsgerechtigden, doelgroep banenafspraak, paneldeelnemers), terwijl mensen zonder een uitkering, instellingsbewoners of mensen zonder specifieke hulpvraag minder zichtbaar zijn.
- Panelonderzoeken leveren waardevolle inzichten, maar zijn mogelijk niet voldoende representatief en kennen een selectiebias. Bij verdere uitsplitsing naar subgroepen zijn aantallen vaak te klein.
- Gemeentelijke data over Wmo-ondersteuning, werk- en inkomensregelingen, lokaal vervoer en inclusiebeleid zijn niet landelijk gestandaardiseerd beschikbaar.
- Er is weinig structurele trendinformatie over alle typen beperkingen (lichamelijk, zintuiglijk, psychisch, verstandelijk) en over leeftijdsgroepen. Hierdoor is herkenning en bruikbaarheid van bevindingen voor belangenorganisaties en beleidsmakers mogelijk beperkt.
- Er is onvoldoende zicht op het aandeel mensen met een beperking (inclusief uitsplitsingen op inkomen, leeftijd en type beperking) op gemeentelijk niveau. Wanneer gemeenten verplicht zijn om te werken aan inclusie en participatie dan is inzicht in de omvang van deze doelgroep in de gemeente helpend bij het maken van lokaal beleid.
- Veel indicatoren zijn nu gekoppeld aan beleid en registraties (zoals Wlz, Wmo, nultredenwoningen, studenten met een beperking, speciaal onderwijs). Terwijl de monitor juist moet laten zien hoe het staat met gelijkwaardige participatie en mensenrechten van álle mensen met een beperking. Ook zonder indicatie, met psychische of verstandelijke beperkingen, kinderen en jongeren, en mensen die geen hulp durven of willen vragen. Deze groepen zijn echter slecht zichtbaar in registraties en geven in vragenlijsten minder vaak aan dat zij een beperking hebben.
- Belangrijke thema’s zoals sociale drempels (validisme, micro-agressie), bejegening, belemmeringen in aanvraagprocedures en de kwaliteit van afstemming tussen domeinen (zorg, werk, woning, vervoer) zijn nauwelijks kwantitatief gemeten.

Deze kanttekeningen doen geen afbreuk aan het nut van de monitor, maar laten zien dat een zorgvuldige interpretatie van belang is. De gepresenteerde cijfers weerspiegelen vooral wat binnen bestaande

systemen en onderzoeken meetbaar is. Zij geven slechts een gedeeltelijk beeld van de werkelijkheid van leven met een beperking in Nederland. De kanttekeningen vragen om verdere inspanningen om die werkelijkheid volledig en mensenrechten-georiënteerd in kaart te brengen.

10.5 Slotwoord

Deze eerste rapportage van de monitor Nationale Strategie van de implementatie van het VN-verdrag Handicap toont dat Nederland sinds de officiële bekrachtiging van het verdrag stappen heeft gezet, maar dat de weg naar een volledig inclusieve samenleving lang en complex is. Veel mensen met een beperking werken, wonen zelfstandig, volgen onderwijs, ontvangen zorg, reizen, sporten en nemen deel aan cultuur. Tegelijkertijd zijn zij over alle levensdomeinen heen gemiddeld kwetsbaarder dan mensen zonder beperking, zowel financieel, fysiek, sociaal als juridisch. De monitor maakt deze ongelijkheid zichtbaar en biedt daarmee een fundament voor gerichte beleidsontwikkeling en verdere kennisopbouw.

Door de monitor in de volgende jaren door te ontwikkelen, definities te harmoniseren, ontbrekende data onder de aandacht te brengen, ruimte te geven aan kwalitatieve ervaringen en mensen met een beperking structureel bij de monitor te betrekken, kan stap voor stap beter zichtbaar worden of de leidende principes van de Nationale Strategie worden waargemaakt. Dat inzicht is nodig om van goede intenties en afzonderlijke maatregelen te komen tot daadwerkelijke verandering in het dagelijks leven van mensen met een beperking. Een leven waarin gelijke rechten, eigen regie, toegankelijkheid, bestaanszekerheid en een gevoel van welkom zijn geen ambities op papier zijn, maar een merkbare realiteit.

Dankbetuiging

Dit onderzoek is tot stand gekomen dankzij de waardevolle bijdragen van vele betrokkenen.
In het bijzonder danken wij de ervaringsdeskundigen – mensen met een beperking en vertegenwoordigers van organisaties die groepen mensen met een beperking representeren – voor hun inzet tijdens de duidingssessies. Hun perspectieven waren van essentieel belang voor het begrijpen en duiden van de resultaten. Met een speciale dankvermelding voor betrokkenen van de VNG, Mulier Instituut, Movisie, IederIn en José Smits voor hun bruikbare adviezen op het conceptrapport.
Daarnaast spreken wij onze dank uit aan de RIVM-collega's die hebben bijgedragen aan de wetenschappelijke toetsing en het kritisch meelezen van de conceptteksten. Hun opmerkingen en suggesties hebben bijgedragen aan de kwaliteit en zorgvuldigheid van deze rapportage.
Ook danken wij de beleidsmedewerkers van de acht betrokken departementen voor hun tijd, reflecties en beleidsmatige duiding van de bevindingen. Hun inbreng heeft geholpen om de resultaten te plaatsen in de bredere beleidscontext.
Tot slot zijn wij het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport erkentelijk, in het bijzonder de Directie Maatschappelijke Ontwikkeling. Wij danken hen voor het initiëren van deze monitor en de inhoudelijke betrokkenheid gedurende het proces.

Literatuur

1. Overheid. Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (wettekst) - BWBV0004045; 2016 [geraadpleegd 03-08-2026]. https://wetten.overheid.nl/BWBV0004045/2016-07-14#Verdrag_2.
2. College voor de Rechten van de Mens. Mensen met een beperking, VN-verdrag Handicap, 2026 [geraadpleegd 03-08-2026]. https://www.mensenrechten.nl/themas/rechten-van-mensen-met-een-beperking.
3. Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Onbeperkt meedoen! Eindrapportage 2021. Den Haag, 2021 https://catalogus.boekman.nl/pub/P21-0989.pdf.
4. Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Aanbevelingen van het VN-Comité op het eerste rapport over de implementatie van het VN-verdrag Handicap in Nederland. Den Haag, 2024. https://open.overheid.nl/documenten/18738b97-03f6-4998-8b14-0ccd10c354e7/file.
5. Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Nationale strategie voor de implementatie van het VN-verdrag Handicap. Den Haag, 2024. https://www.rijksoverheid.nl/documenten/2024/01/31/nationale-strategie-voor-de-implementatie-van-het-vn-verdrag-handicap.
6. Van Koperen T.M., Vermeij J.. Indicatoren voor de Monitor Nationale Strategie VN-verdrag Handicap, RIVM-briefrapportnr. 2026-0007. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, 2026. https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/2026-0007.pdf.
7. Von Heijden A., Van den Dool R., Van Lindert C., Breedveld K. (On)beperkt sportief 2013: Monitor sport- en beweegdeelname van mensen met een handicap. Utrecht: Mulier Instituut, 2013. https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=2700&m=1422883208&action=file.download.
8. Plasmans M.H.D., Zantinge E.M., Hazekamp T.C.H. Beperkingen: horen, zien, mobiliteit en ADL | Leeftijd en geslacht. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, 2024 [geraadpleegd 18-08-2026]. https://www.vzinfo.nl/beperkingen-horen-zien-mobiliteit-adl/leeftijd-en-geslacht.
9. Centraal Bureau voor de Statistiek. Emancipatiemonitor 2024, Leven met beperkingen. Den Haag, 2024 [geraadpleegd 2026-08-03]. https://longreads.cbs.nl/emancipatiemonitor-2024/leven-met-beperkingen/.
10. Centraal Bureau voor de Statistiek. Monitor Langdurige Zorg: Centraal Bureau voor de Statistiek; 2024 [geraadpleegd 31-08-2026]. https://www.monitorlangdurigezorg.nl/.
11. Woittiez I., Eggink E., Ras M. Het aantal mensen met een licht verstandelijke beperking: een schatting. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau, 2019. Het aantal mensen met een licht verstandelijke beperking: een schatting | Sociaal en Cultureel Planbureau

12. World Health Organization. Disability 2023 [geraadpleegd 03-08-2026]. https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/disability-and-health.
13. Centraal Bureau voor de Statistiek. Enquête Beroepsbevolking (EBB). Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek, 2026 [geraadpleegd 23-06-2026]. https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/onderzoeksomschrijvingen/korte-onderzoeksomschrijvingen/enquete-beroepsbevolking--ebb--.
14. Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen. UWV Arbeidsmarktdashboards (Datasets UWV), 2023 [geraadpleegd 07-06-2026]. https://www.uwv.nl/nl/arbeidsmarktinformatie/dashboards.
15. Panteia. Wet Sociale Werkvoorziening (Wsw)-statistiek rapportages 2021, 2022, 2023, 2024 [geraadpleegd januari 2026]. https://wsw.onderzoek.nl/rapporten/.
16. Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen. UWV Monitor arbeidsparticipatie arbeidsbeperkten 2023. https://www.uwv.nl/nl/publicaties/kennis/2024/uwv-monitor-arbeidsparticipatie-arbeidsbeperkten-2023
17. Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek (TNO). Werkgevers Enquête Arbeid 2024: Resultaten in vogelvlucht. Leiden, 2024. https://monitorarbeid.tno.nl/wp-content/uploads/sites/16/2024/12/WEA2024-Vogelvlucht_dt.pdf.
18. Menting J.. Over het Nivel-panel Samen Sterk. Utrecht: www.nivel.nl; 2026 [geraadpleegd 28-07-2026]. https://www.nivel.nl/nl/panels-en-registraties/nivel-panel-samen-sterk/over-het-panel.
19. Menting J., Keij S.M., Scherpenzeel A., Van Schelven F., Scheffer M.M., Zonneveld E., et al. Nivel Panel Stronger Together: a longitudinal probability-based cohort capturing experiences and needs of people with chronic illnesses and disabilities concerning quality of life, healthcare and participation–a cohort profile: BMJ Open; 2026
20. Zonneveld E. Over het Nivel-panel Samen Leven. Utrecht, 2025 [geraadpleegd 28-07-2026]. https://www.nivel.nl/nl/panels-en-registraties/nivel-panel-samen-leven/over-het-panel.
21. Centraal Bureau voor de Statistiek. Gezondheidsenquête 2011-2025. Den Haag, 2025 [geraadpleegd 28-06-2026]. https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/maatwerk-en-microdata/microdata-zelf-onderzoek-doen/microdatabestanden/gezondheidsenquete-2010-2025.
22. Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Cao-afspraken 2025. Den Haag, 2025. https://www.rijksoverheid.nl/documenten/2025/05/19/rapportage-cao-afspraken-2025.
23. Mars G.M.J., Van den Heuvel S.G., Knops J.C.M., De Vroome E.M.M., Pleijers A.J.S.F., Van Dam L.M.C., et al. Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden (NEA) 2024 – Onderzoeksbeschrijving. Den Haag/Heerlen/Aruba/Leiden, 2025. https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2025/nationale-enquete-arbeidsomstandigheden--nea---2024-onderzoeksbeschrijving.
24. Nivel Panel Samen Sterk 2021-2025. Utrecht [geraadpleegd 20-08-2026]. https://www.nivel.nl/nl/panels-en-registraties/nivel-panel-samen-sterk.

25. Boeije H, Zonneveld E, Scherpenzeel A. Nivel Panel Naasten Utrecht [geraadpleegd 2026-08-03]. https://www.nivel.nl/nl/panels-en-registraties/nivel-panel-naasten.
26. Berenschot. Beeld Participatiewet minder somber dan geschetst. Update landkaart van de Participatiewet. Utrecht, 2019. https://www.berenschot.nl/nieuws/2019-oktober-participatiewet.
27. Centraal Bureau voor de Statistiek, Woononderzoek Nederland (WoON). Woonsituatie van mensen met een beperking. Den Haag, 2026. https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2026/18/woonsituatie-van-mensen-met-een-beperking.
28. Overheid. Kieswet (BWBR0004627), artikel J 4, 2e lid. https://wetten.overheid.nl/BWBR0004627/2026-01-01.
29. Ongehinderd. Steekproef toegankelijkheid stemlokalen, Gemeenteraadsverkiezingen 14, 15 en 16 maart 2022. Eindhoven, 2022. https://www.eerstekamer.nl/overig/20220930/eindrapport_steekproeven/document.
30. Ongehinderd. Steekproef toegankelijkheid stemlokalen. Provinciale Staten- en Waterschapsverkiezingen 15 maart 2023. I.o.v. ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties. Eindhoven, 2023. https://open.overheid.nl/documenten/a83fd62d-d4c9-49b3-b809-ea4e8cb2d4ad/file.
31. Ongehinderd. Steekproef Toegankelijkheid Stemlokalen Europees Parlementsverkiezing 6 juni 2024. Eindhoven, 2024. https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2024D48458&did=2024D48458.
32. Ongehinderd. Steekproef Toegankelijkheid Stemlokalen, Gemeenteraadsverkiezingen 18 maart 2026. Eindhoven, 2026. https://www.eerstekamer.nl/overig/20260702/steekproef_toegankelijkheid/document.
33. Ongehinderd. Steekproef toegankelijkheid stemlokalen. Tweede Kamerverkiezing 22 november 2023. Eindhoven, 2023. https://open.overheid.nl/documenten/78474f9b-d1cb-4140-a9a5-81fe46aab198/file.
34. Terpstra N., Zonneveld E., Menting J., Van Dijk L. Update cijfers 2024: bekendheid en ervaringen met de Wmo: peiling onder mensen met een lichamelijke beperking en onder naasten van mensen met lichte of matige verstandelijke beperking. Utrecht, 2026. https://www.nivel.nl/sites/default/files/bestanden/13442.pdf.
35. Movisie. Overzichtskaart Lokale Inclusie Agenda's (LIA) in Nederland. Utrecht, 2026 [geraadpleegd 06-08-2026]. https://www.movisie.nl/artikel/overzichtskaart-lokale-inclusie-agendas-nederland.
36. Harnacke C., Stobbe E. Flitspeiling 2025: VN-verdrag Handicap in gemeenten. Utrecht: Movisie, 2025. https://www.movisie.nl/publicatie/flitspeiling-2025-vn-verdrag-handicap-gemeenten.
37. Emble. Toegankelijkheidsindex. Zwolle, 2025. https://toegankelijkheidsindex.nl

38. Klöne E.J., Van Meer D. Toegankelijkheid van webshops: Rapportage kwantitatief en kwalitatief onderzoek. Amsterdam: Motivaction insight and strategy, 2025. https://www.acm.nl/system/files/documents/toegankelijkheid-van-webshops.pdf.
39. Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties Dashboard DigiToegankelijk. Den Haag, www.digitoegankelijk.nl. [geraadpleegd 20-08-2026].
40. Dienst Uitvoering Onderwijs. Open onderwijsdata. Den Haag, 2026 [geraadpleegd 31-08-2026]. https://duo.nl/open_onderwijsdata/.
41. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Studentenmonitor 2020-2024: Den Haag. https://www.studentenmonitor.nl/?/tekst/rapportages.
42. Dienst Uitvoering Onderwijs. Trendrapport Hoger Onderwijs 2025. Den Haag, 2025 https://ecio.nl/wp-content/uploads/2025/11/DUO-trendrapport-ho-2025.pdf.
43. JOB-monitor 2026. Utrecht, 2026 [geraadpleegd 11-08-2026]. https://jobmbo.nl/monitor/.
44. EU-SILC. European Union-Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC); Eurostat & Health Data Hub. (2024). HLTH_DH030 (Dataset) 2025 [updated 22–07–2026. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/product/page/HLTH_DH030.
45. Nivel. Nivel Panel Samen Leven 2021-2025. Utrecht: www.nivel.nl; 2021–2025. https://www.nivel.nl/nl/panels-en-registraties/nivel-panel-samen-leven.
46. Centraal Bureau voor de Statistiek. OV-bereikbaarheid van personen met gezondheidsbeperkingen 2022-2025. Den Haag, 2026 https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2026/19/ov-bereikbaarheid-van-personen-met-gezondheidsbeperkingen-2022-2024.
47. Kennisplatform Crow. Leidraad Toegankelijkheid. Ede, 2026 [geraadpleegd 05-08-2026]. https://crow.nl/kennisproducten/leidraad-toegankelijkheid/.
48. Kennisplatform Crow. Staat van het openbaar vervoer 2025. Ede, 2025 [geraadpleegd 06-03-2026]. https://www.crow.nl/kennisproducten/staat-van-het-openbaar-vervoer-2025/.
49. Centraal Bureau voor de Statistiek, Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor 2025 - Sportdeelname wekelijks 2021-2025: Den Haag- Bilthoven, 2025 [geraadpleegd 25-08-2026]. https://www.sportenbewegenincijfers.nl/kernindicatoren/sportdeelname-wekelijks.
50. Gómez Berns A., Van Lindert C., Schurink-van 't Klooster T. Vrijetijdsbesteding van kinderen met een beperking. Utrecht: Mulier Instituut i.s.m. Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), 2025. https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=12428&m=1760104724&action=file.download.

51. Stichting het Gehandicapte Kind. Onderzoeksrapport Dagelijkse leven en toekomst kinderen met en zonder handicap. 2024: [geraadpleegd 25-08-2026]. https://gehandicaptekind.nl/sites/default/files/assets/files/pdf/Stichting%20het%20Gehandicapte%20Kind%20-%20Onderzoeksrapport%202024.pdf.
52. Stichting het Gehandicapte Kind. Onderzoeksrapport Dagelijkse leven en toekomst kinderen met en zonder handicap 2025. [geraadpleegd 25-08-2026]. https://gehandicaptekind.nl/sites/default/files/assets/files/pdf/Stichting%20het%20Gehandicapte%20Kind%20-%20Onderzoeksrapport%202025.pdf.
53. Rijksintituut voor Volksgezondheid en Milieu, VeiligheidNL, Centraal Bureau voor de Statistiek. LSM-A Bewegen en Ongevallen/Leefstijlmonitor 2021-2023-2025 [geraadpleegd 02-08-2026]. https://www.sportenbewegenincijfers.nl/sites/default/files/2026-07/Wekelijkse-sportdeelname-2001-2025-21072026.xlsx.
54. Centraal Bureau voor de Statistiek, Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. Gezondheidsenquête/ Leefstijlmonitor 2021-2023-2025 - Sportdeelname wekelijks. Den Haag - Bilthoven, 2023 [geraadpleegd 02-08-2026]. https://www.sportenbewegenincijfers.nl/kernindicatoren/sportdeelname-wekelijks.
55. Overheid. Besluit toegankelijkheid voor personen met een handicap of chronische ziekte - wetgevingskalender. [geraadpleegd 17-07-2026]. https://wetgevingskalender.overheid.nl/Regeling/WGK007827.
56. Centraal Bureau voor de Statistiek. Vrijetijdsomnibus 2024. Den Haag, 2026 [geraadpleegd 03-08-2026]. https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/maatwerk-en-microdata/microdata-zelf-onderzoek-doen/microdatabestanden/vto2024-vrijetijdsomnibus-2024.
57. College voor de Rechten van de Mens. Monitor Representatie 2023. Hilversum, 2023 [geraadpleegd 03-08-2026]. https://www.cvdm.nl/documents/3271/Monitor-representatie-2023.pdf.
58. College voor de rechten van de Mens. Monitor Representatie 2025. Hilversum, 2025 [geraadpleegd 24-09-2026]. https://www.cvdm.nl/documents/10935/Monitor_representatie_2025_1.pdf.
59. Nederlandse Publieke Omroep. Monitor Diversiteit. 2021–2024 [geraadpleegd 03-08-2026]. https://terugblik.npo.nl/terugblik-2024/verdieping-terugblik-2024-1/diversiteit-en-inclusie.
60. Gómez Berns A., Van Lindert C., Van de Water L., Terpstra N. Sport- en beweegdeelname van mensen met een motorische beperking. Utrecht: Mulier Instituut, 2025. https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=12464&m=1762349598&action=file.download.
61. Hogendijk R., Smit D., Gómez B., Van Lindert C., Van de Water L., Terpstra N. Sport- en beweegdeelname van mensen met een verstandelijke beperking. Utrecht: Mulier Instituut, 2025. https://www.kennisbanksportenbewegen.nl/?file=12465&m=1762349690&action=file.download.

62. Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. Monitoring Sportakkoord II, Plezier beleven aan zelf sporten. [geraadpleegd 25-08-2026]. https://www.sportenbewegenincijfers.nl/beleid/sportakkoord/inclusie-en-diversiteit/plezier-beleven-aan-zelf-sporten.
63. Van Lindert C., Gómez Berns A., Van den Dool R., Schurink Van 't Klooster T. Monitor vrijetijdsbesteding kinderen en jongeren met een beperking. Route naar een duurzaam monitorinstrument. Utrecht: Mulier Instituut in samenwerking met Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, 2025. https://www.mulierinstituut.nl/publicaties/28607/monitor-vrijetijdsbesteding-kinderen-en-jongeren-met-een-beperking/.
64. College voor de Rechten van de Mens. Monitor Discriminatiezaken 2023. Utrecht, 2023 [geraadpleegd 27-08-2026]. https://www.mensenrechten.nl/monitor-discriminatiezaken.
65. College voor de Rechten van de Mens. Monitor Discriminatiezaken 2024. Utrecht, 2024 [geraadpleegd 27-08-2026]. https://www.mensenrechten.nl/monitor-discriminatiezaken-2024.
66. College voor de Rechten van de Mens. Monitor Discriminatiezaken 2025: Utrecht, 2025 [geraadpleegd 27-08-2026]. https://www.mensenrechten.nl/monitor-discriminatiezaken-2025/meldingen-in-2025.
67. Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties en Ministerie van Justitie en Veiligheid. Discriminatiecijfers in 2025. Een rapport over registraties van discriminatie-incidenten door de politie, en meldingen bij antidiscriminatievoorzieningen en andere organisaties in Nederland. Rotterdam, 2026. https://open.overheid.nl/details/08448f70-77b9-4fbf-b5aa-d7c416c45835.
68. Centraal Bureau voor de Statistiek. Veiligheidsmonitor 2025. Den Haag, 2025 [geraadpleegd 29-07-2026]. https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2026/veiligheidsmonitor-2025.
69. Andriessen I., Hoegen Dijkhof J., Van der Torre A., Van den Berg E., Pulles I., Iedema J., et al. Ervaren discriminatie in Nederland II. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, 2020. https://www.scp.nl/documenten/2020/04/02/ervaren-discriminatie-in-nederland-ii.
70. College voor de Rechten van de Mens. Tien jaar VN-Verdrag handicap in Nederland: barrières in werk, zorg en op sociaal vlak blijven. Utrecht, 2026.[geraadpleegd 23-08-2026]. https://www.mensenrechten.nl/actueel/nieuws/2026/6/8/index.
71. Nationaal Coördinator tegen Discriminatie en Racisme. "Een inclusieve samenleving denkt vooraf na over toegankelijkheid": 2026 [geraadpleegd 23-08-2026]. https://www.bureauncdr.nl/actueel/nieuws/2026/06/29/een-inclusieve-samenleving-denkt-vooraf-na-over-toegankelijkheid.

Verklarende woordenlijst

Armoede - Een huishouden beschikt over onvoldoende middelen om een bepaald minimaal consumptieniveau te kunnen bereiken.
Arbeidsbelemmering - Een persoon met een arbeidsbelemmering is een persoon die aangeeft door een langdurige ziekte, aandoening of handicap te worden belemmerd bij het uitvoeren of verkrijgen van werk. Deze persoon heeft geen betaald werk.
Auditief beperkt – Iemand met geen of beperkt gehoor.
Banenafspraak - De banenafspraak is een afspraak tussen het kabinet en werkgevers. De banen uit de banenafspraak zijn voor mensen die niet zelfstandig het minimumloon per maand kunnen verdienen. Dat komt doordat ze minder snel of minder uren kunnen werken, bijvoorbeeld door hun ziekte of handicap. Wie onder de banenafspraak valt, staat in het doelgroepregister van het UWV.
Besteedbaar inkomen - Het bruto-inkomen, verminderd met betaalde inkomensoverdrachten, premies inkomensverzekeringen, premies ziektekostenverzekeringen en belastingen op inkomen en vermogen.
Betaalbare woningen – Betaalbare woningen zijn woningen waarvan de huur of hypotheek past binnen de vastgestelde betaalbaarheidsdefinitie. De Rijksoverheid past de betaalbaarheidsgrens voor koopwoningen toe op de WOZ-waarde van de woning. Voor 2024 is deze grens gelijk aan die van de nationale hypotheekgarantie (NHG).
Bijna-armoede – mensen die een inkomen hebben net boven de armoedegrens en weinig tot geen spaargeld.
Corporatiehuur – Huurwoning van een woningcorporatie
Doelgroepregister - Landelijke registratie van mensen met een arbeidsbeperking, die vallen onder de banenafspraak (Participatiewet). Werkgevers kunnen via dit register zien welke mensen in aanmerking komen voor ondersteuning, zoals loonkostensubsidie, om hen aan het werk te helpen en te houden.
Fysiek beperkt - Wanneer iemand een fysieke (of motorische) beperking heeft, is er sprake van een verstoorde bewegingsmogelijkheid. Dit zijn bijvoorbeeld mensen met ontbrekende ledematen, onvrijwillige bewegingen (spasmen of tremors), coördinatieproblemen, artritis en verlammingen.
Gestandaardiseerd inkomen - Het besteedbaar inkomen, gecorrigeerd voor verschillen in grootte en samenstelling van het huishouden
Indicator – Geeft de stand van zaken weer van een fenomeen op een bepaald moment. Door indicatoren over tijd te volgen, brengen ze ontwikkelingen in beeld.
Kieswet - De Kieswet regelt hoe Nederlandse verkiezingen worden georganiseerd, inclusief wie mag stemmen en hoe het stemmen en tellen verloopt. Voor toegankelijkheid bepaalt de wet dat kiezers met een lichamelijke beperking hulp mogen krijgen bij het stemmen, terwijl aanvullende eisen voor toegankelijke stembureaus vooral uit het Kiesbesluit, beleid en het VN-verdrag Handicap voortvloeien.
Monitoren – Monitoren is het volgen van een fenomeen over tijd om zicht te krijgen op betekenisvolle veranderingen in het proces, de voortgang en/of beoogde resultaten van een beleid of programma.

Motorisch beperkt - Motorisch beperkt betekent dat iemand moeite heeft met bewegen of het uitvoeren van handelingen. Bijvoorbeeld lopen, grijpen of schrijven, door een lichamelijke of neurologische aandoening. Deze beperking kan tijdelijk, of blijvend zijn en varieert van licht tot ernstig, waardoor dagelijkse activiteiten en participatie belemmerd kunnen worden.
Nationale Strategie – De National Strategie voor de implementatie van het VN-verdrag Handicap.
Niet-beroepsbevolking - Deze groep bestaat uit personen van 15 tot 75 jaar die geen betaald werk hebben, niet recent naar werk hebben gezocht en/of daarvoor niet direct beschikbaar zijn. Zie voor meer informatie de uitleg van het CBS.
Nultredenwoning - Een woning die intern en extern toegankelijk is. Intern toegankelijk betekent dat vanuit de woonkamer de keuken, het toilet, de badkamer en ten minste één slaapkamer zonder traplopen te bereiken zijn. Extern toegankelijk wil zeggen dat de woonkamer vanaf de straat te bereiken is zonder traplopen.
Nutsbedrijven - Nutsbedrijven zijn organisaties die basisvoorzieningen leveren die voor iedereen in de samenleving noodzakelijk worden gevonden, zoals drinkwater, elektriciteit, gas, warmte, afvalverwerking en soms openbaar vervoer of telecom.
Onvervulde zorgbehoefte - Een onvervulde zorgbehoefte is zorg of ondersteuning die iemand wel nodig heeft, maar (nog) niet ontvangt, of in onvoldoende mate ontvangt. Dit kan bijvoorbeeld gaan om medische zorg, verpleging, begeleiding of hulpmiddelen die ontbreken, waardoor iemands gezondheid, zelfredzaamheid of participatie wordt belemmerd.
Participatiewet - De Participatiewet is de wet voor inkomensondersteuning en re-integratie van mensen die (tijdelijk) niet zelf in hun bestaan kunnen voorzien, zoals bijstandsgerechtigden en mensen met een arbeidsbeperking. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor uitvoering en bieden begeleiding, voorzieningen en (waar nodig) een uitkering, met als doel dat zoveel mogelijk mensen (weer) kunnen meedoen op de arbeidsmarkt en in de samenleving.
Validisme – Discriminatie van mensen met een beperking of chronische ziekte.
Verstandelijk beperkt – dit is een ontwikkelingsstoornis, mensen die dit hebben, ontwikkelen zich minder snel dan leeftijdsgenoten. De beperking is ontstaan door erfelijke factoren, een verkeerde aanleg of slechte invloeden tijdens de zwangerschap (zoals infecties of drugs) of problemen tijdens de geboorte (te weinig zuurstof). Een verstandelijke beperking kan licht, matig, ernstig of zeer ernstig zijn.
Visueel beperkt - Iemand met geen of beperkt zicht.
Wajong - een uitkering voor jongeren die al op jonge leeftijd door een ziekte of beperking duurzaam geen of sterk beperkte arbeidscapaciteit hebben. Zij kunnen daardoor (vrijwel) niet werken en krijgen via de Wajong inkomen en ondersteuning bij participatie en – waar mogelijk – werk.
Woonlasten - Woonlasten zijn alle kosten die samenhangen met het wonen in een huis, zoals huur of hypotheek plus bijkomende kosten. Daaronder vallen bijvoorbeeld energiekosten, water, gemeentelijke heffingen (zoals onroerendezaakbelasting en afvalstoffenheffing) en soms servicekosten.
Woonquote - Het gemiddelde percentage van het besteedbaar huishoudinkomen dat besteed wordt aan woonlasten.

Afkortingenlijst

Als er in de uitleg van een afkorting een woord staat dat ook in deze lijst voorkomt, dan staat er een asterisk achter de afkorting.

ACM - Autoriteit Consument en Markt
ADL – Algemene Dagelijkse Levensverrichtingen
ADV – Antidiscriminatievoorzieningen
AOW – Algemene Ouderdoms Wet
ASS – Autismespectrumstoornis
bo – basisonderwijs
cao – collectieve arbeidsovereenkomst
DUO - de Dienst Uitvoering Onderwijs van het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap (OCW*)
EBB - de Enquête Beroepsbevolking van het CBS*
EU-SILC - de European Union-Statistics on Income and Living Conditions
GALI – Global Activity Limitation Indicator
GGD – Gemeentelijke Gezondheidsdienst
G-team – Gehandicaptenteam, een team bij een sportvereniging waar alleen kinderen met een handicap deel van uitmaken.
GE - de Gezondheidsenquête
GWU – Geregistreerde Werkzoekenden UWV
Hbo – hoger beroepsonderwijs
IVA – Inkomensvoorziening Volledig Arbeidsongeschikten, onderdeel van WIA*
lhbtiqa+ - lesbisch, homoseksueel, Bi+, transgender, intersekse, queer, aseksueel, alle andere identiteiten, die de letters niet omvatten.
mbo – middelbaar beroepsonderwijs
mpt – modulair pakket thuis (onderdeel van de Wlz*)
MLZ - de monitor Langdurige Zorg van het CBS*
NHG – Nederlands Huisartsen Genootschap
OCW - het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap
ODiN - het onderzoek Onderweg in Nederland van het CBS*
ov – Openbaar vervoer
pgb – persoonsgebonden budget (onderdeel van de Wlz*)
RIVM – Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
SCP – Sociaal Cultureel Planbureau
sbo – speciaal basisonderwijs
so – speciaal onderwijs
VN – Verenigde Naties
vso – voortgezet speciaal onderwijs
VTO – de Vrijetijdsomnibus, onderzoek naar vrije tijd van het CBS* en SCP*
vpt – volledig pakket thuis (onderdeel van de Wlz*)
VWS – het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
WAO - Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (sinds 2005 WIA)
WEA – Werkgevers Enquête Arbeid
WGA – Werkhervatting Gedeeltelijk Arbeidsgeschikten, onderdeel van de WIA*
WGBH/CZ - Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte
WGSS - Washington Group Short Set

WIA – Wet werk en inkomen uit arbeidsvermogen
Wlz – Wet langdurige zorg
Wmo – Wet maatschappelijke ondersteuning
wo – wetenschappelijk onderwijs
WoON – het Woononderzoek Nederland van het CBS*
WOZ - Waardering Onroerende Zaken
WSW - Wet sociale werkvoorziening

Bijlage 1 Beschrijving gebruikte databronnen

Structurele landelijke databronnen

Voor een meerjarige monitor verdient het gebruik van structurele databronnen de voorkeur boven het gebruik van panelonderzoeken, of eenmalige studies. Onderstaande structurele bronnen dragen zorg voor de continuïteit van data, doordat de gegevens volgens vaste methoden en met regelmatige tussenpozen worden uitgevoerd. Daardoor zijn de cijfers over langere tijd goed vergelijkbaar en kunnen trends betrouwbaar worden vastgesteld.

Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)
De volgende bronnen van het CBS zijn gebruikt:

- De Enquête Beroepsbevolking (EBB) is een doorlopend onderzoek dat elk kwartaal wordt uitgevoerd onder mensen van 15-90 jaar in Nederland. Uitgezonderd zijn mensen in inrichtingen, instellingen en tehuizen (institutionele bevolking). In de vragenlijst zitten vragen die gezamenlijk informatie ophalen over de relatie tussen mens en arbeidsmarkt. Hierbij worden kenmerken van mensen in verband gebracht met hun positie op de arbeidsmarkt. Ook het hebben van beperkingen is hierbij meegenomen. In deze databron is de GALI-indicator (Global Activity Limitation Indicator) gebruikt om vast te stellen of iemand een beperking heeft. Het gaat daarbij om de mate waarin een persoon vanwege problemen met de gezondheid beperkt is in activiteiten die mensen gewoonlijk doen. Als men aangeeft 'ernstig beperkt' te zijn of 'wel beperkt, maar niet ernstig' en aangeeft dat de beperking langer dan een half jaar duurt, is diegene aangemerkt als iemand met een beperking.
- Het Woononderzoek Nederland (WoON) is een onderzoek om de woonsituatie en woonwensen van huishoudens in Nederland in kaart te brengen. Elke drie jaar worden gegevens verzameld onder minimaal 60.000 mensen van 18 jaar en ouder. Het WoON geeft inzicht in onder andere de samenstelling, de huisvestingssituatie, de sociaaleconomische positie, de woonwensen, de woning en de woonomgeving van huishoudens. De populatie van WoON bestaat uit particuliere huishoudens in Nederland. De bevolking in institutionele huishoudens (instellingen, inrichtingen en tehuizen) is niet inbegrepen in de uitkomsten van het WoON. In het WoON wordt met de GALI uitgevraagd of respondenten of iemand in hun huishouden een beperking heeft.
- De Woonbase is een database met veelzijdige informatie over wonen in Nederland, gemaakt in samenwerking met het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. De Woonbase bekijkt de woningmarkt vanuit verschillende perspectieven en maakt onderzoek mogelijk naar de woningmarkt en woonsituaties van mensen en huishoudens, op basis van registerdata.
- Het onderzoek Onderweg in Nederland (ODiN) is een onderzoek naar de dagelijkse mobiliteit van de Nederlandse bevolking. Het

gaat bijvoorbeeld over het verplaatsingsgedrag, tijdtippen van vervoer, wijze van vervoer en reismotieven. Het onderzoek wordt sinds 2018 uitgevoerd onder een steekproef van de Nederlandse bevolking van 6 jaar of ouder in particuliere huishoudens, dus exclusief bewoners van instellingen, inrichtingen en tehuizen. In dit onderzoek is geen vraag opgenomen over het hebben van beperkingen. Wel is het een antwoordcategorie bij een vraag over ervaren belemmeringen in toegankelijkheid en bereikbaarheid van stations.

- Het CBS voert samen met het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) de Vrijetijdsomnibus (VTO) uit. De VTO is opgezet om ontwikkelingen in indicatoren voor sport- en cultuurbeleid vast te stellen. Het onderzoek bestaat uit de thema's Cultuurparticipatie en sportbeoefening. Daarbij staat de interesse in, het bezoek aan en de beoefening van sport en cultuur centraal. Daarnaast wordt elke twee jaar een bepaald thema uitgediept. De enquête wordt afgenomen bij een steekproef van in Nederland wonende mensen van zes jaar of ouder. Uitgezonderd zijn mensen in inrichtingen, instellingen en tehuizen (institutionele bevolking). In de VTO wordt het type beperking uitgevraagd (lichamelijk, visueel, auditief, verstandelijk, psychische of psychiatrische aandoening, chronische aandoening).
- Het CBS voert sinds 1981 de Gezondheidsenquête (GE) uit. Het onderzoek geeft informatie over gezondheid, zorggebruik en leefstijl van de Nederlandse bevolking. Voor het jaarlijkse onderzoek worden mensen willekeurig gekozen uit de Basisregistratie Personen. Uitgezonderd zijn mensen in inrichtingen, instellingen en tehuizen (institutionele bevolking). Meedoen kan al vanaf nul jaar. In de GE wordt via de GALI uitgevraagd of de respondent een beperking heeft.
- De Monitor Langdurige Zorg (MLZ) is de bron voor cijfers over de langdurige zorg. Langdurige zorg bestaat uit de verpleging en verzorging van ouderen en chronisch zieken, de zorg voor gehandicapten en de langdurige geestelijke gezondheidszorg. Het gaat om mensen die blijvend 24 uur per dag zorg in de nabijheid en/of permanent toezicht nodig hebben. Indicatie en bekostiging voor langdurige zorg komt via de Wet langdurige zorg (Wlz).
- De Veiligheidsmonitor is een periodiek bevolkingsonderzoek naar leefbaarheid, veiligheid en slachtofferschap van criminaliteit. Het ministerie van Justitie en Veiligheid en het CBS voeren deze samen uit. In totaal namen in 2025 ruim 200.000 mensen van 15 jaar of ouder aan het onderzoek deel. Uitgezonderd zijn mensen in inrichtingen, instellingen en tehuizen (institutionele bevolking). In de Veiligheidsmonitor worden beperkingen niet uitgevraagd. In de vraagstelling over ervaren discriminatie is een van de antwoordcategorieën of iemand discriminatie ervaart op basis van een handicap of chronische ziekte.
- Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden (NEA) brengt sinds 2005 informatie in kaart op het gebied van arbeidsomstandigheden, arbeidsongevallen, arbeidsinhoud, arbeidsverhoudingen en arbeidsvoorwaarden van werknemers. De NEA wordt uitgevoerd door het CBS, samen met TNO en het ministerie van SZW en OCW. In NEA wordt uitgevraagd of iemand een langdurige ziekte, aandoening of handicap heeft. De

doelpopulatie zijn alle werknemers van 15 tot en met 74 jaar die in Nederland werken. In 2025 was de respons ruim 50.000 werknemers. Uitgezonderd zijn mensen in inrichtingen, instellingen en tehuizen (institutionele bevolking).
- De European Union-Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC) is een grootschalig Europees onderzoek. Het onderzoeksdoel is actuele en internationaal vergelijkbare gegevens te verzamelen over het inkomen, de armoede en de sociale uitsluiting van mensen en huishoudens. De onderzoekspopulatie bestaat uit de bevolking van Nederland, met uitzondering van mensen die in inrichtingen, instellingen of tehuizen verblijven. In EU-SILC wordt via de GALI uitgevraagd of de respondent een beperking heeft.

Leefstijlmonitor (LSM)
De Leefstijlmonitor (LSM) brengt de leefstijl van de Nederlandse bevolking in kaart aan de hand van verschillende dataverzamelingen. Voor deze rapportage is gebruikgemaakt van cijfers uit de aanvullende module Bewegen en Ongevallen. Deze module wordt elke twee jaar uitgevraagd bij mensen van zes jaar en ouder. Inzicht in beperkingen van de respondent wordt verkregen door te vragen naar langdurige ziekten en aandoeningen en de mate van beperking (GALI).

Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV)
Het overzicht Geregistreerde Werkzoekenden UWV (GWU) geeft inzicht in de ontwikkeling van het aantal werkzoekenden dat bij het UWV geregistreerd staat. Het overzicht bevat alle mensen van 15 tot 75 jaar die als werkzoekend bij het UWV staan geregistreerd met een uitkering (WW, bijstand, Wajong, WGA of WAO) en die dienstverlening van het UWV of van gemeenten ontvangen, en mensen met een actief cv op werk.nl. Voor het onderscheid tussen mensen met en zonder een beperking maakt het UWV gebruik van diagnosecodes.
Daarnaast zijn er data gehaald uit het Dashboard Banenafspraak en het Dashboard Beschut Werk van het UWV. Het Dashboard Beschut Werk toont het aantal aanvragen, positieve adviezen en mensen met een positief advies die aan het werk zijn. Het Dashboard Banenafspraak toont kerncijfers over de banenafspraak, zoals werkzame personen, aantal banen, en in- en uitstroom. De cijfers van beide dashboards worden vier keer per jaar Geactualiseerd. De cijfers van 2026 zijn in oktober 2026 beschikbaar. Daarom zijn in deze rapportage gegevens van 2025 gebruikt.

Panteia-Wsw-statistiekrapportages
De Wet sociale werkvoorziening (Wsw) is een voorziening voor mensen die door een lichamelijke, verstandelijke of psychische handicap uitsluitend onder aangepaste omstandigheden tot regelmatige arbeid in staat zijn. Panteia voert sinds 2000 de Wsw-statistiek uit in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW).

Werkgevers Enquête Arbeid - WEA
De Werkgevers Enquête Arbeid (WEA) is een tweejaarlijks onderzoek naar verschillende aspecten van arbeidsbeleid van bedrijven en instellingen in Nederland. Het onderzoek wordt uitgevoerd door TNO, in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

(SZW) en in samenwerking met Panteia. Voor een representatief onderzoek wordt een gestratificeerde steekproef getrokken onder Nederlandse vestigingen van profit- en non-profitbedrijven en -instellingen met ten minste één medewerker in dienst. De vragenlijst wordt online ingevuld, in 2024 was de respons ruim 6.100.

Cao-afspraken
De rapportage Cao-afspraken van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) is een jaarlijks terugkerend onderzoek naar cao-afspraken over een aantal actuele onderwerpen. Het onderzoek volgt 147 van de grootste (reguliere) cao's van Nederland. Het wordt gedaan onder bedrijfstakcao's met 7.500 of meer werknemers en ondernemingscao's met 1.600 of meer werknemers.

Commissariaat voor de Media
Er is gebruikgemaakt van data van de Monitor Representatie van het Commissariaat voor de Media van de jaren 2023 en 2025. Deze monitor neemt een steekproef uit de meest bekeken non-fictie televisieprogramma's (het lineaire aanbod en online aanbod) en bepaalt sinds 2023 het aandeel mensen met een waarneembare beperking in de media. De steekproef bestaat uit alle non-fictie televisieprogramma's uitgezonden - met een kijkdichtheid van meer dan 1,5 procent - op 28 willekeurige dagen in 2025 op de landelijke televisiezenders. Live (sport)registraties en programma's uit de genres fictie, kinderen, reclame en overig vallen buiten de steekproef. In totaal is er 579 uur aan materiaal bekeken en gebruikt. De metingen worden uitgevoerd in samenwerking met de Universiteit van Amsterdam (UvA).

NPO-monitor Diversiteit
Sinds 2021 voert het NPO een kwantitatieve studie uit naar de zichtbaarheid van diversiteit op de Nederlandse Publieke Omroep. Programmering uitgezonden tussen 16.00 en 24.00 en Goedemorgen Nederland, WNL op zondag en Buitenhof zijn meegenomen in de monitor. De monitor bekijkt vijf genres, te weten Nieuws en actualiteiten, Opinie, Service, Human interest en Totaal zonder fictie en cultuur. De beperkingen die gemeten worden zijn waarneembaar.

Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO)
De Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) verzamelt en publiceert openbare data over bekostigd onderwijs in Nederland in opdracht van het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap (OCW).
Voor deze monitor is er gebruikgemaakt van open onderwijsdata (registratiegegevens) en de Trendrapportage Hoger Onderwijs.

- DUO open onderwijsdata biedt datasets en dashboards over aantallen leerlingen per sector, opleidingen en scholen. Deze data zijn openbaar beschikbaar.
- Trendrapport Hoger Onderwijs is een periodiek rapport waarin de belangrijkste ontwikkelingen in het Nederlandse hoger onderwijs worden beschreven, zoals aantallen studenten, profielen, studiesucces en uitval. De data komen voor een groot deel uit de DUO-registraties.

JOB-monitor
De JOB-monitor wordt georganiseerd door de Jongeren Organisatie Beroepsonderwijs (JOB), de landelijke belangenorganisatie voor mbo-studenten. Deze wordt tweejaarlijks afgenomen bij studenten van het mbo. Er worden vragen gesteld over verschillende onderwerpen, zoals geldzaken, huisvesting, onderwijskwaliteit, welzijn, sociale veiligheid en ondersteuning. In 2026 was er een respons van ruim 190.000 studenten.

Studentenmonitor
De Studentenmonitor is een onderzoek van het ministerie van OCW naar de studie- en levensomstandigheden van studenten in het hoger beroepsonderwijs (hbo) en het wetenschappelijk onderwijs (wo). Jaarlijks wordt een enquête afgenomen met vragen over studievoortgang, motivatie, studiegedrag, tijdbesteding, tevredenheid, inkomsten en uitgaven en internationale mobiliteit. In 2024 was er een respons van bijna 18.000 studenten.

CROW-KpVV
De Staat van het openbaar vervoer is een jaarlijkse publicatie van CROW-KpVV en geeft inzicht in de kwaliteit en de prestaties van het openbaar vervoer. De Staat van het openbaar vervoer maakt onder andere gebruik van brondata uit het Centraal Haltebestand van Dova. Voor deze monitor is gebruikgemaakt van de Staat van het openbaar vervoer van de jaren 2022, 2023, 2024 en 2025.

Dashboard DigiToegankelijk
Het Dashboard DigiToegankelijk is een website van het ministerie van Binnenlandse Zaken. Het dashboard houdt sinds 2022 informatie bij over toegankelijkheidsverklaringen van overheidswebsites en apps. Dit zijn websites en apps van de rijksoverheid (zoals ministeries, rijksdiensten, inspecties, agentschappen als het RIVM en het DUO, zelfstandige bestuursorganen zoals de Kamer van Koophandel, of het Centraal Bureau Rijvaardigheidsbewijzen en Hoge Colleges van de Staat zoals de eerste en tweede kamer, de Nationale Ombudsman en de Raad van State), gemeenten, provincies, politie en rechterlijke macht.

Movisie en VNG
Movisie en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) hebben de overzichtskaart Lokale Inclusie Agenda (LIA) samen opgesteld op basis van deskresearch. Hiervoor zijn data gebruikt van de meest recente flitspeiling, data uit een kaart op de website van de VNG en online beschikbare informatie.

Autoriteit Consument & Markt (ACM)
ACM is de Nederlandse toezichthouder op de European Accessibility Act. ACM controleert jaarlijks de toegankelijkheid van e-handelsdiensten. In het najaar van 2025 heeft ACM 106 e-handelsdiensten onderzocht. Dit waren de grootste e-handelsdiensten die in Nederland actief zijn, zoals webwinkels, telecom en energieleveranciers. De homepagina, productpagina en het besteloverzicht van elke partij zijn onderzocht via geautomatiseerde en handmatige controles.

De Toegankelijkheidsindex
De Toegankelijkheidsindex van Emble is een commerciële index die websites systematisch beoordeelt op digitale toegankelijkheid, op basis van (voornamelijk) geautomatiseerde metingen van criteria uit de WCAG-richtlijnen (Web Content Accessibility Guidelines). Er wordt gebruikgemaakt van een openbaar beschikbare tooling, de toegankelijkheidtesttool van Axe Core. De scan geeft signalen over mogelijke toegankelijkheidsproblemen. Het is geen volledige WCAG-audit en bewijst niet dat een website wel of niet volledig voldoet. Sinds 2025 onderzoeken zij de websites van bijna 3.000 organisaties. De index levert een gestandaardiseerde score, waarmee websites – en daarmee categorieën zoals ziekenhuizen, gemeenten en internet- en telecomproviders – met elkaar vergeleken kunnen worden op toegankelijkheid voor mensen met een (visuele, motorische, auditieve of cognitieve) beperking. Er wordt één pagina per website onderzocht.

Panelonderzoeken

Naast de bovenstaande structurele databronnen zijn, zoals hoofdstuk 2 van het rapport al beschrijft, ook data van enkele panelonderzoeken gebruikt.

Nivel
Van het Nivel is data opgevraagd van drie panelonderzoeken, te weten:

- Het Nivel Panel Samen Sterk (voorheen Nationaal Panel Chronisch Zieken en Gehandicapten). Dit panel bestaat uit ruim 3.500 zelfstandig wonende mensen met een lichamelijke beperking, al dan niet met een chronische ziekte. Het doel van het panel is om informatie te verzamelen over zorggebruik, zorgbehoeften en participatiemogelijkheden van mensen met een lichamelijke beperking.
- Het Nivel Panel Samen Leven bestaat uit ongeveer 700 leden van 18 jaar of ouder. Het panel bestaat uit mensen met een lichte of matige verstandelijke beperking en hun naasten. Het wordt ingezet om inzicht te krijgen in de mogelijkheden van mensen met een verstandelijke beperking om mee te doen in de samenleving, hun woonsituatie, de gewenste en ontvangen ondersteuning en hun persoonlijke behoeften. De rapportgegevens zijn gebaseerd op antwoorden van naasten. Zij vullen in wat volgens hun de ervaringen van de persoon met een verstandelijke beperking zijn. Het panel heeft geen leden met een ernstige verstandelijke beperking. Er zitten wel naasten van mensen met een ernstige verstandelijke beperking in het Nivel Panel Naasten.
- Het Nivel Panel Naasten richt zich op de naasten van mensen met een verstandelijke beperking en bestaat uit ruim 350 leden. Naasten van mensen met een beperking zijn bijvoorbeeld ouders, broers en zussen, partners en kinderen van mensen met een beperking, aan wie zij intensieve steun en langdurige zorg geven. Het Nivel Panel Naasten geeft inzicht in de betrokkenheid van naasten bij de zorg van het gezinslid met een beperking en in de situatie van de naasten zelf. De gegevens in dit rapport zijn gebaseerd op antwoorden die door naasten zijn gegeven. Zij

vullen in wat volgens hun de ervaringen van de persoon met een verstandelijke beperking zijn.

Voor de analyses op basis van data uit het Nivel Panel Samen Sterk en Samen Leven is geen weging toegepast. De gepresenteerde percentages hebben dus specifiek betrekking op de panelleden en zijn niet zonder meer generaliseerbaar naar alle mensen met een beperking in Nederland.

Stichting het Gehandicapte Kind
De Stichting het Gehandicapte Kind is een belangenorganisatie voor kinderen met een beperking. Zij voeren jaarlijks panelonderzoeken uit waarbij kinderen met een beperking centraal staan. In 2024 en 2025 zijn er onderzoeken uitgevoerd onder kinderen in de leeftijd van 6 tot en met 18 jaar oud, met en zonder een beperking. In beide jaren was de respons 735. De onderzoeken hadden tot doel inzicht te krijgen in het dagelijkse leven op school, sport en vriendschappen en het toekomstperspectief van kinderen met en zonder een beperking.

Mulier Instituut
Het Mulier Instituut doet sportonderzoek voor beleid en samenleving. In 2023 heeft het Mulier Instituut samen met het RIVM een (voorlopig eenmalig) onderzoek uitgevoerd naar vrijetijdsbesteding van kinderen met en zonder een beperking. Hiervoor werd een bestaand grootschalig bevolkingspanel van 400.000 mensen uit de Nederlandse bevolking gebruikt (KANTAR-bevolkingspanel). Er deden 1.323 ouders van kinderen met en zonder een beperking tussen de 4 en 17 jaar oud mee. Dit panelonderzoek had een selecte samenstelling: vooral theoretisch opgeleide ouders van Nederlandse herkomst namen deel, terwijl laaggeletterden en ouders met een migratieachtergrond nauwelijks in het panel vertegenwoordigd waren. Daarnaast is in het gebruikte panel het aantal ouders van kinderen met een autismespectrumstoornis (ASS) oververtegenwoordigd en het aantal ouders van kinderen met een verstandelijke beperking ondervertegenwoordigd. Het Mulier Instituut geeft zelf aan dat het panel onvoldoende representatief is voor Nederland.

Bijlage 2 Betrokken organisaties

De volgende organisaties en ervaringsdeskundigen of zelfstandigen waren bij de duidingssessies aanwezig:

- IederIn*
- EMB Nederland*
- Stichting het Gehandicapte Kind*
- PGB/Per Saldo*
- LFB (Landelijk Federatie Belangenverenigingen Onderling Sterk)*
- Mind*
- Koninklijke Kentalis*
- Mulier Instituut
- Movisie
- Vereniging Nederlandse Gemeenten
- Stichting ALS* (Conny van der Meijden)
- Jose Smits en Conny Kooijmans

* organisaties die mensen met een beperking vertegenwoordigen en hun belangen behartigen.

De volgende ministeries van de interdepartementale werkgroep VN-verdrag Handicap hebben de gelegenheid gehad om mee te lezen en de resultaten te duiden:

- Volksgezondheid, Welzijn en Sport
- Economische Zaken
- Financiën
- Infrastructuur en Waterstaat
- Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
- Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
- Justitie en Veiligheid
- Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Bijlage 3 Tabellen met uitsplitsingen per levensdomein

Deze bijlage staat op de RIVM-website
https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/2026-0113-bijlage-3.pdf

Bijlage 4 Resultaten duidingssessies

Deze bijlage staat op de RIVM-website
https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/2026-0113-bijlage-4.pdf

T.M. van Koperen | A.A. van Jaarsveld | Y.V. Muhren |
A. Verweij | U. Chavez Baldini

Dit is een uitgave van:

Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
Postbus 1 | 3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

november 2026

De zorg voor morgen begint vandaag